

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИЧКИ ИШЛАР
ВАЗИРЛИГИ
МАЛАКА ОШИРИШ ИНСТИТУТИ**

МАХСУС ФАНЛАР ЦИКЛИ

**“ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ ХИЗМАТИ
САФДОРЛИК ЛАВОЗИМЛАРИГА ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН ХОДИМЛАР
БИЛАН БОШЛАНҒИЧ КАСБИЙ ТАЙЁРЛАШ КУРСИ”НИНГ
“ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ ФАОЛИЯТИ” МОДУЛИ БЎЙИЧА**

ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА

Тошкент-2023 йил

Мазкур ўқув-услугий мажмуа “Ички ишлар органларининг жазони ижро этиш хизмати сафдорлик лавозимларига қабул қилинган ходимлар билан бошланғич касбий тайёрлаш курси”нинг ўқув дастури асосида тайёрланган.

Муаллифлар:

К.С.Бейсенов

Махсус фанлар цикли ўқитувчиси,
подполковник

Тақризчилар:

Ж.Қ.Султонов

Ўзбекистон Республикаси ИИВ ЖИЭД
Тарбиявий ва ижтимоий психологик
ишларни ташкил этиш бошқармаси
бошлиғи, полковник

Ж.С.Мухторов

ИИВ Малака ошириш институти Махсус
фанлар кафедраси доценти, подполковник

Ўқув-услугий мажмуа Ички ишлар органларининг жазони ижро этиш хизматига сафдорлик лавозимларига қабул қилинган ходимлар билан бошланғич касбий тайёрлаш ўқув курсида таҳсил оладиган тингловчилар учун Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган жазолар ва уларнинг аҳамияти, жазони ижро этиш муассасалари ва Тергов хибсхоналарининг ички тартиб қоидалари, озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим, жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати, маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти, озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш, Маҳкумларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими, жазони ижро этиш тизимида тарбия колониялари фаолиятининг ўзига хослиги, айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш, озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш ва жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари тўғрисидаги маълумотлар ёритиб берилган.

Ўқув-услугий мажмуа Малака ошириш институти профессор-ўқитувчилари ва тингловчилари учун мўлжалланган.

Ўқув-услугий мажмуа Малака ошириш институти Илмий кенгашининг 2023 йил “___” _____даги “___”- сонли йиғилиш муҳокамасидан ўтказилган ва маъқулланган.

УДК 355.54:351.74(07)(575.1)

©Ўзбекистон Республикаси ИИВ МОИ, 2023.

МУНДАРИЖА

Криш.....	6
Модул бўйича дарслар тақсимоти.....	9
1-мавзу: Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти.....	11
2-мавзу: Озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган жазолар ва уларнинг аҳамияти.....	23
3-мавзу: Жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидалари.....	30
4-мавзу: Озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим.....	39
5-мавзу: Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати.....	53
6-мавзу: Маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти.....	58
7-мавзу: Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш.....	64
8-мавзу: Манзил-колониялар ва умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби ҳамда шартлари.....	77
9-мавзу: Тергов ҳибсхоналарининг ички тартиб қоидалари	88
10-мавзу: Маҳкумларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими.....	124
11-мавзу: Жазони ижро этиш тизимида тарбия колониялари фаолиятининг ўзига хослиги.....	137
12-мавзу: Турмада жазони ўташ тартиби ва тергов ҳибсхоналарининг вазифалари.....	148
13-мавзу: Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш.....	164
14-мавзу: Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш.....	168
15-мавзу: Жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари	207
Мавзуларга оид тест саволлари	219
Глоссарий.....	228
Фойдаланилган адабиётлар	231

Кириш

Хурматли тингловчилар! Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”ги ПФ-60-сон Фармони ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 20 январдаги ПҚ-10-сон Қарори ижросини таъминлаш мақсадида, ички ишлар органлари ходимларини **"Инсон қадрлари учун"** тамойили асосида давлатнинг **юксак маънавий-ахлоқий** фазилатларга эга, **ўз бурчига содиқ, ватанпарвар** ва халқпарвар вакили этиб тарбиялаш орқали **аҳолининг чинакам розилигига** эришиш, ички ишлар органлари ходимларида хизмат вазифаларига ҳалол, виждонан, **Ватан ва халқ олдидаги бурчини чин** дилдан ҳис этган ҳолда, юксак **масъулият билан** ёндашиш, жамиятда умумэътироф этилган одоб- ахлоқ нормаларига сўзсиз амал қилиш **туйғусини** шакллантириш, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг янги қиёфасини шакллантириш ва уларнинг фаолиятини халқ манфаатлари, кадр-қиммати, ҳуқуқ ва эркинликларини самарали ҳимоя қилишга йўналтирилган.

Шу сабабли, Ички ишлар органларининг жазони ижро этиш хизмати сафдорлик лавозимларига қабул қилинган ходимлар билан бошланғич касбий тайёрлаш ўқув курсларига келган тингловчилар Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган жазолар ва уларнинг аҳамияти, жазони ижро этиш муассасалари ва Тергов ҳибсхоналарининг ички тартиб қоидалари, озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим, жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати, маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти, озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш, Маҳкумларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими, жазони ижро этиш тизимида тарбия колониялари фаолиятининг ўзига хослиги, айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш, озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш ва жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари тўғрисида билим, кўникма ва малакаларини шакллантириши керак.

Ички ишлар органларининг жазони ижро этиш хизмати сафдорлик лавозимларига қабул қилинган ходимлар билан бошланғич касбий тайёрлаш ўқув курсларида ўқитиш инновацион педагогик технологиялар, интерфаол методлар ва замонавий ахборот-коммуникация технологияларини қўллаш

орқали амалга ошириш, уларнинг касбий тайёргарлик бўйича билимлари ҳамда амалий кўникмаларини юксалтиришга қаратилган.

Жазони ижро этиш фаолияти модулининг мақсади – жазони ижро этиш хизмат фаолияти сафдорлик лавозимларига қабул қилинган ходимларда (бундан буён матнда тингловчилар деб юритилади) ҳуқуқий ва хизмат мажбуриятларини самарали бажаришлари учун касбий билимларини шакллантириш ва касбий тайёргарлик бўйича амалий кўникма ва маҳоратларини оширишни узлуксиз таъминлашдан иборат.

Жазони ижро этиш фаолияти модулининг вазифалари:

- тингловчиларда Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳамда Ички ишлар вазирлиги томонидан ички ишлар органлари ходимларига қўйилаётган бугунги кун талабларига жавоб берадиган юксак касбий маҳоратини ривожлантириш;
- тингловчиларни юксак даражадаги Ватанпарварлик, довбюраклик, мардлик ва Ватанга садоқат руҳида тарбиялаш;
- тингловчиларнинг блок-модуль тизими асосида бошланғич касбий тайёрлашни сифатли ва тизимли ташкил этиш;
- тингловчиларнинг юқори даражада касбий тайёргарлигини ошириш ва ҳар томонлама такомиллаштириб бориш;
- хизмат фаолияти давомида рўй берадиган ҳодисаларга тўғри баҳо бериш, мураккаб вазиятларга қисқа фурсатларда мослашиш, кескин ва фавқулодда вазиятларда тўғри қарор қабул қилиш;
- хизмат вазифаларини бажаришда учрайдиган ҳолатларга етарли даражада аниқ баҳо бера олиш, мавжуд муаммоларни таҳлил қилиш ва тўғри қарорлар қабул қилиш қобилиятини ривожлантириш;
- тингловчиларни хизмат фаолиятини амалга ошириш жараёнида тузиладиган ҳужжатлар ҳамда уларнинг мажбуриятлари ва вазифалари билан таништириш;
- тингловчиларда тезкор ва криминоген вазиятни таҳлил қилиш, прогнозлаш ва баҳолашнинг замонавий усулларини ўргатиш ҳамда жамоат хавфсизлигини таъминлаш, ҳуқуқбузарликларни барвақт олдини олиш ва жиноятчиликка қарши курашишда ички ишлар органларининг мавжуд куч, восита ва усуллари самарали фойдаланиш кўникмаларини шакллантириш;
- тингловчиларни Ички ишлар органларининг мажбуриятлари ва ҳуқуқлари, Ички ишлар органлари томонидан айрим мажбурлов чораларининг қўлланилиши, Ички ишлар органларида хизматни ўташ тартиби билан таништириш;
- тингловчиларда Ички ишлар органлари ходимларини ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилиш бўйича кўникмаларини шакллантириш;

- тингловчиларда Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган жазолар ва уларнинг аҳамияти, жазони ижро этиш муассасалари ва Тергов ҳибсхоналарининг ички тартиб қоидалари, озодликдан маҳрум қилиш тарикасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим, жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати, маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти, озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш, Маҳкумларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими, жазони ижро этиш тизимида тарбия колониялари фаолиятининг ўзига хослиги, айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тарикасидаги жазони ижро этиш, озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш ва жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари тўғрисида билим, кўникма ва малакаларини шакллантириши.

Модул бўйича тингловчиларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар:

Тингловчи:

- “Халқ манфаатларига хизмат қилиш”ни ўз хизмат бурчи деб биладиган, хизмат вазифаларини виждонан бажарадиган, касбий тайёргарлиги юқори даражада бўлишини англаши;
- Ички ишлар органлари ходимларининг касбий маданият ва хизмат интизоми кодексига белгиланган қоида ва талабларни билиши, уларга қатъий ва сўзсиз амал қилиши;
- миллий мафкура, маданий меросимиз ва тарихий анъаналаримиз, миллий ва маънавий хавфсизликни таъминлаш ҳамда мафкуравий иммунитет, шунингдек, ахборот хуружи ва оммавий маданият каби омил ва жараёнларнинг мазмун-моҳиятини;
- Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, унда шахснинг ҳуқуқий мақоми, инсон ҳуқуқлари, давлат органлари тизими, уларни ташкил этиш, ваколати ва фаолият шакллари, қонунчилик соҳасидаги ислохотлар талабларини;
- хизмат соҳаси фаолиятини тартибга солувчи ва мувофиқлаштирувчи норматив ҳужжатлар талабларини;
- қонун ва қонун ости норматив-ҳуқуқий ҳужжатларининг ижросини ўз вақтида, бир хилда ва тўлиқ бажарилишини;
- Ватанимиз равнақи йўлида хизмат қилишни улуғ ва олижаноб мақсад деб биладиган, хизмат қийинчиликларига (экстремал ҳолат, руҳий оғир ва қийин вазиятлар) руҳий бардошли бўладиган касбий кўникма ва маҳоратга;
- ички ишлар органлари ходимларнинг фуқаролар билан муомала маданият қоидаларини;
- ўз иш кўрсаткичларига танқидий қарашни;

- ижрочилик интизомига риоя этиш ва уни ташкил этиш асосларини;
- ахборотларни тўплаш, таҳлил қилишни;
- хизмат фаолияти мобайнида турли этник ижтимоий гуруҳлар ва конфессияларнинг маданий ҳамда ўзига хос жиҳатларини ҳурмат қилиш ижтимоий барқарорликка миллатлараро ва конфессиялараро тотувликка кўмаклашиш;
- ўз фаолияти самарадорлигини таҳлил қилиш ва баҳолашни;
- ички ишлар органларида ходимларнинг хизмат кийимини кийиш маданиятини *билиши* керак.

Тингловчиларнинг билим, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар бошланғич касбий тайёрлаш мазмуни, сифати ва уларнинг тайёргарлиги ҳамда компетентлигига қўйиладиган умумий малака талаблари билан белгиланади.

Модул бўйича дарслар тақсимоти.

Т/р	Блок ва модуллар номи	Ўқув юкلامаси (соатларда)						
		Умумий юклама хажми	Аудитория соати	Маъруза	Семинар	Амалий машғулот	Мустақил таълим	Назорат
	10. Жазони ижро этиш фаолияти	124	78	30	30	18	40	6
1	Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти	10	6	2	2	2	4	-
2	Озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган жазолар ва уларнинг аҳамияти	6	4	2	2	-	2	-
3	Жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидалари	8	6	2	2	2	2	-
4	Озодликдан маҳрум қилиш тарикасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим	8	6	2	2	2	2	-
5	Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати	8	4	2	2	-	4	-
6	Маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти	6	4	2	2	-	2	-
7	Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш	6	4	2	2	-	2	-
	1-7- мавзулардан оралиқ назорат		-	-	-	-	-	2
8	Манзил-колониялар ва умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби ҳамда шартлари	8	6	2	2	2	2	-
9	Тергов хибсхоналарининг ички тартиб қоидалари	8	6	2	2	2	2	-
10	Маҳкумларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими	8	4	2	2	-	4	-

11	Жазони ижро этиш тизимида тарбия колониялари фаолиятининг ўзига хослиги	6	4	2	2	-	2	-
12	Турмада жазони ўташ тартиби ва тергов ҳибсхоналарининг вазифалари	8	6	2	2	2	2	-
13	Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш	10	6	2	2	2	4	-
14	Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш	8	6	2	2	2	2	-
15	Жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари	10	6	2	2	2	4	-
10- модулдан якуний назорат		4	-	-	-	-	-	4

1-мавзу: Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти.

Маъруза машғулоти 2-соат

РЕЖА:

1-савол. Департаментнинг асосий вазифалари ва функциялари.

2-савол. Департаментнинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жавобгарлиги.

1-савол. Департаментнинг асосий вазифалари ва функциялари.

Қуйидагилар Департаментнинг асосий вазифалари ҳисобланади:

маҳкумларга нисбатан жиноий жазоларни ижро этиш, қамоққа олинган шахсларни тергов ҳибсхоналарида сақлашни ташкил этиш ва мувофиқлаштириш; жазони ижро этиш муассасаларида ва тергов ҳибсхоналарида қўриқлаш ва хавфсизликни таъминлаш, маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилинишига риоя этиш;

❖ маҳкумларни тарбиялаш, улар томонидан ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг олдини олиш, шунингдек, уларга озод этилганидан сўнг ижтимоий мослашуви учун кўмаклашиш фаолиятини ташкил этиш;

❖ жазони ижро этиш муассасаларининг молия-хўжалик ва ишлаб чиқариш фаолияти самарадорлигини ошириш орқали маҳкумларнинг бандлигини таъминлаш;

❖ кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш, уларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш, ходимларни ижтимоий-ҳуқуқий ҳимоя қилишнинг самарали тизимини ташкил этиш.

Ўз зиммасига юклатилган вазифалардан келиб чиққан ҳолда Департамент қуйидаги функцияларни амалга оширади:

а) маҳкумларга нисбатан жиноий жазоларни ижро этиш, қамоққа олинган шахсларни тергов ҳибсхоналарида сақлашни ташкил этиш ва мувофиқлаштириш соҳасида:

❖ жазони ижро этиш тизимини рақамлаштириш, маҳкумларнинг «электрон назорати»ни таъминловчи ахборот технологияларини жорий қилиш орқали жазоларни ижро этишни ташкил қилиш;

❖ судларнинг, шунингдек, иш юритувида жиноят иши бўлган бошқа органларнинг тегишли ҳукм, ажрим ва қарорларини аниқ ва сўзсиз ижро этиш;

❖ маҳкумларнинг жазони ижро этиш учун ўз вақтида юборилишини, уларнинг жойлаштирилишини, шунингдек, маҳкумларнинг ва қамоққа

олинган шахсларнинг белгиланган тартибда бир жазони ижро этиш муассасаси ва тергов ҳибсхонасидан бошқасига кўчирилишини таъминлаш;

❖ амнистия ва афв этиш тўғрисидаги ҳужжатлар ижросини ўз вақтида ташкил этиш;

❖ маҳкумларнинг ва қамоққа олинган шахсларнинг ажратиб қўйилиши, кўриқланиши ва назорат қилинишини таъминлаш;

❖ Ўзбекистон Республикаси ваколатли давлат органларининг жиноят иши юритуви соҳасидаги халқаро ҳамкорлик билан боғлиқ, шу жумладан чет эл фуқаролари ёки фуқаролиги бўлмаган маҳкумларни топшириш (экстрадиция қилиш) билан боғлиқ қарорларининг ижро этилишини ташкил этиш;

❖ суд ҳужжатларининг ижро этилишини таъминлаш бўйича ташкилий-услубий ёрдам кўрсатиш;

❖ ички ишлар органларининг жазони ижро этиш тизимидаги бўлинмалари ва муассасаларида ахборот-таҳлилий ишларни ташкил этиш, уларнинг фаолиятини режалаштириш ва прогноз қилиш;

❖ жинойий жазони ижро этиш ва қамоқда сақлаш фаолиятини ташкил этиш ва таъминлаш бўйича услубий материалларни ишлаб чиқиш;

б) жазони ижро этиш муассасаларида ва тергов ҳибсхоналарида кўриқлаш ва хавфсизликни таъминлаш, маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилинишига риоя этиш соҳасида:

❖ жазони ижро этиш муассасаларида ва тергов ҳибсхоналарида ҳуқуқ-тартибот ва қонунийликни таъминлаш;

❖ жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналари ҳудудларида бўлган маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларнинг, шунингдек, ходимлар (ишчилар ва хизматчилар) ва фуқароларнинг хавфсизлигини таъминлаш;

❖ жазони ижро этиш муассасалари, тергов ҳибсхоналари, ишлаб чиқаришдаги маҳкумларни меҳнатга жалб этадиган ташкилотлар объектларини назорат қилишнинг замонавий ахборот технология ва муҳандислик-техник воситаларидан фойдаланган ҳолда лозим даражада кўриқлашни ташкил этиш;

❖ жазони ижро этиш муассасаларнинг хавфсизлигини таъминлаш борасида Қоровул қўшинлари, ҳудудий ички ишлар органлари, прокуратура, Давлат хавфсизлик хизмати ва бошқа ваколатли давлат органлари билан ҳамкорликда техник, тезкор ва профилактик тадбирларни тизимли равишда амалга ошириш;

❖ ҳудудий ҳокимликлар билан ҳамкорликда жазони ижро этиш муассасаларидан 50 метр масофада маъмурий, маиший, хўжалик бино ва иншоотлари қурилиши учун ер участкаларини ажратишга, уларни ижарага беришга, шунингдек, баландлиги 6 метрдан ортиқ бўлган бино ва иншоотларни қуришга йўл қўймаслик чораларини кўриш;

❖ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасаларида ёнғин хавфсизлигини таъминлаш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқиш ва амалга ошириш;

❖ маҳкумлар орасида кўнгилли ёнғин ўчириш отрядларини ташкил этиш, уларга тушунтиришлар беришда Фавкуллда вазиятлар вазирлигининг худудий тузилмалари билан ҳамкорлик қилиш;

❖ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларнинг таклиф, ариза ва шикоятларини белгиланган тартибда кўриб чиқишни таъминлаш;

❖ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахслар томонидан жазони ижро этиш, қамоқда сақлашнинг белгиланган тартибига риоя этилишини таъминлаш;

❖ жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналарида тегишли белгиланган нормаларга мос келадиган ушлаб туриш шарт-шароитларини яратиш;

❖ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларнинг моддий-маиший таъминотини ва уларга тиббий хизмат кўрсатилишини самарали ташкил этиш, шунингдек, маҳкумларга нисбатан тиббий йўсиндаги мажбурлов чораларини қўллашни амалга ошириш;

в) маҳкумларни тарбиялаш, улар томонидан ҳуқуқбузарликлар содир этилишини олдини олиш, шунингдек, уларга озод этилганидан сўнг ижтимоий мослашуви учун кўмаклашиш фаолиятини ташкил этиш соҳасида:

❖ маҳкумлар жазодан озод этилганидан сўнг жамиятга мослашиши учун давлат сиёсати доирасида имтиёз ва имкониятлардан фойдаланиши, меҳнат бозорида юқори талабга эга мутахассисликларни эгаллаш имкониятини яратиш бўйича чораларни кўриш;

❖ маҳкумларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтириш, миллий ғоя ва Ватанга муҳаббат руҳида тарбиялаш, маънавий баркамол, мустақил фикр ва кенг дунёқарашга эга шахс сифатида камол топтириш юзасидан тадбирларни амалга ошириш;

❖ давлат таълим стандартлари доирасида таълим олаётган маҳкумларни юқори савиядаги билим олиши ва касбий тайёргарликдан ўтишини таъминлайдиган умумий ўрта ва касб-ҳунар таълимини ташкил этиш, бу борада мутасадди органлар билан ҳамкорликни таъминлаш;

❖ маҳкумларни ахлоқан тузатиш жараёнига ваколатли давлат органлари, жамоатчилик ташкилотлари, фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини кенг жалб қилишни ташкил этиш;

❖ мамлакатимизда турли соҳаларда амалга оширилаётган ислохотларнинг мазмун-моҳиятини маҳкумларга етказиш ва уларда бу борада дахлдорлик ҳиссини шакллантиришни таъминлаш;

❖ тарбиявий, ижтимоий ва психологик ишларни ташкил этиш бўйича илғор тажрибалардан фойдаланиш;

❖ маҳкумларнинг муаммоларини мунтазам равишда ўрганиб бориш, уларнинг оиласидаги ижтимоий ва моддий муаммоларини ҳал этишда худудий давлат органлари билан ҳамкорлик қилиш;

❖ маҳкумларни қонунга итоаткорлик руҳида тарбиялаш ва озодликка тайёрлаш ишларининг таъсирчан шакл ва усулларини татбиқ этиш;

❖ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахслар ўртасида ҳуқуқбузарликлар профилактикасига, шу жумладан ҳуқуқбузарликлар содир этилишига имкун берувчи шарт-шароитларни аниқлаш ва бартараф этишга қаратилган чоратадбирларни ташкил этиш;

❖ жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналарида тезкор-қидирув фаолиятининг самарадорлигини тизимли равишда таҳлил қилиш ва уни такомиллаштириш бўйича чораларни кўриш;

❖ жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналарига тақиқланган предметларнинг кириб келиш йўлларини аниқлаш ва бартараф этиш;

❖ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахслар ўртасида ҳуқуқий тарғибот ишларини мувофиқлаштириш;

г) жазони ижро этиш муассасалари ва уларнинг ташкилотларининг молия-ҳўжалик ва ишлаб чиқариш фаолияти самарадорлигини ошириш орқали маҳкумларнинг бандлигини таъминлаш соҳасида:

❖ молиявий-иқтисодий фаолиятни самарали ташкил этиш, олиб борилаётган молиявий ва ҳўжалик ҳаракатларнинг мақсадга мувофиқлиги ҳамда қонунчиликка мослиги устидан назорат қилишни таъминлаш;

❖ жазони ижро этиш муассасаларида ишлаб чиқариш ҳамда қишлоқ ҳўжалиги фаолиятини мувофиқлаштириш ва ривожлантириш, замонавий маркетинг усулларини жорий этиш;

❖ ишлаб чиқарилган маҳсулотларни оммалаштириш ва уларни бозорга киритиш чораларини кўриш ҳамда бу борада давлат ва хусусий шериклик механизмларини жорий этиш;

❖ жазони ижро этиш муассасаларининг ишлаб чиқариш фаолиятига шу соҳада амалий тажрибага эга бўлган юқори малакали мутахассисларни жалб қилиш, шу билан бирга уларни лавозимга шаҳодатланган лавозимлар ҳисобидан тайинлаш;

❖ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасаларини моддий-техник жиҳатдан таъминлаш, мол-мулкдан мақсадга мувофиқ тарзда фойдаланиш, техник хизмат кўрсатиш ва кўриқлаш, шунингдек, уларни сақланиши ва оқилона ишлатилиши бўйича зарур чоралар кўриш;

❖ жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналари моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, ишлаб чиқариш фаолиятига фан ва техника ютуқларини, илғор тажриба ва технологияларни, бошқарувнинг янгича усул ва шаклларини жорий қилиш;

❖ шартномавий-ҳуқуқий ва талабнома-даъво ишларини юритиш;

❖ ўз ишлаб чиқариш (қишлоқ ҳўжалиги) жойларида, алоҳида ҳолларда эса бошқа корхоналарда, маҳкумларнинг ахлоқий ва моддий манфаатдорлиги учун шарт-шароитлар яратиш йўли орқали уларнинг иш билан бандлигини таъминлаш;

д) кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш, уларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш, ходимларни ижтимоий-ҳуқуқий ҳимоя қилишнинг самарали тизимини ташкил этиш соҳасида:

❖ кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш, уларни қайта тайёрлаш, жанговар ва жисмоний тайёргарлиги ҳамда профессионал даражасини ошириш, шунингдек, маънавий-маърифий ишлар бўйича самарали тадбирларни ташкил қилиш;

❖ шахсий таркибнинг сафарбарлик тайёргарлигини ошириш, фавқулодда вазиятларда куч ва воситаларнинг ҳаракатланиши учун шайлик даражаси устидан назорат олиб бориш;

❖ ходимлар (ишчилар ва хизматчилар) ва улар оила аъзоларининг ҳуқуқий, ижтимоий ҳимоясини ҳамда шахсий хавфсизлигини таъминлаш;

❖ ходимлар ўртасида ўз ваколатларини суиистеъмол қилиш ва бошқа ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг олдини олиш ва бартараф этиш бўйича тадбирларни амалга ошириш, одоб-ахлоқ қоидалари ҳамда муомала маданиятига қатъий амал қилишларини таъминлаш;

❖ ходимларни ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини ошириш бўйича самарали ишларни ташкил қилиш.

Департамент қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа функцияларни ҳам амалга ошириши мумкин.

2-савол. Департаментнинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жавобгарлиги.

Департамент ўзига юклатилган вазифалар ва функцияларни бажаришда қуйидаги ҳуқуқларга эга:

➤ ваколатига кирадиган масалалар бўйича давлат бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ва бошқа муассасаларнинг базалари (шу жумладан электрон базалари)дан ахборот, статистик ва бошқа материалларни сўраш ҳамда олиш;

➤ қонунчилик ва ҳуқуқни қўллаш амалиётини такомиллаштириш масалалари бўйича белгиланган тартибда таклифларни киритиш;

➤ тегишли давлат органлари ва жамоат ташкилотлари вакилларини тарбиявий-профилактика тадбирларига, маҳкумларнинг ижтимоий реабилитацияси ва мослашувига жалб этиш;

➤ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларни белгиланган йўналишлар бўйича бошқа ерга кўчиришни амалга оширишда ички ишлар органларининг тегишли бўлинмалари билан ҳамкорликни ташкил этиш;

➤ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларига риоя қилиш масалалари бўйича Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман), Ўзбекистон Республикаси Президентининг тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакили, Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази, шунингдек, бошқа ташкилотлар билан ҳамкорликни амалга ошириш;

➤ маҳкумларнинг маънавий-ахлоқий савияси даражасини ошириш, улар билан тарбиявий тадбирларни ўтказиш, жазони ижро этиш муассасаларидан озод этилаётган шахсларга ижтимоий ва моддий ёрдам кўрсатишда фуқаролик жамияти институтлари, жамоатчилик вакиллари ва фуқароларни жалб этиш;

➤ маҳкумларнинг таълим олиши ва касб-хунар ўрганишини таълим ва меҳнат органлари билан ҳамкорликда ташкил этиш;

➤ озод этилаётган шахсларни ишга жойлаштириш ва уларнинг маиший турмуш шароитларини яхшилаш масалалари бўйича ижтимоий мослаштириш марказлари билан ҳамкорликни амалга ошириш;

➤ қонунчиликда белгиланган тартибда Департамент ва унинг муассасалари тиббий кадрларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш;

➤ соғлиқни сақлаш органлари билан ҳамкорликда манзил-колонияларда сақланаётган маҳкумларни тиббий воситалар билан таъминлаган ҳолда барча турдаги тиббий ёрдам кўрсатиш, маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларга малакали даволаш-диагностика ҳамда шошилиш ёрдам кўрсатиш, турли хил экспертиза ва кўриқдан ўтказиш;

➤ Молия вазирлиги ҳузуридаги Бюджетдан ташқари пенсия жамғармаси тиббий-меҳнат эксперт комиссиялари билан маҳкумларнинг ногиронлигини тасдиқлаш ва белгилаш, уларнинг касбий меҳнатга қобилиятини йўқотганлик даражасини аниқлаш масалалари бўйича ҳамкорликни амалга ошириш;

➤ давлат органлари, таълим, илмий муассасалар ва бошқа ташкилотлардан Департамент фаолиятини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари юзасидан таклифларни олиш ҳамда тегишли органлар ва ташкилотларнинг раҳбарлари билан келишилган ҳолда ушбу лойиҳаларни тайёрлаш бўйича комиссиялар (ишчи гуруҳлар) тузиш;

➤ қонунчиликка, ИИВнинг кўрсатмалари ва фармойишларига риоя этилиши юзасидан жазони ижро этиш тизимида молия-ҳўжалик фаолиятини текшириш ва тафтиш ўтказиш;

➤ ходимларнинг моддий-техник ва ижтимоий таъминотини яхшилаш, уларнинг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш бўйича таклифларни киритиш;

➤ ишлаб чиқариш ва қишлоқ хўжалиги фаолиятини амалга оширувчи жазони ижро этиш муассасаларини ривожлантириш ва моддий-техник базасини модернизация қилиш учун инвестициялар (шу жумладан хорижий) жалб қилиш бўйича чораларни кўриш;

➤ муассасалар хавфсизлигини таъминлаш борасидаги тадбирларга маҳаллий ҳокимликлар ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларни жалб этиш.

Департамент қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ҳуқуқларни ҳам амалга ошириши мумкин.

Департамент қуйидагиларга мажбурдир:

- ✚ маҳқумлар ва қамокқа олинган шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини рўёбга чиқариш ҳамда мажбуриятларини адо этиш бўйича ўз ваколатлари доирасида зарур чораларни кўриш;

- ✚ судларнинг, шунингдек, иш юритувида жиноят иши бўлган бошқа органларнинг тегишли ҳукмлари, ажримлари ва қарорлари асосида озодликдан маҳрум этиш билан боғлиқ жазоларни ижро этиш, қамокқа олинган шахсларни сақлаш;

- ✚ жазони ижро этиш тизимининг фаолияти ҳақида зарур маълумотларни тайёрлаш ва ИИВ раҳбариятига тақдим этиш;

- ✚ маҳқумларни қонунга итоаткорлик руҳида тарбиялаш, уларга психологик, ижтимоий, ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш ва касб-хунар ўргатиш орқали келгусидаги ижтимоийлашувга тайёрлаш ишларини сифатли ва тўлақонли амалга ошириш.

Департамент қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа мажбуриятларга ҳам эга бўлиши мумкин.

Департамент ўзига юклатилган вазифа ва функцияларнинг самарали бажарилиши учун жавобгардир.

3-савол. Департамент фаолиятини ташкил этиш.

Департамент бевосита Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазирига бўйсунди ва вазирнинг зиммасига ички ишлар органларининг жинойий жазоларни ижро этиш тизимини ривожлантириш ва қонунийликни таъминлаш учун шахсий жавобгарлик юкланади.

Департаментга Ўзбекистон Республикаси Президенти билан келишилган ҳолда ички ишлар вазири томонидан лавозимга тайинланадиган ва озод этиладиган Департамент бошлиғи раҳбарлик қилади.

Департамент бошлиғи Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири томонидан лавозимга тайинланадиган ва лавозимдан озод этиладиган 5 нафар ўринбосарга, шу жумладан бир нафар биринчи ўринбосарга эга.

Департамент бошлиғи:

- ✚ Департамент ишини ташкил этади ва фаолиятига умумий раҳбарлик қилади, ўзига юклатилган вазифаларни бажаришда шахсан жавобгар бўлади, ўз ўринбосарлари, Департамент таркибий бўлинмалари ва минтақавий мувофиқлаштириш марказлари бошлиқларининг ваколатларини ва функционал вазифаларини белгилайди;

- ✚ минтақавий мувофиқлаштириш марказлари, жазони ижро этиш муассасалари, тергов ҳибсхоналари тўғрисидаги низомларни, шунингдек, Департамент шахсий таркибининг функционал вазифаларини тасдиқлайди;

✚ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасалари ходимларини (ишчилари ва хизматчиларини) сақлаш учун бюджет ажратмалари доирасида смета харажатларини тасдиқлайди;

✚ иқтисодий ва ижтимоий ривожлантириш, капитал таъмирлаш, маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларни меҳнатидан фойдаланишнинг истиқболли ва йиллик иш режаларини, молиявий режаларни, иқтисодий нормативларни тасдиқлайди;

✚ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасаларини тезкор-хизмат, ишлаб чиқариш ва молия-хўжалик фаолияти натижаларини, улар ишини текшириш материалларини, прокуратура органлари тақдимномаларини, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Инсон ҳуқуқлари бўйича вакилининг (Омбудсманнинг) мониторинг натижалари ва бошқаларни кўриб чиқади;

✚ ўз ваколати доирасида Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасаларининг барча шахсий таркиби бажариши мажбурий бўлган буйруқлар, кўрсатма ва фармойишлар чиқаради;

✚ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасалари ходимларини (ишчи ва хизматчиларини) лавозимга тайинлайди ва лавозимдан озод қилади. Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири томонидан лавозимга тайинланадиган ва лавозимдан озод этиладиган ходимлар бундан мустасно;

✚ ўз ваколати доирасида Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасалари ходимларига «майор» махсус унвонигача бўлган (шу жумладан, «майор» махсус унвонини ҳам) унвонларни беради;

✚ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасалари ходимлари (ишчи ва хизматчилари)ни рағбатлантириш, уларга интизомий жазо чораларини қўллаш масаласини ҳал этади;

✚ хизмат вазифаларини самарали ва сидқидилдан бажариб келаётган ходимлари (ишчи ва хизматчилари)га Департаментнинг бюджетдан ташқари маблағлари ҳисобидан уларнинг пул таъминоти миқдорининг (меҳнатга ҳақ тўлаш фондининг) 100 фоизигача ойлик индивидуал устамалар белгилайди;

✚ ўз ваколати доирасида Департамент ходимларига меҳнат таътили беради;

✚ белгиланган тартибда Департамент ходимларини хизмат сафарига юборади;

✚ Департаментнинг бўлинмалари ва муассасалари раҳбарларининг ҳисоботларини эшитади;

✚ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахслар, шунингдек, Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасалари ходимлари (ишчилари ва хизматчилари) томонидан йўл қўйилган ҳодисалар, қонун бузилиши, хизмат ва меҳнат интизоми, товар-моддий бойликларни ўзлаштириш ҳолатлари юзасидан хизмат текшируви ўтказишни тайинлайди;

✚ жисмоний ва юридик шахсларнинг вакиллари қабулини амалга оширади, шикоят, ариза ва таклифларни кўриб чиқади, улар юзасидан қарорлар қабул қилади;

✚ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасаларини сақлаш учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджетидан ажратиладиган молиявий маблағларни қонун ҳужжатларига мувофиқ тасарруф этади;

✚ тезкор-қидирув фаолиятини амалга ошириш билан боғлиқ чоратадбирларни ўтказиш учун молиявий маблағларни сарфлаш нормаси ва тартибини белгилайди;

✚ қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатларни амалга оширади.

Департамент бошлиғи Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазирига қуйидагилар тўғрисидаги таклифларни киритади:

✓ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасалари ходимлари (ишчи ва хизматчилари)нинг чекланган сони ва меҳнатга ҳақ тўлаш фонди;

✓ Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасалари тузилмасига ҳамда штатлар сонига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш;

✓ белгиланган тартибда Департаментнинг бўлинмалари ва муассасаларини ташкил этиш, қайта ташкил этиш ва тугатиш;

✓ жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналари режими турини ва уларни тўлдириш лимитларини ўзгартириш;

✓ жазони ижро этиш муассасаларида ажратилган турли режимдаги участкаларни ташкил этиш;

✓ ўзининг ўринбосарлари, Департамент бўлинмалари ва муассасалари бошлиқларини лавозимга тайинлаш ва лавозимдан озод қилиш;

✓ ўз ваколати доирасига кирмайдиган шахсий таркибга махсус унвонлар бериш, давлат ва идоравий мукофотларга тақдим этиш.

Департамент бошлиғи бўлмаган тақдирда унинг вазифаларини биринчи ўринбосар амалга оширади.

Департамент бошлиғи жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналарининг фаолиятини кунлик ташкил этиш ва назоратини олиб боришни минтақавий мувофиқлаштириш марказлари орқали амалга оширади.

Минтақавий мувофиқлаштириш марказларининг асосий вазифаларига қуйидагилар кирди:

❖ жазони ижро этиш колониялари ва тергов ҳибсхоналарининг фаолияти самарадорлигини таҳлил қилиш ва баҳолаш, уларни комплекс текшириш ва назорат қилиш, амалий ва услубий ёрдам кўрсатиш, шу жумладан иш натижадорлигини ошириш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиш;

❖ жазони ижро этиш муассасаларида жиноий жазоларни ижро этиш ва тергов ҳибсхоналарида қамоққа олинган шахсларни сақлашни мувофиқлаштириш;

❖ маҳкумлар ва қамоққа олинган шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини рўёбга чиқариш ҳамда

мажбуриятларини адо этишни ўз вақтида ва тўлиқ бажарилиши устидан таъсирчан назоратни амалга ошириш;

❖ жазони ижро этиш муассасаларининг маҳкумларни тарбиялаш, уларга касб-хунар ўргатиш, психологик, ижтимоий ва ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш ҳамда ахлоқан тузалишини таъминлаш борасидаги фаолиятни ташкил этиш.

Минтақавий мувофиқлаштириш маркази бошлиғи Департамент бошлиғининг ҳудудий вакили ҳисобланиб, мақоми ва пул таъминоти бўйича унинг ўринбосарига тенглаштирилади.

Минтақавий мувофиқлаштириш марказлари, жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналари бошлиқлари Департамент бошлиғининг тақдимномасига асосан Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири томонидан лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади.

Жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналари, шунингдек, минтақавий мувофиқлаштириш марказлари ходимлари минтақавий мувофиқлаштириш марказлари бошлиқларининг тақдимномасига асосан Департамент бошлиғи томонидан лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади.

Жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналари ишчи ва хизматчилари жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналари бошлиқлари томонидан лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади.

Жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналари ходимларининг хизмат муддати меҳнат стажи ҳисобланаётган вақтда хизматнинг бир куни хизматнинг икки куни деб ҳисобланади.

Иш юритиш ва махфийлик режимини ташкил этиш ҳамда таъминлаш бўйича чора-тадбирлар Департамент томонидан белгиланган тартибда мустақил амалга оширилади.

Жазони ижро этиш тизимини моддий-техник воситалар ва бошқа мол-мулк билан таъминлаш белгиланган тартибда амалга оширилади.

Департамент, жазони ижро этиш муассасалари ва тергов ҳибсхоналарини ташкил этиш ва тугатиш белгиланган тартибда амалга оширилади.

Мустақил тайёргарликучун топшириқ:

Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Департаментнинг асосий вазифалари ва функциялари.
2. Департаментнинг ҳуқуқлари. мажбуриятлари ва жавобгарлиги.
3. Департаментнинг мажбуриятлари ва жавобгарлиги.
4. Департамент фаолиятини ташкил этиш.

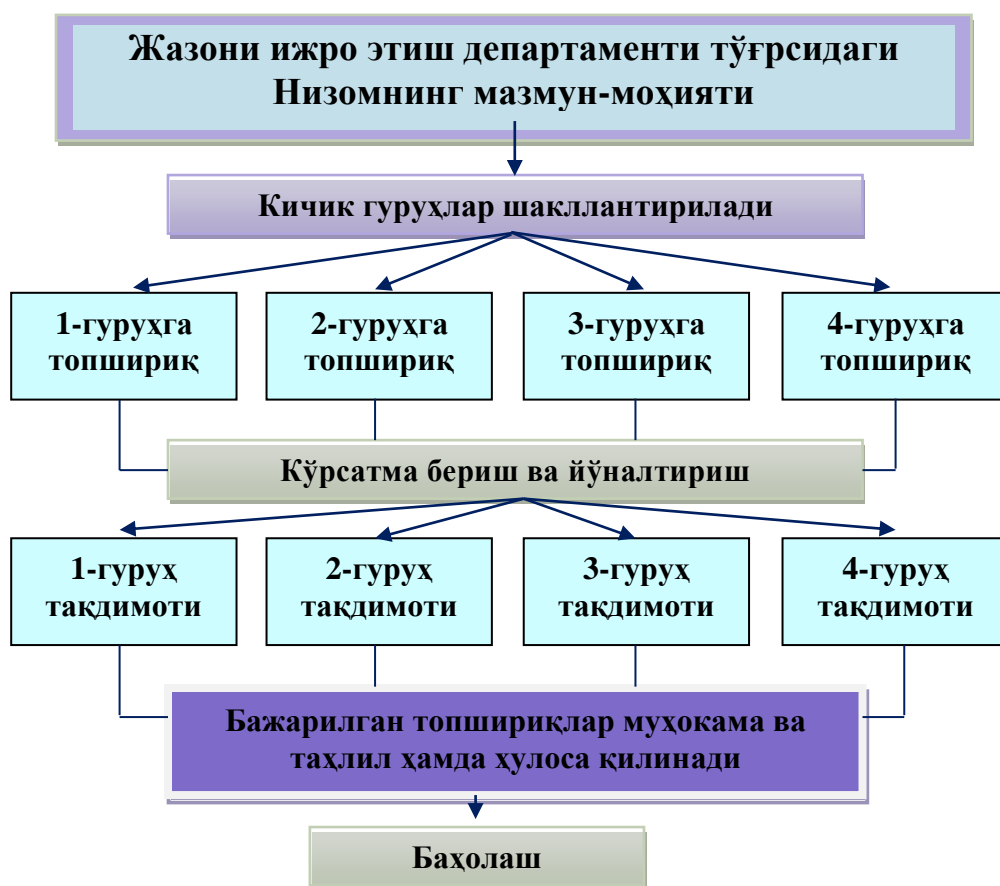
1-мавзу: Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти.

Семинар машғулоту (2-соат).

Семинар машғулоту.

Ушбу ўқув машғулоту “Кичик гуруҳларда ишлаш” интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Кичик гуруҳларда ишлаш” методининг босқичлари

Ўқув машғулотнинг саволлари:

1-гуруҳга топшириқ. Департаментнинг асосий вазифалари ва функциялари.

2-гуруҳга топшириқ. Департаментнинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жавобгарлиги.

3-гуруҳга топшириқ. Департаментнинг мажбуриятлари ва жавобгарлиги.

4-гуруҳга топшириқ. Департамент фаолиятини ташкил этиш.

ИЗОХ: Ушбу метод қўлланилганда ҳар бир гуруҳга шартли ном берилиб, уларнинг жавоблари беш баллик тизим асосида баҳоланади. Бир гуруҳ бошқа гуруҳнинг саволига тўғри жавоб берса баллар тўғри жавоб берган гуруҳ ҳисобига ёзилади. Гуруҳларни ҳар бир гуруҳнинг жавоби тингланади умумлаштирилади, қўшимчалар билан тўлдирилади. Аниқ жавоблар тўхтамига келинади.

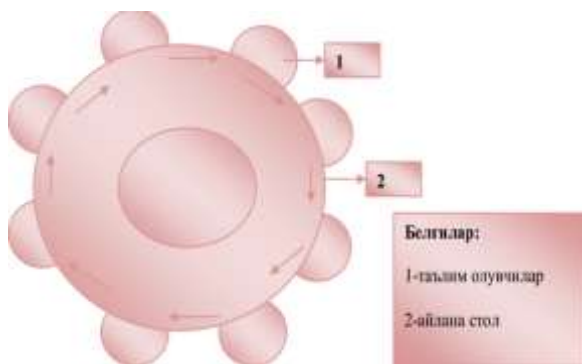
1-мавзу: Жазони ижро этиш департаменти тўғрисидаги Низомнинг мазмун-моҳияти.

Амалий машғулоти (2-соат).

Амалий машғулоти.

Ушбу ўқув машғулоти **“Давра суҳбати”** интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Давра суҳбати” методи – айлана стол атрофида берилган саволлар юзасидан тингловчилар томонидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдириш орқали олиб бориладиган ўқитиш методидир.

“Давра суҳбати” методи қўлланилганда стол-стулларни доира шаклида жойлаштириш керак. Бу ҳар бир тингловчининг бир-бири билан “кўз алоқаси”ни ўрнатиб туришига ёрдам беради. Давра суҳбатининг оғзаки ва ёзма шакллари мавжуддир. Оғзаки давра суҳбатида ўқитувчи мавзунини бошлаб беради ва тингловчилардан

ушбу савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришларини сўрайди ва айлана бўйлаб ҳар бир таълим олувчи ўз фикр-мулоҳазаларини оғзаки баён этадилар.

Сўзлаётган тингловчини барча диққат билан тинглайди, агар муҳокама қилиш лозим бўлса, барча фикр-мулоҳазалар тингланиб бўлингандан сўнг муҳокама қилинади. Бу эса тингловчиларнинг мустақил фикрлашига ва нутқ маданиятининг ривожланишига ёрдам беради.

Ўқув машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Департаментнинг асосий вазифалари ва функциялари.
- 2-савол. Департаментнинг ҳуқуқлари, мажбуриятлари ва жавобгарлиги.
- 3-савол. Департаментнинг мажбуриятлари ва жавобгарлиги.
- 4-савол. Департамент фаолиятини ташкил этиш.

2-мавзу: Озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган жазолар ва уларнинг аҳамияти.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Жазони ижро этиш муассасаларининг турлари.

2-савол. Умумий тартибли, махсус тартибли колонияларда ва турмаларда жазони ўташ.

1-савол. Жазони ижро этиш муассасаларининг турлари.

Озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо ижроси ЖИЭМлар томонидан амалга оширилади.

- ❖ ЖИЭМларга қуйидагилар киради:
- ❖ жазони ижро этиш колониялари;
- ❖ тарбия колониялари;
- ❖ турмалар.

Тергов ҳибсхоналари озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган ва хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдирилган шахсларга нисбатан ЖИЭМлар вазифасини бажаради.

Жазони ижро этиш колониялари вояга етган маҳкумларни сақлаш учун мўлжалланган бўлиб, қуйидагиларга бўлинади:

- манзил-колониялар;
- умумий тартибли колониялар;
- қаттиқ тартибли колониялар;
- махсус тартибли колониялар.

Тарбия колониялари вояга етмаган маҳкумларни сақлаш учун мўлжалланган.

Турмалар вояга етган маҳкумларни сақлаш учун мўлжалланган.

Жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахси ва ижтимоий мавқеидан қатъи назар, маҳкумларнинг ҳуқуқлари камситилишига йўл қўйилмайди.

Манзил-колонияларда жазони ўташ.

Манзил-колониялар қуйидагиларга бўлинади:

- ❖ ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар, эҳтиётсизлик оқибатида содир этилган унча оғир бўлмаган жиноятлар учун, шунингдек қасддан унча оғир бўлмаган жиноят содир этганлик учун озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар сақланадиган манзил-колониялар;
- ❖ умумий, қаттиқ тартибли колониялардан, шунингдек тарбия колонияларидан ўтказилган маҳкумлар сақланадиган манзил-колониялар.

Манзил-колонияларда:

- ❖ мазкур муассасаларга суд ҳукмига биноан келган вояга етган маҳкумлар;
- ❖ умумий, қаттиқ тартибли колониялардан ва тарбия колонияларидан суднинг ажрими асосида ўтказилган вояга етган маҳкумлар;
- ❖ ижтимоий хавфи катта бўлмаган жинояти, эҳтиётсизлик оқибатида содир этилган жинояти учун ва қасддан содир этган унча оғир бўлмаган жинояти учун озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазони озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо билан алмаштириш тарзида суднинг ажрими асосида юборилган вояга етган маҳкумлар жазони ўтайди.
- ❖ Манзил-колонияларга ижобий тавсифга эга ва:
- ❖ оғир жинояти учун, шунингдек қасддан содир этган жинояти учун, агар у илгари қасддан содир этган жинояти учун озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган бўлса, суд тайинлаган жазо муддатининг камида тўртдан бир қисмини ўтаган маҳкумлар;
- ❖ ўта оғир жинояти учун, шунингдек жазодан муддатидан илгари шартли равишда озод қилиш ёки жазони енгилроғи билан алмаштириш қўлланилган ва жазонинг ўталмаган қисми мобайнида қасддан содир этган янги жинояти учун суд тайинлаган жазо муддатининг камида учдан бир қисмини ўтаган маҳкумлар ўтказилади.

Манзил-колонияларга қўйидагилар ўтказилмайди:

- ❖ ўта хавfli рецидивистлар;
 - ❖ узоқ муддатга озодликдан маҳрум қилинганлар, шунингдек умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси афв этиш тартибида озодликдан маҳрум қилиш билан алмаштирилган шахслар;
 - ❖ юқумли касалликларга чалинган беморлар;
 - ❖ мажбурий даволанишдан ўтаётган маҳкумлар;
 - ❖ меҳнатга қобилиятсиз маҳкумлар.
- Битта манзил-колонияда маҳкум эркаклар ва аёллар сақланиши мумкин.

Тарбия колонияларида жазони ўташ.

Тарбия колониялари вояга етмай туриб жиноят содир этган маҳкумларни сақлашга мўлжалланган.

Тарбия колонияларида:

- ❖ ўн олти ёшгача бўлган вояга етмаган маҳкумлар каттароқ ёшдаги маҳкумлардан;
- ❖ биринчи марта озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган маҳкумлар илгари озодликдан маҳрум этиш тариқасидаги жазони ўтаган маҳкумлардан алоҳида сақланадилар.

Ижобий тавсифга эга маҳкумлар ЖИКнинг 104-моддасида назарда тутилган тартибда енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилади.

Тарбия колонияларида маҳкумлар умумий турар жойларда яшайдилар.

Маҳкумлар белгиланган энг кам иш ҳақи миқдорининг икки ярим бараваригача бўлган суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин.

2-савол. Умумий тартибли, махсус тартибли колонияларда ва турмаларда жазони ўташ.

Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ.

Умумий тартибли колониялар қуйидагиларга бўлинади:

- ❖ оғир жиноят содир этганлик учун биринчи марта озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган эркаклар сақланадиган колониялар;
- ❖ ўта оғир жиноят содир этганлик учун биринчи марта озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган эркаклар сақланадиган колониялар;
- ❖ оғир ёки ўта оғир жиноят содир этганлик учун озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган аёллар сақланадиган колониялар, ЖИКнинг 48-моддасида кўрсатилган аёллар бундан мустасно.

Умумий тартибли колонияларда жазони:

- ❖ мазкур муассасага суд ҳукмига биноан келган маҳкумлар;
- ❖ ЖИКнинг 129-моддасида назарда тутилган ҳолларда тарбия колонияларидан ўтказилган маҳкумлар;
- ❖ суд томонидан манзил-колониялардан интизомий жазо тарзида ўтказилган маҳкумлар;
- ❖ қасдан оғир ва ўта оғир жиноят содир этганлиги учун биринчи марта ҳукм қилинган, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазони озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо билан алмаштириш тартибида суднинг ажрими асосида юборилган маҳкумлар;
- ❖ рағбатлантириш тарзида ёки суд томонидан тайинланган турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилиш муддатини ўтаганидан кейин турмалардан ўтказилган маҳкумлар ўтайди.

Ижобий тавсифга эга маҳкумлар ЖИКнинг 104-моддасида назарда тутилган тартибда енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилади.

Умумий тартибли бир колониядан иккинчисига ўтказилган маҳкумлар жазони бу ерга ўтказилгунга қадар белгиланган сақлаш шароитида ўтайдилар.

Тарбия колониясидан ўтказилган маҳкумлар жазони енгиллаштирилган сақлаш шароитида ўтайдилар.

Умумий тартибли колонияларда маҳкумлар умумий турар жойларда Маҳкумлар белгиланган энг кам иш ҳақи миқдорининг икки бараваригача бўлган суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин.

Маҳкумлар йил мобайнида:

- ❖ олти марта қисқа муддатли ва олти марта узоқ муддатли учрашув;
- ❖ ўн икки марта телефон орқали сўзлашув;
- ❖ ўн иккита посилка ёки йўқлов;
- ❖ ўн иккита бандерол олиш ҳуқуқига эга.

Қаттиқ тартибли колонияларда жазони ўташ.

Қаттиқ тартибли колониялар қуйидагиларга бўлинади:

- ❖ илгари қасддан содир этилган жиноят учун озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўтаган ва қасддан жиноят содир этганлик учун яна судланган эркаклар сақланадиган колониялар;
- ❖ илгари қасддан содир этилган жиноят учун озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўтаган ва ўта оғир жиноят содир этганлик учун яна судланган аёллар, шунингдек ўта хавфли рецидивист деб топилган аёллар сақланадиган колониялар.

Қаттиқ тартибли колонияларда жазони:

- ❖ мазкур муассасага суд ҳукмига биноан келган маҳкумлар;
- ❖ турмалар ва махсус тартибли колониялардан рағбатлантириш тарзида ўтказилган маҳкумлар;
- ❖ суд томонидан тайинланган турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилиш муддатини ўтаганидан сўнг турмалардан ўтказилган маҳкумлар;
- ❖ суд томонидан манзил-колониялардан интизомий жазо тарзида қайтарилган маҳкумлар;
- ❖ қасддан содир этган жинояти учун озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони илгари ўтаган ва қасддан жиноят содир этганлиги учун озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазога қайта ҳукм қилиниб, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазони озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо билан алмаштириш тартибида суднинг ажрими асосида юборилган маҳкумлар ўтайди.

Ижобий тавсифга эга маҳкумлар ЖИКнинг 104-моддасида назарда тутилган тартибда енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилади.

Қаттиқ тартибли бир колониядан иккинчисига ўтказилган маҳкумлар жазони бу ерга ўтказилгунга қадар белгиланган сақлаш шароитида ўтайдилар.

Қаттиқ тартибли колонияларда маҳкумлар умумий турар жойларда яшайдилар.

Маҳкумлар белгиланган энг кам иш ҳақи микдорининг бир ярим бараваригача бўлган суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин.

Маҳкумлар йил мобайнида:

- ❖ беш марта қисқа муддатли ва беш марта узоқ муддатли учрашув;
- ❖ саккиз марта телефон орқали сўзлашув;
- ❖ саккизта посилка ёки йўқлов;
- ❖ саккизта бандерол олиш ҳуқуқига эга.

Махсус тартибли колонияларда жазони ўташ.

Махсус тартибли колониялар озодликдан маҳрум қилиниб, ўта хавфли рецидивист деб топилган эркакларни, шунингдек умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумларни сақлаш учун мўлжалланган.

Махсус тартибли колонияларда умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси афв этиш тартибида озодликдан маҳрум қилиш билан алмаштирилган эркаклар ҳам сақланади.

Махсус тартибли колонияларда жазони:

- мазкур муассасага суд ҳукмига биноан келган маҳкумлар;
- умрбод озодликдан маҳрум қилинганлар, шунингдек умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси афв этиш тартибида озодликдан маҳрум қилиш билан алмаштирилган шахслар;
- суд томонидан қаттиқ тартибли колониялардан интизомий жазо тарзида қайтарилган маҳкумлар ўтайдилар.

Ижобий тавсифга эга маҳкумлар ЖИКнинг 104-моддасида назарда тутилган тартибда енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилади.

Махсус тартибли бир колониядан иккинчисига ўтказилган маҳкумлар жазони бу ерга ўтказилгунга қадар белгиланган сақлаш шароитида ўтайдилар.

Махсус тартибли колонияларда маҳкумлар камераларда ёки умумий яшаш биноларида яшайдилар.

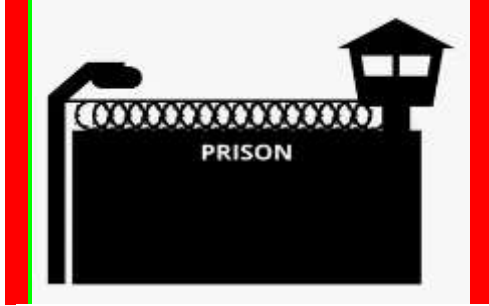
Маҳкумлар белгиланган энг кам иш ҳақи миқдори суммасигача ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин.

Маҳкумлар йил мобайнида:

- тўрт марта қисқа муддатли ва тўрт марта узоқ муддатли учрашув;
- олти марта телефон орқали сўзлашув;
- олти та посилка ёки йўқлов;
- олти та бандерол олиш ҳуқуқига эга.

Камераларда сақланадиган маҳкумларнинг кинофильмлар ва телекўрсатувлар кўриши тақиқланади.

Турмаларда жазони ўташ.

Турмалар турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилишга ҳукм қилинган шахсларни, шунингдек умумий ва қаттиқ тартибли колониялардан жазони ўташ тартибини ашаддий бузганлиги учун ўтказилган шахсларни сақлаш учун мўлжалланган.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган жазолар ва уларнинг аҳамияти мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Жазони ижро этиш муассасаларининг турлари
2. Манзил-колонияларда жазони ўташ.
3. Қаттиқ тартибли колонияларда жазони ўташ.
4. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ.
5. Махсус тартибли колонияларда жазони ўташ.
6. Турмаларда жазони ўташ.

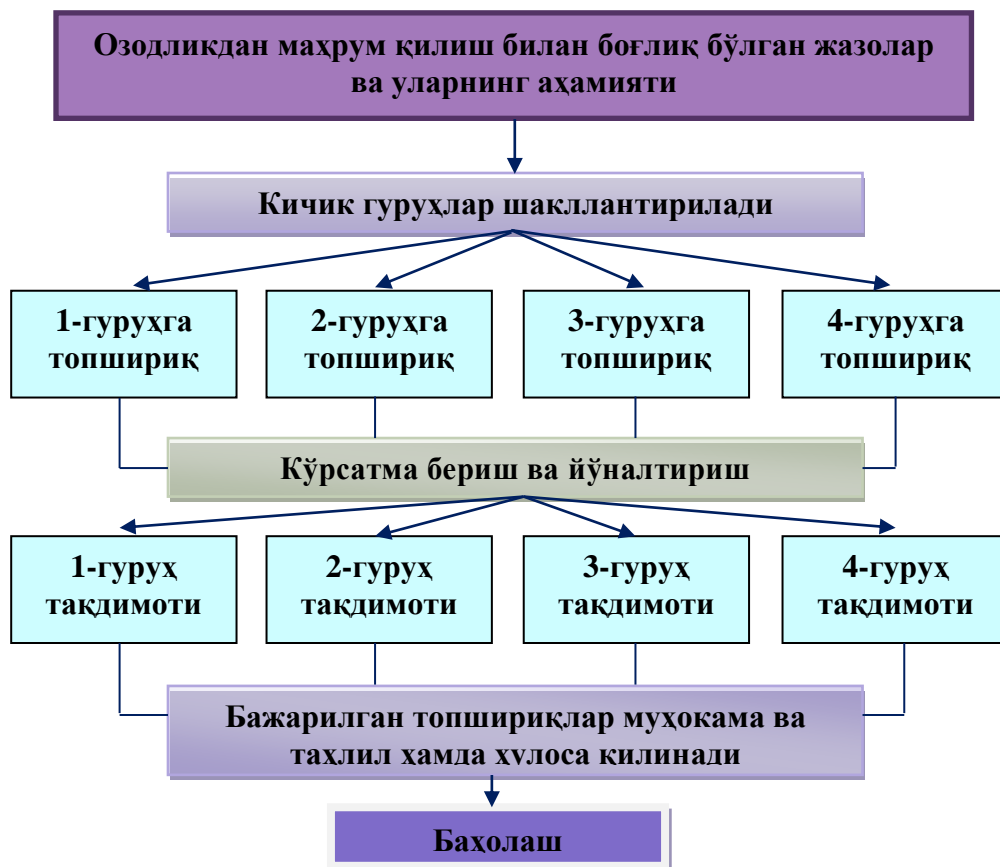
2-мавзу. Озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлган жазолар ва уларнинг аҳамияти.

Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти

Ушбу ўқув машғулоти “Кичик гуруҳларда ишлаш” интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Кичик гуруҳларда ишлаш” методининг босқичлари

Гуруҳларга топшириқлар:

1-гуруҳга топшириқ. Жазони ижро этиш муассасаларининг турлари

2-гуруҳга топшириқ. Манзил-колонияларда жазони ўташ. Қаттиқ тартибли колонияларда жазони ўташ.

3-гуруҳга топшириқ. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ. Маҳсул тартибли колонияларда жазони ўташ. Турмаларда жазони ўташ.

4-гуруҳга топшириқ. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларига қабул қилиш тартиби.

ИЗОХ: Ушбу метод қўлланилганда ҳар бир гуруҳга шартли ном берилиб, уларнинг жавоблари беш баллик тизим асосида баҳоланади. Бир гуруҳ бошқа гуруҳнинг саволига тўғри жавоб берса баллар тўғри жавоб берган гуруҳ ҳисобига ёзилади. Гуруҳларни ҳар бир гуруҳнинг жавоби тингланади умумлаштирилади, қўшимчалар билан тўлдирилади. Аниқ жавоблар тўхтамига келинади.

3-мавзу: Жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидалари.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Маҳкумларни кўчириш тартиби ва асослари.

3-савол. Маҳкумларнинг кун тартиби ва рўйхатдан ўтказиш тартиби.

1-савол. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларига қабул қилиш.

Маҳкумларни ЖИЭМларга қабул қилиш ЖИЭМ маъмурияти томонидан амалга оширилади.

Маҳкумлар ЖИЭМ бошлиғи раҳбарлигидаги комиссия томонидан қабул қилинади.

Турли ноаниқликлар юзага келишининг олдини олиш мақсадида маҳкумлар ЖИЭМга шахсий ҳужжатлар йиғма жилдларидаги маълумотлар асосида сўровдан ўтказилгач қабул қилинади.

ЖИЭМга қабул қилиш вақтида маҳкумлар тўлиқ шахсий тинтувдан ўтказилади, уларнинг нарсалари ва буюмлари кўздан кечирилади.

Маҳкумларнинг ёнидан топилган, фойдаланишга рухсат этилмаган нарсалар ва буюмлар ЖИЭМ бошлиғининг мазкур жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 9-иловасига мувофиқ шаклдаги қарорига биноан олиб қўйилади ҳамда маҳкум озод бўлгунга қадар сақлаш учун топширилади ёки йўқ қилиб ташланади ёхуд давлат даромадига ўтказилади ва бу ҳақда тегишли ҳужжат (квитанция, далолатнома ёки қарор) тузилади.

Маҳкумнинг ЖИЭМ омборхонасига сақлаш учун топширилган нарсалари ва буюмлари бўйича жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 10-иловасига мувофиқ шаклда икки нусхада квитанция тўлдирилиб, унинг бир нусхаси маҳкумга берилади, иккинчи нусхаси унинг шахсий ҳужжатлари йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

Маҳкумнинг йўқ қилинган нарсалари ва буюмлари бўйича жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 11-иловасига мувофиқ шаклда икки нусхада далолатнома тузилади ва унинг бир нусхаси маҳкумнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади, иккинчи нусхаси эса, тартибот бўлимида сақланади.

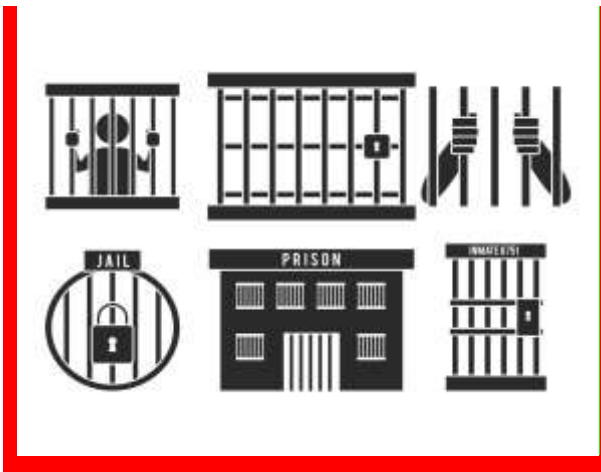
Тезкор навбатчи олиб қўйилган пул ва қимматли буюмларни бир сутка ичида уларни олиб қўйган мансабдор шахс томонидан тузилган далолатнома ёки билдирги орқали молия бўлимига топширади. Олиб қўйилган пул ва қимматли буюмларнинг ҳисоби жазони

ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 12-иловасида назарда тутилган дафтарда юритилади.

Нарсалар ва буюмларни давлат даромадига ўтказиш тўғрисидаги жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 13-иловасига мувофиқ шаклдаги қарор прокурор томонидан тасдиқланади.

ЖИЭМга етиб келган маҳкумлар уларнинг шахсини ўрганиш ва шароитга мослашиб олишлари учун ўн беш суткагача муддатга, одатда, қабул бўлимига жойлаштирилади, манзил-колонияга келган ҳамда хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун тергов хибсхоналари ва турмаларда қолдирилган шахслар бундан мустасно.

Турмаларда маҳкумлар суднинг ажримига асосан қайси режим туридаги колониядан келганлиги ёки турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилиш муддатини ўтаб бўлгач, қайси режим туридаги колонияга юборилиши инobatга олинган ҳолда жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 14-иловасига мувофиқ камераларга жойлаштирилади.

ЖИЭМ маъмурияти маҳкум етиб келган кундан бошлаб уч кунлик муддат ичида бу ҳақда ҳукм чиқарган судни жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 15-иловасига мувофиқ шаклда хабардор қилиши, шунингдек маҳкумнинг оиласига жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 16-иловасига мувофиқ шаклда ЖИЭМ манзилини кўрсатиб ҳамда маҳкумнинг ёзишма олиб бориш, учрашув, посилка, йўқлов ва бандероллар олиш, телефон орқали сўзлашув ҳуқуқларини тушунтириб, хабарнома юбориши шарт.

Маҳкумларни қабул бўлимида сақлаш даврида улар тиббий кўриқдан ўтказилади ва уларда юқумли касалликлар аниқланмаса, ЖИЭМ маъмурияти суҳбатидан ўтказилиб, комиссия томонидан бригада ва туркумларга тақсимланади.

ЖИЭМга етиб келганларидан сўнг маҳкумларга жазони ўташ тартиби ва шартлари тўғрисида керакли ахборот берилади, шунингдек уларнинг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари тушунтирилади.

Махсус бўлим томонидан суднинг қарорига мувофиқ алимент тўлаши ёки моддий зарарни қоплаши лозим бўлган маҳкумлар рўйхати ЖИЭМнинг молия бўлимига, алкоғолизм, гиёҳвандлик ёки заҳарвандликдан мажбурий даволаниши лозим деб топилган маҳкумлар рўйхати эса тиббиёт бўлимига топширилади.

Маҳкумларга жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 17-иловасидаги рўйхатда назарда тутилган озиқ-овқат маҳсулотлари, нарса ва буюмларни сотиб олиш ҳамда ёнида сақлашга рухсат этилади. Тақиқланмаган, лекин белгиланган миқдордан ортиқча нарса ва буюмлар ЖИЭМ омборхонасида сақланади ва бу ҳақда далолатнома тузилади. Маҳкумнинг омборхонада сақланаётган зарур нарса ва буюмлари унинг аризасига асосан берилади.

ЖИЭМга қабул қилинган ҳар бир маҳкум тўғрисидаги маълумотлар «Маҳкумлар ҳаракатининг ҳисобини юритиш ва уларнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдларини қайд этиш дафтари»га қайд этиб борилади.

Маҳкумларга мавсумга қараб бериладиган кийим, кўрпа-тўшак ва инвентарларнинг қайд варақалари (арматура карточкалари) (бундан буён матнда таъминот варағи деб юритилади) берилиб, шахсий ҳисобварақлар очилади.

2-савол. Маҳкумларни кўчириш тартиби ва асослари.

Маҳкум бутун жазо муддатини, одатда, битта ЖИЭМда ўтайди.

Маҳкумни бир колониядан айна шу турдаги бошқа колонияга жазони ўташни давом эттириш учун ўтказишга унинг хавфсизлигини таъминлаш мақсадида унинг розилигини олган ҳолда, шунингдек маҳкумнинг мазкур ЖИЭМда қолишига тўсқинлик қилувчи бошқа ҳолларда йўл қўйилади.

Маҳкум касал бўлиб қолган тақдирда уни колониядан ёки турмадан ихтисослашган даволаш муассасасига ўтказишга тиббий хулоса асосида йўл қўйилади.

Маҳкумларни бир ЖИЭМдан бошқасига кўчириш ЖИКнинг 58-моддаси талабларига риоя этган ҳолда амалга оширилади.

Маҳкумлар тергов қилинаётган шахслардан алоҳида кўчирилади.

Ҳомиласи йигирма тўрт ҳафталикдан ошган ёки уч ёшга тўлмаган боласи бор аёллар бошқа маҳкумлардан алоҳида кўчирилади.

Маҳкум беморлар, ҳомиладор аёллар ва боласи бор аёллар, зарурат бўлганда, тиббий ходимлар кузатувида кўчирилади.

Маҳкумларнинг хавфсизлигини таъминлаш мақсадида уларни бошқа ҳолларда ҳам ажратилган тарзда кўчиришга йўл қўйилади.

Кўчириш чоғида маҳкумлар зарур моддий-маиший ва санитария-гигиена шароитлари билан таъминланади, уларга мавсумий кийим ва пойабзал, белгиланган норма бўйича озиқ-овқат маҳсулотлари берилади.

Маҳкумларни кўчириш давлат ҳисобидан, соқчи кузатувида амалга оширилади.

Кўчирилаётган маҳкумларнинг ҳар бири учун уч нусхада рўйхат тузилади, унинг бир нусхаси маҳкумларнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдлари билан биргаликда соқчилар бошлиғига, иккинчи нусхаси соқчилар бошлиғи томонидан берилган тилхат билан ЖИЭМнинг маҳсус бўлимига, учинчи нусхаси эса ўзаро ҳисоб-китоб қилиш учун молия бўлимига топширилади.

Махсус бўлим маҳкумни кўчиришдан олдин қуйидаги ҳужжатларни йиғади ва унинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўяди:

- ❖ молиявий маълумотнома ва ижро варақалари;
- ❖ тиббий карта ва бошқа тиббий ҳужжатлар (касаллик тарихи ва тиббий текшириш натижалари ҳақидаги маълумотнома);
- ❖ таъминот варақаси ва тақсимот;
- ❖ маҳкумнинг умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимига оид ҳужжатлари;
- ❖ якка тартибда олиб борилган тарбиявий ишлар дафтари;
- ❖ тавсифнома;
- ❖ мазкур Қоидаларнинг 18-иловасига мувофиқ шаклдаги маҳкумнинг учрашувлари, телефон орқали сўзлашувлари, йўқлов, посылка ва бандеролларининг ҳисобини юритиш варағи.

Маҳкумни мазкур бандда назарда тутилган ҳужжатлардан бирортаси мавжуд бўлмаган ҳолда кўчиришга йўл қўйилмайди.

Махсус бўлим бошлиғи ЖИЭМ бошлиғини маҳкумни кўчирилмаганлик сабабини кўрсатган ҳолда билдирги орқали хабардор қилади. Бунда ЖИЭМ бошлиғи томонидан ушбу ҳолат юзасидан хизмат текшируви ўтказиш тайинланади ва айбдор ходимларга нисбатан тегишли чоралар қўрилади.

3-савол. Маҳкумларнинг кун тартиби ва рўйхатдан ўтказиш тартиби.

ЖИЭМ маъмурияти томонидан маҳкумлар учун жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 19-иловасига мувофиқ шаклда кун тартиби тузилади.

Кун тартибини тузишда маҳкумлар билан олиб бориладиган ишларнинг хусусияти, меҳнатни ташкил этиш, йил фасли, маҳаллий шароитлар, шунингдек юз бериши мумкин бўлган тезкор вазиятлар ва бошқа шу каби ҳолатлар инобатга олинади.

ЖИЭМларда иш жараёни маҳкумларнинг эрталаб ўринларидан туришларидан кечки ётишларигача бўлган вақт учун, уч сменали ишлаб чиқариш билан боғлиқ ишларда эса тунги вақт учун ҳам ўзгарувчан жадвал асосида ташкил этилади.

Дам олиш ва байрам кунлари ЖИЭМларда раҳбар ходимларнинг навбатчилиги ташкил этилади.

Маҳкумлар томонидан кун тартибининг бажарилишини таъминлаш мақсадида ЖИЭМларда сигнал ва буйруқлар бериш тизими жорий этилади.

Маҳкумларни рўйхатдан ўтказиш.

Маҳкумлар ҳар куни икки мартаба назорат варақчалари бўйича рўйхатдан ўтказилади. Зарур ҳолларда, маҳкумлар сутканинг исталган вақтида қўшимча равишда рўйхатдан ўтказилиши мумкин. Бунда муассаса

маъмурияти томонидан маҳкумнинг саккиз соат ухлашга бўлган ҳуқуқи таъминланиши шарт.

Рўйхатдан ўтказишдан ўн беш дақиқа олдин тезкор навбатчи томонидан тегишли хабар берилади ва сафда бўлиши шарт бўлган маҳкумлар сонини аниқлаш учун уларнинг ҳисоби рўйхат ва назорат варақчалари бўйича солиштирилади.

Рўйхатдан ўтказиш тезкор навбатчи, қоровул қўшинлари ҳарбий хизматчилари ҳамда бригада ва туркум бошлиқлари томонидан амалга оширилади.

Рўйхатдан ўтказиш муддати қирқ дақиқадан ошмаслиги керак. Рўйхатдан ўтказиш об-ҳавони инобатга олган ҳолда бино ичкарисида ёки бошқа пана жойларда амалга оширилиши мумкин.

Иш вақтидан кейин дам олаётган, стационардаги ёки касаллиги туфайли ишдан озод қилинган, узоқ муддатли учрашув берилган, смена билан, шунингдек узлуксиз ишларда ишлаётган маҳкумлар ўзлари турган жойда рўйхатдан ўтказилади, бундай маҳкумлар рўйхати ЖИЭМ бошлиғи томонидан тасдиқланади.

Маҳкумлар рўйхатдан ўтказилгандан сўнг, туркум бошлиқлари ва қоровул қўшинлари ҳарбий хизматчилари бошлиғи сафдаги маҳкумларни рўйхат билан солиштириб, натижаси бўйича тезкор навбатчига маълум қилади.

Ишлаб чиқариш объектларида ишлаётган маҳкумлар ЖИЭМнинг масъул ходими, қоровул қўшинлари ҳарбий хизматчилари бошлиғи, цехлар (участкалар) бошлиқлари ва мастерлар томонидан рўйхатдан ўтказилади. Бунда рўйхатдан ўтказиш устидан назорат қилиш ЖИЭМ бошлиғининг тегишли ўринбосари ёки унинг ўрнини босувчи шахс ва тартибот бўлими бошлиғи томонидан амалга оширилади.

Маҳкумларнинг кам сонли гуруҳлари ишлаётган ва назоратчилар бўлиши назарда тутилмаган вақтинчалик ишлаб чиқариш объектларида рўйхатдан ўтказиш қоровул қўшинлари кунлик ҳарбий хизматчилари бошлиғи томонидан амалга оширилади.

Рўйхатдан ўтказиш маҳкумларнинг сони ҳамда рўйхат ва назорат варақчалари ўртасида ноаниқликлар аниқланган тақдирда такроран амалга оширилади.

Қабул бўлими ва интизомий бўлинмалар камераларидаги ҳамда турмалардаги маҳкумларни рўйхатдан ўтказиш камералар бўйича алоҳида амалга оширилади. Бунда рўйхатдан ўтказиш тезкор навбатчи, интизомий бўлинма бўйича қоровул қўшинлари кунлик ҳарбий хизматчиси ва ЖИЭМ маъмуриятининг навбатчи вакили томонидан амалга оширилади.

Маҳкумлар рўйхатдан ўтказилгандан сўнг, рўйхатдан ўтказиш натижалари тезкор навбатчи томонидан ЖИЭМ бошлиғига маълум қилинади.

ЖИЭМда сақланаётган маҳкумлар йилига камида икки марта назорат варақчалари билан солиштирилган ҳолда рўйхатдан ўтказилади ва рўйхатдан ўтказиш натижалари далолатнома билан расмийлаштирилади.

Маҳкумларнинг овқатланиши, маҳкумларни ишга олиб чиқиш ва ишдан олиб қайтиш. Маҳкумлар ва фуқароларни қабул қилиш.

Маҳкумларга овқатланиш кун тартибида белгиланган соатларда бригада, туркум ва бўлим бўйича ошхонада ёки ишлаб чиқариш объектларининг овқат тарқатиш жойларида амалга оширилади.

Ошхона турар жой саҳни билан ишлаб чиқариш саҳни орасида жойлашган бўлса, ишлаётган маҳкумларнинг овқатланиши ошхонада амалга оширилади. Бунда уларнинг ишга олиб чиқилмаган маҳкумлардан батамом ажратиб қўйилиши таъминланиши шарт.

Тарбия колонияларида нонушта, тушлик ва кечки овқатланиш ошхоналарда ташкил этилади.

Коммунал-маиший объектларнинг узлуксиз ишлашини таъминлаш мақсадида ЖИЭМ бошлиғи томонидан ушбу объектларда ишлаётган маҳкумларнинг алоҳида овқатланишига рухсат берилиши мумкин.

Камераларда сақланаётган маҳкумларга овқат камерада ёки иш жойларида берилади.

Қабул бўлимида сақланаётган маҳкумларга овқат махсус ажратилган жойда камера бўйича берилади.

ЖИЭМ маъмурияти овқатланиш вақтида тартиб сақланишини таъминлаши лозим.

Маҳкумларни ишга олиб чиқиш ва ишдан олиб қайтиш.

Маҳкумларни ишга олиб чиқиш ва ишдан олиб қайтишдан йигирма дақиқа олдин тезкор навбатчи томонидан сафланиш учун тегишли сигнал берилади ва улар ажратилган жойларда бригада ва туркум бўлиб сафланадилар. Бунда маҳкумларнинг сони ва ташқи киёфалари туркум бошлиқлари томонидан текшириб чиқилади.

Ишга олиб чиқиш ва ишдан олиб қайтиш эълон қилинганидан кейин маҳкумлар беш нафардан бригада бўлиб сафланади. Бунда ҳар бир бригада оралиғи беш метрдан бўлиши керак.

Маҳкумлар қоровул қўшинларининг кунлик ҳарбий хизматчилари ва туркум бошлиқлари томонидан тезкор навбатчи раҳбарлигида назорат варақчалари асосида ишга олиб чиқилади ва ишдан олиб қайтилади.

Ишга олиб чиқилаётган маҳкумлар ЖИЭМ бошлиғининг буйруғига асосан вақти-вақти билан, ишдан қайтишда эса ҳар доим тўлиқсиз шахсий тинтувдан ўтказилади.

Маҳкумлар ва фуқароларни қабул қилиш.

Маҳкумлар ЖИЭМ маъмурияти томонидан ЖИЭМ бошлиғи томонидан тасдиқланган жадвал асосида шахсан қабул қилинади. Бунда мазкур жадвалдан кўчирма турар жойлар сахнларига осиб кўйилади.

ЖИЭМ маъмурияти томонидан шахсан қабул қилинган маҳкумларнинг ҳисоби жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидаларининг 20-иловасига мувофиқ шаклдаги дафтарда, Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг, шунингдек Жазони ижро этиш бош бошқармаси (бундан буён матнда ЖИЭД деб юритилади) ва тегишли жазони ижро этиш бошқарма ва бўлимларининг (бундан буён матнда минтақавий мувофиқлаштириш марказлари деб юритилади) ходимлари томонидан қабул қилинган маҳкумларнинг ҳисоби эса алоҳида дафтарда қайд этилади ва улар ЖИЭМнинг девонхона котибида сақланади.

Маҳкумларни ЖИЭМ маъмурияти томонидан шахсан қабул қилиш натижалари бўйича қарорлар ижроси ЖИЭМ бошлиғи ёки у ваколат берган шахслар томонидан мунтазам равишда назорат қилиб борилади.

ЖИЭМ маъмурияти маҳкумнинг яқин қариндошлари ва бошқа фуқароларни ЖИЭМ бошлиғи томонидан тасдиқланган жадвалга мувофиқ қабул қилади.

Маҳкумнинг яқин қариндошлари ЖИЭМ маъмуриятидан маҳкумнинг аҳволи, соғлиғи ҳамда унга нисбатан қўлланилган рағбатлантириш ва интизомий жазо чоралари тўғрисида ёзма ва оғзаки ахборот олиш ҳуқуқига эга. Маҳкумнинг яқин қариндошлари ЖИЭМга бевосита келган ҳолда мурожаат қилган тақдирда, ЖИЭМ маъмурияти томонидан дарҳол жавоб берилиши лозим.

Маҳкумнинг яқин қариндошларига, шунингдек адвокатга уларнинг сўровига асосан маҳкумнинг хулқ-атвори юзасидан ёзма равишда тавсифнома берилади.

Мустақил тайёргарликучун топшириқ:

Жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидалари мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларига қабул қилиш.
2. Маҳкумларни кўчириш тартиби ва асослари.
3. Маҳкумларнинг кун тартиби ва рўйхатдан ўтказиш тартиби.
4. Маҳкумларнинг овқатланиши.
5. Маҳкумларни ишга олиб чиқиш ва ишдан олиб қайтиш.
6. Маҳкумлар ва фуқароларни қабул қилиш.

3-Мавзу: Жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидалари.

Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти

Ушбу ўқув машғулоти **“Ақлий ҳужум”** методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

Мавзу юзасидан тингловчиларга саволлар ташланади. “Ақлий ҳужум” методи орқали уларнинг мавзу бўйича билимлари аниқланади.

“Ақлий ҳужум” методининг босқичлари қуйидагилардан иборат: ходимларга савол ташланади ва уларга шу савол бўйича ўз жавобларини (фикр, ғоя ва мулоҳаза) билдиришларини сўралади; ходимларлар савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришади; ходимларнинг фикр-ғоялари (диктофонга, видеотасмага, рангли қоғозларга ёки доскага) тўпланади; фикр-ғоялар маълум белгилар бўйича гуруҳланади; юқорида қўйилган саволга аниқ ва тўғри жавоб танлаб олинади.

Ўқув машғулотнинг саволлари:

1-савол. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларига қабул қилиш.

2-савол. Маҳкумларни кўчириш тартиби ва асослари.

3-савол. Маҳкумларнинг кун тартиби ва рўйхатдан ўтказиш тартиби.

4-савол. Маҳкумларнинг овқатланиши, маҳкумларни ишга олиб чиқиш ва ишдан олиб қайтиш. Маҳкумлар ва фуқароларни қабул қилиш.

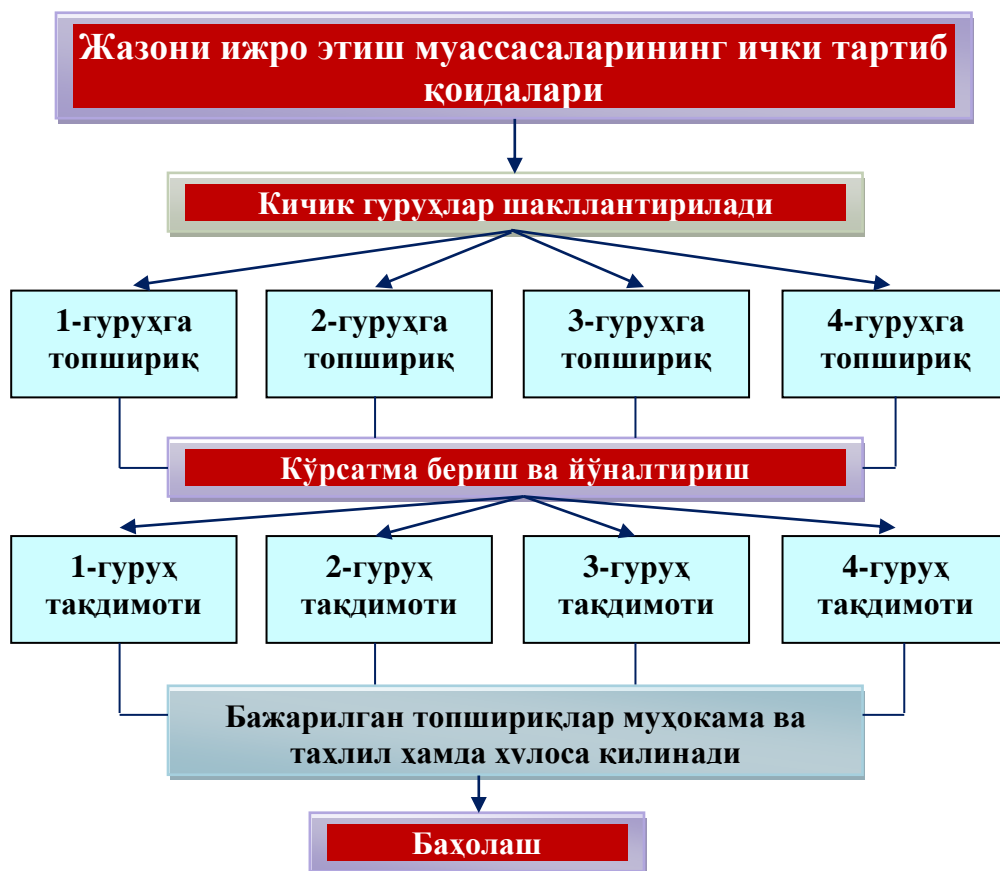
3-Мавзу: Жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидалари.

Амалий машғулот (2-соат).

Амалий машғулот.

Ушбу ўқув машғулот *“Кичик гуруҳларда ишлаш”* интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Кичик гуруҳларда ишлаш” методининг босқичлари

Гуруҳларга топшириқлар:

1-гуруҳга топшириқ. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларига қабул қилиш

2-гуруҳга топшириқ. Маҳкумларни кўчириш тартиби ва асослари

3-гуруҳга топшириқ. Маҳкумларнинг кун тартиби ва рўйхатдан ўтказиш тартиби

4-гуруҳга топшириқ. Маҳкумларнинг овқатланиши, маҳкумларни ишга олиб чиқиш ва ишдан олиб қайтиш. Маҳкумлар ва фуқароларни қабул қилиш

ИЗОХ: Ушбу метод қўлланилганда ҳар бир гуруҳга шартли ном берилиб, уларнинг жавоблари беш баллик тизим асосида баҳоланади. Бир гуруҳ бошқа гуруҳнинг саволига тўғри жавоб берса баллар тўғри жавоб берган гуруҳ ҳисобига ёзилади. Гуруҳларни ҳар бир гуруҳнинг жавоби тингланади умумлаштирилади, қўшимчалар билан тўлдирилади. Аниқ жавоблар тўхтамига келинади.

4-мавзу: Озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Режимнинг асосий талаблари.

2-савол. Хавфсизлик чораларини қўллаш асослари ва тартиби.

3-савол. Маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатиш. Тинчлантириш кўйлагини қўллаш. Махсус воситаларни ишлатиш. Ўқотар қурол қўллаш тартиби.

1-савол. Режимнинг асосий талаблари.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 7-моддасида режим маҳкумини ахлоқан тузатишнинг асосий воситаси ва жазодан кўзланган мақсадга эришиш учун жазони ижро этиш ва ўташнинг белгиланган тартиби сифатида берилган (ЖИК 62-м.).

Озодликдан маҳрум этиш жойларида режимнинг қандай бўлиши ва унинг асосий талабларини белгилашда *биринчидан*, жазонинг муайян тури (хукмда қамоқ ёки озодликдан маҳрум этиш жазоси, шу жумладан турмага қамаш тариқасидаги ёхуд умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони кўрсатилиши) билан боғлиқ бўлса, *иккинчидан*, жазони ижро этиш колонияларининг тартиб турига ҳам бевосита боғлиқдир (масалан, манзил-колония, умумий, қаттиқ, махсус тартибли колониялар ёки турма).

Жазони ижро этиш ва ўташ тартиби (режими) махсус адабиётларда юридик ва педагогик нуқтаи назардан кўриб чиқилади. Россиялик ҳуқуқшунос олим С.И. Кургановнинг фикрича, режим – жазони ижро этиш ва ўташнинг амалдаги қонун ва қонуности нормалари томонидан белгиланган тартибидир¹.

Режим орқали жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларга нисбатан жазолаш, тарбиялаш ва шу каби бир қанча функциялар ҳам амалга оширилади. Айни вақтда, режим кўрсатиб ўтилган функцияларни бажариш билан биргаликда, маҳкумларга нисбатан баъзи бир ҳуқуқий чеклашларни вужудга келтиради ва бу айнан жазолашда намоён бўлади.

Шуни алоҳида таъкидлаш зарурки, режим талаблари фақат маҳкумлардан эмас, балки муассасада фаолият кўрсатаётган барча ходимлар, ишчи ва хизматчилардан ҳам жиноят-ижроия қонунчилигига ва ўрнатилган ички тартиб қоидаларига риоя этишни талаб қилиш орқали турли қонунчилик ва хизмат интизомини бузилиши ҳолатларининг олдини олиш функциясини бажаради.

Режим маҳкумларга ахлоқан тузатишнинг бошқа асосий воситаларини (тарбиявий иш, ижтимоий фойдали меҳнат, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими

¹Қаранг: Курганов С.И. Уголовно-исполнительное право. – М., 2004. – С. 70.

ва касб тайёргарлиги, жамоатчилик таъсирини) қўллаш учун ҳуқуқий ва ташкилий шароитлар яратади ва албатта, озодликдан маҳрум этиш жойларида етарлича тартиб бўлмаса, бу чоралардан бирортаси ҳам самара бермайди. Бунда режимнинг таъминловчи функцияси намоён бўлади.

Шундай қилиб, режим – жазони ижро этиш ва ўташнинг жиноят-ижроия қонунчилиги ва бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар томонидан белгиланган тартибидир. Ушбу тартибга риоя этиш ёки этмаслик натижасида келиб чиқадиган ҳуқуқий оқибат эса озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўтаётган маҳкумнинг сақлаш шароитини энгиллаштириши ёки оғирлаштириши ва айни вақтда, унинг ҳуқуқий ҳолатига жиддий таъсир кўрсатиши мумкин.

Озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўташ тартиби, яъни режимнинг аҳамияти амалиётда жуда каттадир. Айнан маҳкумлар ахлоқини тузатишнинг асосий воситаларидан бири ҳисобланган режим орқали жазони ўташ жойларида маҳкумлар ва муассаса ходимларининг шахсий хавфсизлигини таъминлаш (ЖИК 11-м.), маҳкумларни турли тоифаларга ажратган ҳолда сақлаш (ЖИК 58-м.), уларни ўрнатилган тартибдаги намунавий кийим-бошда юриши, қуролланган соқчилар томонидан кўриқланиши, жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларни яшаш, мажбурий меҳнатга жалб этиш, жисмоний куч ишлатиш, махсус воситалар, ўқотар қуролларни қўллаш, тинчлантириш кўйлагини кийдириш, жазони ижро этиш муассасаларида қайси ҳолатларда алоҳида ҳолатни жорий этиш, маҳкумларнинг учрашувлари, телефон орқали сўзлашувлари ва бошқа шу каби чоратadbирларни ўтказиш тартиби белгилаб берилган.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 62-моддасида кўрсатилишича, жазони ижро этувчи муассасаларда режим жазодан кўзланган мақсадга эришиш учун белгиланади ва қуйидагиларни таъминлайди:

- ❖ маҳкумларни батамом ажратиб қўйиш, уларни кўриқлаш ва назорат қилиб туришни;
- ❖ маҳкумларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини рўёбга чиқариш, шунингдек, уларнинг ўз мажбуриятларини адо этишини;
- ❖ муайян тоифадаги маҳкумларни алоҳида-алоҳида сақлашни;
- ❖ муассаса турига қараб маҳкумларни ҳар хил шароитда сақлашни;
- ❖ маҳкумларнинг ва муассаса ходимларининг хавфсизлигини таъминлаш.

Режим талаблари жазони ўташ жойларидаги барча маҳкумлар тоифаси учун бир хил бўлса-да, бироқ қонунчиликда баъзи ҳолатларда шахснинг соғлиғи, ёши, жинси ёки жазонинг қонунда белгиланган маълум бир муддатини ўтаган ёки ўтамаганлигини ҳамда ижобий хулқ-атворини эътиборга олган ҳолда маҳкумларга энгилликлар берилиши мумкин. Масалан, маҳкумни жазонинг маълум бир муддатини ўтагандан кейин уни энгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилиши ёки айрим тоифадаги

махкумлар (махкума ҳомиладор аёллар ва уч ёшга тўлмаган боласи бор аёллар) учун қўшимча ҳуқуқлар (ЖИК 130–133-м.) берилиши шулар жумласидандир.

Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумлар, муассаса ходимлари ва бошқа шахслар хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек маҳкумлар томонидан мазкур муассасага етиб келгунга қадар содир этган, лекин жавобгарликка тортилмай қолган жиноятларни аниқлаш ва фош этиш; белгиланган сақлаш режимини бузиш ҳолларини аниқлаш ва уларнинг олдини олиш, жазони ижро этиш муассасаларида содир этилган жиноятларни фош этиш, озодликдан маҳрум этиш жойларидан қочган маҳкумларни қидириб топиш ва бошқа жиноятларни фош этиш мақсадида тезкор-қидирув фаолияти муассаса тезкор хизматлар ходимлари томонидан қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга оширилади (ЖИК 68-м.).

Табиий офат рўй берган, жазони ижро этиш муассасаси жойлашган ерда фавқулодда ёки ҳарбий ҳолат жорий этилган тақдирда, уруш даври мобайнида, маҳкумлар томонидан гуруҳ бўлиб бўйсунмаслик, шунингдек оммавий тартибсизлик содир этилганда Жиноят-ижроия кодексининг 74-моддасига асосан муассасаларда алоҳида ҳолат жорий этилади.

Алоҳида ҳолат Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори билан келишилган ҳолда ўттиз суткагача бўлган муддатга жорий этилади, айрим вазиятларда алоҳида ҳолатнинг амал қилиш вақти қўшимча равишда ўттиз суткагача узайтирилиш мумкин. Ушбу муддат давомида муассасаларда қўриқлаш ва назоратнинг кучайтирилган тури, объектларга киришнинг алоҳида тартиби жорий этилади ҳамда кун тартиби ўзгартирилиши, айрим хизматларнинг фаолияти, шунингдек маҳкумларнинг айрим ҳуқуқлари чекланишига йўл қўйилади.

2-савол. Хавфсизлик чораларини қўллаш асослари ва тартиби.

Жазони ижро этиш муассасаларида хавфсизлик чоралари режимнинг асосий талабларидан келиб чиққан ҳолда белгиланади. Ушбу чораларга маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатиш, тинчлантириш қўйлагини қўллаш, махсус воситаларни ишлатиш ва ўқотар қурол қўллашни киритишимиз мумкин.

Маҳкумлар томонидан содир этилаётган жиноятлар ва ҳуқуқбузарликларни тўхтатиб қолиш мақсадида, шунингдек уларни ушлаш чоғида, агар бошқа усуллар билан муассаса маъмуриятининг қонуний талабларини таъминлашнинг иложи бўлмаса, маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатилади ва бу ҳақда маҳкумлар ҳаёти ва соғлиғига зарар

етказилган ҳар бир ҳодиса юзасидан прокурорга маълум қилинади (ЖИК 69-м.). Жазавага тушган маҳкумларга нисбатан эса тинчлантириш кўйлаги тиббий ходим иштирокида, икки соатдан ошмаган муддатга қўлланилади. Тинчлантириш кўйлаги вояга етмаган маҳкумларга ва маҳкума аёлларга нисбатан ҳар қандай ҳолатда қўлланилиши қонун бўйича тақиқланади (ЖИК 70-м.).

Жиноят-ижроия кодексининг 71-моддасида маҳкумларнинг ғайриҳуқуқий хатти-ҳаракатларини тўхтатиш, шунингдек ўзига ўзи зарар етказишнинг олдини олиш мақсадида уларга нисбатан махсус воситалар ишлатилиши мумкинлиги кўрсатилган. Ушбу воситалар жумласига резина таёқлар, қўлкишанлар ёки бошқача боғлаш воситалари, хизмат итлари, кўздан ёш чиқарувчи моддалар, чалғитма таъсир кўрсатувчи нур-товуш мосламалари, тўсиқ-ғовларни бартараф этувчи воситалар, сув билан зарба берувчи ва зирҳли машиналар, иншоатларни очиш, транспортни мажбурий тўхтатиш мосламалари ҳамда қонунда назарда тутилган бошқа воситалар киради.

Улар қуйидаги ҳолларда қўлланилади:

❖ маҳкумларнинг муассаса маъмурияти вакилларига, бошқа маҳкумларга ва ўзга шахсларга ҳужумини даф этиш чоғида;

❖ маҳкумлар томонидан содир этилган оммавий тартибсизликларни, жамоат тартибини гуруҳ бўлиб бузишларни тўхтатиш, муассаса маъмуриятига ашаддий бўйсунмаётган ёки қаршилик кўрсатаётган ҳуқуқбузарларни ушлаш чоғида;

❖ гаровга олинганларни, маҳкумлар эгаллаб олган биноларни, иншоатларни, хоналарни ва транспорт воситаларини озод қилиш чоғида;

❖ маҳкумларни қўриқлаб бориш ва қўриқлаб туриш чоғида – қочишнинг олдини олиш учун;

❖ жазони ижро этиш муассасасидан қочган маҳкумларни ушлаш чоғида.

Махсус воситалар турлари, уларни ишлатиш интенсивлиги юзага келган вазият, ҳуқуқбузарлик хусусияти ва ҳуқуқбузарнинг шахсини инобатга олган ҳолда белгиланади ҳамда махсус воситаларни қўллаш чоғида маҳкумларга ва бошқа шахсларга мумкин қадар кам зарар келтириши эътиборга олиниши лозим.

Қуролли қаршилик кўрсатилган ёки фуқаролар ҳаёти ва соғлиғига таҳдид этиб, гуруҳ бўлиб ҳужум қилинган ҳоллардан ташқари пайтда ҳомиладорлик белгилари сезилиб турган аёлларга, ногиронлик белгилари аниқ кўриниб турган шахсларга ҳамда ёши аниқ кўриниб турган ёки маълум бўлган вояга етмаган шахсларга нисбатан махсус воситалар ишлатиш тақиқланади.

Махсус воситаларнинг қўлланилганлиги, шунингдек ушбу ҳолат натижасида маҳкумлар ва бошқа шахслар ҳаёти ҳамда соғлиғига зарар етказилган ҳар бир ҳодиса ҳақида прокурорга маълум қилинади.

Жазони ижро этиш муассасаларида алоҳида ҳолларда, агар жиноятни юқорида кўрсатилган махсус ва бошқа воситалар билан тўхтатишнинг иложи бўлмаса, энг сўнгги чора сифатида қуйидаги ҳолларда ўқотар қурол қўлланилиши мумкин:

■ муассаса маъмурияти вакилларини, бошқа маҳкумларни ва ўзга шахсларни уларнинг ҳаёти ва соғлиғига аниқ таҳдид этувчи ҳужумдан ҳимоя қилиш, шунингдек қуролни қўлга киритиш мақсадида қилинган ҳужумни даф этиш чоғида;

■ гаровга олинганларни, маҳкумлар эгаллаб олган биноларни, иншоотларни, хоналарни ва транспорт воситаларини озод қилиш чоғида;

■ жазони ижро этиш муассасасининг қўриқланадиган объектларига, транспорт воситаларига гуруҳ бўлиб қилинган ёки қуролли ҳужумни даф этиш ёхуд маҳкумларни зўрлик билан озод қилишга уринишларни тўхтатиш чоғида;

■ озодликдан маҳрум этиш жойларидан қочаётган ёки қуролли қаршилик кўрсатаётган маҳкумни ушлаш чоғида;

■ маҳкумлар қочишда фойдаланаётган транспорт воситасини тўхтатиш чоғида (ЖИК 72-м.).

Ўқотар қуролни қўллашдан олдин қурол қўлланилиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантирилади ва юқорига қараб огоҳлантирувчи ўқ узилади. Қонунда рухсат этилган қуйидаги ҳолларда ўқотар қурол огоҳлантиришсиз қўлланилиши мумкин:

• қўққисдан ҳужум қилинганда;

• қуролли ҳужумни ёки жанговар техника, транспорт воситалари, учиш аппаратлари, денгиз ва дарё кемаларидан фойдаланган ҳолда қилинган ҳужумни даф этишда;

• гаровга олинганларни озод қилишда;

• озодликдан маҳрум этиш жойларидан қурол билан, транспорт воситалари ёрдамида ёки юриб кетаётган транспорт воситаларида, тунда ёки кўриш чекланган шароитда қочилганда.

Ўқотар қурол қўлланилганда фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек жабрланганларга тиббий ёрдам кўрсатиш учун иложи борича барча чоралар кўрилиши зарур ва ўқотар қурол қўлланилган ҳар бир ҳодиса ҳақида дарҳол прокурорга рапорт билан ёзма равишда хабар қилинади (ЖИК 73-м.).

Юқорида билдириб ўтилган фикр ва мулоҳазаларни эътиборга олган ҳолда хулоса қилиш мумкинки, режим орқали жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларга нисбатан жазолаш, тарбиялаш ва шу каби бир қанча функциялар амалга оширилади. Айни вақтда, режим кўрсатиб ўтилган функцияларни бажариш билан биргаликда, маҳкумларга нисбатан баъзи бир

хуқуқий чеклашларни вужудга келтиради ва бу айнан жазолашда намоён бўлади.

Бинобарин, жазони ижро этиш муассасаларида режим талабларини сўзсиз таъминлаш мақсадида, бизнинг назаримизда, қуйидаги ишларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир:

❖ жазони ижро этиш муассасаси ходимларини, айниқса тартибот ва қўриқлаш хизмати ходимларининг назарий-хуқуқий билимларини ва амалий кўникмаларини мунтазам равишда ошириб бориш;

❖ маҳкумлар билан олиб борилаётган тарбиявий-профилактик ва тушунтириш ишлари сифатини юқори савияда ташкил этиш;

❖ жазони ижро этиш муассасаси вакиллари билан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Дин ишлар бўйича қўмита, Тошкент ислом университети, Ўзбекистон Муслмонлар идораси, расмий рўйхатдан ўтган диний ташкилот, маҳаллий ҳокимият, нодавлат ташкилот ва оммавий ахборот воситалари вакиллари билан мунтазам равишда очиқ мулоқатлар, давра суҳбатлари ва маърузалар ташкил этиш мақсадида ўзаро ҳамкорлик ўрнатилиши лозим.

3-савол. Маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатиш.

Тинчлантириш кўйлагини қўллаш. Махсус воситаларни ишлатиш.

Ўқотар қурол қўллаш тартиби.

Маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатиш ЖИҚнинг 69-моддасида кўрсатиб ўтилган. Бунда озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар томонидан содир этилаётган жиноятлар ва ҳуқуқбузарликларни тўхтатиб қолиш мақсадида, шунингдек уларни ушлаш чоғида, агар бошқа усуллар билан муассаса маъмуриятининг қонуний талабларини таъминлашнинг иложи бўлмаса, маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатилиши мумкин. Жисмоний куч ишлатиш натижасида маҳкумлар ҳаёти ва соғлиғига зарар етказилган ҳар бир ҳодиса ҳақида прокурорга хабар қилинади.

Маҳкумларга нисбатан улар томонидан содир этилаётган жиноятлар, ҳуқуқбузарликлар ҳамда бошқа ғайрихуқуқий ҳаракатларни тўхтатиб қолиш, ўзига ўзи ёки атрофдагиларга зарар етказишнинг олдини олиш мақсадида, жазавага тушиш ҳоллари намоён бўлганда, шунингдек уларни ушлаш чоғида жисмоний куч ишлатиш мумкин. Бошқа усуллар билан муассаса маъмурияти вакиллари қонуний талаблари маҳкумлар томонидан бажарилишини таъминлашнинг иложи бўлмагандагина жисмоний куч ишлатилади. Жисмоний куч ишлатилганда маҳкумларга имкон қадар кам зарар келтирилиши керак. Жисмоний куч ишлатиш натижасида маҳкумларнинг ва бошқа шахсларнинг ҳаёти ҳамда соғлиғига зарар етказилган ҳар бир ҳодиса ҳақида муассаса раҳбари томонидан прокурорга хабар қилинади.

Тинчлантириш кўйлагини қўллаш ЖИҚнинг 70-моддасида кўрсатиб ўтилган.

Маҳкумларга нисбатан, агар улар жазавага тушсалар, тинчлантириш кўйлагини қўллашга йўл қўйилади. Тинчлантириш кўйлаги тиббий ходим иштирокида қўлланилади ҳамда уни қўллаш муддати икки соатдан ошмаслиги керак. Тинчлантириш кўйлаги вояга етмаган маҳкумларга ва маҳкума аёлларга нисбатан қўлланилмайди.

Шарҳланаётган модданинг биринчи қисмига кўра маҳкумларга нисбатан улар жазавага тушсалар тинчлантириш кўйлагини қўллашга йўл қўйилади. Тинчлантириш кўйлагини қўллашга маҳкумнинг жазавага тушиши ва бебошлигини тўхтатишга қаратилган бошқа барча тадбирлар, шунингдек, унинг ўзига ва атрофдагиларга нисбатан зарар етказишини олдини олишга қаратилган тадбирлар самара бермаган тақдирдагина йўл қўйилади.

Тинчлантириш кўйлаги батамом ажратиб қўйилган жойда (интизомий бўлинмада ёки назоратчининг хонасида) фақат муассаса бошлиғи ёки унинг ўринини босувчи шахс кўрсатмаси асосида, тиббиёт ходимининг рухсати ва унинг кузатуви остида қўлланади. Жазавага тушган маҳкум тинчлантириш кўйлагида узил-кесил тинчлангунга қадар, лекин икки соатдан кўп турмаслиги керак. Тиббиёт ходимининг тиббий кўрсатмаларига кўра тинчлантириш кўйлагининг қўллаб бўлмаслиги ёки бундай кўйлакни қўллашни тўхтатиш тўғрисидаги талаби дарҳол бажарилиши керак. Тиббий кўйлак қўлланилган ҳар бир ходиса ҳақида далолатнома тузилади ва далолатнома муассаса бошлиғи ёки унинг ўрнини босувчи шахс томонидан тасдиқланади. Ушбу модданинг 3-қисмига кўра вояга етмаганлар ва ҳомиладор аёлларга нисбатан тинчлантириш кўйлагини қўллашга йўл қўйилмаслиги мустаҳкамланган.

Махсус воситаларни ишлатиш ЖИКнинг 71-моддасида маълумот тариқасида кўрсатиб ўтилган. Маҳкумларнинг ғайриҳуқуқий хатти-ҳаракатларини тўхтатиш, шунингдек ўзига ўзи зарар етказишининг олдини олиш мақсадида уларга нисбатан махсус воситалар ишлатилиши мумкин. Махсус воситалар жумласига резина таёқлар, қўлкишанлар ёки бошқача боғлаш воситалари, хизмат итлари, кўздан ёш чиқарувчи моддалар, чалғитма таъсир кўрсатувчи нур-товуш мосламалари, тўсиқ-ғовларни

бартараф этувчи воситалар, сув билан зарба берувчи ва зирҳли машиналар, иншоотларни очиш, транспортни мажбурий тўхтатиш мосламалари ҳамда қонунда назарда тутилган бошқа воситалар киради.

Махсус воситалар қуйидаги ҳолларда қўлланилади:

- ❖ маҳкумларнинг муассаса маъмурияти вакилларига, бошқа маҳкумларга ва ўзга шахсларга хужумини даф этиш чоғида;
- ❖ маҳкумлар томонидан содир этилган оммавий тартибсизликларни, жамоат тартибини гуруҳ бўлиб бузишларни тўхтатиш, муассаса маъмуриятига ашаддий бўйсунмаётган ёки қаршилик кўрсатаётган ҳуқуқбузарларни ушлаш чоғида;
- ❖ гаровга олинганларни, маҳкумлар эгаллаб олган биноларни, иншоотларни, хоналарни ва транспорт воситаларини озод қилиш чоғида; маҳкумларни қўриқлаб бориш ва қўриқлаб туриш чоғида қочишнинг олдини олиш учун;
- ❖ жазони ижро этиш муассасасидан қочган маҳкумларни ушлаш чоғида.

Махсус воситалар қонунда назарда тутилган бошқа ҳолларда ҳам қўлланилиши мумкин. Махсус воситалар турлари, уларни ишлатиш интенсивлиги юзага келган вазият, ҳуқуқбузарлик хусусияти ва ҳуқуқбузарнинг шахсини инобатга олган ҳолда белгиланади. Махсус воситаларни қўллаш маҳкумларга ва бошқа шахсларга мумкин қадар кам зарар келтириши лозим. Ҳомиладорлик белгилари сезилиб турган аёлларга, ногиронлик белгилари аниқ кўриниб турган шахсларга ҳамда ёши аниқ кўриниб турган ёки маълум бўлган вояга етмаган шахсларга нисбатан махсус воситалар ишлатиш тақиқланади, улар томонидан қуролли қаршилик кўрсатилган ёки фуқаролар ҳаёти ва соғлиғига таҳдид этиб, гуруҳ бўлиб хужум қилинган ҳоллар бундан мустасно. Махсус воситаларни қўллаш натижасида маҳкумлар ва бошқа шахслар ҳаёти ва соғлиғига зарар етказилган ҳар бир ҳодиса ҳақида прокурорга хабар қилинади. Жазони ижро этиш муассасаларида тартибни сақлаш мақсадида маҳкумларнинг ижтимоий ҳавfli бўлган ғайриқонуний хаттиҳаракатларини тўхтатиш мақсадида ва ўзига ўзи зарар етказишини олдини олиш мақсадида уларга нисбатан махсус воситалар ишлатилиши мумкин. Махсус воситалар бошқа усуллар билан муассаса маъмурияти вакиллари қонуний талаблари маҳкумлар томонидан бажарилишини таъминлашнинг иложи бўлмаган ҳоллардагина ишлатилади.

Шарҳланаётган моддага кўра махсус воситалар жумласига резина таёқлар, қўлкишанлар ёки бошқача боғлаш воситалари, хизмат итлари, кўздан ёш чиқарувчи моддалар, чалғитма таъсир кўрсатувчи нур-товуш мосламалари, тўсиқ-ғовларни бартараф этувчи воситалар, сув билан зарба берувчи ва зирҳли машиналар, иншоотларни очиш, транспортни мажбурий тўхтатиш мосламалари ҳамда қонунда назарда тутилган бошқа воситалар

киради. Махсус воситаларнинг барчаси ички сизлик шароитларидагина ишлатилади.

Ушбу модданинг 3-қисмида махсус воситаларни қўллаш учун асос бўлувчи ҳолатлар аниқ келтириб ўтилган. Улар сирасига қуйидагилар киради:

- ❖ маҳкумларнинг муассаса маъмурияти вакилларига, бошқа маҳкумларга ва ўзга шахсларга ҳужумини даф этиш чоғида;
- ❖ маҳкумлар томонидан содир этилган оммавий тартибсизликларни, жамоат тартибини гуруҳ бўлиб бузишларни тўхтатиш, муассаса маъмуриятига ашаддий бўйсунмаётган ёки қаршилик кўрсатаётган ҳуқуқбузарларни ушлаш чоғида;
- ❖ гаровга олинганларни, маҳкумлар эгаллаб олган биноларни, иншоотларни, хоналарни ва транспорт воситаларини озод қилиш чоғида;
- ❖ маҳкумларни қўриқлаб бориш ва қўриқлаб туриш чоғида қочишнинг олдини олиш учун;
- ❖ жазони ижро этиш муассасасидан қочган маҳкумларни ушлаш чоғида.

Юқорида келтириб ўтилган ҳолатлар қатъий бўлмай агар муассасадаги тартибни сақлаш зарурати сезилса бошқа ҳолларда ҳам махсус воситаларни ишлатишга йўл қўйилади. Масалан, маҳкумлар томонидан жиноят содир этилаётганда, атрофдагиларга зарар етказётганда, шунингдек маҳкум жазавага тушганда махсус воситалар ишлатилиши мумкин.

Махсус воситаларнинг турлари ва уларни ишлатиш интенсивлиги юзага келган вазият, мавжуд куч ва воситалар, ҳуқуқбузарликнинг хусусияти, ҳуқуқбузарларнинг шахси, уларнинг сони инобатга олинган ҳолда белгиланиши шарт. Сув билан зарба берувчи ва зирхли машиналар оммавий тартибсизликлар жараёнида ёки маҳкумлар томонидан бино ва иншоотлар эгаллаб олингандагина қўлланиши керак. Жиноят содир этаётган ёки жазони ижро этиш муассасасидан қочишга уринаётган шахсларни ушлашда резина таёқлар, қўлкишанлар хизмат итларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлади. Чунки хавфнинг даражасига қараб махсус воситаларнинг танланиши маҳкумларга ёки бошқа шахсларга имкон қадар минимал даражада зарар етказилишини таъминлашга ёрдам беради.

Юқорида келтириб ўтганимиз, махсус воситалар ҳар қандай шахсга ҳам қўлланилавермайди. Қонун чиқарувчи махсус воситаларни қўллаш мумкин бўлмаган шахслар доирасини қатъий белгилаб қўйган. Махсус воситаларни ишлатиш ҳомиладорлик белгилари сезилиб турган аёлларга, ногиронлик белгилари аниқ кўриниб турган шахсларга ҳамда ёши аниқ кўриниб турган ёки маълум бўлган вояга етмаган шахсларга нисбатан мумкин эмас. Ҳомиладорлиги сезилиб турган аёллар деганда, унинг ташқи кўринишидан ҳомиладор эканлиги аниқ намоён бўлиши тушунилади. Гавда тузилиши катта, қорин солган аёллар, шунингдек ҳомиланинг дастлабки ойларида аёлнинг ҳомиладор эканлигини билиш қийиндир. Лекин шахсни

ҳомиладорлиги ташқи кўринишидан билинмаса ҳам, бу ҳақда хабардор бўлган бўлиши мумкин. Бундай ҳолларда ҳам махсус воситалар ишлатиш мумкин эмас. Ҳомиладор аёлларга нисбатан махсус воситалар фавқулотда ҳоллардагина, яъни улар томонидан қуролли қаршилик қилинганда, фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғига таҳдид солувчи гуруҳ бўлиб ҳужум қилинганда қўлланиши мумкин.

Махсус воситаларни ишлатиш натижасида маҳкумларнинг ва бошқа шахсларнинг соғлиғига зарар етказилган ҳар бир ҳодиса ҳақида муассаса раҳбари томонидан прокурорга маълумот берилиб, хабардор қилинади.

Ўқотар қурол қўллаш асослари ЖИҚнинг 72-моддасида белгилаб қўйилган. Алоҳида ҳолларда, агар жиноятни бошқа воситалар билан тўхтатишнинг иложи бўлмаса, энг сўнгги чора сифатида ўқотар қурол қўллашга йўл қўйилади.

Ўқотар қурол қўйидаги ҳолларда қўлланилиши мумкин:

➤ муассаса маъмурияти вакиллари, бошқа маҳкумларни ва ўзга шахсларни уларнинг ҳаёти ва соғлиғига аниқ таҳдид этувчи ҳужумдан ҳимоя қилиш, шунингдек қуролни қўлга киритиш мақсадида қилинган ҳужумни даф этиш чоғида;

➤ гаровга олинганларни, маҳкумлар эгаллаб олган биноларни, иншоотларни, хоналарни ва транспорт воситаларини озод қилиш чоғида;

➤ жазони ижро этиш муассасасининг қўриқланадиган объектларига, транспорт воситаларига гуруҳ бўлиб қилинган ёки қуролли ҳужумни даф этиш ёхуд маҳкумларни зўрлик билан озод қилишга уринишларни тўхтатиш чоғида;

➤ озодликдан маҳрум этиш жойларидан қочаётган ёки қуролли қаршилик кўрсатаётган маҳкумни ушлаш чоғида;

➤ маҳкумлар қочишда фойдаланаётган транспорт воситасини тўхтатиш чоғида.

Ўқотар қурол қонунда назарда тутилган бошқа ҳолларда ҳам қўлланилиши мумкин. Шарҳланаётган модда хавфсизликнинг истисно сифатида қўлланувчи чораси бўлган ўқ отар қуролни қўллашнинг асосларини белгилайди. Ўқ отар қуроллар маҳкумни жисмоний куч ишлатиш йўли билан, резина таёқлар, қўлкишанлар ёки бошқача боғлаш воситалари, хизмат итлари, кўздан ёш чиқарувчи моддалар, чалғитма таъсир кўрсатувчи нур-товуш мосламалари, тўсиқ-ғовларни бартараф этувчи воситалар, сув билан зарба берувчи ва зирҳли машиналар, иншоотларни очиш, транспортни мажбурий тўхтатиш мосламалари воситалари билан тўхтатишнинг иложи бўлмагандагина қўлланиши мумкин. Шу сабабли ҳам ўқ отар қуролни энг сўнгги чора сифатида қўлланади.

Шунингдек, ушбу моддада ўқ отар қуролини қайси пайтда қўллаш мумкинлиги белгиланган:

❖ муассаса маъмурияти вакиллари, бошқа маҳкумларни ва ўзга шахсларни уларнинг ҳаёти ва соғлиғига аниқ таҳдид этувчи ҳужумдан ҳимоя қилиш, шунингдек қуролни қўлга киритиш мақсадида қилинган ҳужумни даф этиш чоғида; гаровга олинганларни, маҳкумлар эгаллаб олган биноларни, иншоотларни, хоналарни ва транспорт воситаларини озод қилиш чоғида;

❖ жазони ижро этиш муассасасининг қўриқланадиган объектларига, транспорт воситаларига гуруҳ бўлиб қилинган ёки қуролли ҳужумни даф этиш ёхуд маҳкумларни зўрлик билан озод қилишга уринишларни тўхтатиш чоғида;

❖ озодликдан маҳрум этиш жойларидан қочаётган ёки қуролли қаршилик кўрсатаётган маҳкумни ушлаш чоғида;

❖ маҳкумлар қочишда фойдаланаётган транспорт воситасини тўхтатиш чоғида ўқотар қурол қуйидаги ҳолларда қўлланилиши мумкин.

Шу билан бирга ўқотар қуролларни ҳомиладорлик белгилари сезилиб турган аёлларга, ногиронлик белгилари аниқ кўриниб турган шахсларга ва ёши аниқ кўриниб турган ёки маълум бўлган вояга етмаган шахсларга қўллаш тақиқланади. Фуқароларнинг соғлиғи ва ҳаётига таҳдид қилувчи гуруҳ бўлиб ёки бошқача ҳужум қилиш, уларга анча миқдорда зарар етказиш ҳоллари бундан мустасно.

Ўқотар қурол қўллаш тартиби ЖИҚнинг 73-модда ўқотар қуролни қўллашдан олдин қурол қўлланилиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантириш ва юқорига қараб огоҳлантирувчи ўқ отиш керак. Қуйидаги ҳолларда ўқотар қурол огоҳлантиришсиз қўлланилиши мумкин:

❖ кўкқисдан ҳужум қилинганда, қуролли ҳужумни ёки жанговар техника, транспорт воситалари, учуш аппаратлари, денгиз ва дарё кемаларидан фойдаланган ҳолда қилинган ҳужумни даф этишда, гаровга олинганларни озод қилишда, озодликдан маҳрум этиш жойларидан қурол билан, транспорт воситалари ёрдамида ёки юриб кетаётган транспорт воситаларида, тунда ёки кўриш чекланган шароитда қочилганда.

Ўқотар қурол қўлланилганда фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек жабрланганларга тиббий ёрдам кўрсатиш учун иложи борича барча чоралар кўрилиши зарур.

Ўқотар қурол қўлланилган ҳар бир ҳодиса ҳақида рапорт тузилади ва дарҳол прокурорга хабар қилинади.

Ушбу Кодекснинг 72-моддасида белгиланган тартибда ўқотар қуролдан фойдаланишдан олдин қуйидаги талабларга риоя этиш лозим бўлиб, бу маҳкум ва муассаса ходимлари хавфсизлигини таъминлаш учун хизмат қилади:

- ❖ маҳкумни ўқ отар қуронинг қўлланилиши хусусида огоҳлантириш лозим (масалан, “тўхта отаман” деган сўзлар билан);
- ❖ шахсга ўқ отишдан олдин, юқорига огоҳлантирувчи ўқ отилиши керак. Ўқ отишдан олдин: хужум қилаётган шахсга имкон қадар кам зарар етказилишини таъминлаш (оёқ ёки қўлига отиш);
- ❖ жабрланувчига дастлабки тиббий ёрдам кўрсатиш ёки тез тиббий ёрдамни жалб қилиш; бошлиқни ўқотар қурол қўлланган барча ҳолатлар тўғрисида хабардор қилиш зарур.

Шунингдек, шарҳланаётган моддада ўқотар қуролдан огоҳлантиришсиз фойдаланиш мумкин бўлган ҳолатлар рўйхати берилган. Бу ҳолатларга қуйидагилар киради:

▪ кўққисдан хужум қилинганда, қуролли хужумни ёки жанговар техника, транспорт воситалари, учиш аппаратлари, денгиз ва дарё кемаларидан фойдаланган ҳолда қилинган хужумни даф этишда;

▪ гаровга олинганларни озод қилишда, озодликдан маҳрум этиш жойларидан қурол билан, транспорт воситалари ёрдамида ёки юриб кетаётган транспорт воситаларида, тунда ёки кўриш чекланган шароитда қочилганда.

Ўқотар қуролни қўллашнинг муҳим қоидаларидан бири жиноят содир этмаган фуқароларнинг хавфсизлигини таъминловчи барча чораларнинг кўрилганлигидир.

Бундай чоралар таъминланмаган ёки бузилган бўлса, бунинг натижасида шахслар зарар кўрган бўлса уларга нисбатан тезкор тиббий ёрда кўрсатилиши лозим.

Кодексида ўқотар қурол қўлланган ҳар бир ҳолат юзасидан рапорт тузилиб, жазони ижро этиш муассасаси маъмурияти зудлик билан прокурорга хабар берилиши лозим. Прокуратура томонидан муассасада ўқотар қуролнинг қонуний асосларда қўлланилганлиги текширилади.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Режимнинг асосий талаблари.
2. Хавфсизлик чораларини қўллаш асослари ва тартиби.
3. Маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатиш.
4. Тинчлантириш қўйлагини қўллаш.

5. Махсус воситаларни ишлатиш.
6. Ўқотар қурол қўллаш тартиби.
7. Ўқотар қуролдан огоҳлантиришсиз фойдаланиш

4-мавзу. Озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим.

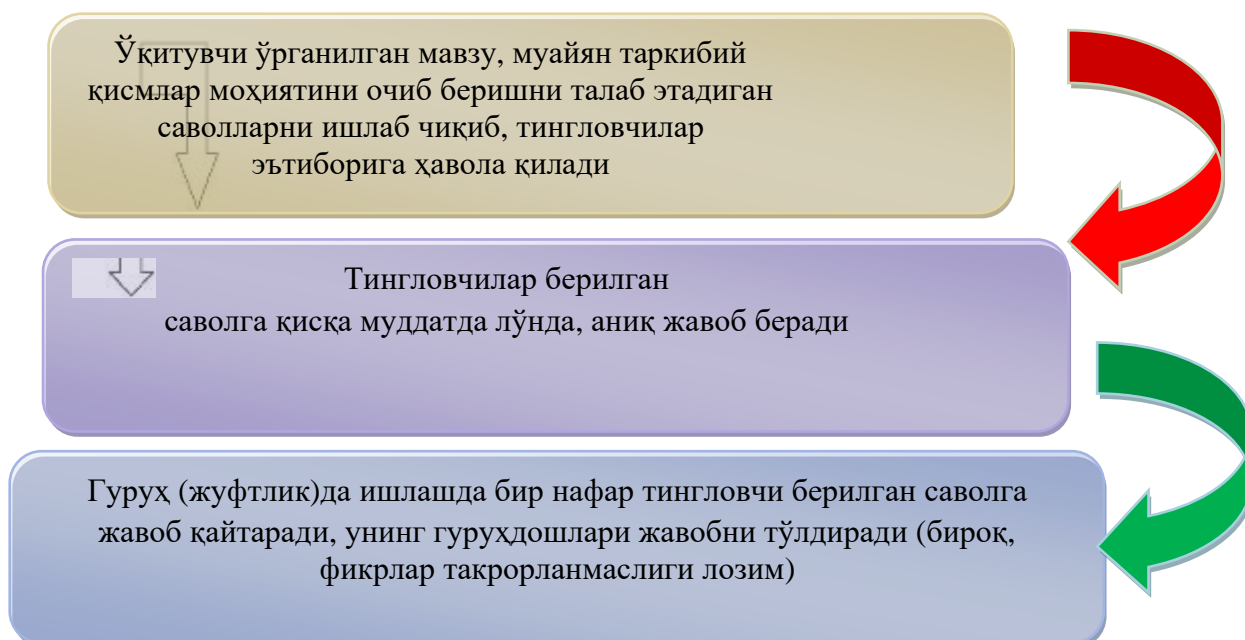
Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу амалий машғулоти «**Блиц-сўров**» интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

«Блиц-сўров» (инглизча «блиц» – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб қайтариш шакли машғулоти тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, тингловчиларнинг қамраб олинишига кўра белгиланади.

Машғулотларда ушбу методни қўллаш қуйидагича кечади:

Ўқув машғулотининг саволлари:

- 1-савол. Режимнинг асосий талаблари.
- 2-савол. Ҳавфсизлик чораларини қўллаш асослари ва тартиби.
- 3-савол. Маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатиш.
- 4-савол. Тинчлантириш кўйлагини қўллаш.
- 5-савол. Махсус воситаларни ишлатиш.
- 6-савол. Ўқотар қурол қўллаш тартиби.
- 7-савол. Ўқотар қуролдан огоҳлантиришсиз фойдаланиш.

4-мавзу. Озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш муассасаларида режим.

Амалий машғулоти (2-соат).

Амалий машғулоти

Ушбу ўқув машғулоти **“Сухбат”** интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

Машғулотида ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида диалогик характерга эга савол-жавобга асосланувчи ушбу метод негизини жонли мулоқот ташкил этади. Методнинг афзаллиги сухбат жараёнида ойдинлашмаган масалалар юзасидан қўшимча саволлар бериш, ўқувчи (тингловчи ва курсант)нинг фикрлашга ундаш имкониятининг мавжудлиги билан белгиланади. Таълимий муносабатнинг жонли мулоқотга асосланиши эса ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида рухий яқинликни қарор топтириб, фаол фикр алмашиш имконини беради.

Методни қўллашда қуйидаги тартибда иш қўрилади:

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларни метод моҳияти билан таништиради

Ўқитувчи мавзу юзасидан ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўзлаштиришлари лозим бўлган масалаларга оид саволларни ишлаб чиқади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар билан таништирилади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар юзасидан мулоҳаза юритиб, масала моҳиятини ёритишга киришади (агар ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг жавоблари қониқарли деб топилса, навбатдаги савол берилади; борди-ю, жавоб қониқарли деб топилмаса, у ҳолда ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)га айнан мана шу масалани ойдинлаштиришга ёрдам берадиган қўшимча савол беради)

Ўрганилаётган масаланинг моҳияти тўла ёритилгач, сухбат жараёнига яқун ясалади

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг фаолиятини баҳолаб, машғулотига яқун ясайди

Амалий машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Режимнинг асосий талаблари.
- 2-савол. Хавфсизлик чораларини қўллаш асослари ва тартиби.
- 3-савол. Маҳкумларга нисбатан жисмоний куч ишлатиш.
- 4-савол. Тинчлантириш кўйлагини қўллаш.
- 5-савол. Махсус воситаларни ишлатиш.
- 6-савол. Ўқотар қурол қўллаш тартиби.
- 7-савол. Ўқотар қуролдан огоҳлантиришсиз фойдаланиш.

5-мавзу: Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати тушунчаси. Маҳкумлар ҳуқуқий мақомининг тузилиши ва турлари. Жиноий жазони ижро этувчи давлат муассаса ва органлари фаолиятини текшириш ва назорат қилиш.

2-савол. Маҳкумлар ҳуқуқий ҳолати асослари, улар ҳуқуқ ва мажбуриятларининг мазмуни ва моҳияти.

3-савол. Жазони ижро этувчи муассасалар фаолиятини назорат этиш тушунчаси ва унинг турлари.

1-савол. Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати. Маҳкумлар ҳуқуқий мақоми тушунчаси, унинг тузилиши ва турлари.

Маҳкумлар қонунларда белгиланган истисно ҳамда чеклашлар инobatга олинган ҳолда, Ўзбекистон Республикаси фуқаролари учун назарда тутилган ҳуқуқлар, эркинликларга эга бўладилар ва мажбуриятларни бажарадилар. Маҳкум ажнабий фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар, шунингдек Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларида белгиланган ҳуқуқлар, эркинликларга эга бўлишлари ва мажбуриятларни бажаришлари мумкин.

Маҳкумларнинг ҳуқуқлари ва мажбуриятлари муайян жазо турини ижро этиш тартиби ва шартларидан келиб чиққан ҳолда белгиланади.

Маҳкумларнинг ҳуқуқий ҳолатини мустақил Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексига бу муҳим масалаларга алоҳида олтита моддадан иборат боб ажратилган бўлиб, унда маҳкумларнинг ҳуқуқий ҳолатининг умумий масалалари тартибга солинган. Бундан ташқари жазонинг тури ва қандай эканлигига нисбатан ЖИҚнинг Махсус қисмида ҳам бу масала янада аниқлаштирилган. Бундай ёндашув Ўзбекистон Республикасининг мустақилликка эришиши муносабати билан инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро ҳуқуқий ҳужжатларнинг эътироф этилиши ва уларни ҳаётга татбиқ этилиши

билан боғлиқ. Ҳозирги кунда маҳкумларнинг ҳуқуқий ҳолати ва уларнинг асосий ҳуқуқ ва мажбуриятлари қонун ости норматив ҳужжатларда эмас, балки қонун даражасида мустаҳкамланган. Маҳкумлар ҳуқуқий ҳолатининг қонун даражасида белгилаб олиниши алоҳида аҳамиятга эга масалан, биринчидан, маҳкумлиқ ҳолатини қонун даражасида белгиланишини таъминласа, иккинчидан, уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш учун зарур ҳисобланади, учинчидан эса, қонун устуворлигини кафолатлашда муҳим аҳамиятга эга.

2-савол. Жиноий жазони ижро этувчи давлат муассаса ва органлари фаолиятини текшириш ва назорат қилиш.

Давлат ҳокимияти ва бошқарув органлари жазоларни ва бошқа жиноят-ҳуқуқий таъсир чораларини ижро этувчи муассасалар ва органлар фаолиятини қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда ва тартибда текширадилар.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 11-моддасига мувофиқ мамлакатдаги давлат ҳокимияти тизими ҳокимиятнинг бўлиниши принципига асосан қонун чиқарувчи, ижро ва суд ҳокимиятига ажратилган.

Конституциянинг 89-моддасига мувофиқ Ўзбекистон Республикасининг Президенти Ўзбекистон Республикасида давлат бошлиғи бўлиб, Вазирлар Маҳкамасининг Раиси сифатида жазони ижро этувчи муассаса ва органлар бошқарувини амалга оширувчи давлат органларидан ташкил топган ижро этиш ҳокимияти органларининг фаолиятини назорат қилади.

Президентнинг топшириғига биноан давлат ҳокимияти ва бошқарувининг тегишли органлари, шунингдек мансабдор шахслари зикр этилган муассаса ва органлар фаолиятини текширишлари мумкин. Шунингдек, Президент давлатнинг ички сиёсатини, шу қаторда жиноят-ижроия сиёсатини белгилаб беради. Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 93-моддаси 23-бандига мувофиқ Президент амнистия тўғрисидаги ҳужжатларни қабул қилиш ҳақида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Сенатига тақдимнома киритади ва Ўзбекистон Республикасининг судлари томонидан ҳукм қилинган шахсларни афв этади.

Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси олий давлат вакиллик органи бўлиб, қонун чиқарувчи ҳокимиятни амалга оширади. Бошқа функцияларни бажариш билан бир қаторда Олий Мажлис Сенати Ўзбекистон Республикаси Президентининг тақдимига биноан амнистия тўғрисидаги ҳужжатларни қабул қилади. Шу мақсадларда, Ўзбекистон Республикаси

Конституциясининг 86-моддасига асосан, доимий ёки вақтинча ишлаш асосида депутатлик, ревизион ёхуд бошқа комиссиялар тузилиши мумкин.

Олий Мажлис депутатлари, қонун чиқарувчи орган ходими сифатида, ижро этувчи органларга нисбатан, демак, унинг таркибий қисми ҳисобланадиган жазони ижро этиш муассаса ва органларга нисбатан муайян назорат қилиш функцияларига эга.

Хусусан, Олий Мажлис депутати Ҳукуматнинг ҳар қандай аъзосига расмий талаб билан мурожаат қилиши мумкин, бундан ташқари у давлат ҳокимияти ва фуқароларнинг маҳаллий ўзини-ўзи бошқариш органлари, ташкилотларнинг раҳбарлари ва Қуролли кучлар бошлиқларининг бошқа мансабдор шахслари билан зудлик билан қабул қилиниши, улардан зарур бўлган маълумот ва ҳужжатларни олиш ҳуқуқига эга.

3-савол. Маҳкумлар ҳуқуқий ҳолати асослари, улар ҳуқуқ ва мажбуриятларининг мазмуни ва моҳияти.

ЎЗР ЖИК 10-моддасида таъкидлаб ўтилганлардан ташқари маҳкумлар адвокатлардан *малакали юридик ёрдам олиш ҳуқуқига* эга.

Юридик ёрдам олиш учун адвокатлар билан ҳоли учрашувлар маҳкумларга уларнинг аризаси ёки адвокатнинг илтимосномасига кўра берилади.

Адвокатга маҳкум билан учрашув ордер ёки адвокат гувоҳномаси асосида берилади. Адвокат билан учрашувни маҳкумнинг ўзи рад этганлиги сабабли адвокатнинг маҳкум юридик ёрдам олиши учун у билан учрашув берилиши туғрисидаги илтимосномани қаноатлантириш рад этилганлиги адвокат маҳкум билан ҳоли суҳбатлашгандан кейин тасдиқланиши керак, бу ҳақда *баённома* тузилиб, у маҳкум, адвокат ва ЖИЭМ маъмуриятининг вакили томонидан имзоланади.

Маҳкумларнинг адвокатлар билан учрашувлари Жиноят-ижроия кодексида белгиланган учрашувлар сони ҳисобига қирмайди, бундай учрашувларнинг сони ва муддати чекланмайди.

Маҳкумлар *шахсий дахлсизлик ҳуқуқига* эга. Қамоқ жазосига, интизомий қисмга жўнатиш ва озодликдан маҳрум этилган шахснинг хавфсизлигига таҳдид юзага келганда келган тақдирда у ўз шахсий хавфсизлигини таъминлаш ҳақида илтимос билан жазони ижро этувчи муассаса ёки органнинг ҳар қандай мансабдор шахсига мурожаат этишга ҳақли.

Жазони ижро этиш муассасаси ёки органининг бошлиғи ёки ушбу муассаса ва органларнинг ҳар қандай мансабдор шахслари дарҳол маҳкумнинг шахсий хавфсизлигига бўлган таҳдидни бартараф этиш юзасидан зарур чораларни кўради (*ЎЗР ЖИК 11-моддаси*).

Жазони ўташ жойларида маҳкумларнинг виждон эркинлиги кафолатланади. Виждон эркинлиги - фуқароларнинг ҳар қандай динга эътиқод қилиш ёки ҳеч қандай динга эътиқод қилмасликдан иборат кафолатланган конституциявий ҳуқуқидир.

4-савол. Жазони ижро этувчи муассасалар фаолиятини назорат этиш тушунчаси ва унинг турлари.

Жазоларни ва бошқа жиноят-ҳуқуқий таъсир чораларини ижро этиш чоғида қонунларга риоя этилиши устидан назоратни Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва унга бўйсунувчи прокурорлар қонунда белгиланган тартибда амалга оширадilar.

Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, «Прокуратура тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунига кўра Ўзбекистон республикаси ҳудудида бир хилда ижро этилишини Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва унга бўйсунувчи прокурорлар томонидан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратураси тўғрисида”ги қонунига кўра қуйидагилар прокурор назорати предмети ҳисобланади:

❖ жиноий жазоларни ва жиноят-ҳуқуқий таъсирнинг бошқа чораларини ижро этувчи муассасаларда шахслар сақланишининг қонунийлиги;

❖ жиноий жазоларни ва жиноят-ҳуқуқий таъсирнинг бошқа чораларини ижро этиш тартиби ва шароитлари ҳақидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши;

❖ маҳкумларнинг, шунингдек жиноят-ҳуқуқий таъсирнинг бошқа чоралари қўлланилган шахсларнинг қонунда белгиланган ҳуқуқ ва мажбуриятларига риоя этилиши;

❖ жиноят-ижроия қонун ҳужжатларини қўллаётган орган ва муассасалар, мансабдор шахслар фаолиятида қонун ҳужжатларига риоя этилиши.

Назоратни амалга оширишда маҳкумларнинг ҳуқуқий ҳолатини, моддий-техник таъминоти ва тиббий хизматини белгиловчи ва мажбуриятларини белгиловчи жиноят-ижроия қонунчилигида белгиланган қоидаларига алоҳида эътибор берилади.

Юқорида қайд этилганлардан ташқари халқаро назоратнинг қўшимча шакллари сифатида жазони ижро этувчи муассаса ва органларга ташриф буюриш ҳам киради. Мазкур ташрифлар Ўзбекистон ратификация қилган БМТ Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон Декларацияси ҳамда Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқаро Пакт асосида амалга оширилади. Ушбу ҳужжатлар асосида ўз фаолиятини амалга оширувчи халқаро ташкилотлар ҳар қандай қийноққа солинаётган ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки

кадр-қимматни камситадиган муомала ва жазо қўлланилаётган шахслар ҳузурига ташриф буюриб улардан озодликдан маҳрум этиш жойларидаги аҳвол ҳақида ахборот олишлари мумкин. Бунда уларнинг ҳаракатлари чекловларсиз амалга оширилади ҳамда таҳкирланган шахслар билан яқка тарзда суҳбатлашиши мумкин.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати тушунчаси.
2. Маҳкумлар ҳуқуқий мақомининг тузилиши ва турлари.
3. Жиноий жазони ижро этувчи давлат муасасса ва органлари фаолиятини текшириш ва назорат қилиш.
4. Маҳкумлар ҳуқуқий ҳолати асослари, улар ҳуқуқ ва мажбуриятларининг мазмуни ва моҳияти.
5. Жазони ижро этувчи муасассалар фаолиятини назорат этиш тушунчаси ва унинг турлари.

5-мавзу. Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати.

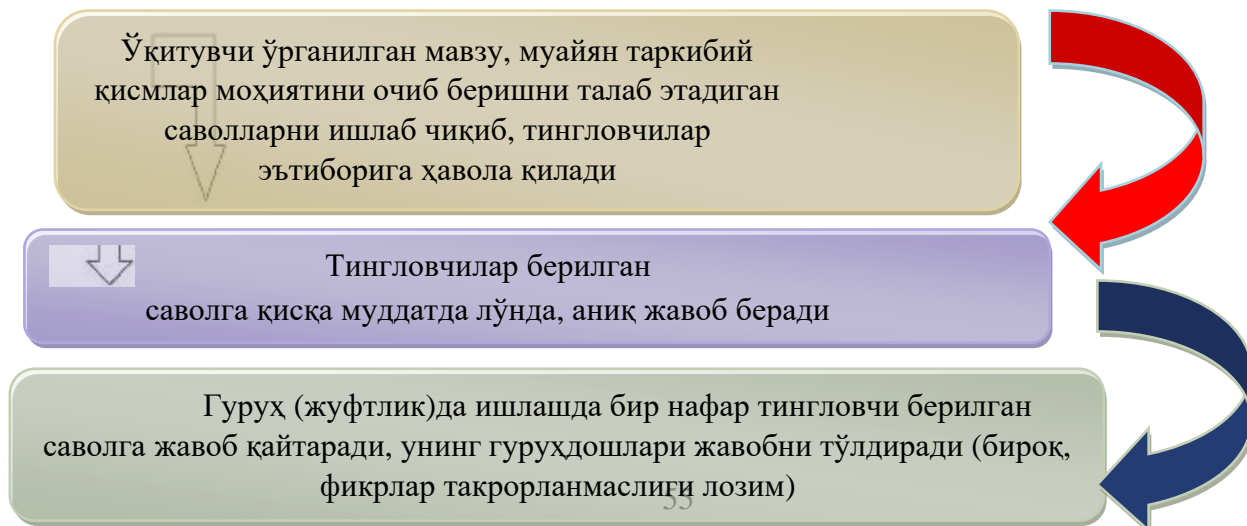
Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу амалий машғулоти «Блиц-сўров» интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

«Блиц-сўров» (инглизча «блиц» – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб қайтариш шакли машғулоти тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, тингловчиларнинг қамраб олинишига кўра белгиланади.

Машғулотларда ушбу методни қўллаш қуйидагича кечади:

Ўқув машғулотнинг саволлари:

1-савол. Жиноий жазони ўтаётган шахсларнинг ҳуқуқий ҳолати тушунчаси.

2-савол. Маҳкумлар ҳуқуқий мақомининг тузилиши ва турлари.

3-савол. Жиноий жазони ижро этувчи давлат муасасса ва органлари фаолиятини текшириш ва назорат қилиш.

4-савол. Маҳкумлар ҳуқуқий ҳолати асослари, улар ҳуқуқ ва мажбуриятларининг мазмуни ва моҳияти.

5-савол. Жазони ижро этувчи муассасалар фаолиятини назорат этиш тушунчаси ва унинг турлари.

6-мавзу: Маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Маҳкумларнинг яшаш жойи.

2-савол. Маҳкумларнинг овқати.

3-савол. Маҳкумларни уст-бош билан таъминлаш. Маҳкумларнинг тиббий-санитария таъминоти.

1- савол. Маҳкумларнинг яшаш жойи.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар сақлаш шароитига қараб умумий турар жойларда, хоналарда ёки камераларда яшайди, ушбу турар жойлар, хоналар ёки камералар белгиланган тартибда тасдиқланган санитария-гигиена ҳамда қурилиш нормалари ва қоидаларига мос келиши керак.

Бир маҳкумга тўғри келадиган яшаш майдони нормаси қуйидаги миқдордан кам бўлиши мумкин эмас:

- ❖ умумий турар жойларда — икки квадрат метр;
- ❖ тергов ҳибсхоналари ва турмаларнинг умумий камераларида — икки ярим квадрат метр;
- ❖ аёллар ва вояга етмаганлар сақланадиган колониялардаги умумий турар жойларда — уч квадрат метр;
- ❖ бемор маҳкумлар сақланадиган палаталарда — тўрт квадрат метр;

❖ интизомий бўлинмаларнинг камераларида ҳамда соқчисиз ёки кузатувчисиз юриш ҳуқукидан фойдаланаётган маҳкумлар яшаши учун, шунингдек жазони манзил-колонияларда ўтаётган шахслар учун мўлжалланган хона типигаги турар жойларда — тўрт ярим квадрат метр.

Маҳкумларга ётиш учун алоҳида жой, кўрпа-тўшак, чойшаб ва керакли инвентар берилади.

Яшаш хоналари маҳкумларни туркум(отряд)лар, бригадалар бўйича жойлаштиришдан келиб чиқиб ётоқхоналар, маънавий-маърифий ишлар учун мўлжалланган хоналар, шахсий буюмлар сақланадиган хоналар каби тарзида санитария-гигиена талабларига риоя этган ҳолда курилади. Жумладан, хоналар куруқ бўлиши, шамоллатиб туриш имконига эга бўлиши, табиий ва сунъий (электр) ёруғлигига, тегишли жиҳозларга, шу жумладан стол, табуретка, тумбочка каби амалдаги норматив ҳужжатларда белгиланган туриши лозим инвентарларга эга бўлиши, ҳар бир хонага радио уланган бўлиши керак.

Йилнинг совуқ пайтларида маҳкумлар яшайдиган хоналардаги ҳаво иссиқлиги 18–20 даражадан кам бўлмаслиги лозим.

Нормал маиший-коммунал шароитларни яратиш мақсадида жазони ижро этиш муассасаларининг маҳкумлар яшайдиган жойларида (ёки қисмида) ошхона, ҳаммом, сартарошхона, дезинфекция ва кир ювиш хоналари, кийим-бош, пойабзал устахоналари ва бошқа шу каби бино ва хоналар жойлаштирилади.

2- савол. Маҳкумларнинг овқати.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга организмнинг энергияга ва озуқавий моддаларга бўлган физиологик эҳтиёжини таъминлайдиган овқат қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда республика бюджети ҳисобидан берилади, бундан манзил-колонияларда жазони ўтаётганлар мустасно.

Овқат нормаси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан маҳкумларнинг соғлиғи ҳолатига, уларнинг ёши, бажараётган ишининг хусусияти ва оғирлигига қараб белгиланади. Маҳкумларга уларни ишга жалб этган корхона, муассаса ва ташкилотлар маблағлари ҳисобидан қўшимча овқат берилиши мумкин

Маҳкум ҳомиладор аёллар, эмизикли оналар, вояга етмаганларга, шунингдек I ва II гуруҳ ногиронларига бериладиган овқат оширилган нормаларда белгиланади. Тиббий хулоса асосида уларга қўшимча озиқ-овқат маҳсулотлари олишга рухсат этилиши мумкин.

Манзил-колонияларда жазони ўтаётган ҳомиладор аёлларга ва эмизикли оналарга ишдан озод этилган даврида республика бюджети ҳисобидан овқат берилади.

Манзил-колонияларда жазони ўтаётган, касаллиги туфайли ёки интизомий бўлинмага киритилиб ишдан озод қилинган маҳкумларга манзил-колонияларнинг корхоналари, муассасалари ва ташкилотлари ҳисобидан овқат берилиб, овқатнинг қиймати кейинчалик маҳкумларнинг ойлик иш ҳақидан ушлаб қолинади.

3- савол. Маҳкумларни уст-бош билан таъминлаш. Маҳкумларнинг тиббий-санитария таъминоти.

Маҳкумларни уст-бош билан таъминлаш.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм этилган шахслар, жазони манзил-колонияларда ўтаётган шахслар бундан мустасно республика бюджети ҳисобидан белгиланган намунада кийим, мавсумга қараб, маҳкумнинг жинси ва иқлим шароитларини инобатга олган ҳолда ички кийим ва пойабзал билан таъминланадилар.

Маҳкумларга мавсумга қараб бериладиган кийим, кўрпа-тўшак ва инвентарларнинг қайд варақалари (арматура карточкалари) (бундан буён матнда таъминот варағи деб юритилади) берилиб, шахсий ҳисобварақлар очилади.

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-ижроия кодексига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг жазони ижро этиш

муассасаларида жазо муддатини ўтаётган маҳкумлар, тергов ҳибсхоналари ва вақтинча сақлаш ҳибсхоналарида сақланаётган шахслар, шунингдек, махсус қабулхоналарда маъмурий қамоқ жазосини ўтаётган шахслар учун шарт-шароитларни янада яхшилаш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг қарори қабул қилинган.

Ушбу қарорга асосан:

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлигининг жазони ижро этиш муассасаларида жазо муддатини ўтаётган маҳкумлар, тергов ҳибсхоналари ва вақтинча сақлаш ҳибсхоналарида сақланаётган шахслар, шунингдек, махсус қабулхоналарда маъмурий қамоқ жазосини ўтаётган шахсларни озиқ-овқат билан таъминлаш меъёрлари **1-иловага** мувофиқ тасдиқланган;

Маҳкумларнинг тиббий-санитария таъминоти

Озодликдан маҳрум этиш жойларида даволаш-профилактика ёрдами ва санитария иши ҳамда эпидемияга қарши ишлар қонун ҳужжатларига мувофиқ ташкил этилади ва ўтказилади.

Маҳкумларга тиббий-санитария хизмати кўрсатиш учун стационарлари бор тиббий бўлимлар, сил касаллигига чалинган беморларни даволаш ва сақлаб туриш учун даволаш муассасаси ҳуқуқига эга бўлган колониялар, малакали тиббий ёрдам кўрсатиш учун маҳкумларга мўлжалланган ихтисослашган касалхоналар ташкил этилади

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахс жазони ижро этиш муассасасига қабул қилиш чоғида, жазони ўташ пайтида вақти-вақти билан, бироқ олти ойда камида бир марта, шунингдек мурожаатларга кўра тиббий кўриқдан ўтказилади. Тиббий текширувдан ўтказиш махфийлик шартлари асосида амалга оширилади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахс жазони ижро этиш муассасасига қабул қилинган пайдан эътиборан ўн беш кун ичида у билан суҳбат ўтказилади, маҳкум жазони ижро этиш муассасасининг карантин хоналарида тиббий кўриқдан ва санитария-гигиена тадбирларидан ўтади.

Жазони ижро этиш муассасасининг маъмурияти озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар жазони ижро этиш муассасасига қабул қилинаётганда ҳам, шошилич тиббий ёрдамга муҳтож бўлганда ҳам тиббиёт ходимлари ушбу шахсларнинг ёнига зудлик билан киришини таъминлаши керак.

Шошилич тиббий ёрдам кўрсатиш зарур бўлганда озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг ҳудудий муассасаларига жойлаштирилади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган, ихтисослаштирилган тиббий ёрдамга муҳтож бўлган шахслар даволаш муассасаси ҳуқуқига эга бўлган колонияларга ёки озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар учун мўлжалланган ихтисослаштирилган касалхоналарга юборилади, шунингдек улар Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлигининг ҳудудий муассасаларига жойлаштирилиши мумкин.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахс оғир касалликка чалинган тақдирда, жазони ижро этиш муассасасининг маъмурияти маҳкумнинг розилиги билан унинг яқин қариндошларига ёки озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахснинг ўзи кўрсатган бошқа шахсларга бу ҳақда дарҳол хабар беради.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахс оғир касалликка чалинган тақдирда, телефон орқали қўшимча сўзлашишга, шунингдек шифокорнинг рухсати билан қўшимча учрашувга рухсат берилади.

Маҳкумларга тиббий ёрдам кўрсатиш, уларга дори-дармон воситалари бериш, санитария назоратини ташкил этиш ва олиб бориш, даволаш-профилактика муассасаларидан фойдаланиш, соғлиқни сақлаш органларининг тиббий ходимларини жалб этиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги билан келишилган ҳолда белгиланади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг тиббий-санитария таъминоти республика бюджети ҳисобидан амалга оширилади.

Маҳкумлар шахсий ва умумий гигиена қоидаларига, санитария талабларига риоя этишлари шарт.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Маҳкумларнинг яшаш жойи.
2. Маҳкумларнинг овқати.
3. Маҳкумларни уст-бош билан таъминлаш.
4. Маҳкумларнинг тиббий-санитария таъминоти.

6-мавзу: Маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти.

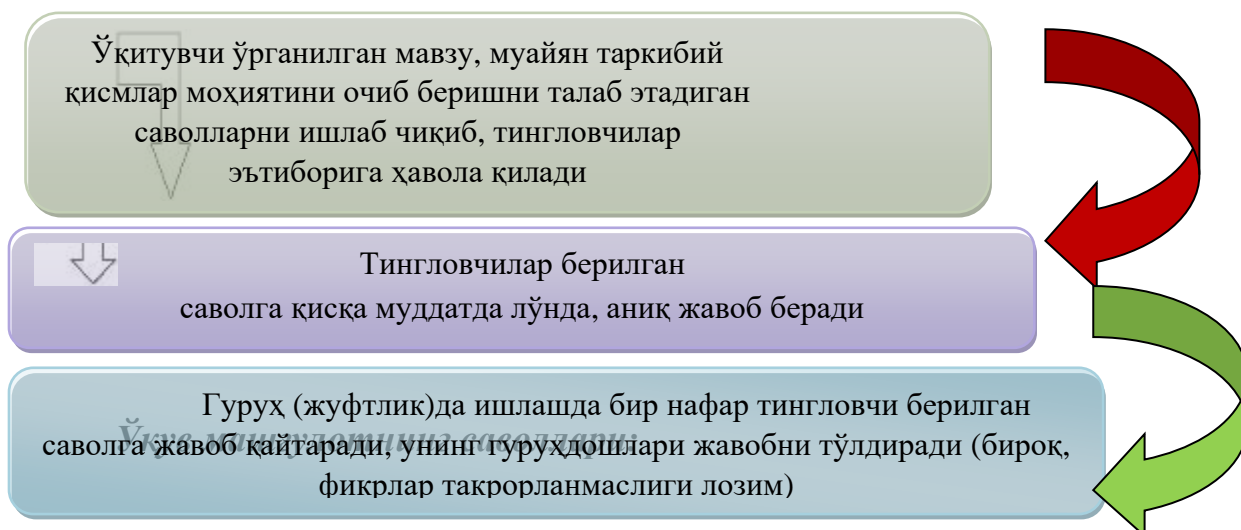
Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу амалий машғулоти «Блиц-сўров» интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

«Блиц-сўров» (инглизча «блиц» – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб қайтариш шакли машғулоти тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, тингловчиларнинг қамраб олинишига кўра белгиланади.

Машғулотларда ушбу методни қўллаш қуйидагича кечади:

Ўқув машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Маҳкумларнинг яшаш жойи.
- 2-савол. Маҳкумларнинг овқати.
- 3-савол. Маҳкумларни уст-бош билан таъминлаш. Маҳкумларнинг тиббий-санитария таъминоти.

7-мавзу: Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларнинг меҳнати.

2-савол. Маҳкумларни иш билан таъминлаш. Маҳкумларнинг иш вақти. Маҳкумларнинг дам олиш вақти.

3-савол. Маҳкумлар меҳнатига ҳақ тўлаш. Маҳкумларни меҳнат ҳақи тўламай ишга жалб этиш.

4-савол. Маҳкумларнинг иш ҳақидан чегириб қолиш. Маҳкумларнинг моддий жавобгарлиги. Маҳкумлар ижтимоий суғуртаси ва пенсия таъминоти.

1- савол. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумлар меҳнати.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 88-моддасида маҳкумларни меҳнатга жалб этишдан асосий мақсад уларда ижтимоий-фойдали фаолият билан шуғулланиш эҳтиёжини шакллантиришдан иборат.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар жинси, ёши, соғлиғининг ҳолати, меҳнат қобилияти ва иложи борича, ихтисосини инобатга олган ҳолда меҳнатга жалб этилади.

Маҳкумларнинг меҳнатга оид муносабатлари меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатлари билан, ушбу Кодексида назарда тутилган истисно ва чеклашларни ҳисобга олган ҳолда, тартибга солинади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар, одатда, шу муассасаларнинг корхоналарида, айрим ҳолларда эса керакли тарзда қўриқлаш ва батамом ажратиб қўйиштаъминлангантақдирда, бошқа корхоналарда меҳнатга жалб этилади. Маҳкумларнинг хусусий шахслар фойдасига меҳнат қилишига йўл қўйилмайди.

Республикада маҳкумларнинг меҳнатга оид муносабатлари меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатлари билан, шунингдек Жиноят-ижроия кодексининг 88–96-моддаларида назарда тутилган истисно ва чеклашларни ҳисобга олган ҳолда, тартибга солинади.

“Маҳбуслар билан муомала қилишнинг минимал стандарт қоидалари”нинг 73-моддаси 1-қисмида муассасалардаги саноат ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришига раҳбарлик қилишни хусусий пудратчилар зиммасига эмас, балки турма бошқармасининг зиммасига юклаш энг мақбул иш эканлиги таъкидланган. Худди шу қоидалар Ўзбекистон Республикаси

Жиноят-ижроия кодексининг 88-моддаси 3-қисмида ўз аксини топган, яъни озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар, одатда, шу муассасаларнинг корхоналарида, айрим ҳолларда эса, керакли тарзда кўриқлаш ва батамом ажратиб қўйиш таъминланган тақдирда, бошқа корхоналарда меҳнатга жалб этилади. Маҳкумларнинг хусусий шахслар фойдасига меҳнат қилишига йўл қўйилмайди.

Олтмиш ёшдан ошган эркаклар, эллик тўрт ёшдан ошган аёллар, I ва II гуруҳ ногиронлари меҳнатга ўз хоҳишларига кўра жалб этилиши, маҳкума аёллар ҳомиладорлик ва туғиш муносабати билан қонун ҳужжатларида белгиланган муддатга ишдан озод қилиниши, меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида бажариш тақиқланган ишларда аёл ва вояга етмаган маҳкумлар меҳнатидан фойдаланишга йўл қўйилмайди.

Маҳкумлардан фойдаланиш тақиқланган ишлар ва лавозимлар рўйхати қонун ҳужжатлари билан белгилаб қўйилади.

Масалан, жазони ижро этиш муассасаларида Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг 241-моддасига биноан ўн саккиз ёшга тўлмаган маҳкумлар меҳнатидан шу тоифадаги шахсларнинг соғлиғи, хавфсизлиги ёки ахлоқ-одобига зиён етказиши мумкин бўлган меҳнат шароити ноқулай ишларда, ер ости ва бошқа ишларда фойдаланиш тақиқланади. Шунингдек, ўн саккиз ёшга тўлмаган шахсларнинг белгилаб қўйилган нормадан ортиқ оғир юк кўтаришлари ва ташишларига йўл қўйилмайди.

Вояга етмаган маҳкумларнинг иш вақти муддати Меҳнат кодексининг 242-моддасига мувофиқ қисқартирилган иш вақти муддатлари асосида ташкил этилади, яъни ўн олтидан ўн саккиз ёшгача бўлган маҳкумлар ҳафтасига ўттиз олти соатдан, ўн тўртдан ўн олти ёшгача бўлган шахслар учун эса ҳафтасига йигирма тўрт соатдан ошмайдиган қилиб белгиланади.

Маҳкумлар топширилган ишни ҳалол, виждонан бажаришга, меҳнат ва технология интизомига, меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича талабларга риоя этишлари шарт. Уларнинг меҳнатга оид ва бошқа низоларни ҳал этиш мақсадида ишни тўхтатиб қўйиши тақиқланади.

Маҳкумларни иш билан таъминлаш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан қуйидагиларни эътиборга олган ҳолда олиб борилади:

- ❖ жазони ижро этиш муассасаларида ишлаб чиқариладиган муайян маҳсулот турлари учун буюртмаларни тақсимлайди;
- ❖ ишлаб чиқариш корхоналарини моддий-техника билан таъминлаш чораларини кўради;
- ❖ ишлаб чиқариш қувватларини ривожлантиришни, ишлаб турган корхоналарни техника билан қайта жиҳозлаш ва реконструкция қилишни молиявий таъминлайди;
- ❖ корхона, муассаса ва ташкилотларни маҳкумлар меҳнатидан фойдаланишга жалб этишга имкон яратиб беради;
- ❖ корхона, муассаса ва ташкилотларда меҳнат қилаётган маҳкумларга ёзиладиган иш ҳақи миқдорини белгилаб беради.

Маҳкумларни иш билан таъминлаш жазони ижро этиш муассасаларида ёки улардан ташқарида иш ўринларини ташкил этиш йўли билан амалга оширилади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган вояга етган шахслар учун меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилган иш вақтининг энг кўп нормасига риоя этган ҳолда, одатда, олти кунлик иш ҳафтаси белгиланади.

Маҳкумларни иш вақтидан ташқари ишларга, дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларида ишга жалб этишга ишлаб чиқариш зарурати бўлган тақдирда меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилган иш вақтидан ташқари ишларнинг энг кўп муддатига риоя этган ҳолда йўл қўйилади.

Маҳкума ҳомиладор аёллар, шунингдек жазони ижро этиш муассасалари қошидаги болалар уйларида боласи бор аёллар иш вақтидан ташқари ишларга, дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларида ишга ёки иш вақти жамлаб ҳисобга олинадиган режимда ишлашга ўзларининг розилиги билан жалб этилиши мумкин. Мазкур шахслар тунги ишларга, уларнинг розилигини олган ҳолда ва тегишли тиббий хулоса бўлган тақдирда, жалб қилинади (ЖИК 90-м. 5-қ.).

Маҳкумларнинг иш вақтидан ташқари, дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларидаги ишлари учун икки ҳисса ҳақ тўланади, жазони манзил-колонияларда ўтаётган (Жиноят-ижроия кодексининг 91-моддаси 3-қисмига асосан манзил-колониялардаги маҳкумлар муддати ўн беш иш кунидан иборат ҳақ тўланадиган ҳар йилги меҳнат таътилига чиқиш ҳуқуқига эга) маҳкумлардан ташқари бошқа барча маҳкумларга ҳар йилги меҳнат таътили берилмайди.

Меҳнат нормаларини ва меҳнат вазифаларини бажарган маҳкумлар меҳнатига меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳақ тўланади ва тўланадиган ойлик ҳақ белгиланган энг кам иш ҳақи миқдоридан кам бўлиши мумкин эмас.

Барча чегирмалардан қатъи назар, маҳкумлар шахсий ҳисоб варағига уларга ёзилган иш ҳақининг камида йигирма беш фоизи, олтмиш ёшдан ошган эркакларнинг, эллик тўрт ёшдан ошган аёлларнинг, I ва II гуруҳ ногиронларининг, ҳомиладор аёлларнинг ҳамда жазони ижро этиш муассасалари қошидаги болалар уйида боласи бор аёлларнинг, шунингдек

манзил-колониялар ва тарбия колонияларидаги маҳкумларнинг ҳисобварағига эса, камида эллик фоизи ўтказиб қўйилади.

Маҳкумлар жазони ижро этиш муассасаларини ва уларга туташ худудларни ободонлаштириш, шунингдек маданий-маиший шароитни яхшилаш ишларигагина меҳнат ҳақи тўламай жалб этилиши мумкин.

Маҳкумлар меҳнат ҳақи тўланмайдиган ишга, одатда, навбатма-навбат, ишдан ташқари вақтда, ҳафтасига кўпи билан икки соатга жалб этилади. (ЖИК 93-м.);

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 95-моддасида маҳкумларнинг моддий жавобгарлиги белгиланган бўлиб, унга мувофиқ маҳкумлар:

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар:

❖ меҳнат вазифаларини адо этиш чоғида етказилган зарар учун – меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилган миқдорда ва тартибда;

❖ бошқа хатти-ҳаракатлар оқибатида етказилган зарар учун – фуқаролик қонун ҳужжатларида назарда тутилган миқдорда ва тартибда моддий жавобгар бўладилар.

Агарда маҳкумнинг моддий жавобгарлиги қонунга хилоф равишда ҳал этилганлиги аниқланса, нотўғри чегирилган сумма маҳкумга қайтарилиб, унинг шахсий ҳисоб варағига ўтказилади.

Маҳкумларнинг иш ҳақидан давлат ижтимоий суғуртасига ажратмалар чегириб қолинмайди ва жазодан озод бўлганларидан сўнг қонун ҳужжатларига мувофиқ давлат пенсия таъминоти ҳуқуқига эга бўлади.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумлар меҳнатини ташкил этишда, энг аввало, мавжуд “корхоналарни модернизация қилиш, техник ва технологик қайта жиҳозлашни, замонавий, мослашувчан технологияларни кенг жорий этиш” га эътибор берилса мақсадга мувофиқ бўлади.

2-савол. Маҳкумларни иш билан таъминлаш. Маҳкумларнинг иш вақти. Маҳкумларнинг дам олиш вақти.

Маҳкумларни иш билан таъминлаш.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси:

➤ жазони ижро этиш муассасаларида ишлаб чиқариладиган муайян маҳсулот турлари учун буюртмаларни тақсимлайди;

➤ ишлаб чиқариш корхоналарини моддий-техника билан таъминлаш чораларини кўради;

➤ ишлаб чиқариш қувватларини ривожлантиришни, ишлаб турган корхоналарни техника билан қайта жиҳозлаш ва реконструкция қилишни молиявий таъминлайди;

➤ корхона, муассаса ва ташкилотларни маҳкумлар меҳнатидан фойдаланишга жалб этишга имкон яратиб беради;

➤ корхона, муассаса ва ташкилотларда меҳнат қилаётган маҳкумларга ёзиладиган иш ҳақи миқдорини белгилаб беради.

Маҳкумларни иш билан таъминлаш жазони ижро этиш муассасаларида ёки улардан ташқарида иш ўринларини ташкил этиш йўли билан амалга оширилади.

Маҳкумларнинг иш вақти.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар учун меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилган иш вақтининг энг кўп нормасига риоя этган ҳолда, одатда, олти кунлик иш ҳафтаси белгиланади.

Маҳкумлар иш вақти режимини жазони ижро этиш муассасаси маъмурияти ишлаб чиқариш хусусиятига қараб белгилайди.

Маҳкумларни иш вақтидан ташқари ишларга, дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларида ишга жалб этишга ишлаб чиқариш зарурати бўлган тақдирда меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида белгилаб қўйилган иш вақтидан ташқари ишларнинг энг кўп муддатига риоя этган ҳолда йўл қўйилади.

Иш вақтини жамлаб ҳисобга олиш жорий этилганда, маҳкумлар иш вақтидан ташқари ишларга, дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларида ёки тунги ишларга жалб этилган тақдирда меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида вояга етмаган шахслар, шунингдек I ва II гуруҳ ногиронларига нисбатан белгиланган чеклашларга риоя этиш шарт.

Маҳкума ҳомиладор аёллар, шунингдек жазони ижро этиш муассасалари қошидаги болалар уйларида боласи бор аёллар иш вақтидан ташқари ишларга, дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларида ишга ёки иш вақти жамлаб ҳисобга олинмайдиган режимда ишлашга ўзларининг розилиги билан жалб этилиши мумкин. Мазкур шахслар тунги ишларга, уларнинг розилигини олган ҳолда ва тегишли тиббий хулоса бўлган тақдирда, жалб қилиниши мумкин.

Маҳкумларнинг иш вақтидан ташқари, дам олиш ва байрам (ишланмайдиган) кунларидаги ишлари учун икки ҳисса ҳақ тўланади.

Маҳкумларнинг дам олиш вақти

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган, меҳнатга жалб этилган маҳкумларга ҳар ҳафтада камида бир дам олиш куни берилади. Улар байрам (ишланмайдиган) кунларида ишдан озод қилинади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга ҳар йилги меҳнат таътили берилмайди, жазони манзил-колонияларда ўтаётганлар бундан мустасно.

Манзил-колониялардаги маҳкумлар муддати ўн беш иш кунидан иборат ҳақ тўланадиган ҳар йилги меҳнат таътилига чиқиш ҳуқуқига эга. Таътил ушбу Кодекснинг 82-моддасида белгиланган тартибда манзил-колония доирасидан четга чиқиш ҳуқуқи билан берилади. Маҳкум жазони ижро этиш колониясининг интизомий бўлинмаси турар жойларида сақланган вақт ҳақ тўланадиган ҳар йилги меҳнат таътили бериш учун зарур муддатга қўшиб ҳисобланмайди.

Манзил-колонияси, умумий тартибли, қаттиқ тартибли колонияларда ва турма қамоғида жазони ўтаётган маҳкумлар ҳам бир ҳафтада бир иш куни тўлиқ дам олишлари мумкин. Давлат томонидан меҳнат қонунчилигида байрам кунлари деб эълон кунларда эса меҳнатга жалб этилмасдан дам оладилар.

Тарбия колонияларда беш кунлик иш ҳафтаси режими белгиланган бўлиб, унда маҳкумлар тўлиқ икки кун дам оладилар. 3. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларга, манзил-колонияларидан жазони ўтаётган маҳкумлар бундан мустасно, нисбатан меҳнат қонунчилигидаги йиллик меҳнат таътили татбиқ этилмайди.

Манзил-колониялар анча енгиллаштирилган режими билан ажралиб туради. Буни қуйидагича изоҳлашимиз мумкин, масалан, манзил-колониясида жазони ўтаётган маҳкумлар муддати ўн беш иш кунидан иборат ҳақ тўланадиган йиллик таътилга чиқишлари бевосита ЖИКнинг ушбу моддасида кўрсатиб ўтилган.

Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларнинг барчаси меҳнат қонунчилигида бевосита кўрсатиб ўтилган байрам кунлар ишламасдан тўлиқ дам олишлари мумкин.

Бу байрам кунларига қуйидагилар киради:

- ✚ 1 январь янги йил куни,
- ✚ 8 март халқаро хотин-қизлари куни,
- ✚ 21 март Наврўз миллий байрам куни,
- ✚ 9 май хотира ва қадрлаш куни,
- ✚ 1 сентябрь мустақиллик куни,
- ✚ 8 декабрь конституция қабул қилинган куни,
- ✚ муқаддас динимизнинг Рамазон ҳайити ва Қурбон ҳайит диний байрамларнинг биринчи кунлари шулар жумласидандир.

3- савол. Маҳкумлар меҳнатига ҳақ тўлаш. Маҳкумларни меҳнат ҳақи тўламай ишга жалб этиш.

Маҳкумлар меҳнатига ҳақ тўлаш.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар меҳнатига меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ ҳақ тўланади.

Меҳнат нормаларини ва меҳнат вазифаларини бажарган маҳкумлар меҳнатига тўланадиган ойлик ҳақ белгиланган энг кам иш ҳақи миқдоридан кам бўлиши мумкин эмас.

Барча чегирмалардан қатъи назар, маҳкумлар шахсий ҳисобварағига уларга ёзилган иш ҳақининг камида йигирма беш фоизи, олтмиш ёшдан ошган эркакларнинг, эллик беш ёшдан ошган аёлларнинг, I ва II гуруҳ ногиронларининг, ҳомиладор аёлларнинг ҳамда жазони ижро этиш муассасалари қошидаги болалар уйида боласи бор аёлларнинг, шунингдек манзил-колониялар ва тарбия колонияларидаги маҳкумларнинг ҳисобварағига эса, камида эллик фоизи ўтказиб қўйилади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар меҳнатига амалдаги қонун ва қонун ости ҳужжатлари ҳамда уларда белгиланган тарифлар ва баҳолаш мезонлари бўйича ишнинг миқдори ҳамда сифатига мувофиқ ҳақ тўланади. Ушбу давр мобайнида меҳнат қонунчилиги нормалари ва меҳнат вазифаларини бажарган маҳкумлар меҳнатига тўланадиган ойлик иш ҳақи қонунчиликда белгиланган энг кам ойлик иш ҳақи миқдоридан кам бўлиши ва энг юқори миқдор билан чегараланиши мумкин эмас. Энг кам иш ҳақига кўшимча тўловлар, устамалар, раҳбатлантирувчи тўловлар, нормалар иш вақтидан ташқари қилинган меҳнат учун оширилган тўлов, шунингдек, туман коэффицентлари кирмайди. Маҳкумлар меҳнатига ишбай ва вақтбай тартибда ҳақ тўланади. Маҳкумлар меҳнатига ҳақ тўлашнинг асосий тизими барча ишларда меъёрлаштириш ва аниқ ҳисоб-китобни таъминловчи ишбай ҳақ тўлаш тизимидир. Ишбай ҳақ тўлаш индивидуал ёки жамоавий бўлиши мумкин. Меҳнатга индивидуал ҳақ тўлашда маҳкумнинг бутун маоши у тайёрлаган яорқли маҳсулот миқдори ва ҳар маҳсулот бирлиги учун ишбай баҳолаш билан аниқланади. Жамоавий ҳақ тўлашда жамоа (бригада)нинг умумий маоши муайян вақт, (смена, ҳафта, ой) давомида бажарилган бутун иш натижаларига қараб ҳисобланади. Лекин жамоанинг ҳар бир аъзосига бу маош унга белгиланган тартибда берилган малакавий разряди ва жамоада ишлаган вақтни ҳисобга олган ҳолда ажратилади. Вақтбай ҳақ тўлаш фақат меъёрлаштирилмаган ва аниқ ҳисобга асосланмаган ишларда қўлланилади.

Маҳкумларга вақтбай ҳақ тўлашда ҳар ойлик иш куни учун кунлик таъриф ставкаси ажратилади. Ойлик ҳақ тўлашда маҳкумнинг ойлик маоши календарь бўйича бу ойдаги иш куни миқдоридан қатъи назар қабтий ойлик ставкаси шаклида, лекин ҳар бир кунда ишлаган вақтни ҳисобга олган ҳолда белгиланади. Маҳкумларнинг моддий манфаатдорлигини кучайтириш, ишлаб чиқариш самарадорлигини ва рентабеллигини ошириш, меҳнат

унумдорлигини ўстириш, маҳсулот сифатини яхшилаш ва ҳоказо мақсадида вақтбай-мукофотлаш тарзида ҳақ тўлаш тизими жорий қилинади.

Маҳкумлар ёш бўйича муофотлаш, ноқулай табиий-иқлим ва маиший шароити жойларидаги ишлаш учун устама ва имтиёزلардан ташқари, иссиқ, оғир, зарарли ва ўта зарарли меҳнат шароитидаги ишлардаги ишчилар учун белгиланган таъриф ставкалари бўйича ҳақ тўланадиган касблар ва ишларга жалб қилинади. Ишлаб чиқариш эҳтиёжлари туғилганда, технология ўзгарганда ишлаб чиқариш ва меҳнат ташкил қилинган ҳолларда меҳнатга ҳақ тўлашнинг олдинги шартларини сақлаб қолиш мумкин бўлмаса, шунингдек, маҳкумлар томонидан меҳнат интизоми ва белгиланган жазони ўташ қоидалари бузилганда, муассаса маъмурияти маҳкумнинг розилигисиз унинг учун фойдали бўлмаган томонга меҳнатга ҳақ тўлаш шартларини ўзгартиришга ҳақлидир.

Маҳкумлар дам олиш ва байрам (иш кунида ташқари) кунларида ишга, шунингдек, ҳашар ишларига жалб қилинганда икки баравардан кам бўлмаган ҳақ тўланади.

Тунги вақтдаги ишга (22-0 дан 6-00 гача) бир ярим баравар миқдорда ҳақ тўланади. Тунги вақтдаги ишлар учун ҳақ тўлаш таъриф ставкаларига киритилмайди. Маҳкумнинг айби билан йўл қўйилган ишдаги тўлиқ ёки ушлаб қолиш учун ҳақ тўланмайди. Маҳкумнинг айби билан йўл қўйилган қисман сифатсиз ишлар учун камайтирилган миқдорда ҳақ тўланади. Маҳсулотнинг яроқлилиқ фоизи бундай ҳолларда муассаса маъмурияти томонидан белгиланади. Агар тўлиқ сифатсиз ёки ушланиб қолишга маҳкум айби билан йўл қўйилмаган бўлса, унинг ўртача маоши сақланади. Янги маҳсулотлар ишлаб чиқарилгунга қадар сифатсиз маҳсулотлар учун тегишли разряддаги таъриф ставкаси ҳисобидан тўланади.

Маҳкумлар тайёрланаётган маҳсулонинг сифатсизлиги, шунингдек, ишлаб чиқаришда хавф келтириб чиқариш мумкин бўлган барчаҳолатлар ҳақида маъмуриятга дарҳол хабар беришлари лозим. Агар маҳкум яроқсиз маҳсулот тайёрланаётганлиги ҳақида маъмуриятга хабар қилмаса ёки маъмуриятнинг ишлаб чиқаришни тўхтатиб туриш тўғрисидаги топшириғига қарамасдан ишлашда давом этган бўлса, кейинги сифатсиз иш учун сарфланган харажатларни ўз ҳисобидан тўлайди, бузилган материал учун меҳнат қонунчилигида назарда тутилган миқдорда маошдан чегириб қолинади.

Ушланиб қолиш натижасида ишдан озод қилинган маҳкумлар имкониятларига қараб бошқа ишга ўтказиладилар, бунда меҳнатга ҳақ тўлаш амалда бажарилган ишга қараб амалга оширилади.

Маҳкумлар ишлаб топган маблағлари уларнинг шахсий ҳисоб варағига ўтказилади. Манзил колонияларда иш ҳақи маҳкумларнинг қўлига берилади.

Маҳкумларнинг меҳнатга виждонан ёндашишларини таъминлаш мақсадида қонунда маҳкумнинг маошидан шахсий ҳисобварағига озиқ-овқат маҳсулотлари ва биринчи эҳтиёждаги буюмларни сотиб олишини таъминлайдиган қисмини кафолатли ўтказиш назарда тутилган.

Кафолатланган энг кам ойлик иш ҳақининг миқдоридаги маош эса, умумий, қаттиқ, махсус режимли колонияларда, қамоқларда сақланаётган 60 ёшда ошган эркаклар, 55 ёшдан ошган аёллар, 1 ва 2-гуруҳ ногиронлари, ҳомиладор аёллар ҳамда жазони ўташ муассасалари қошидаги болалар уйларида бола аёллар учун 25% дан кам бўлмаган миқдорда, шунингдек, манзил колониялар ва тарбия муассасаларидаги маҳкумлар учун белгиланган маошнинг 50% дан кам бўлмаган миқдорда белгиланади.

Маҳкумлар томонидан бажариладиган ишларни таърифлаш ва уларга малакавий разрядлар бериш ишчиларнинг иш ва касб таъриф малакавий кўлланмаларига мувофиқ амалга оширилади. Бунинг учун жазони ўташ муассасаларида қарорлари муассаса бошлиғи ёки корхона директори томонидан тасдиқланадиган ва уларнинг буйруқ ёки фармойиши билан расмийлаштириладиган малакавий комиссиялар ташкил этилади. Маҳкумга берилган малакавий разряд унинг шахсий жилдга киритилади.

Маҳкумларни меҳнат ҳақи тўламай ишга жалб этиш.

Маҳкумлар жазони ижро этиш муассасаларини ва уларга туташ худудларни ободонлаштириш, шунингдек маданий-маиший шароитни яхшилаш ишларигагина меҳнат ҳақи тўламай жалб этилиши мумкин.

Маҳкумлар меҳнат ҳақи тўланмайдиган ишга, одатда, навбатма-навбат, ишдан ташқари вақтда, ҳафтасига кўпи билан икки соатга жалб этилади.

Маҳкумлар озодликдан маҳрум қилиш муассасаларини ва уларга туташ худудларда ободонлаштириш, шунингдек, маданий-маиший шароитни яхшилаш ишларигагина иш ҳақи тўламай жалб этилиши мумкин. Бу ҳар бир маҳкумга сақлаш режими талаблари, яъни жазони ижро этиш ва ўташнинг унинг мақсадларига кўра белгиланган тартиблари тегишлилигини билдиради. Сақлаш режимининг функцияларидан бири тарбиялаш функциясидир. У судланган шахсга интизомий таъсир кўрсатиш, ўз мажбуриятларини ихтиёрий бажаришга одотлантириш, меҳнатга ҳалол муносабатда бўлиш, қонунларни аниқ бажариш, умумий яшаш жойи қоидаларини ҳурмат қилишни ифодалайди.

Шуни ҳисобга олган ҳолда маҳкумлар қоидага кўра, кетма-кет тартибда, иш вақтидан ташқари меҳнат ҳақи тўламай ишга жалб этилади ва бу иш куни таркибга кирмайди. Бундан ишларнинг давомийлиги бир ҳафтада икки соатдан ошмаслиги керак. Вақтни ҳисоблаш ва маҳкумларни меҳнат ҳақи тўламай ишларга жалб этиш кетмакетлиги ва бундай ишларни амалга ошириш отрядлар бошлиқларига юклатилади.

Маҳкумларни меҳнат ҳақи тўламай ишга жалб этишнинг ўрнатилган нормасидан қатъи назар, уларнинг барчаси жазони ўташ муассасаларидаги муайян шароитларга боғлиқ бўлади. Бир муассаса доирасида барча маҳкумлар бундай ишларда бир вақтда ишлашлари лозим. Касаллик бўйича ишдан озод қилинган маҳкумлар 1 ва 2 гуруҳ ногиронлари, ҳомиладор аёллар, эмизувчи аёллар ишга меҳнат ҳақи тўламай жалб қилинмайдилар.

4-савол. Маҳкумларнинг иш ҳақидан чегириб қолиш. Маҳкумларнинг моддий жавобгарлиги. Маҳкумлар ижтимоий суғуртаси ва пенсия таъминоти.

Маҳкумларнинг иш ҳақидан чегириб қолиш.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг иш ҳақидан чегирмалар меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда, ушбу Жиноят-ижроия кодексда назарда тутилган истисно ва чеклашлар билан амалга оширилади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг иш ҳақидан чегириб қолиш манзил колонияларда, қамоқларда жазони ўтаётган шахслар, шунингдек, қамоқ ва тергов изоляторларида хўжалик хизмати бўйича ишларни бажариш қолдирилган маҳкумларга нисбатан қўлланилади. Маҳкумлар иш ҳақидан чегириб қолиш фақат қонунда назарда тутилган ҳолларда амалга оширилади.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг иш ҳақидан чегириб қолиш қуйидаги кетма-кетликда амалга оширилади:

- ❖ солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар;
- ❖ суд қарорларини ва бошқа ижро ҳужжатларини ижро этиш;
- ❖ ойлик иш ҳақи ҳисобидан берилган ёрдам пулини тўлаш ва ҳи-
- ❖ соб-китобдаги хатолар оқибатида ортиқча тўланган пулни қайтариш;
- ❖ зарарни қоплаш, башарти зарар миқдори маҳкумнинг ўртача иш ҳақидан ошиб кетса.

Даромад солиғи маҳкумга ўтган ойда ажратилган иш ҳақи миқ доридан чегириб қолинади.

Даромад солиғи ва бошқа мажбурий тўловлар чегириб қолинганидан кейин ижро рўйхати ва бошқа ижро ҳужжатларида бўйича чегирмалар амалга оширилади.

Бундай ҳужжатларга: суд ҳукми, қарори, ажрими асосида бериладиган ижро рўйхатлари: нотариат органлари қайдлари: ўртоқлик судлари қарорлари асосида бериладиган ижро рўйхатлари киради.

Суд қарорлари ва бошқа ижро ҳужжатлари бўйича чегириб қолинган пул маблағи даромад солиғи ва бошқа мажбурий тўловлар айриб ташланган иш ҳақидан аниқланади. Ундириб олиш ЖИҚнинг 92-моддасида назарда тутилган маҳкумнинг шахсий ҳисобвариғига энг кам ойлик иш ҳақи суммаси ўтказилганидан кейин ҳисобланади.

Маҳкумда бир нечта ижро ҳужжатлари бўлиши мумкинлигини ҳисобга олган ҳолда иш ҳақидан ундириб олиш кетма-кетлиги Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик-процессуал кодексидан назарда тутилган тартибда амалга оширилади.

Жазони ўташ вақтида давлатга етказилган зарарни қоплаш учун кетадиган иш ҳақидан чегирмалар жазони ижро этиш муассасаси бошлиғи қарори асосида амалга оширилади. Агар моддий зарар жазони ўташ вақтида

содир қилинган жиноят натижасида етказилган бўлса, зарарни қоплаш Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодекси талабларига мувофиқ умумий тартибларда амалга оширилади.

Озиқ-овқат, маҳкумларнинг кийим, ич кийим ва оёқ кийими харажатлари баҳоси маҳкумлар иш ҳақидан чегириб қолинмайди.

Манзил колонияларида жазони ўтаётган маҳкумларга озиқовқат, буюмлар, тураржой-коммунал ва маданий-маиший хизматлар ҳақ эвазига, умумий тартибларда тақдим қилинади.

Касаллик бўйича ишламайдиган, шунингдек, ўзларига боғлиқ бўлмаган сабабларга кўра иш ҳақига эга бўлмаган маҳкумларни маъминлашнинг кўрсатилган турлари манзил колониялари сметаси ҳисобидан маҳкумларни сақлашнинг белгиланган нормалари бўйича амалга оширилади.

Маҳкумларнинг моддий жавобгарлиги.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар:

❖ меҳнат вазифаларини адо этиш чоғида етказилган зарар учун — меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилган миқдорда ва тартибда;

❖ бошқа хатти-ҳаракатлар оқибатида етказилган зарар учун — фуқаролик қонун ҳужжатларида назарда тутилган миқдорда ва тартибда моддий жавобгар бўладилар.

Нотўғри чегирилган сумма маҳкумга қайтарилиб, унинг шахсий ҳисобварағига ўтказилади.

Маҳкумлар ижтимоий суғуртаси ва пенсия таъминоти.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг иш ҳақидан давлат ижтимоий суғуртасига ажратмалар ажратилмайди.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар жазодан озод бўлганларидан сўнг қонун ҳужжатларига мувофиқ давлат пенсия таъминоти ҳуқуқига эга бўлади.

«Манзил-колонияларда жазони ўтаётган, озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга пенсия тайинлаш тўғрисидаги ариза бевосита манзил-колония жойлашган ердаги Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг туман (шаҳар) бўлимига берилади»;

Озодликдан маҳрум этилган шахсларга пенсиялар тўлаш.

Манзил-колонияларда жазони ўтаётган, озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга пенсиялар тўлаш манзил-колония жойлашган ердаги Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ҳузуридаги бюджетдан ташқари

Пенсия жамғармасынинг туман (шаҳар) бўлимлари томонидан тегишли пенсиялар суммаларини маҳкумларнинг шахсий ҳисобварақларига ўтказиш орқали амалга оширилади.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларнинг меҳнати.
2. Маҳкумларни иш билан таъминлаш.
3. Маҳкумларнинг иш вақти.
4. Маҳкумларнинг дам олиш вақти.
5. Маҳкумлар меҳнатига ҳақ тўлаш.
6. Маҳкумларни меҳнат ҳақи тўламай ишга жалб этиш.
7. Маҳкумларнинг иш ҳақидан чегириб қолиш.
8. Маҳкумларнинг моддий жавобгарлиги.
9. Маҳкумлар ижтимоий суғуртаси ва пенсия таъминоти.

7-мавзу: Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни ижтимоий фойдали меҳнатга жалб этиш.

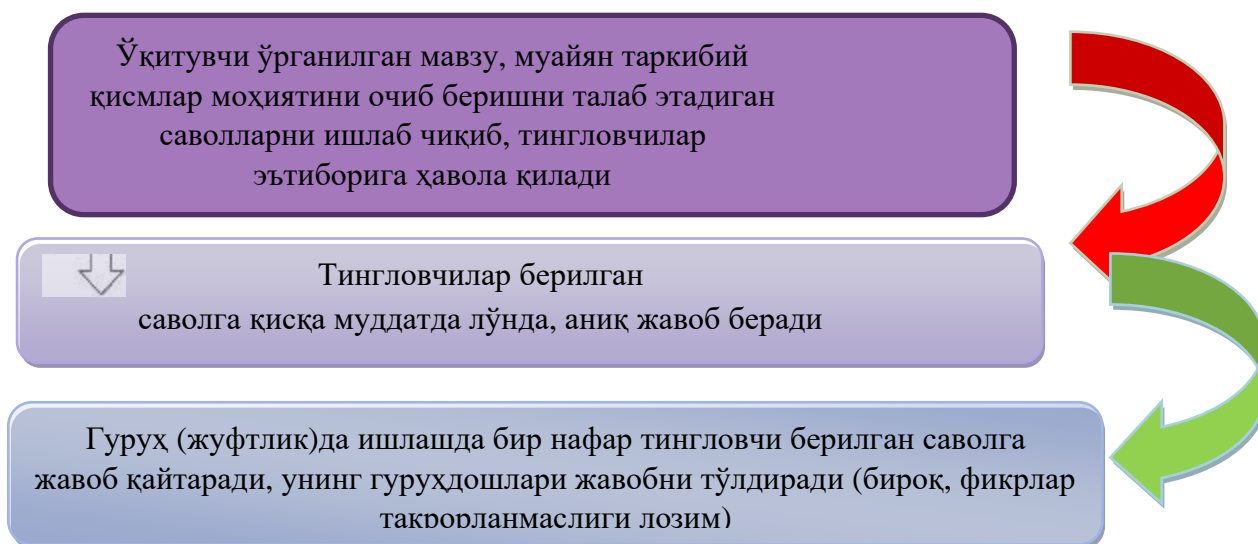
Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу амалий машғулоти «Блиц-сўров» интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

«Блиц-сўров» (инглизча «блиц» – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб қайтариш шакли машғулоти тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, тингловчиларнинг қамраб олинишига кўра белгиланади.

Машғулотларда ушбу методни қўллаш қуйидагича кечади:

Ўқув машғулотининг саволлари:

- 1-савол. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларнинг меҳнати.
- 2-савол. Маҳкумларни иш билан таъминлаш.
- 3-савол. Маҳкумларнинг иш вақти.
- 4-савол. Маҳкумларнинг дам олиш вақти.
- 5-савол. Маҳкумлар меҳнатига ҳақ тўлаш.
- 6-савол. Маҳкумларни меҳнат ҳақи тўламай ишга жалб этиш.
- 7-савол. Маҳкумларнинг иш ҳақидан чегириб қолиш.
- 8-савол. Маҳкумларнинг моддий жавобгарлиги.
- 9-савол. Маҳкумлар ижтимоий суғуртаси ва пенсия таъминоти.

8-мавзу: Манзил-колониялар ва умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби ҳамда шартлари.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Манзил колонияларнинг таркибий тузилиши ва ҳуқуқий ҳолати

2-савол. Манзил колонияларининг давлат буюртмасига асосан фаолият юритиши.

3-савол. Манзил колонияларда режимнинг талаблари.

4-савол. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби ва шартлари.

1- савол. Манзил-колонияларининг таркибий тузилиши ва ҳуқуқий ҳолати.

Раҳбарият. (Муассаса бошлиғи, Муассаса бошлиғининг тезкор ва тартибот ишлар бўйича ўринбосари, Муассаса бошлиғининг тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари, Муассаса бошлиғининг ишлаб чиқариш бўйича ўринбосари, Муассаса бошлиғининг умумий саволлар бўйича ўринбосари, Муассаса бош муҳандиси, Муассаса бошлиғининг шахсий таркиб билан ишлаш бўйича ёрдамчиси).

- ❖ Тезкор бўлим;
- ❖ Тартибот бўлими;
- ❖ Махсус қисм;
- ❖ Махсус контингент билан тарбиявий ишлар олиб бориш бўлими;
- ❖ Тиббий бўлим;
- ❖ Хўжалик ва таъминот бўлими;
- ❖ Режа-иқтисод бўлими, техника бўлими;
- ❖ Бухгалтерия;
- ❖ Шахсий таркиб билан ишлаш хизмати;
- ❖ Навбатчи қисм.

Собиқ Иттифоқ даврида, яъни 1963 йилда ўзини ижобий ҳуқ-атвори билан кўрсата бошлаган ва ахлоқан тузалиш йўлига қатъий ўтган маҳкумларга нисбатан рағбатлантириш тариқасида ёпиқ шаклдаги жазони ижро этиш колонияларидан ярим очиқ шаклдаги манзил колонияларига ўтказиш ишлари қўлланила бошлади. Шундан сўнг (СССР Олий Совети Президиумининг 1977 йил йил 8 февралдаги ва 1985 йил 18 сентябрдаги Фармонларига асосан) манзил колонияларнинг қуйидаги турлари жорий этилган.

Ахлоқан тузалиш йўлига қатъий кирган ва суд томонидан умумий, кучайтирилган ва қаттиқ тартибли колониялардан ўтказилган маҳкумлар сақланадиган манзил колониялар:

❖ Эҳтиётсизлик оқибатида содир этилган беш йилдан кўп бўлмаган муддатга озодликдан маҳрум этилган маҳкумлар сақланадиган манзил колониялар:

❖ Қасддан унча оғир бўлмаган жиноят учун биринчи марта озодликдан маҳрум этилган маҳкумлар сақланадиган манзил колониялар.

Айни вақтда республикадаги манзил колониялар қуйидаги икки турга ажратилади. (Ўз.Р.ЖИК нинг 46-моддаси).

❖ Ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар, эҳтиётсизлик оқибатида содир этилган унча оғир бўлмаган жиноятлар учун, шунингдек қасддан унча оғир бўлмаган жиноятлар учун, шунингдек қасддан унча оғир бўлмаган жиноят содир этганлик учун озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар сақланадиган манзил колониялар;

❖ Умумий, қаттиқ тартибли колониялардан, шунингдек тарбия колонияларда ўтказилган маҳкумлар сақланадиган манзил колониялар.

2007 йил якунлари бўйича республикадаги мавжуд жазони ижро этиш колонияларидан 24 таси манзил колония эканлиги ва манзил колониялардаги жазони ўтаётган шахслар маҳкумларнинг умумий сонига нисбатан 21 фоизни (шундан 3-4 % аёллар) ташкил этиши (1990 йилда 7% ташкил этган) диққатга молик жиҳатдир.

Манзил колонияларига қуйидагилар ўтказилмайди.

- ❖ суд томонидан ўта хавфли рецидивист деб топилган маҳкумлар;
- ❖ умрбод озодликдан маҳрум этиш жазоси авф этиш тартибида озодликдан маҳрум этиш билан алмаштирилган маҳкумлар;
- ❖ юқумли касалликларга чалинган маҳкумлар;
- ❖ мажбурий даволанишда бўлган маҳкумлар;
- ❖ меҳнатга қобилиятсиз маҳкумлар;
- ❖ вояга етмаган маҳкумлар.

Битта манзил колонияларда турли хил жинсдаги (аёл-эркак) маҳкумларни жазо ўташликларига қонун рухсат этади.

Манзил колонияларда жазо ўташ шартлари шундан иборатки, маҳкумлар соқчисиз, аммо назорат остида сақланадилар: эрталаб ўрнидан туришдан кечки ётишгача бўлган вақт мобайнида колония ҳудуди доирасида эркин юриш ҳуқуқидан фойдаланадилар: агар улар бажараётган иш ёки олаётган таълим тақоза этса, маъмуриятнинг рухсати билан колония ҳудудидан ташқарида назоратсиз юришлари мумкин: фуқоралар кийимида юрадилар: ёнларида пул ва қимматли буюмлар сақлашлари, пулдан чекланмаган миқдорда фойдаланишлари мумкин: чекланмаган миқдорда телефон орқали сўзлашишлари, посылка, йўқлов ва бандероллар олишлари ҳамда жўнатишлари мумкин. Маҳкумлар чекланмаган миқдорда қисқа муддатли ва узоқ муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

Учрашувлар одатда ишдан бўш вақтларда берилади ҳамда маҳкумнинг илтимосига биноан манзил колония ҳудудидан ташқарида ўтказилиши мумкин.

Маҳкумлар хоналарга бўлинган ётоқхоналарда яшайдилар ва ҳар куни бир марта (оиласи билан яшаётган ҳафтада бир марта) кун тартибида белгиланган вақтда колония бошлиғининг навбатчи ёрдамчиси ёки туркум бошлиғи ҳузурида қайд этиш учун келишлари лозим. Сақлаш режимини бузмаган, оиласи бор маҳкумларга муассаса бошлиғи қарорига биноан манзил колония ҳудудида ёки ундан ташқарида оиласи билан алоҳида яшашга рухсат берилади. Манзил колония маъмурияти вакили маҳкумлар яшайдиган жойга сутканинг исталган вақтида кириши мумкин. (ЖИКнинг 114-моддаси).

Манзил колонияларнинг чегаралари колония жойлашган манзил ҳамда маҳкумлар томонидан бажариладиган ишларнинг хусусиятига қараб Қорақалпоғистон Ички ишлар вазири ва вилоят ИИБлари бошлиқларининг буйруқлари билан белгиланади ҳамда бу ҳақда маҳкумга унинг шахсий йиғма-жилдига тикиб қўйиладиган тилхат орқали маълум қилинади.

Маҳкумлар шу муассасадаги корхоналарда, пухта назорат таъминлаш имконияти бўлган ҳолларда бошқа вазирликлар ва идораларнинг ишлаб чиқариш объектларида, юридик шахс бўлмиш фермер хўжаликлари ва бошқа ташкилотларга меҳнатга жалб этилишлари мумкин. Уларга ҳар йили муддати ўн беш иш кунидан иборат ҳақ тўланадиган меҳнат таътили берилади. (Ўз.Р.ЖИК нинг 91-моддаси 3-қисми). Шунингдек уларга муассаса жойлашган ердаги олий ва ўрта махсус ўқув юртларида сиртдан ўқишга рухсат этилади ва имтиҳонларни топшириш учун қонун ҳужжатларига мувофиқ ишдан озод қилинади (Ўз.Р.ЖИК нинг 100-модда 3-4 қисмлари).

№	Кўрсаткичлар (йил мобайнида)	Манзил колонияларида
1	Қисқа муддатли учрашув	Чекланмаган
2	Узоқ муддатли учрашув	Чекланмаган
3	Телефон сўзлашувлар	Чекланмаган
4	Посилка ёки йўқловлар	Чекланмаган
5	Озиқ-овқат ва зарур нарсаларни сотиб олиш учун рухсат этилган (бир ой муддатида энг кам иш ҳақининг баравари миқдоридан) /енгиллаштирилган шароитда/	Чекланмаган
6	Бандерол	Чекланмаган
7	Сайр қилиш вақти	-
8	Яшаш жойи нормаси: эркаклар учун кв.м. Аёллар учун кв.м.	4,5 4,5

Маҳкум жазо муддатининг қонунда белгиланган қисмини ўтаб бўлганидан сўнг, маъмурият бир ойлик муддат ичида уни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазонинг ўталмаган қисмини енгилроғи билан алмаштириш, жазони ўташни давом эттириш учун манзил-колонияга ўтказиш каби масалани имконият қадар кўриб чиқиши шарт.

Шу мақсадларда, назорат-муддат картатекаси маълумотлари асосида, муассасанинг махсус бўлими ҳар ойда расмий равишда жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиш ва манзил-колонияга ўтказишга тушадиган маҳкумларнинг рўйхатини тайёрлайди. Рўйхатнинг нусхалари маҳкумларга

эълон қилиниши ҳамда муассасанинг маъмурий комиссияси томонидан кўриб чиқилишини таъминлаш мақсадида ҳужжатларни тайёрлаш учун туркум бошлиқларига берилади.

Муассасанинг маъмурий комиссияси ўз йиғилишларини ойда камида икки марта ўтказди. Комиссия таркибига муассаса бошлиғининг ўринбосарлари, муассасанинг етакчи бўлим ва хизматларнинг раҳбарлари киритилади. Муассасанинг махсус бўлим бошлиғи комиссия котиби бўлиб, унга йиғилиш тайинланган кунгача камида уч кун қолганда, туркум бошлиқлари маҳкумларга оид зарур ҳужжатларни тақдим этади.

Маъмурий комиссия йиғилишларига тайёрланаётган ҳужжатларнинг сифати ва ўз вақтида тақдим этилиши устидан назорат қилиш муассаса бошлиғининг тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари зиммасига юклатилади.

Комиссия йиғилишлари баённомалар билан расмийлаштирилиб, улар асосида муассаса бошлиғи томонидан маҳкумларни жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиш ёки манзил-колонияларга ўтказишга тақдим қилиш ёхуд тақдим қилишни рад этиш ҳақида қарорлар чиқарилади.

Маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш ёки манзил-колонияга ўтказишга тақдим қилишда рад этиш тўғрисидаги қарор асослантирилган бўлиши лозим ва у маҳкумга маълум қилиниб тилхат олинади.

Маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш ёки манзил-колонияга ўтказиш тўғрисидаги қарор барча зарур ҳужжатлар билан бирга комиссия йиғилишидан сўнг бир ҳафталик муддат ичида судга юборилади.

Маъмурият комиссияси томонидан кўриб чиқилиши учун ҳужжатлар ўз вақтида тақдим этилмаганлиги учун жавобгарлик туркум бошлиқлари ҳамда муассаса бошлиғининг тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари зиммасига, судга эса ҳужжатлар ўз вақтида тақдим этилмаганлиги учун жавобгарлик маъмурият комиссия котиби ва муассаса бошлиғи зиммасига юклатилади.

Муассасанинг маъмурият комиссияси ёки суд маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш ёхуд манзил-колонияга ўтказишга тақдимнома киритишни рад этган тақдирда, бу ҳақда қарор чиққан кундан бошлаб камида олти ой муддат ўтганидан сўнг шу маҳкумга оид ҳужжатлар комиссия ёки суд томонидан кўриб чиқилиши учун такроран юборилади.

Маҳкумга жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш ёки уни манзил-колонияга ўтказиш ҳақида тақдимнома киритилишида рад қилиш учун қуйидагилар асос бўлиши мумкин:

- ❖ маҳкумни ноинсофлик билан меҳнатга ёндошиши ёки ижтимоий-фойдали меҳнатдан воз кечиши;
- ❖ жазони ўташ тартибини қўпол равишда бузиши;
- ❖ мунтазам равишда интизом бузиши.

Маҳкумни касаллиги туфайли жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш тўғрисидаги тақдимнома Ўзбекистон Республикаси ИИБ Махсус тиббий комиссиясининг хулосаси асосида судга киритилади.

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Махсус тиббий комиссияси томонидан кўриб чиқилиши учун ҳужжатларни касалхона маъмурияти ёки жазони ижро этиш муассасаларининг тиббиёт бўлимлари тайёрлайди.

Муассаса маъмурияти Ўзбекистон Республикаси ИИВ Махсус тиббий комиссияси томонидан маҳкумни касаллиги туфайли жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш мумкинлиги тўғрисида хулоса чиқарилганидан сўнг, уч кунлик муҳлатдан кечиктирмаган ҳолда ҳужжатларни узил-кесил қарор чиқариш учун судга тақдим қилади.

Маҳкумларни озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш, ҳукмни бекор қилиш ва иш юритишни тугатиш ёхуд ҳукмни назорат тартибида ўзгартириш ва жазони шартли ҳукм билан алмаштириш тўғрисидаги судларнинг қарорлари, шунингдек, маҳкумни амнистия ёки авф акти асосида муддатидан илгари озод этиш ҳақидаги ҳужжатлар иш куни мобайнида олинган бўлса, зудлик билан ижро этилади, иш куни тугаганидан сўнг олинган ҳужжатлар эса эртаси куни эрталаб ижро этилади.

Маҳкумни жазодан озод этиш ёки унинг жазо муддатини қисқартириш ҳақидаги ҳужжатлар муассасага номахфий почта ёхуд хусусий шахслар орқали келиб тушса, улар қўшимча текширувдан ўтказилиши шарт.

Маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш ёки унинг жазо муддатини қисқартириш тўғрисидаги суд қарори гербли муҳр билан тасдиқланмаган, босилган муҳр ёзуви аниқ тушмаган ёки мазкур қарорни чиқармаган бошқа органнинг муҳри билан тасдиқланган ҳолларда, шунингдек, ҳужжатдаги анкета маълумотлари шахсий йиғма-жилд ҳужжатларига номувофиқ бўлган ёхуд келиб тушган ҳужжатнинг асл нусха эканлигига бошқа шубҳалар бўлган тақдирда, муассаса маъмурияти зудлик билан бу ҳақда юқори инстанцияга ва жазони ижро этиш жойларда қонунларга риоя қилиниши устидан назорат қилувчи прокурорга маълум қилиб, ҳужжатнинг асл нусха эканлигини тасдиқлашга доир шошилинч чоралар кўради ва ҳужжат ижросини масала ҳал этилгунга қадар тўхтатиб туради.

Маҳкумларни озод этиш ёки уларнинг жазони ўташ муддатини қисқартириш тўғрисида судлар чиқарган ажримларнинг ижроси ҳақида ҳукмни чиқарган судга хабар қилинади. Маҳкумларни озод этиш ёки уларнинг жазони ўташ муддатини қисқартириш ҳақида ажрим чиқарган судлар тегишли илтимос ёки сўров хати юборган тақдирда, бу ажрим ижроси тўғрисида хабардор этилади.

Озодликдан маҳрум қилиш жазоси енгилроғи билан алмаштирилган маҳкум озод этилганда, ундан боришни мўлжаллаётган ҳудуддаги ички ишлар бўлимига учрашиш ҳақидаги тилхат олинади ва шу бўлимга маҳкум озод этилганидан сўнг уч кун мобайнида ахфий почта орқали унинг шахсий йиғма жилди юборилади.

Муассасада маҳкум келгусида жазони ўташи учун манзил-колонияга ўтказилиши тўғрисида суднинг қарори келиб тушганида, маҳкум энг яқин

босқичда соқчилар назорати остида тақсимот учун тергов ҳибсхонасига кўчирилади.

Меҳнат ва маиший жойлашишга эҳтиёжи бўлган маҳкумлар жазо муддатидан илгари озод қилинганда, ижтимоий мослашув марказлари, ногиронлар ва қариялар уйлари, шунингдек, интернатларга (вояга етмаган, ота-онаси ва васийлари бўлмаган шахслар) юбориш тўғрисидаги ҳужжатлар (йўлланмалар) озод этилганларнинг қўлига берилади.

2-савол. Манзил колонияларининг давлат буюритмасига асосан фаолият юритиши.

Жазони манзил колонияларда ўтаётган маҳкумлар шу муассасаларнинг корхоналаридаги, маҳкумларнинг хулқ-атвори устидан пухта назорат таъминланадиган бўлган тақдирда, бошқа вазирликлар ва идораларнинг ишлаб чиқариш объектларидаги, юридик шахс бўлмиш фермер хўжаликлари ва бошқа ташкилотлардаги меҳнатга жалб этиладилар. Манзил-колония ҳудудидан ташқаридаги меҳнатга маҳкумларни жалб этиш уларнинг ҳар куни муассасага қайтишлари таъминланган тақдирдагина амалга оширилади.

Жазони ижро этиш муассасаларида ҳафтасига камида бир марта тарбиявий аҳамиятга молик бадиий фильмлар бепул намойиш этилади. Манзил-колонияларда маҳкумларга кинофильмлар ҳақ эвазига намойиш этилади.

Манзил колонияларининг турар жой зонаси худди назорат ўтказиш пункти мавжуд бўлган яхлит сидирга девор билан ўралиб, унинг таркибига қўидаги бинолар киради: ходимларнинг хизмат хоналари мавжуд бўлган маъмурий бино, маҳкумлар учун ётоқхоналар, навбатчи наряд учун мўлжалланган хонаси бор навбатчи хизмати биноти, ошхона магазин, амбулатория, кутубхона, оммавий-маданий ва тарбиявий тадбирларни ўтказиш учун бино, корхона ва дезинфекция камераси мавжуд ҳаммом, маҳкумларнинг шахсий буюмлари сақланадиган омборхона интизомий бўлинма, маҳкумлар билан учрашувга келганлар учун вақтинча яшашга мўлжалланган уй.

Бошқа ишлаб чиқариш ва хўжалик-омборхона объектлари манзил колонияларнинг маъмурий ҳудудида жойлашади.

Манзил-колонияларни интизомий бўлинмасида ҳибсхонани ҳар бири 4-6 ўринга мўлжалланган камерали ва навбатчи учун алоҳида хона жиҳозланади. Интизомий бўлинма биноти бошқа иморатлардан яхлит сидирга девори билан ажратиб қўйилади. Манзил колонияларда карцерга мўлжалланган камералар жиҳозланмайди.

3-савол. Манзил колонияларда режимнинг талаблари.

Манзил колонияларда қоровул қўшинлари томонидан қўриқлаш ишлари олиб борилмайди, яъни бу муассасалар ярим ёпиқ турдаги муассасалар ҳисобланади.

Озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўташ тартиби, яъни режимнинг аҳамияти амалиётда жуда каттадир. Айнан маҳкумлар ахлоқини тузатишнинг

асосий воситаларидан бири ҳисобланган режим орқали жазони ўташ жойларида маҳкумлар ва муассаса ходимларининг шахсий хавфсизлигини таъминлаш (ЖИКнинг 11-моддаси), маҳкумларни турли тоифаларга ажратган ҳолда сақлаш (ЖИКнинг 58 моддаси) уларни ўрнатилган тарихдаги наъмунавий кийим-бошда юриш, қуролланган соқчилар томонидан қўриқлашни, жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларни яшаш, мажбурий меҳнатга жалб этиш, жисмоний куч ишлатиш, махсус воситалар, ўқотар қуроллар қўллаш, тинчлантириш қўйлагини кийдириш, жазони ижро этиш муассасаларида қайси ҳолатларда алоҳида ҳолатни жорий этиш, маҳкумларнинг учрашувларни, телефон орқали сўзлашувлари ва бошқа шу каби чора-тадбирларни ўтказиш тартиби белгилаб борилган.

Жазони ижро этиш ва ўташнинг белгиланган тартиби (режими) маҳкумни ахлоқан тузатишнинг асосий воситаси сифатида Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг 7- моддаси 2-қисмида ҳам мустаҳкамлаб қўйилган.

Бундан ташқари Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг 62-моддасида кўрсатилишича, жазони ижро этувчи муассасаларида режим жазодан кузлаган мақсадга эришиш учун белгиланган ва қуйидагиларни таъминлайди:

- маҳкумларни батамом ажратиб қўйиш, уларни қўриқлаш ва назорат қилиб туриш;
- маҳкумларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини рўйга чиқариш, шунингдек уларнинг ўз мажбуриятларини адо этишни;
- муайян тоифадаги маҳкумларни алоҳида-алоҳида сақлашни;
- муассаса турига қараб маҳкумларни ҳар-ҳил шароитда сақлашни;
- маҳкумларнинг ва муассаса ходимларининг хавфсизлигини таъминлаш.

Режим талаблари жазони ўташ жойларидаги барча маҳкумлар тоифаси учун бир хилда бўлсада, бироқ қонунчиликда баъзи ҳолатларда шахсни соғлиғи, ёши, жинси ёки жазони ўтамаганлигини ҳамда ижобий ҳуқ-атворини эътиборга олган ҳолда маҳкумларга енгилликлар берилиши мумкин. Масалан, маҳкумни жазони маълум бир муддатини ўтагандан кейин уни енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилиши ёки айрим тоифадаги маҳкумлар (маҳкума ҳомиладор аёллар ва уч ёшга тулмаган боласи бор аёллар) учун қўшимча ҳуқуқлар (ЖИКнинг 130-133 моддаларида) бериши шулар жумласидандир.

Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумлар муассаса ходимлари ва бошқа шахслар хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек маҳкумлар томонидан мазкур муассасага етиб келгунга қадар содир этган, лекин жавобгарликка тортилмай қолган жиноятларни аниқлаш ва фош этиш; белгиланган сақлаш режимини бузиш ҳолларини аниқлаш ва уларнинг олдини-олиш, жазони ижро этиш муассасаларида содир этилган жиноятларни фош этиш, озодликдан маҳрум этиш жойларидан кочган маҳкумларни қидириб топиш ва бошқа жиноятчиларни фош этиш мақсадида

тезкор қидирув фаолияти муассаса тезкор хизмати ходимлари томонидан конун ҳужжатларига мувофиқ амалга оширилади (ЖИКнинг 68-моддаси).

Табиий офат рўй берганда, жазони ижро этиш муассасаси жойлашган ерда авқулдда ёки ҳарбий ҳолат жорий этилган тақдирда, уруш даври мобайнида, маҳкумлар томонидан гуруҳ бўлиб бўйсунмаслик содир этилганда ЖИКнинг 74-моддасига асосан муассасаларда **алоҳида ҳолат** жорий этилади.

Алоҳида ҳолат Ўзбекистон Республикаси ИИВ томонидан Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори билан келишилган ҳолда 30 суткагача бўлган муддатга жорий этилади. Айрим вазиятларда алоҳида ҳолатнинг амал қилиш вақти қўшимча равишда 30 суткагача узайтирилиши мумкин. Ушбу муддат давомида муассасаларда қўриқлаш ва назоратнинг кучайтирилган тури объектларга киришнинг алоҳида тартиби жорий этилади ҳамда кун тартиби узайтирилиши, айрим хизматларни фаолияти, шунингдек маҳкумларнинг айрим ҳуқуқларини чекланишга йўл қўйилади.

Жазони ижро этиш муассасаларида ички тартиб қоидаларининг ўзига хос хусусиятлари.

Жазони ижро этиш муассасасида ички тартиб қоидаларининг ўзига хос хусусиятлари деганда биз асосан, жазо самарадорлигини ошириш ва ижросини таъминлаш мақсадида, жазони ижро этувчи органлар ёки муассасаларнинг вазиятлари ва хусусиятларидан келиб чиққан ҳолда жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб қоидалари белгиланишини тушунамиз. Ички тартиб қоидаларда хусусан жазони ижро этиш билан боғлиқ бўлган ташкилий-техник муаммолари белгиланган бўлиб, ушбу нормалар Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг норматив ҳужжатлари билан тартибга солинади.

МБТНЁнинг маҳкумлар қочганлиги тўғрисида хабар олгандаги дастлабки ҳаракати.

■ Маҳкум қочганда зудлик билан муассаса бошлиғига хабар беради ва шахсий таркибни «**ТОНГ**» ташвишгоҳи бўйича йиғиш чорасини кўради;

■ навбатчи наряди ва кучайтирилган гуруҳ ёрдамида жиноят изи ва уша ерни қўриқлайди, қочган маҳкумнинг шахсини аниқлаш учун улар орасида текширув ўтказиб шахсий буюмлар ва қочоқ ҳақидаги маълумот олинади;

■ воқеа содир этилган жойни текшириб чиқади;

■ жиноят изини ва у ерни қўриқлашни таъминлаш, жабр кўрганларга тиббий ёрдам кўрсатиш исбот қилувчи далиларни сақлаш, муассасада тезкор вазиятни оғирлашиб кетмаслиги учун маҳкумларнинг ҳатти-ҳаракатини текширишни кучайтиради;

■ содир этилган воқеа ҳақида ЖИЭББ навбатчиси, вилоят ИИБ, ҳарбий бўлинма навбатчиси, махсус прокуратурага ахборат бериб, колонияга тиббий, тезкор, тартибот ва махсус бўлимнинг бошлиқларини етиб келишини ташкиллаштиради.

■ навбатчи наряди ва кучайтирилган гуруҳ ёрдамида жиноят изи ва ўша ерни қўриқлайди, қочган маҳкумнинг шахсини аниқлаш учун улар орасида текширув ўтказиб шахсий буюмлар ва қачган маҳкум ва маҳкумлар ҳақидаги маълумот олинади;

■ ҳарбий қисм ходимлари билан биргаликда қочоқни «изи йўқолмасдан» қидиришни ташкиллаштиради.

4- савол. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби ва шартлари.

Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби.

Умумий тартибли колонияларда жазони:

■ мазкур муассасага суд ҳукмига биноан келган маҳкумлар;

■ ушбу Кодекснинг 129-моддасида назарда тутилган ҳолларда тарбия колонияларидан ўтказилган маҳкумлар;

■ суд томонидан манзил-колониялардан интизомий жазо тарзида ўтказилган маҳкумлар;

■ қасддан оғир ва ўта оғир жиноят содир этганлиги учун биринчи марта ҳукм қилинган, озодликдан маҳрум қилиш билан боғлиқ бўлмаган жазони озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо билан алмаштириш тартибида суднинг ажрими асосида юборилган маҳкумлар;

■ рағбатлантириш тарзида ёки суд томонидан тайинланган турмага камаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилиш муддатини ўтаганидан кейин турмалардан ўтказилган маҳкумлар ўтайди.

Ижобий тавсифга эга маҳкумлар ушбу Кодекснинг 104-моддасида назарда тутилган тартибда енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилади.

Умумий тартибли бир колониядан иккинчисига ўтказилган маҳкумлар жазони бу ерга ўтказилгунга қадар белгиланган сақлаш шароитида ўтайдилар.

Тарбия колониясидан ўтказилган маҳкумлар жазони енгиллаштирилган сақлаш шароитида ўтайдилар.

Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ шартлари.

Умумий тартибли колонияларда маҳкумлар умумий турар жойларда яшайдилар.

Маҳкумлар белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг 70,3 фоизигача бўлган суммага озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин.

Маҳкумлар йил мобайнида:

- ✚ олти марта қисқа муддатли ва олти марта узоқ муддатли учрашув;
- ✚ ўн икки марта телефон орқали сўзлашув;
- ✚ ўн иккита посылка ёки йўқлов;
- ✚ ўн иккита бандерол олиш ҳуқуқига эга.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Манзил-колониялар ва умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби ҳамда шартлари мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Манзил колонияларнинг таркибий тузилиши ва ҳуқуқий ҳолати.
2. Манзил колонияларининг давлат буюртмасига асосан фаолият юритиши.
3. Манзил колонияларда режимнинг талаблари.
4. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби.
5. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ шартлари.

8-мавзу: Манзил-колониялар ва умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби ҳамда шартлари.

Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу ўқув машғулоти **“Ақлий ҳужум”** методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

Мавзу юзасидан тингловчиларга савол ташланади. “Ақлий ҳужум” методи орқали уларнинг мавзу бўйича билимлари аниқланади.

“Ақлий ҳужум” методининг босқичлари куйидагилардан иборат: ходимларга савол ташланади ва уларга шу савол бўйича ўз жавобларини (фикр, ғоя ва мулоҳаза) билдиришларини сўралади; ходимларлар савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришади; ходимларнинг фикр-ғоялари (диктофонга, видеотасмага, рангли қоғозларга ёки доскага) тўпланади; фикр-ғоялар маълум белгилар бўйича гуруҳланади; юқорида кўйилган саволга аниқ ва тўғри жавоб танлаб олинади.

Ўқув машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Манзил колонияларнинг таркибий тузилиши ва ҳуқуқий ҳолати.
- 2-савол. Манзил колонияларининг давлат буюртмасига асосан фаолият юритиши.
- 3-савол. Манзил колонияларда режимнинг талаблари.
- 4-савол. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби.
- 5-савол. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ шартлари.

8-мавзу: Манзил-колониялар ва умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби ҳамда шартлари.

Амалий машғулот (2-соат).

Амалий машғулот

Ушбу ўқув машғулотини “Сухбат” интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

Машғулотда ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида диалогик характерга эга савол-жавобга асосланувчи ушбу метод негизини жонли мулоқот ташкил этади. Методнинг афзаллиги сухбат жараёнида ойдинлашмаган масалалар юзасидан қўшимча саволлар бериш, ўқувчи (тингловчи ва курсант)нинг фикрлашга ундаш имкониятининг мавжудлиги билан белгиланади. Таълимий муносабатнинг жонли мулоқотга асосланиши эса ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида руҳий яқинликни қарор топтириб, фаол фикр алмашиш имконини беради.

Методни қўллашда қуйидаги тартибда иш қўрилади:

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларни метод моҳияти билан таништиради

Ўқитувчи мавзу юзасидан ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўзлаштиришлари лозим бўлган масалаларга оид саволларни ишлаб чиқади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар билан таништирилади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар юзасидан мулоҳаза юритиб, масала моҳиятини ёритишга киришади (агар ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг жавоблари қониқарли деб топилса, навбатдаги савол берилади; борди-ю, жавоб қониқарли деб топилмаса, у ҳолда ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)га айнан мана шу масалани ойдинлаштиришга ёрдам берадиган қўшимча савол беради)

Ўрганилаётган масаланинг моҳияти тўла ёритилгач, сухбат жараёнига яқун ясалади

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг фаолиятини баҳолаб, машғулотга яқун ясайди

Амалий машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Манзил колонияларнинг таркибий тузилиши ва ҳуқуқий ҳолати.
- 2-савол. Манзил колонияларининг давлат буюртмасига асосан фаолият юритиши.
- 3-савол. Манзил колонияларда режимнинг талаблари.
- 4-савол. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ тартиби.
- 5-савол. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ шартлари.

9-мавзу: Тергов Ҳибсхоналарининг ички тартиб қоидалари.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Тергов Ҳибсхона ҳудудига кириш ва ундан чиқиш, сақланаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, тергов Ҳибсхонага олиб келинган шахсларни қабул қилиш ҳамда камераларга жойлаштириш ва тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини олиб қўйиш.

2-савол. тергов Ҳибсхона да сақланаётган шахсларнинг моддий-маиший, тиббий-санитария таъминоти, посилкалар, йўқловлар, бандеролларни қабул қилиш ва тергов Ҳибсхонада сақланаётган шахсларга бериш, сақланаётган шахсларнинг химоячиси ва диний расм-русумларни адо этиши ҳамда фуқаролик-ҳуқуқий битимларда ва оилавий муносабатларда иштирок этиши.

3-савол. Қамоққа олинганларни меҳнати, аризалар, таклифлар ва шикоятлар юбориши, улар билан маданий-тарбиявий ишларни ташкил этиш, уларга рағбатлантириш ва интизомий жазо чораларини қўллаш.

4-савол. тергов Ҳибсхонада сақланаётган вафот этган шахсларнинг жасадларини бериш, тергов Ҳибсхонада сақланаётган шахсларни озод қилиш.

1-савол. Тергов Ҳибсхона ҳудудига кириш ва ундан чиқиш, сақланаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари, тергов Ҳибсхонага олиб келинган шахсларни қабул қилиш ҳамда камераларга жойлаштириш ва тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини олиб қўйиш.

Тергов Ҳибсхона ҳудудига кириш ва ундан чиқиш.

Шахсларнинг ТҲ ҳудудига кириши ва ундан чиқиши уларнинг шахсини тасдиқловчи ҳужжати ҳамда ТҲ бошлиғи рухсатига асосан бериладиган бир марталик рухсатнома асосида амалга оширилади.

ТХ ходимлари, қоровул кўшинларининг ҳарбий хизматчилари ҳамда ТХда меҳнат шартномаси асосида ишловчи ишчи ва хизматчилар ТХ ҳудудига ТХ бошлиғи томонидан бериладиган доимий рухсатнома асосида кириб чиқади.

Рухсатнома ТХнинг тартибот ва кўриқлаш хизмати ходимлари ёки ИИВ Қоровул кўшинларининг ҳарбий хизматчиларидан ташкил топган кўриқлаш постлари орқали берилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (омбудсман) ТХга монеликсиз кириш ҳуқуқига эга.

Қуйидаги шахслар ТХга хизмат гувоҳномасини кўрсатган ҳолда кириш ҳуқуқига эга:

- ❖ Ўзбекистон Республикаси Олий суди раиси;
- ❖ Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори;
- ❖ Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатасининг депутатлари ва Сенатининг аъзолари;
- ❖ Ўзбекистон Республикасининг ички ишлар вазири ва унинг ўринбосарлари.
- ❖ Ўзбекистон Республикасининг Ички ишлар вазирлиги марказий аппаратининг бош бошқарма ва бошқарма бошлиқлари;
- ❖ ЖИЭББ ва тегишли жазони ижро этиш бўлимлари ходимлари;
- ❖ тегишли Ички ишлар бошқармалари бошлиқлари ва уларнинг ўринбосарлари;
- ❖ назорат қилувчи прокуратура ва миллий хавфсизлик хизмати органларининг масъул ходимлари;
- ❖ Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Қоровул кўшинлари бош бошқармаси раҳбарияти.

Назорат қилувчи прокурор муассасага монеликсиз ва исталган вақтда ҳамма хоналар билан танишиш шarti билан киришга ҳақли.

ТХ ҳудудига киришда ва ундан чиқишда шахсларнинг ашёлари, кийим-бошлари ва пойабзаллари кўздан кечиришдан ўтказилади, шунингдек кираётган ҳамда чиқиб кетаётган транспорт воситалари кўздан кечирилади, тақиқланган озиқ-овқат маҳсулотлари, нарсалар ва моддалар олиб кўйилади.

ТХда сақланаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари.

ТХда сақланаётган шахслар тегишинча ЖПК, Қонун ва мазкур Қоидаларда белгиланган ҳуқуқларга эга ва мажбуриятларни бажаради.

ТҲда сақланаётган шахсларга қуйидагилар тақиқланади:

- тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари билан муомала қилиш;
- бошқа камера ва хоналардаги шахслар билан суҳбатлашиш, алоқа қилиш, шовқин солиш (деворларни, камерадаги жиҳозларни тақиллатиш ва бошқа тақиқланган ҳаракатлар);
- ТҲ ходимларининг рухсатисиз камера ва тартибот биносининг бошқа хонасидан ташқарига чиқиш;
- бирор-бир манфаатни кўзлаб ўйинлар ташкил қилиш ёки ўйнаш;
- татуировка чизиш;
- ТҲ ходимларининг рухсатисиз ётоқ жойини ўзгартириш ва унга парда тутиш;
- қўлбола электр ускуналардан фойдаланиш;
- камерада олов ёқиш;
- паррандалар, ҳайвонларни боқиш ва сақлаш;
- ТҲ ходимларининг рухсатисиз сантехника, ёритиш ва бошқа асбоб-ускуналарни созлаш ёки камерадаги ёруғликни ўзгартириш;
- камера деворига ўрнатилган кўзгу ва бошқа жиҳозларни олиш;
- камера девори ва жиҳозларига ёзиш, чизиш, шунингдек қоғозлар, фотосуратлар, адабиётлар, даврий матбуот нашрлари ва бошқаларни қирқиб ёпиштириш;
- сафда ҳаракатланаётганда сафдан чиқиш, чекиш, суҳбатлашиш ва ТҲ ходимларининг рухсатисиз бошқа ҳаракатлар қилиш;
- камера деразасидан ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини ташқарига улоқтириш, дераза ва эшикнинг туйнугига ёпишиб туриш ёки уларни бекитиш ёхуд улардан қараш.

ТҲга олиб келинган шахсларни қабул қилиш ҳамда камераларга жойлаштириш.

ТҲга олиб келинган шахсларни қабул қилиш ва сақлаш учун ЖПКнинг 225-моддасида назарда тутилган тартибда тузилган ушлаб туриш баённомаси ёки суднинг ЖПКда назарда тутилган тартибда чиқарган қамокқа олиш тарзидаги эҳтиёт чорасини қўллаш тўғрисидаги қарори асос бўлади.

ТҲга олиб келинган ёнида икки ёшга тўлмаган боласи бор аёллар (бундан буён матнда болали аёллар деб юритилади) кўшимча равишда боланинг туғилганлик ҳақидаги гувоҳномаси ёки боланинг айнан шу аёлга тегишлилигини тасдиқловчи бошқа ҳужжат, бундай ҳужжатлар бўлмаган тақдирда, жиноят ишини юритаётган суриштирувчи, терговчи, прокурор ёки суднинг (бундан буён матнда жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки орган деб юритилади) боланинг айнан шу аёлга тегишлилиги тўғрисидаги маълумотномасига асосан қабул қилинади.

Мазкур ҳужжатлар тегишли мансабдор шахслар томонидан имзоланган ва гербли муҳр билан тасдиқланган бўлиши шарт.

ТХга олиб келинган шахслар ТХ бошлиғининг ёрдамчиси — тезкор навбатчи (бундан буён матнда ТХБЁ-ТН деб юритилади) ёки унинг ёрдамчиси томонидан сутка давомида қабул қилинади.

ТХга олиб келинган шахсларга ТХБЁ-ТН ёки унинг ёрдамчиси томонидан турли ноаниқликларнинг олдини олиш мақсадида саволлар берилади. Уларнинг берган жавоблари шахсий ҳужжатлар йиғмажилдида кўрсатилган маълумотлар билан солиштирилади.

ТХга вақтинча сақлаш учун олиб келинганлар (транзит орқали ўтувчилар) шахсий ҳужжатлар йиғмажилдларининг очиқ варақалари асосида ва белгиланган шаклдаги йўловчи рўйхат асосида тузилган маълумотномалар бўйича қабул қилинади. ТХБЁ-ТН ёки унинг ёрдамчиси томонидан саволлар бериш жараёнида уларнинг берган жавоблари очиқ варақалардаги маълумотларга тўғри келмаган тақдирда, уларнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдлари очилиб, бу ҳақда далолатнома тузилади.

Сақлаш муддати ўтиб кетган шахсларни ТХга қабул қилиш тақиқланади.

ТХга сақлаш учун қабул қилинаётган шахслар ўз ҳуқуқлари, эркинликлари ва мажбуриятлари ва ТХдаги режим тўғрисида хабардор қилинади. Бундай маълумотлар мунтазам равишда ТХнинг радиоэшиттириш воситалари орқали, ТХ ходимлари томонидан камерада, ТХ бошлиғи ёки ваколатли шахс қабулида бериб борилади ҳамда ҳар бир камера деворларига осиб қўйилади.

ТХга олиб келинган шахслар ҳужжатларни расмийлаштириш даврида бир суткадан ортиқ бўлмаган муддатга мазкур Қоидаларда белгиланган алоҳида-алоҳида жойлаштириш талабларига риоя қилган ҳолда йиғма бўлинмалар камераларига ёки уч соатдан ортиқ бўлмаган муддатга йиғма бўлинмаларнинг ўтириш жойи ва сунъий ёруғлик билан таъминланган бир ўринли боксларига жойлаштирилади.

Бошқа шахслардан ажратиб қўйишни талаб қиладиган ёки кечиктириб бўлмайдиган тиббий ёрдам кўрсатилиши зарур бўлган беморларни аниқлаш мақсадида ТХга олиб келинган шахслар (вақтинча сақлаш учун олиб келинган шахслардан (транзит орқали ўтувчилардан) ташқари) ТХБЁ-ТН ва ТХ тиббий ходими томонидан дастлабки тиббий кўрик ва санитария ишловидан ўтказилади ҳамда натижалари уларнинг тиббий карталарига киритилади.

ТХга олиб келинган шахснинг баданига ТХга олиб келгунига қадар ғайриқонуний хатти-ҳаракатлар натижасида шикаст етказилганлиги аниқланган тақдирда, бу ҳақда далолатнома тузилиб, ТХБЁ-ТН ва шахсни олиб келган қоровул бошлиғи томонидан имзоланади. Мазкур ҳолат юзасидан ТХ тезкор-қидирув хизмати ходимлари томонидан текширув ўтказилиб, натижалари тегишли ҳудудий прокурорга юборилади.

ТХда сақланаётган шахсларни камераларда алоҳида-алоҳида жойлаштириш уларнинг шахсини ва психологик жиҳатдан мослигини

ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади. Чекувчилар имкони борича чекмайдиганлардан алоҳида жойлаштирилади.

ТХда сақланаётган шахслар қуйидаги талабларга риоя этилган ҳолда бир-биридан алоҳида сақланади ва камераларга жойлаштирилади:

➤ эркаклар аёллардан алоҳида сақланади;

➤ вояга етмаганлар катта ёшлилардан алоҳида сақланади. Алоҳида ҳолларда прокурорнинг розилиги билан, вояга етмаганлар сақланаётган камераларда ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятларни ёки унча оғир бўлмаган жиноятларни содир этганлик учун жинойий жавобгарликка биринчи марта тортилаётган, ижобий тавсифга эга катта ёшлиларни сақлашга йўл қўйилади;

➤ жинойий жавобгарликка биринчи марта тортилаётган шахслар илгари озодликдан маҳрум этиш жойларида сақланган шахслардан алоҳида сақланади.

Жиноят ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг ёзма кўрсатмаси бўлганда, битта жиноят иши бўйича ёхуд бир нечта ўзаро боғлиқ жиноят ишлари бўйича ТХда сақланаётган шахслар ҳам алоҳида-алоҳида сақланади.

Овқат ейишдан бош тортаётган ТХда сақланаётган шахс имкони борича ТХда сақланаётган бошқа шахслардан алоҳида сақланади ҳамда тиббий ходимнинг кузатуви остида бўлади.

Шахслар камераларга ТХБЁ-ТН ёки унинг ёрдамчиси томонидан тезкор-қидирув хизмати ходими билан, вояга етмаган шахслар эса, тарбиявий ишлар бўйича йўриқчи ва психолог билан келишилган ҳолда мазкур Қоидаларнинг 2-иловасига мувофиқ жойлаштирилади.

Қуйидагилар ТХда сақланаётган бошқа шахслардан алоҳида сақланади:

❖ чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар;

❖ судья, ҳуқукни муҳофаза қилувчи органлар ходими, адвокат бўлиб ишлаган ёки ишлаётган шахслар;

❖ ўта оғир жиноятларни содир этганликда гумон қилинаётганлар ёки айбланаётганлар;

❖ ўта хавfli рецидивистлар;

❖ маҳкумлар;

❖ ҳаёти ва соғлиғига ТХда сақланаётган бошқа шахслар томонидан хавф туғилган ТХда сақланаётган шахслар ТХ бошлиғининг ёки унинг ўринини босувчи шахснинг қарорига кўра ёхуд жиноят ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг ёзма кўрсатмасига кўра;

❖ юқумли касалликларга чалинган ёки алоҳида тиббий парвариш ва кузатувга муҳтож бўлган беморлар.

Вояга етмаганлар ёши, жисмоний ривожланиши ва тарбия даражасига қараб, тартибот биноларининг алоҳида корпуслари ёки бўлимларининг кичик ҳажмли (4, 5 ва 6 ўринли) камераларига жойлаштирилади.

Ҳомиладор аёллар ва болали аёллар тартибот биносининг алоҳида корпусларига ёки бошқа шахслардан ажратилган бўлимлардаги махсус жиҳозланган камераларга жойлаштирилади.

Ўта хавфли, юқумли ёки паразитар касалликлар билан касалланган шахслар карантин учун ажратилган камераларга жойлаштирилади. Карантин муддати тиббий кўрсаткичларга мувофиқ белгиланади.

Руҳий бузилишлари мавжуд бўлган шахслар, жумладан ТҲ ходимларига ва ТҲда сақланаётган бошқа шахсларга тажовуз қилишга мойил бўлган шахслар камераларга психиатр ва психологнинг тавсиясига кўра жойлаштирилади.

Қонунга мувофиқ, қамоққа олинганлар ЖК 15-моддасининг тўртинчи ва бешинчи қисмларида назарда тутилган оғир ва ўта оғир жиноятларни содир этишда айбланаётган бўлса, прокурорнинг қарорига ёки суднинг ажримига кўра ТҲнинг бир кишилик камерасида сақлаб турилиши мумкин. Бу чора вояга етмаганларга, олтмиш ёшдан ошган шахсларга, шифокорнинг ёзма ҳулосаси билан тасдиқланган оғир касалларга ва руҳий касалликка чалинган шахсларга нисбатан қўлланилмайди.

ТҲда сақланаётган шахсларни бир кишилик камераларга жойлаштиришга ТҲ бошлиғининг мазкур Қоидаларнинг 3-иловасига мувофиқ шаклдаги прокурор билан келишилган асослантилган қарорига кўра:

- Қонуннинг 41-моддасида назарда тутилган алоҳида-алоҳида жойлаштириш талабларига риоя этилишини таъминлашнинг бошқа имконияти мавжуд бўлмаганда;

- ТҲда сақланаётган шахсларнинг шахсий хавфсизлигини таъминлаш манфаатларини кўзлаб;

- ТҲда сақланаётган шахснинг яқка сақлаш тўғрисидаги ёзма аризасига биноан;

- ТҲда сақланаётган шахсни, агар кундузи умумий камерада сақланаётган бўлса, тунги вақтда бир кишилик камерага жойлаштириш зарур бўлганда;

- ТҲда сақланаётган шахсларнинг ажратиб қўйилишини таъминлаш талаб қилинган бошқа ҳолларда ҳам йўл қўйилади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг ТҲнинг бошқа камераларида ёки ўзга хоналарида сақланаётган ТҲда сақланаётган шахслар билан сўзлашишига, уларга бирон-бир нарса беришига ҳамда улар билан ёзишмалар олиб борилишига йўл қўйилмайди.

Ажратиб қўйишни таъминлашга доир талабларга ТҲда сақланаётган шахсларни ТҲ ҳудудидан ташқарига кўчиришда ҳам риоя этилиши керак.

ТХда шахсларни шахсий тинтувдан ўтказиш, уларнинг бармоқ изларини олиш ва фотосуратга олиш ҳамда ашёлари ва озиқ-овқат маҳсулотларини кўздан кечириш.

ТХда сақланаётган шахслар шахсий тинтув қилинади, уларнинг бармоқ излари ҳамда фотосурати олинади. Улар жойлаштирилган хоналар тинтув қилинади, уларнинг ёнидаги ашёлари ҳамда номига келган посилкалар, йўқловлар ва бандероллар эса кўздан кечирилади.

Шахсий тинтув тўлиқ ёки тўлиқсиз шаклда ўтказилиши мумкин.

Тўлиқ шахсий тинтув:

- ❖ шахс ТХга олиб келинганда;
- ❖ шахс ТХдан олиб кетилаётганда ёки карцерга киритилаётганда унда тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари мавжудлиги ҳақидаги асосли маълумотлар бўлган тақдирда ўтказилади.

Тўлиқ шахсий тинтув ўтказишда шахс тўлиқ ечинтирилиб, унинг бадани, кийим-боши, пойабзали, агар мавжуд бўлса, ТХ тиббий ходими назорати остида протезлари, пластр ёпиштирилган, гипсли ва бошқа боғланган жойлари бирма-бир синчиклаб текширилади. Кийим-боши орасида тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларининг мавжудлиги аниқланган тақдирда, кийим-бошининг чоки сўкилади, пойабзалида мавжуд супинатор ва темир нағал эса, ажратиб олинади.

Тўлиқсиз шахсий тинтув қуйидаги ҳолларда ўтказилади:

- ❖ ТХда сақланаётган шахслар ТХ тиббиёт бўлимига, сайрга, бармоқ изларини олиш ёки фотосуратга олишга олиб чиқиляётганда, шунингдек қайтариб олиб кириляётганда;
- ❖ жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс, ҳимоячи, қонуний вакил, қариндошлари ва бошқа шахслар билан учрашувга олиб чиқиляётганда, шунингдек қайтариб олиб кириляётганда;
- ❖ бошқа камерага ўтказилаётганда.

Тўлиқсиз шахсий тинтув ўтказишда шахс ечинтирилмасдан кўздан кечирилади, унинг кийим-боши, пойабзали пайпаслаб текширилади. Шахсда тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари мавжудлиги аниқланган тақдирда, тўлиқ шахсий тинтувдан ўтказилади.

Шахсий тинтув ТХнинг тинтув қилинаётган шахс билан бир жинсда бўлган ходимлари томонидан амалга оширилади.

Қуйидаги ҳолларда ТХда сақланаётган шахсларнинг ашёлари ва озиқ-овқат маҳсулотлари улар иштирокида кўздан кечирилади:

- ❖ ТХга олиб келинганда ёки олиб чиқиляётганда;
- ❖ бошқа камерага ўтказилаётганда;
- ❖ ТХнинг тиббиёт бўлими стационарига киритилаётганда;
- ❖ карцерга киритилаётганда.

Зарур ҳолларда, ТХ бошлиғи ёки унинг ўрнини босувчи шахс кўрсатмасига кўра, ТХда сақланаётган шахсларнинг ашёлари ва озиқ-овқат

маҳсулотлари уларнинг йўқлигида ҳам ТҲ ходимлари томонидан камера бўйича навбатчи иштирокида кўздан кечирилади.

ТҲга олиб келинган ва сақланаётган шахсларда тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларининг борлиги аниқланганда, бу ҳақда далолатнома тузилади.

Шахсий тинтув қилиш ҳамда кўздан кечириш натижалари мазкур Қоидаларнинг 4-иловасига мувофиқ шаклдаги баённома билан расмийлаштирилади.

Мазкур баённома шахсий тинтув қилган ҳамда кўздан кечиришни ўтказган ТҲ ходим(лар)и ва шахсий тинтув қилинган ҳамда кўздан кечирилган шахс томонидан имзоланади. Шахс баённомада ўз эътирозларини кўрсатишга ҳақли.

Шахс баённомани имзолашдан бош тортган тақдирда, бу ҳақда баённомага ёзиб қўйилади.

Шахсий тинтув қилиш ҳамда ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини кўздан кечиришда инсон ҳаёти ва соғлиғи учун хавфсиз бўлган, шунингдек оғриқ бермайдиган техник воситалардан фойдаланилиши мумкин.

Шахсий тинтув қилиш ҳамда кўздан кечириш ўтказилган сана, уларни ўтказган шахсларнинг унвони, фамилияси, исми ва отасининг исми, лавозими, фойдаланилган техник воситаларнинг тури (агар фойдаланилган бўлса) ТҲда сақланаётган шахсларнинг камера карточкасига ёзиб қўйилади ҳамда тузилган баённома ва далолатномалар уларнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

ТҲда сақланаётган шахсларга нисбатан жиноят ишларини юритаётган шахсларнинг, адвокатларнинг, шунингдек ТҲларни назорат қилувчи ва текширувчи мансабдор шахсларнинг ашёлари, кийим-бошлари ва пойабзаллари кўздан кечирилмайди. Мазкур шахслар келганда, ўқотар қурол ҳамда бошқа тақиқланган воситалар ва нарсаларни ТҲнинг навбатчилик қисмига топшириши шарт.

Тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини олиб қўйиш.

Тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари ТҲ бошлиғининг мазкур Қоидаларнинг 5-иловасига мувофиқ шаклдаги қарорига асосан олиб қўйилади ва хусусиятига кўра, сақлаш ёки вақтинчалик сақлаш ва келгусида шахснинг қариндошлари ёки бошқа шахсларга ТҲда сақланаётган шахснинг аризаси ва жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг розилигига кўра бериб юбориш ёхуд давлат даромадига ўтказиш ёки йўқ қилиш учун ТҲ омборхонаси ёки молия бўлимига топширилади. ТҲ бошлиғининг тақиқланган ашёларни давлат даромадига ўтказиш бўйича қарори прокурор томонидан тасдиқланади.

Қамоққа олинганлардан олиб қўйилган пуллар уларнинг шахсий ҳисобварағига ўтказилади, қимматли қоғозлар ва бошқа қимматликлар эса сақлаш учун топширилади. Ушлаб турилганлардан олиб қўйилган пуллар

қимматли қоғозлар ва бошқа қимматликлар билан бирга сақлаш учун топширилади.

Пул маблағлари, қимматли қоғозлар ва бошқа қимматликлар сақлаш учун топширилганлиги ҳақида уч нусхада далолатнома тузилади. Далолатноманинг бир нусхаси ТҲда сақланаётган шахсга берилади, иккинчи нусхаси унинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади, учинчи нусхаси эса, ТҲ молия бўлимига топширилади.

ТҲда сақланаётган шахс шахсий ҳисобварағидаги пул маблағларини ўз ихтиёрига кўра Қонун ва мазкур Қоидаларда белгиланган тартибда сарфлаши мумкин.

ТҲда сақланаётган шахс ТҲга келганида яширган, шунингдек у ТҲда бўлган даврида ундан топиб олинган пуллар, қимматли қоғозлар ва бошқа қимматликлар ТҲ бошлиғининг прокурор билан келишилган асослантирилган қарорига кўра давлат даромадига ўтказилади.

Тақиқланган озиқ-овқат маҳсулотлари, нарсалар ва моддалар сақлаш учун топширилади ёки тегишли муассасаларга берилади ёхуд ТҲ бошлиғининг асослантирилган қарорига кўра йўқ қилиб ташланиб, бу ҳақда мазкур Қоидаларнинг 6-иловасига мувофиқ шаклда далолатнома тузилади.

Санитария ишловидан ўтказиш чоғида ТҲда сақланаётган шахсларни назорат қилиш ҳамда шахсий тинтув қилиш ТҲнинг ТҲда сақланаётган шахслар билан бир жинсда бўлган ходимлари томонидан амалга оширилади.

Шахсларни тақиқланган озиқ-овқат маҳсулотлари, нарсалар ва моддаларни олиб ўтишга уринишда гумон қилиш учун етарли асослар бўлса, ТҲларнинг ходимлари бундай жойлар ҳудудига кириш ва чиқиш жойида шахсларнинг ашёлари, кийим-бошлари ҳамда пойабзалларини, шунингдек кириб келаётган ҳамда чиқиб кетаётган транспорт воситаларини кўздан кечиришдан ўтказишга, тақиқланган озиқ-овқат маҳсулотлари, нарсалар ва моддаларни олиб қўйишга ҳақлидир.

Жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органга олиб қўйилган пул маблағлари, қимматли қоғозлар ва бошқа қимматликлар тўғрисида уч кун ичида хабар қилинади.

2-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг моддий-маиший, тиббий-санитария таъминоти, посилкалар, йўқловлар, бандеролларни қабул қилиш ва ТҲда сақланаётган шахсларга бериш, сақланаётган шахсларнинг ҳимоячиси ва диний расм-русумларни адо этиши ҳамда фуқаролик-ҳуқуқий битимларда ва оилавий муносабатларда иштирок этиши.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг моддий-маиший таъминоти.

ТҲда сақланаётган шахсларга қонун ҳужжатларида белгиланган санитария, гигиена ҳамда ёнғин хавфсизлиги талабларига жавоб берадиган маиший шароитлар яратилади.

ТХда сақланаётган шахслар шахсий кийим-боши ва пойабзалидан фойдаланади. ТХда сақланаётган шахсларда зарур маблағлар бўлмаган тақдирда уларнинг илтимосига кўра, Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан уларга жинси ҳамда иқлим шароитлари инобатга олинган ҳолда кийиб юришга рухсат этилган мавсумий кийим-бош ва пойабзал берилади.

ТХда сақланаётган шахсларга алоҳида ётоқ жойи, кўрпа-тўшак (кўрпа, ёстиқ, иккита чойшаб ва ёстиқ жилди), идишлар ҳамда овқатланиш асбоблари (коса (миска), кружка ва қошиқ) берилади.

Тикув игналари, қайчилар, ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини кесишга мўлжалланган пичоқлар ТХ ходимлари назорати остида қисқа вақт давомида фойдаланиш учун берилади.

ТХда сақланаётган шахсларда зарур маблағлар мавжуд бўлмаган тақдирда, уларнинг илтимосига кўра, уларга яқка тартибдаги гигиена воситалари (камида совун, тиш чёткаси, тиш пастаси ёки порошоги), соқол оладиган асбоб ёки шахсий гигиена воситалари (аёллар учун) ҳам берилади.

ТХда сақланаётган шахслар сақланадиган камералар вентиляция жиҳозларига ҳамда иситиш тизимига, шунингдек кўзга зиён етказмайдиган ҳолда ўқиш ёки ёзиш учун етарли табиий ва сунъий ёруғликка эга бўлиши керак. Камераларнинг деразалари сунъий вентиляция тизими мавжудлигидан қатъи назар, тоза ҳаво киришини таъминлаши лозим.

Камерани шамоллатиш ҳар куни камера бўйича навбатчи томонидан амалга оширилади.

ТХда сақланаётган шахслар сақланадиган камералар радиоэшиттириш воситалари билан жиҳозланади.

Камераларга, уларда сақланиши мўлжалланган шахслар сонини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги жиҳозлар ўрнатилади:

- ❖ бир қаватли ёки икки қаватли каравотлар (ҳомиладор аёллар ва болали аёллар сақланадиган палаталарда (камераларда) – фақат бир қаватли каравотлар);
- ❖ стол ва стул (ўриндик);
- ❖ озиқ-овқат маҳсулотларини сақлашга мўлжалланган жиҳозлар;
- ❖ кийим-бош учун илгич;
- ❖ тозалик анжомлари қўйиладиган полка;
- ❖ деворга ўрнатилган ойна;
- ❖ радиоэшиттириш воситаси;
- ❖ ахлат қутиси;
- ❖ сунъий шамоллатиш тизими (вентиляция);
- ❖ санитария тармоғи (полга ўрнатилган унитаз ва бет-қўл ювгич);
- ❖ иситиш тизими;
- ❖ электр розетка.

Болали аёллар сақланадиган камераларга қўшимча равишда қуйидаги жиҳозлар ўрнатилади:

- болалар учун пластмассали ваннача;
- дискли электр плита;
- зарурат бўлганда, қўшимча иситиш ускуналари.

Қамоққа олинганларнинг чўмилиб-ювиниши, чойшаб ва ёстиқжилдларини алмаштириш етти кунда камида бир марта амалга оширилади. ТХда сақланаётган шахсларга йигирма дақиқа давомида чўмилиб-ювиниш имконияти берилади. Ҳаммомнинг махсус жиҳозланган хонасида уларга бир марталик ёки электр устара ёрдамида соч-соқол олишига рухсат берилади.

ТХда сақланаётган шахсларни санитария ишловидан ўтказиш вақтида уларда жисмоний куч ишлатилиши оқибатида юзага келган жароҳат излари бор ёки йўқлигини аниқлаш учун шифокор томонидан уларнинг бадани кўздан кечирилади. Жароҳат излари борлиги аниқланган тақдирда, шифокор уларнинг тиббий картасига бу ҳақда ёзиб қўяди ва ТХ маъмуриятига билдирги орқали маълум қилади.

ТХларда бир кишига тўғри келадиган яшаш майдонининг нормаси икки ярим квадрат метрдан, аёллар ва вояга етмаганлар учун эса уч квадрат метрдан кам бўлмаган ўлчамда белгиланади. ТХда сақланаётган беморлар, шунингдек ҳомиладор аёллар ва болали аёллар сақланадиган палаталарда (камераларда) бир кишига тўғри келадиган яшаш майдони тўрт квадрат метрдан кам бўлмаслиги лозим.

ТХларда яшаш майдони нормаси белгиланган тартибда тасдиқланган санитария-гигиена ва қурилиш нормалари ҳамда қоидаларига мос бўлиши керак.

ТХларда ҳомиладор аёллар ва болали аёллар учун яхшиланган моддий-маиший шароитлар яратилади, ихтисослаштирилган тиббий хизмат кўрсатиш ташкил этилади ҳамда овқатнинг оширилган нормалари белгиланади.

ТХда сақланаётган ҳомиладор аёллар туғиш учун давлат соғлиқни сақлаш тизимининг тиббий муассасаларига олиб чиқилади.

Зарур бўлган тақдирда, ТХ маъмурияти жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсга ёки органга онанинг розилиги билан болани қариндошларига ёхуд бошқа шахсларга ёки болалар муассасасига вақтинча топшириш тўғрисида илтимоснома киритиши мумкин. Жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки орган илтимосномани олгач, ЖПКнинг 218-моддасига мувофиқ ҳомийлик қилиш чораларини кўради.

ТХда сақланаётган шахслар улар организмнинг нормал яшаши учун етарли бўлган бепул овқат билан таъминланади.

ТХлардаги овқат нормалари ТХда сақланаётган шахсларнинг соғлиғи ҳолатига ҳамда ёшига, шунингдек қамоққа олинганлар жалб этилиши мумкин бўлган ишнинг хусусияти ва оғирлигига қараб Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

ТХда сақланаётган ҳомиладор аёлларга ва болали аёлларга, вояга етмаганларга, шунингдек беморларга, биринчи ёки иккинчи гуруҳ ногиронларига бериладиган овқат оширилган нормаларда белгиланади.

ТХда сақланаётган шахслар камерада сув қайнатиш воситалари бўлмаган тақдирда, ҳар куни белгиланган вақтда эҳтиёжга қараб қайнатилган ичимлик суви билан таъминланади.

ТХда сақланаётган шахслар ТХ кутубхонасидаги стол устида ўйналадиган ўйинлардан фойдаланиш ҳуқуқига эга. Стол устида ўйналадиган ўйинлар ҳар бир камерага ўн киши ҳисобига (ўн кишидан кам бўлса ҳам) битта комплект берилади.

ТХда сақланаётган шахслар тасарруфида қоғоз ва канцелярия ашёлари бўлиши ҳуқуқига эга. ТХда сақланаётган шахсларга уларнинг илтимосига кўра, аризалар, таклифлар ва шикоятларини ёзиши учун қоғоз ва шарикли ручка берилади.

ТХда сақланаётган шахслар ТХ кутубхонасидаги қонун ҳужжатлари, адабиётлар ва даврий матбуот нашрларидан фойдаланиш ҳамда мустақил таълим олиш билан шуғулланиш ҳуқуқига эга.

Даврий матбуот нашрлари ҳар бир камерага ўн киши ҳисобига (ўн кишидан кам бўлса ҳам) битта берилади. Қонун ҳужжатлари, адабиётлар, шунингдек даврий матбуот нашрларини алмаштириш ҳар ўн кунда камида бир марта амалга оширилади. Кутубхонадан фойдаланиш жадвали ТХ бошлиғи томонидан тасдиқланади.

ТХда сақланаётган шахсларнинг тиббий-санитария таъминоти.

ТХларда даволаш-профилактика ва санитария, эпидемияга қарши ишлар қонун ҳужжатларига мувофиқ ташкил этилади ва ўтказилади. ТХ маъмурияти ТХда сақланаётган шахсларнинг соғлиғини сақлашни таъминлайдиган санитария-гигиена талабларини бажариши шарт.

ТХда сақланаётган шахсларга ихтисослаштирилган тиббий ёки психиатрия ёрдами кўрсатилиши зарур бўлган ҳолларда, шунингдек қамокқа олинганларга ЖПКда назарда тутилган асослар бўйича стационар суд-тиббий ёхуд суд-психиатрия экспертизаси тайинланган тақдирда, улар давлат соғлиқни сақлаш тизимининг тиббий муассасаларига жойлаштирилади. Бунда уларни қўриқлаш ва хулқ-атворини назорат қилиш таъминланади.

ТХда сақланаётган шахсларни ТХ ҳудудидан ташқарига олиб чиқиш жинойт ишини юритаётган мансабдор шахс ёки орган билан келишилади. ТХда сақланаётган шахсга шошилиш тиббий ёрдам кўрсатиш зарур бўлганда уларни давлат соғлиқни сақлаш тизимининг тиббий муассасаларига олиб чиқиш ТХ бошлиғининг ёзма рухсати билан амалга оширилиб, кейинчалик жинойт ишини юритаётган мансабдор шахс ёки орган ёзма равишда хабардор қилинади.

ТХда сақланаётган шахс ТХларда тан жароҳатлари олганда ТХларнинг тиббий ходимлари томонидан кечиктирмасдан тиббий гувоҳлантириш

ўтказилади. Тиббий гувоҳлантириш натижалари белгиланган тартибда қайд этилади ва жабрланувчига маълум қилинади.

Тиббий гувоҳлантириш ТҲ бошлиғининг ёхуд жиноят ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг шахсий ташаббусига ёхуд ТҲда сақланаётган шахс ёхуд унинг ҳимоячисининг илтимосига кўра чиқарилган қарори асосида давлат соғлиқни сақлаш тизимининг тиббий муассасалари ходимлари томонидан амалга оширилади. Тиббий гувоҳлантиришни ўтказишнинг рад этилиши устидан прокуратурага шикоят қилиниши мумкин.

ТҲда сақланаётган шахсларга тиббий хизмат кўрсатиш Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан амалга оширилади.

ТҲда сақланаётган шахслар ҳар куни камераларни кўздан кечириш вақтида ТҲ тиббий ходимларига, кечиктириб бўлмайдиган ҳолларда эса, ТҲнинг исталган ходимига тиббий хизмат кўрсатилишини сўраб мурожаат қилишлари мумкин. Мурожаат қилганларга зарур тиббий хизмат кўрсатилиши шарт.

ТҲда сақланаётган шахсларга амбулатор тиббий хизмат камераларда ёки ТҲнинг махсус жиҳозланган тиббиёт хоналарида кўрсатилади. ТҲ тиббий ходими ҳар куни камераларни эрталабки кўздан кечириш вақтида, биринчи навбатда, амбулатор тиббий хизмат кўрсатилаётган шахсларни тиббий кўрикдан ўтказди.

Дори воситалари беморларнинг ўзларига фақат бир кунлик истеъмол учун ТҲ тиббиёт бўлими бошлиғининг руҳсатига кўра бериб қўйилади.

Дори воситалари ТҲ тиббий ходимининг кўрсатмаси бўйича беморнинг тиббий картасига ёзилган кўрсаткичларга мувофиқ берилади. Беморнинг хоҳишига кўра, шу жумладан бошқа тиббиёт муассасаларининг тиббий ходимлари томонидан тайинланган дори воситалари унинг қариндошлари ёки бошқа шахслар томонидан олиб келинган тақдирда, ТҲ тиббиёт бўлими бошлиғининг розилиги билан олиниши мумкин.

Шифокорнинг ёзма хулосасига кўра тавсия этиладиган, ТҲда сақланаётган шахслар томонидан олинмайдиган дори воситаларининг миқдори чекланмайди.

Дори воситаларининг истеъмол қилиниши ТҲ тиббий ходими назоратида амалга оширилади. Даволаниши узлуксиз давом этадиган (юррак мускулларининг сиқилиши (стенокардия), беморнинг тинчланишига боғлиқ бўлган қон-томир, артериал қон босимининг кўтарилиши билан кечадиган гипертоник касалликлар, қандли диабет, тутқаноқ ва бошқа шу каби касалликларга чалинган) беморларга ТҲ тиббий ходими томонидан тайинланган дори воситалари бериб қўйилиши мумкин, таркибида гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддалар бўлган, шунингдек кучли таъсир этувчи ва бошқа шу каби дори воситалари бундан мустасно.

ТҲ тиббий ходими томонидан тайинланадиган шифобахш воситалар ТҲда сақланаётган шахсларга чекланмаган миқдорда берилиши мумкин.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг соғлиғи ёмонлашганда, ТҲ тиббий ходими томонидан қўшимча клиник-лаборатория текшируви, зарур ҳолларда, мутахассис- шифокор кўриги ташкил этилади.

ТҲ тиббий ходими кўригига олиб келинган беморлар якка тартибда ёки гуруҳларга ажратилган ҳолда (3, 4 ва 5 кишилиқ) сақлаш талабларига риоя қилган ҳолда назорат остидаги камераларга киритилади.

ТҲда сақланаётган шахсларда ўта хавфли, юқумли ёки паразитар касалликлар мавжудлиги аниқланган тақдирда, зудлик билан эпидемияга қарши чора-тадбирлар ва даволаш-профилактика ишлари амалга оширилади.

Эпидемияга қарши курашиш мақсадида ТҲ ошхоналарининг ходимлари ТҲ тиббий ходимлари томонидан тиббий кўриқдан ўтказилади. Уларнинг нормал ишлаши учун тўсқинлик қилувчи ҳолатлар бўлмаган тақдирда, бу ҳақда уларнинг тиббий картасига ёзиб қўйилади, бундай ҳолат аниқланган тақдирда эса, улар зарур муддатга ошхонадан четлаштирилади. Тиббий кўриқ билан бир вақтда овқатларнинг лаборатория текшируви ҳам ўтказилади.

ТҲга олиб келинган шахслар улар олиб келинган кундан бошлаб уч кун ичида махсус жиҳозланган тиббиёт хонасида ТҲ тиббий ходими томонидан мажбурий рентгенофлюорографик (рентгенофлюорографик текширувга оид маълумотлар бўлмаганда) ва лаборатория текширувидан ўтказилади. Олинган тиббий кўриқ натижалари уларнинг тиббий картасига ёзиб қўйилади.

Зарур ҳолларда, ТҲда сақланаётган тиббий ёрдамга муҳтож шахслар ЖИЭББ маъмурияти билан келишилган ҳолда жазони ижро этиш тизимидаги маҳкумлар мўлжалланган ихтисослашган касалхонага белгиланган тартибда юборилади.

ТҲда сақланаётган шахс оғир касалликка чалинган тақдирда, ТҲ маъмурияти бу ҳақда унинг яқин қариндошларига, қонуний вакилига, жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсга ёки органга ва прокурорга дарҳол хабар қилади.

ТҲда сақланаётган шахслар шахсий хавфсизлик ҳуқуқига эга. ТҲда сақланаётган шахснинг ҳаёти ва соғлиғига таҳдид ёхуд унга нисбатан шахсга қарши жиноятлар содир этилиши таҳдиди юзага келганда ТҲ ходимлари дарҳол унинг шахсий хавфсизлигини таъминлаш чораларини кўриши шарт.

ТҲ бошлиғи ТҲда сақланаётган шахсларнинг шахсий хавфсизлигини таъминлаш бўйича зарур чоралар кўради.

ТҲда сақланаётган шахслар томонидан озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсаларни сотиб олиш

Қамоққа олинганлар ўз шахсий ҳисобварақларидаги маблағлари ҳисобидан озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсаларни нақд пулсиз ҳисоб-китоб қилиш йўли билан сотиб олиш ҳуқуқига эга. Қамоққа олинганларга ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсаларни

сотиб олиш учун белгиланган энг кам иш ҳақи миқдорининг ўттиз фоизигача бўлган миқдорда пул сарфлашга рухсат этилади.

Қамоққа олинганлар ТҲ ходимларидан дўкондан сотиб олиш мумкин бўлган озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсаларнинг турлари ва қиймати (нархи) ҳақида ахборот олишлари мумкин.

Озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсаларни сотиб олишни хоҳловчилар ТҲ бошлиғи номига мазкур Қоидаларнинг 7-иловасига мувофиқ шаклдаги ариза билан мурожаат қилади.

Дўкондан сотиб олинган озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар ТҲ ходимлари томонидан уларни сотиб олган шахсларга имзо қўйдириш орқали тақдим қилинади.

Қарцерда сақлаш вақтида ТҲда сақланаётган шахсларнинг озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсаларни сотиб олиши тақиқланади.

Посилкалар, йўқловлар, бандеролларни қабул қилиш ва ТҲда сақланаётган шахсларга бериш.

ТҲда сақланаётган шахслар посилкалар, йўқловлар ва бандероллар олиш ҳуқуқига эга.

Қамоққа олинганларнинг бир ой мобайнида, ушлаб турилганларнинг ушлаб турилган даврида оғирлиги почта алоқаси хизматлари кўрсатиш қоидаларида белгиланган нормалардан ошмайдиган биттадан посилка ёки бандероль, шунингдек умумий оғирлиги ўн икки килограммгача бўлган озиқ-овқат маҳсулотларидан иборат иккита йўқлов олишига рухсат этилади.

ТҲда сақланаётган ҳомиладор аёллар ва болали аёллар, вояга етмаганлар, шунингдек шифокорнинг ёзма хулосасига кўра даволанишга ҳамда кучайтирилган овқатга муҳтож деб топилган беморлар, биринчи ёки иккинчи гуруҳ ногиронлари учун йўқловларнинг сони ва оғирлиги чекланмайди.

Одамлар ҳаёти ва соғлиғи учун хавф туғдирадиган ёки жиноят қуроли сифатида ёхуд ушлаб туриш, қамоқда сақлаш мақсадларига тўсқинлик қилиш учун фойдаланилиши мумкин бўлган озиқ-овқат маҳсулотлари, нарсалар ва моддаларни ТҲда сақланаётган шахсларга бериш тақиқланади.

Посилка, йўқлов ва бандеролларни қабул қилиш ТҲнинг махсус жиҳозланган биносида амалга оширилади. Йўқловларни қабул қилиш, шунингдек ТҲда сақланаётган шахсларга қариндошлари ва бошқа шахслар билан учрашув бериш вақти ва тартиби ТҲга келган шахсларга кўринадиган жойга осиб қўйилади.

Йўқлов олиб келган шахс мазкур Қоидаларнинг 8-иловасига мувофиқ шаклда уч нусхада ариза тўлдиради. Аризанинг барча нусхалари ва йўқлов уни олиб келган шахснинг шахсини тасдиқловчи ҳужжати билан бирга ТҲ ходимига тақдим этилади.

Йўқловдаги нон ва колбаса маҳсулотлари, шунингдек пишлок ва тузланган балиқ бўлакларга ажратилиб текширилади, суюқ маҳсулотлар ТХнинг идишига қуйилади, консервалар очилиб, бошқа идишга солинади, махорка, шакар ва шу кабилар махсус элакдан ўтказилади, конфетлар ўрамсиз қабул қилинади, тамаки маҳсулотлари кутисидан чиқарилган ҳолда кўздан кечиради. Ёзишмаларни ҳамда тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини яшириш мумкин бўлган бошқа барча маҳсулотлар ҳам шу тартибда текширилади. Зарур ҳолларда, текширув жараёнида техник воситалардан фойдаланилади.

Текширув йўқловни олиб келган шахс иштирокида амалга оширилади.

Йўқловда жинорий мақсадда фойдаланиш мумкин бўлган, ТХ ҳудудига киритиш тақиқланган яширилган ашёлар аниқланган тақдирда, текширув ўтказиш ТХ тезкор-қидирув хизматига топширилиб, бу ҳақда тегишли ҳужжатлар расмийлаштирилади.

ТХ ходими йўқлов олиб келган шахсга унинг шахсини тасдиқловчи ҳужжати ва аризасининг бир нусхасини йўқловни қабул қилганлиги тўғрисида имзо қўйиб қайтариб беради ҳамда йўқловнинг оғирлигини махсус журналга қайд этади. Аризанинг иккинчи нусхасига ТХда сақланаётган шахс йўқловни олганлиги тўғрисида имзо қўйганидан сўнг, йўқлов унга берилади ва аризанинг ушбу нусхаси унинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади ҳамда унинг маълумот карточкасига йўқлов олганлиги тўғрисида белги қўйилади. ТХда сақланаётган шахс аризага йўқловни олганлиги тўғрисида имзо қўйишдан бош тортса, бу ҳақда аризанинг ушбу нусхасига ёзиб қўйилади ва далолатнома тузилади. Аризанинг учинчи нусхаси тегишли номенклатура ҳужжатлари йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

Йўқловлар қуйидаги ҳолларда қабул қилинмайди:

■ йўқловни олиб келган шахсларнинг шахсини тасдиқловчи ҳужжатлари бўлмаганда;

■ тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари олиб келинганда;

■ йўқловлар сони ёки йўқловнинг умумий оғирлиги Қонунда белгиланган нормадан ортиқ бўлганда, унинг ортиқча қисми;

■ ТХда сақланаётган шахс тергов ҳаракатлари ўтказиш учун, шунингдек судга ёхуд давлат соғлиқни сақлаш тизимининг тиббий муассасаларига йигирма тўрт соатдан ортиқ вақтга олиб кетилганлиги сабабли, йўқловни шахсан қабул қилиш имкониятига эга бўлмаганда;

■ йўқлов олувчи йўқловни қабул қилишдан ёзма равишда бош тортганда;

■ йўқлов олувчи бошқа муассасага юборилган ёки озод этилганда;

■ йўқлов олувчи вафот этганда.

Бундай ҳолларда йўқлов уни олиб келган шахсга қайтариб берилади.

Тиббиёт бўлимида стационар даволанаётган беморга бериладиган йўқлов ТХ тиббий ходимининг тавсиясини ҳисобга олган ҳолда қабул қилинади.

Посилка ва бандероллар ТХ ходимларидан иборат уч кишилик комиссия томонидан очилади ҳамда уларнинг ичидаги ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари посилка ёки бандеролнинг устидаги рўйхат билан солиштирилади.

Очилган посилка ва бандероллар бўйича икки нусхада далолатнома тузилади ҳамда унга ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларининг рўйхати, уларнинг ташқи белгилари, сифати, агар уларда тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари бўлса, далолатномада уларни сақлаш, давлат даромадига ўтказиш ёки йўқ қилиш учун топширилганлиги кўрсатилади.

Далолатноманинг иккала нусхаси ҳам ТХда сақланаётган шахсга имзо қўйдириб таништирилади. Далолатноманинг бир нусхаси унинг шахсий хужжатлар йиғмажилдига, иккинчи нусхаси эса, тегишли номенклатура хужжатлари йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

Посилка ва бандероллар:

➤ ТХда сақланаётган шахс уларни қабул қилишдан ёзма равишда бош тортганда;

➤ ТХда сақланаётган шахс бошқа ТХга юборилганда ёки озод этилганда;

➤ номига посилка ва бандерол келган ТХда сақланаётган шахс вафот этганда уларни жўнатган шахсларга почта орқали юборилади.

ТХда сақланаётган вояга етмаганларнинг посилкалар, йўқловлар ва бандеролларда дарсликлар ҳамда ёзув ашёлари олишига, қамоққа олинган вояга етмаганларнинг эса мазкур нарсаларни ТХ маъмурияти орқали сотиб олишига ҳам рухсат берилади.

Карцерда сақлаш вақтида қамоққа олинганларнинг посилкалар, йўқловлар ҳамда бандероллар олиши тақиқланади. Посилкалар, йўқловлар ҳамда бандероллар қамоққа олинганларга уларнинг карцерда бўлиш муддати тугаганидан кейин топширилади. Бунда юборилган посилка ва бандероллар сақлаш учун ТХ омборхонасига топширилади.

Посилкалар, йўқловлар ва бандеролларнинг сақланиши оқибатида уларнинг табиий бузилиши ҳамда кўздан кечириш натижасида ташқи кўринишини йўқотганлиги учун ТХ маъмурияти жавобгар бўлмайди. Бу ҳақда йўқлов олиб келган шахс йўқловни қабул қилиш вақтида огоҳлантирилиши шарт.

Посилкалар, йўқловлар ёки бандероллар улар қабул қилиб олингандан сўнг, йигирма тўрт соат ичида, ушбу вақт давомида ТХда сақланаётган шахс маълум сабабларга кўра вақтинча ТХда бўлмаган ҳолларда эса, у қайтиб келгандан сўнг берилади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг хат-хабарларни олиши ва жўнатиши ҳамда қамоққа олинганларнинг пул жўнатмаларини олиши.

ТҲда сақланаётган шахслар қариндошлари ҳамда бошқа шахслар билан ёзишмалар олиб бориш ҳуқуқига эга. ТҲда сақланаётган шахсларнинг хат-хабарларини жўнатиш уларнинг ўз маблағлари ҳисобидан амалга оширилади.

ТҲда сақланаётган шахслар ёзишмалар учун зарур ашёларни (конвертлар, маркалар, телеграмма бланкалари, қоғоз ва бошқаларни) ТҲ ходимлари орқали сотиб олади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг ёзишмалари ТҲ маъмурияти орқали амалга оширилади ҳамда цензурадан ўтказилади. Цензура ТҲ маъмурияти томонидан, зарур бўлган тақдирда эса жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки орган томонидан амалга оширилади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг жиноят иши бўйича ҳақиқатни аниқлашга тўсқинлик қилиши ёхуд жиноят содир этилишига кўмаклашиши мумкин бўлган маълумотлар кўрсатилган, махфий ёзув, белгилар билан ёзилган, давлат сирини ёки қонун билан қўриқланадиган бошқа сирни ўз ичига олган хат-хабари адресатга жўнатилмайди, ТҲда сақланаётган шахсларга берилмайди ҳамда жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсга ёки органга топширилади. Бу ҳақда прокурор ёзма равишда хабардор қилинади.

ТҲда сақланаётган шахслардан хат-хабарлар ва тўлдирилган телеграмма бланкалари ҳар куни ёпилмаган конвертларда, жўнатувчи ва олувчининг реквизитлари ёзилган ҳолда ТҲ ходими томонидан қабул қилинади. Хат-хабарлар уларнинг аризасига мувофиқ вояга етмаган фарзандларига ТҲ реквизитларини кўрсатмаган ҳолда жўнатилиши мумкин.

Хат-хабар ва телеграмманинг тўлдирилган бланкасига ТҲ бошлиғи номига ёзилган почта харажатларини тўлаш учун ҳисобварағидан зарур пул маблағини ечиб олиш тўғрисидаги ариза илова қилинади. ТҲ молия бўлими ходими почта харажатларига мувофиқ хат-хабар ва телеграмма юбориш учун зарур пул маблағини шахснинг шахсий ҳисобварағидан ечиб олади.

Хат-хабарни ТҲда сақланаётган шахсларга топшириш ва адресатларга жўнатиш хат-хабар келиб тушган ёхуд у жўнатишга топширилган кундан эътиборан уч кунлик муддатда ТҲ маъмурияти томонидан амалга оширилади. Телеграмма адресатга дарҳол топширилади ва жўнатилади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг барча хат-хабарлари юборилган ёки олинган сана махсус журналда қайд этилади.

Хат-хабар жўнатилганидан сўнг ариза тегишли номенклатура ҳужжатлари йиғмажилдига қўшиб қўйилади ҳамда ТҲда сақланаётган шахс хат-хабар жўнатилганлиги ва шахсий ҳисобварағида қолган пул маблағлари миқдори тўғрисида хабардор қилинади.

ТХда сақланаётган шахсларнинг яқин қариндоши вафот этганлиги, оғир касаллиги, ТХда сақланаётган шахсларнинг оиласи ёхуд яқин қариндошларига моддий зарар етказган табиий офат ҳақидаги маълумотлар, шунингдек бошқа шунга ўхшаш маълумотлар олинганидан кейин дарҳол адресатга маълум қилинади.

Турли ТХлардаги шахслар ўртасидаги ёки ТХда сақланаётган шахсларнинг озодликдан маҳрум этиш жойларида сақланаётган маҳкумлар билан ёзишмалари фақат қариндошлар ўртасида амалга оширилиши мумкин.

ТХдан кетган ТХда сақланаётган шахснинг номига келган хатлар олинганидан кейин уч кунлик муддатдан кечиктирмай ТХнинг маъмурияти томонидан у кетган жойга жўнатилади.

Карцерда сақлаш вақтида қамоққа олинганларнинг ёзишмалари тақиқланади.

Қамоққа олинганлар ўз шахсий ҳисобварақларига ўтказиладиган пул жўнатмаларини олиши мумкин. Пул жўнатмалари тўғрисида қамоққа олинган шахс, шунингдек жинойт ишини юритаётган мансабдор шахс ёки орган хабардор қилинади.

Пул жўнатмалари қамоққа олинганнинг шахсий ҳисобварақларига ўтказилади. Қамоққа олинганлар ўз шахсий ҳисобварақларидаги мавжуд пул маблағларини ТХ бошлиғи номига ариза билан мурожаат қилган ҳолда қариндошлари ёки бошқа шахсларга жўнатишлари мумкин.

Пул маблағини жўнатиш билан боғлиқ харажатлар қамоққа олинганнинг ҳисобидан амалга оширилади.

ТХда сақланаётган шахсларнинг ҳар кунги сайрларини ўтказиш.

ТХда сақланаётган шахслар камида бир соат давом этадиган ҳар кунги сайр этиш ҳуқуқига эга.

Ҳомиладор аёлларнинг ва болали аёлларнинг ҳар кунги сайри камида икки соат давом этадиган қилиб белгиланади.

Беморларнинг ҳар кунги сайр этиш вақти ТХ тиббий ходимининг ҳулосасига кўра белгиланади.

Вояга етмаганларнинг ҳар кунги сайри камида икки соат давом этадиган қилиб белгиланади. Сайрлар вақтида вояга етмаганларга жисмоний машқлар ва спорт ўйинлари учун имконият берилади.

Карцерда сақланаётган қамоққа олинганлар ҳар куни бир соат давом этадиган сайрдан фойдаланиш ҳуқуқига эга.

Камерадаги шахслар сайрга бир вақтда олиб чиқилиши ва улар мавсумий кийимда бўлиши лозим.

ТХда сақланаётган шахслар сайрга куннинг ёруғ ва қулай вақтида ТХ маъмурияти томонидан белгиланган жадвал асосида олиб чиқилади.

Сайр вақтида ТХ тиббий ходимлари ТХ масъул ходимлари билан биргаликда камераларнинг санитария ҳолатини текширишлари мумкин.

Сайрга олиб чиқилган шахслар доимий равишда назорат қилиб турилади.

Сайр қилиш тартибини бузган шахсларнинг сайр қилиш вақти ТХ бошлиғи, унинг ўринбосари ёки ТХБЁ-ТНнинг қарори билан муддатидан олдин тўхтатилади.

ТХда сақланаётган шахслар сайр вақтида сайрни муддатидан олдин тўхтатиш ҳақида назоратчига мурожаат қилишлари мумкин. Назоратчи бу ҳақда ТХБЁ-ТНни хабардор қилади.

ТХда сақланаётган шахсларнинг ҳимоячиси, қонуний вакили, қариндошлари ва бошқа шахслар билан учрашувларини ўтказиш, шунингдек телефон орқали лимитланган сўзлашув ҳуқуқини амалга ошириш.

ТХда сақланаётган шахсларга ҳимоячиси, қонуний вакили, қариндошлари ҳамда бошқа шахслар билан учрашувлар берилади. Ҳимоячи ва қонуний вакил билан монеликсиз ва холи учрашувлар уларнинг сони ҳамда давом этиш муддати чекланмаган ҳолда берилади, ЖПКнинг 230-моддаси иккинчи қисмида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

Ушлаб турилганга жинойт ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг ёзма рухсати асосида қариндошлари ва бошқа шахслар билан ойига давом этиш муддати икки соатгача бўлган битта учрашув, қамокқа олинганга эса ҳар бирининг давом этиш муддати икки соатгача бўлган кўпи билан иккита учрашув (шу жумладан ушлаб турилган даврида берилган учрашув) берилиши мумкин.

Жинойт ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг учрашувга келган шахс ҳақида аниқ маълумотлар кўрсатилган ёзма рухсати гербли муҳр билан тасдиқланади.

Бир вақтнинг ўзида ТХда сақланаётган шахс билан икки нафар вояга етган шахсларнинг учрашувига рухсат этилади.

ТХда сақланаётган шахснинг қариндошлари ва бошқа шахсларга ТХ бошлиғи ёки унинг ўрнини босувчи шахс томонидан жинойт ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг ёзма рухсати ҳамда учрашувга келган шахсларнинг шахсини тасдиқловчи ҳужжатлари асосида учрашув берилади.

ТХда сақланаётган шахслар учрашувга бир вақтнинг ўзида олиб чиқилиши мумкин. Ўта оғир жинойт содир этган шахслар ва ўта хавфли рецидивистлар билан учрашувлар яқка тартибда ташкил қилинади.

ТХ ходимлари томонидан учрашувга олиб чиқилаётган шахснинг ташқи кўриниши озода бўлиши таъминланиши керак.

Учрашувга келган ва ТХда сақланаётган шахснинг сўзлашувлари сўзлашув қурилмалари орқали олиб борилади.

Шахсини тасдиқловчи ҳужжати бўлмаган, шунингдек маст ҳолда келган ёки жинойт ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг ёзма рухсати

берилмаган шахсларга учрашув берилмайди. Бунда рад этиш сабаблари ТХ ходими томонидан тушунтирилади.

ТХда сақланаётган шахслар билан учрашувлар куйидагиларга берилади:

❖ адвокатга — у адвокат гувоҳномасини ва ўзининг муайян ишни юритишга бўлган ваколатини тасдиқловчи ордерни кўрсатганда;

❖ ҳимоячи сифатида иштирок этаётган яқин қариндошига ёки қонуний вакилига — унинг ишда ҳимоячи сифатида иштирок этишига йўл қўйиш тўғрисида суриштирувчи, терговчининг қарорини ёки суднинг ажримини ва ўз шахсини тасдиқловчи ҳужжатни кўрсатганда;

❖ қонуний вакилга — унинг ишда қонуний вакил сифатида иштирок этишига йўл қўйиш тўғрисида суриштирувчининг, терговчининг қарорини ёки суднинг ажримини ва ўз шахсини тасдиқловчи ҳужжатни кўрсатганда;

❖ қариндошга ёки бошқа шахсга — жиноят ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг ёзма рухсатини ва ўз шахсини тасдиқловчи ҳужжатни кўрсатганда.

Ушбу бандда санаб ўтилган шахслардан бошқа ҳужжатларни талаб қилиб олиш тақиқланади.

ТХда сақланаётган шахсларнинг ўз ҳимоячиси ва қонуний вакили билан учрашувлари ТХ ходими уларни кўриб турадиган, лекин эшитмайдиган шароитларда ўтказилиши мумкин.

Қариндошлар ва бошқа шахслар билан учрашувлар ТХ ходимларининг назорати остида амалга оширилади ҳамда ТХда сақланаётган шахсларга тақиқланган озик-овқат маҳсулотлари, нарсалар ва моддаларни топширишга ёхуд жиноят иши бўйича ҳақиқатни аниқлашга тўсқинлик қилиши ёки жиноят содир этилишига кўмаклашиши мумкин бўлган, шунингдек ТХлардаги режимга тааллуқли маълумотларни шартли имо-ишоралар ёрдамида ёхуд ТХларнинг ходимларига тушунарсиз тилда топширишга уринилган тақдирда муддатидан илгари тўхтатиб қўйилади. Учрашувга келган шахс бу ҳақда учрашув бошланишидан олдин огоҳлантирилиши шарт.

Мазкур Қоидаларнинг 160-бандида назарда тутилган асослар бўйича адвокат билан учрашув муддатидан илгари тўхтатилган тақдирда, ТХ бошлиғи томонидан ушбу ҳолат юзасидан текширув тайинланиши лозим. Текширув натижалари хулоса нусхаси билан бирга ЖИЭББга, Ўзбекистон Республикаси Адвокатлар палатасининг тегишли ҳудудий бошқармасига ва гувоҳнома берган ҳудудий адлия органига зудлик билан юборилади.

Ҳимоячилар, қонуний вакиллар, қариндошлар ва бошқа шахсларга учрашувлар берилганда, уларнинг ёнида алоқа воситалари, шахсий компьютер, фотоаппаратлар, видеокамераларнинг ва овоз ёзиш қурилмаларининг бўлиши тақиқланади.

Қариндошлар ва бошқа шахслар билан учрашув ҳуқуқини амалга ошириш имконияти бўлмаган ҳолларда (қариндошлар ва бошқа шахслар

келишининг моддий ва бошқа қийинчиликлари, уларнинг касаллиги ва хоказо), қамоққа олинганга у сақланаётган ТХнинг техник имкониятлари бўлганда унинг шахсий ҳисобварағидаги маблағлар ҳисобидан телефон орқали лимитланган сўзлашув ҳуқуқи берилиши мумкин.

ТХда учрашувлар ёки телефон орқали лимитланган сўзлашувлар вақтинча тўхтатиб турилган ҳолларда назорат қилувчи прокурорга, жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсга ёки органга бу ҳақда хабар берилади ва учрашувга келганларни қабул қилиш хонасига эълон осиб қўйилади.

Карцерда сақлаш вақтида қамоққа олинганларнинг ҳимоячи, қонуний вакил билан учрашувлардан ташқари учрашувлари тақиқланади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (омбудсман) ТХларга монеликсиз кириш, шунингдек ТХда сақланаётган шахс билан учрашув ва суҳбатлар ўтказиш ҳуқуқига эга.

ТХ маъмурияти Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакилига (омбудсманга) ТХда сақланаётган шахслар билан монеликсиз ва холи учрашуви ҳамда суҳбати учун зарур шарт-шароитларни таъминлаши шарт.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакилининг (омбудсманнинг) ТХда сақланаётган шахс билан учрашувлари ва суҳбатлари ТХ ходимлари уларни кўриб турадиган, лекин эшитмайдиган шароитларда холи ўтказилади.

ТХда сақланаётган шахсларнинг диний расм-русумларни адо этиши ҳамда фуқаролик-ҳуқуқий битимларда ва оилавий муносабатларда иштирок этиши.

ТХда сақланаётган шахслар, агар бу мазкур Қоидаларни, шунингдек бошқа шахсларнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини бузмаса, ТХ хоналарида диний расм-русумларни адо этиш, ТХ кутубхонасидаги диний адабиётлардан фойдаланиш, диний ибодат нарсаларидан фойдаланиш, фуқаролик-ҳуқуқий битимларда ва оилавий муносабатларда иштирок этиш ҳуқуқига эга.

ТХда сақланаётган шахсларга ТХ кутубхонасида бўлган диний адабиётлар, диний ибодат нарсалари ва бошқа қимматликлардан ясалган маданий ва тарихий қимматга эга бўлган ашёларни (санчувчи-кесувчи ашёлардан ташқари) ўзлари билан олиб юришига рухсат этилади.

ТХда сақланаётган шахслар ҳузурига, уларнинг илтимосига кўра, белгиланган тартибда рўйхатдан ўтган диний бирлашмаларнинг руҳонийлари таклиф этилади.

ТХда сақланаётган шахслар жиноят ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг ёзма рухсати билан ва мазкур Қоидаларда белгиланган тартибда ўз вакиллари орқали ёхуд бевосита фуқаролик-ҳуқуқий битимларда иштирок этиш ҳуқуқига эга.

ТХда сақланаётган шахсларнинг фуқаролик ҳуқуқий битимлардаги иштироки Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси

ТХ маъмурияти ТХда сақланаётган шахсларнинг фуқаролик ҳуқуқий битимларда қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ иштирок этиши учун зарур шарт-шароит яратилишини таъминлайди. ТХда сақланаётган шахсларнинг фуқаролик ҳуқуқий битимларда иштирок этиши билан боғлиқ учрашувлари уларга мазкур Қоидаларнинг 151-бандида назарда тутилган учрашувлар берилишида ҳисобга олинмайди.

ТХда сақланаётган шахслар ТХнинг мол-мулкига ўз хатти-ҳаракатлари туфайли етказилган зарар учун фуқаролик қонун ҳужжатларида назарда тутилган миқдорларда, агар зарар қамоққа олинганнинг меҳнат фаолияти жараёнида етказилган бўлса, меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилган миқдорларда моддий жавобгар бўлади. Етказилган моддий зарар миқдори ТХ бошлиғининг қарори билан белгиланади. Мазкур қарор ТХда сақланаётган шахсга тилхат олиниб эълон қилинади ва юқори турувчи мансабдор шахсга, прокурорга ёки судга бу қарор устидан шикоят қилиниши мумкин.

ТХда сақланаётган шахс моддий зарарнинг ўрнини ихтиёрий равишда қоплашни рад этган тақдирда, бу зарар қонунга мувофиқ суд тартибида ундирилади.

Етказилган моддий зарар учун нотўғри ундирилган суммалар ТХда сақланаётган шахсга қайтарилиши керак.

ТХда сақланаётган шахс етказган моддий зарарнинг ўрни унинг қариндошлари ёки бошқа шахслар томонидан уларнинг розилиги билан қопланиши мумкин.

Маҳкум жазони ижро этиш муассасасига юборилган тақдирда, ўрни қопланмаган моддий зарар мазкур муассаса маъмурияти томонидан маҳкумнинг шахсий ҳисобварағига тушадиган маблағлар ҳисобидан ундирилади.

ТХда сақланаётган шахс қамоқдан озод қилинган тақдирда, унинг томонидан ўрни қопланмаган моддий зарар қонунга мувофиқ суд тартибида ундирилиши мумкин.

Қамоққа олинганлар, агар Қонунга ва бошқа қонун ҳужжатларига зид бўлмаса, никоҳ тузиш ҳамда никоҳдан ажралиш, бошқа оилавий муносабатларда иштирок этиш ҳуқуқига эга.

ТХда сақланаётган шахсларнинг фуқаролик ҳолатлари далолатномаларини қайд этиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 1999 йил 12 апрелдаги 171-сон қарори (Ўзбекистон Республикасининг Ҳукумати қарорлари тўплами, 1999 й., 4-сон, 18-модда) билан тасдиқланган Фуқаролик ҳолати далолатномаларини қайд этиш қоидалари талабларига мувофиқ амалга оширилади.

Никоҳни қайд этиш ТХ бошлиғи томонидан белгиланган жойда амалга оширилади. Никоҳни қайд этиш жараёнида никоҳга қирувчилар томонидан таклиф этилганларнинг умумий сони икки кишидан ортиқ бўлмаслиги керак. Никоҳни қайд этиш жараёнида иштирок этаётган шахслар жиноят ишини

юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг ёзма рухсатини олган бўлишлари керак, ФХДЁ органи ходими ва ТХда сақланаётган шахс бундан мустасно.

Никоҳ қайд этилгандан сўнг, жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг рухсати бўлган тақдирда, ТХда сақланаётган шахсга хотини (эри) билан навбатдан ташқари учрашув берилиши шарт.

Никоҳни қайд этиш ва никоҳни бекор қилиш билан боғлиқ ҳаракатларни амалга оширганлик учун давлат божи ҳамда транспорт харажатлари никоҳга кирувчилар ҳисобидан амалга оширилади.

3-савол: Қамоққа олинганларни меҳнати, аризалар, таклифлар ва шикоятлар юбориши, улар билан маданий-тарбиявий ишларни ташкил этиш, уларга рағбатлантириш ва интизомий жазо чораларини қўллаш.

Қамоққа олинганларни меҳнатга жалб этиш.

Қамоққа олинганлар тегишли шароитлар мавжуд бўлганда ТХ ҳудудида ўз хоҳишларига кўра ва жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг ёзма рухсати билан меҳнатга жалб этилиши мумкин.

Қамоққа олинганларнинг меҳнат шароити қонун ҳужжатларида белгиланган хавфсизлик, санитария ва гигиена талабларига жавоб бериши керак. Қамоққа олинганлар ўз меҳнати учун тегишли ҳақ олишга ҳақлидир.

ТХда сақланаётган шахсларни барча турдаги хўжалик хизматида оид ишларга жалб этиш тақиқланади.

ТХда сақланаётган шахслар меҳнат жараёнида доимий назоратда бўладилар. Улар камерага қайтаётганда тинтувдан ўтказилади ва ишлаб чиқариш хоналари кўздан кечирилади.

Қамоққа олинганларнинг иш ҳақи қонун ҳужжатларида Меҳнатга ҳақ тўлаш ягона тариф сеткасининг биринчи разряди бўйича белгиланган миқдордан кам бўлмаслиги лозим ва қонунда назарда тутилган чегирмалар қилинганидан кейин уларнинг шахсий ҳисобварақларига ўтказилади.

Қамоққа олинганларни меҳнатга жалб этиш мақсадида ТХлар қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда ўз ишлаб чиқариш фаолиятини амалга ошириши мумкин.

Қамоққа олинганларнинг ТХлардаги ишлаб чиқариш фаолиятдан олинган даромадлардан солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар тўланганидан кейин қамоққа олинганларни сақлаш шарт-шароитларини яхшилаш, шунингдек ТХларнинг ижтимоий соҳасини ривожлантириш учун фойдаланилади.

ЖИКнинг 53-моддасига мувофиқ, қасддан содир этилган оғир жинояти учун биринчи марта саккиз йилгача ва саккиз йил муддатга озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар алоҳида ҳолларда, маҳкумнинг ёзма розилиги бўлган тақдирда, муассаса бошлиғининг қарорига биноан хўжалик хизматида оид ишларни бажариш учун ТХда қолдирилиши мумкин.

Хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун ТХда қолдирилган маҳкумлар жазони кулфлаб қўйилмайдиган умумий камераларда, бошқа шахслардан батамом ажратилган ҳолда, ЖИКнинг 18-бобида назарда тутилган шароитларда ўтайдилар.

Вояга етмаган шахслар, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар, шунингдек судлар ва ҳуқуқ-тартиботни муҳофаза қилиш органларининг собиқ ходимларига мансуб маҳкумлар хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдирилмайдилар.

Хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун ТХда қолиш истагини билдирган маҳкум ТХ бошлиғи номига ариза билан мурожаат қилади. Унинг аризаси Аризаларни ҳисобга олиш дафтарида қайд этилади ва маҳкумнинг номзодини ўрганиш учун ТХ бошлиғининг тартибот, қўриқлаш ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосарига берилади.

Хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдирилган маҳкумлар рўйхати уларнинг қолдирилиши асослилигини назорат қилиш учун ҳар чоракда ЖИЭББга тақдим этилади.

Маҳкумни хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдириш рад этилган тақдирда, унга рад этиш сабаблари тушунтирилади.

Маҳкумнинг хўжалик хизматига оид ишларни бажаришга жалб этиш тўғрисидаги аризаси ва ТХ бошлиғининг қароридан кўчирма унинг шахсий хужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

Ҳар бир ТХда хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдириладиган маҳкумлар сони ЖИЭББ томонидан ТХни умумий тўлдириш лимитининг етти фоизидан ошмаган ҳолда белгиланади.

Хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдирилган маҳкумлар доимий назорат остида бўлади ва ТХ ходимларининг кўрсатмаси бўйича ишлайди. Уларни ТХ ҳудудидан ташқаридаги ишларга, махсус бўлимлар, фотолабораториялар, нусха кўпайтириш техникалари ўрнатилган жойларда, барча турдаги транспорт воситалари ҳайдовчилигига, радиостанция, муҳандислик-техника ва алоқа воситалари, шунингдек хизмат итлари билан ишлашга жалб этиш тақиқланади.

Зарур ҳолларда, кечиктириб бўлмайдиган авария, созлаш ва қайта тиклаш ишларини амалга ошириш мақсадида хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдирилган маҳкумлар ТХ бошлиғининг руҳсати билан ТХнинг кўриқланадиган ҳудудидан ташқарига олиб чиқилиши мумкин. Бунда олиб чиқилиши мумкин деб ҳисобланган маҳкумларнинг рўйхати уларнинг фотосуратлари ва улар ҳақидаги зарур маълумотлар кўрсатилган ҳолда ТХ бошлиғи томонидан тасдиқланади. Ишлар амалга оширилаётган вақтда рўйхатнинг бир нусхаси ТХнинг назорат ўтказиш жойида сақланади.

Аризалар, таклифлар ва шикоятлар юбориш.

ТХда сақланаётган шахслар ТХ маъмуриятига, давлат органларига, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ҳамда жамоат

бирлашмаларига ўз она тилида ёки бошқа тилда аризалар, таклифлар ва шикоятлар билан мурожаат этиш ҳамда мурожаат этилган тилда белгиланган тартибда ёзма жавоблар олиш ҳуқуқига эга.

ТХ ходимлари ҳар куни камераларни айланиш чоғида ТХда сақланаётган шахслардан ёзма ва оғзаки шаклдаги ариза, таклиф ва шикоятлар қабул қилади.

Оғзаки шаклда қабул қилинган аризалар, таклифлар ва шикоятлар журналга қайд этилади ва тегишли мансабдор шахсга баён қилинади. Мазкур мурожаатларга улар қабул қилингандан сўнг бир кун ичида, қўшимча текширув тайинланган ҳолларда эса, беш кун ичида жавоб берилади.

ТХ маъмурияти номига берилган аризалар, таклифлар ва шикоятлар ҳам журналга қайд этилади ва ТХ бошлиғига маълум қилинади ва ўн беш кун ичида жавоб берилади.

Аризалар, таклифлар ва шикоятлар ТХ маъмурияти орқали юборилади, бундан ТХда сақланаётган шахсларни шахсан қабул қилиш вақтида ТХларни назорат қилувчи ёки текширувчи мансабдор шахслар томонидан олинган мурожаатлар мустасно.

Суд, прокурор, ҳимоячи, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (омбудсман) ёки ТХларни текшириш ҳуқуқига эга бўлган бошқа давлат органлари номига, шунингдек жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсга ёки органга йўлланган аризалар, таклифлар ва шикоятлар цензурадан ўтказилмайди ҳамда берилган кундан кейинги иш кунидан кечиктирмай муҳрланган тарзда адресатга юборилади ёки топширилади. Бошқа давлат органлари ва ташкилотлари номига йўлланган аризалар, таклифлар ва шикоятлар берилган кундан кейинги иш кунидан кечиктирмай жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсга ёки органга топширилади, улар томонидан қараб чиқилади ҳамда ўша муддатда адресатга юборилади. Мурожаат адресатга юборилганлиги тўғрисидаги илова хатнинг кўчирма нусхаси ТХда сақланаётган шахсга эълон қилиш учун ТХга юборилади. Илова хатнинг кўчирма нусхаси ТХда сақланаётган шахсга имзо қўйдириб таништирилади ва унинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

Суриштирувчи ёки терговчининг ҳаракатлари ва қарорлари устидан берилган шикоятлар берилган кундан кейинги иш кунидан кечиктирмай ТХ маъмурияти томонидан тергов органининг бошлиғига ёхуд прокурорга, прокурорнинг ҳаракатлари ва қарорлари устидан берилган шикоятлар эса юқори турувчи прокурорга юборилади ёки топширилади.

Жиноят иши бўйича ҳақиқатни аниқлашга тўсқинлик қилиши ёхуд жиноят содир этилишига кўмаклашиши мумкин бўлган маълумотлар кўрсатилган, махфий ёзув, белгилар билан ёзилган, давлат сирини ёки қонун билан қўриқланадиган бошқа сирни ўз ичига олган аризалар, таклифлар ва шикоятлар адресатга юборилмайди ҳамда жиноят ишини юритаётган

мансабдор шахсга ёки органга топширилиб, бу ҳақда ТҲда сақланаётган шахс, шунингдек прокурор ёзма равишда хабардор қилинади.

Аризалар, таклифлар ва шикоятларга берилган ёзма жавоблар, шунингдек улар жўнатилганлиги тўғрисидаги илова хатларнинг кўчирма нусхалари ТҲда сақланаётган шахсларга тилхат олиб эълон қилинади ҳамда уларнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

ТҲда сақланаётган шахсларни ўз ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатлари бузилганлиги ҳақидаги аризалар ва шикоятлар билан мурожаат этганлиги учун ҳар қандай шаклда таъқиб қилиш тақиқланади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг ТҲ бошлиғи ва у ваколат берган шахслар томонидан шахсан қабул қилиниши.

ТҲда сақланаётган шахслар ТҲнинг бошлиғига ёки у ваколат берган шахсга, шунингдек ТҲларни назорат қилувчи ёки текширувчи мансабдор шахсларга шахсан қабул қилиш тўғрисида илтимос билан мурожаат этиш ҳуқуқига эга.

ТҲ бошлиғи ва у ваколат берган шахсларнинг шахсий қабулига ёзилиш ТҲ ходимлари томонидан ҳар куни камераларни айланиб чиқиш чоғида амалга оширилади. Қабул қилиш тўғрисидаги мурожаат ёзма ёки оғзаки равишда ТҲ бошлиғи номига берилади ва шахсий қабул журналида навбат билан рўйхатга олинади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг ТҲ бошлиғи ва у ваколат берган шахслар томонидан қабул қилиш ҳар куни белгиланган жадвалга мувофиқ амалга оширилади, дам олиш ва байрам кунлари бундан мустасно. Зарур ҳолларда, ТҲда сақланаётган шахслар жадвалдан ташқари қабул қилиниши мумкин.

Мурожаат қилганларни қабул қилиш мазкур журналдаги рўйхат бўйича амалга оширилади ва қабул натижалари журналга ёзиб қўйилади. Ёзма равишда берилган мурожаатларга унинг натижаси ҳақида белги қўйилиб, ТҲда сақланаётган шахсларнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг қариндошлари ва бошқа шахсларни ТҲ бошлиғи ва у ваколат берган шахслар томонидан шахсан қабул қилиш ТҲнинг фуқароларни қабул қилиш хонасида амалга оширилади. Қабулга келган шахслар махсус журналда рўйхатга олинади ва қабул натижалари журналга ёзиб қўйилади.

ТҲда сақланаётган шахсларнинг тергов ҳаракатлари ва суд мажлисларида иштирок этишини таъминлаш.

ТҲ маъмурияти жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг ёзма кўрсатмаси бўйича қуйидагиларни таъминлайди:

❖ ушлаб турилганлар, қамоққа олинганларни ТҲларга қабул қилиш ва жойлаштириш, шунингдек уларни белгиланган жойга жўнатиш учун соқчига топширишни;

❖ ТҲ ҳудудида тергов ва суд ҳаракатларини, амбулатория суд-психиатрия экспертизасини ҳамда бошқа экспертизаларни ўтказиш учун жиҳозланган хоналар берилишини.

ТҲнинг навбатчи ходими томонидан сменани топшириш-қабул қилиш (камида бир соат ичида) ва ТҲда сақланаётган шахсларнинг овқатланиш (нонушта, тушлик ва кечки овқат) вақтида, шунингдек тунги вақтда, яъни кеч соат 22.00 дан эрталаб соат 6.00 гача ТҲда сақланаётган шахсларни чақирув бўйича камерадан олиб чиқиш тақиқланади, ЖПКда назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

ТҲ маъмурияти ТҲда сақланаётган шахсларни бошқа туманда (шаҳарда) жойлашган ТҲларга ўтказишни ТҲда сақланаётган шахсларни бошқа ерга кўчириш тўғрисидаги терговчининг прокурор билан келишилган қарори, шунингдек прокурорнинг қарори ёхуд суднинг ажрими асосида амалга оширади.

ТҲда маданий-тарбиявий ишларни ташкил этиш.

ТҲда сақланаётган шахслар учун маданий-тарбиявий ишлар ташкил этилади.

ТҲда сақланаётган шахсларга тарбиявий ишлар камераларда, маҳкумларга эса, алоҳида белгиланган хоналарда ўтказилади.

Тарғибот ва ташвиқот ишлари гуруҳ билан ҳамда якка тартибда суҳбатлар ўтказиш, шунингдек сиёсий, ҳуқуқий ва бошқа мавзуларда ахборот бериш шаклида амалга оширилади.

ТҲда сақланаётган вояга етмаганларга шарт-шароитлар мавжуд бўлган тақдирда, кинофильмлар намойиш этилади, улар учун телекўрсатувларни томоша қилиш ташкил этилади, спорт машғулотлари ва бўш вақтни ўтказиш учун хоналар, шунингдек очик ҳавода спорт майдончалари жиҳозланади. Улар мазкур Қоидаларда белгиланган талабларга риоя этган ҳолда кинофильмлар томоша қилиш учун ТҲ ҳудудидан ташқарига олиб чиқилади.

ТҲда сақланаётган шахсларга нисбатан рағбатлантириш чораларини қўллаш.

ТҲда сақланаётган шахсларга нисбатан мажбуриятларини намунали бажарганлик, қамоқда сақлашнинг белгиланган тартиби ва шарт-шароитларига риоя этганлик учун қуйидаги рағбатлантириш чоралари қўлланилиши мумкин:

- ❖ ташаккур эълон қилиш;
- ❖ илгари қўлланилган интизомий жазони муддатидан илгари олиб ташлаш;
- ❖ ҳар кунги сайр вақтини кўпайтириш;

❖ вояга етмаганларга кўшимча кинофильм намойиш этиш, телекўрсатувлар томоша қилишни ташкил этиш, спорт машғулоти хонасига кўшимча равишда кириш, шунингдек бўш вақтни ўтказишнинг бошқа шакллари учун рухсат бериш.

Рағбатлантириш чоралари ТХ бошлиғи ёки унинг ўрнини босувчи шахснинг буйруғи билан қўлланилади ва ТХда сақланаётган шахсга эълон қилинади. Рағбатлантириш чоралари қўлланилганлиги тўғрисида ТХда сақланаётган шахснинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига тегишли ёзув киритилади.

Рағбатлантириш чоралари ёзма равишда эълон қилинади. Рағбатлантирилган шахснинг камера карточкасига қўлланилган рағбатлантириш чоралари ҳақида тегишли ёзув киритилади ва мазкур Қоидаларнинг 9-иловасига мувофиқ шаклдаги дафтарда рўйхатга олинади.

ТХда сақланаётган шахсларга нисбатан интизомий жазо чораларини қўллаш.

ТХда сақланаётган шахсларга нисбатан белгиланган мажбуриятларни бажармаганлик, қамоқда сақлаш тартиби ва шарт-шароитларини, ажратиб қўйишни таъминлаш талабларини бузганлик учун қуйидаги интизомий жазо чоралари қўлланилиши мумкин:

✚ огоҳлантириш;

✚ ҳайфсан;

✚ қамоққа олинганларни қарцерга ўн суткагача, вояга етмаганларни эса қарцерга беш суткагача бўлган муддатга киритиб қўйиш.

✚ Интизомий жазо ёзма шаклда берилади. Интизомий жазо қўлланилганлиги ҳақидаги материаллар ТХда сақланаётган шахснинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади.

Интизомий жазога тортилган шахснинг камера карточкасига унга нисбатан қўлланилган интизомий жазо чоралари ҳақида тегишли ёзув киритилади ва Рағбатлантириш ва интизомий жазо чораларини ҳисобга олиш дафтарида рўйхатга олинади.

Қарцерга киритилган шахслар ТХБЁ-ТН томонидан юритиладиган қарцерга киритилган шахсларни ҳисобга олиш дафтарида ҳам рўйхатга олинади.

ТХда сақланаётган шахсдан интизомий жазо қўлланилишидан олдин ёзма тушунтириш олинади, бундай тушунтириш беришдан бош тортилган ҳолларда эса тегишли далолатнома тузилади.

Интизомий жазони қўллаш чоғида қоидабузарлик содир этилган ҳолатлар, ТХда сақланаётган шахснинг хулқ-атвори ва шахсига оид сифатлар, илгари интизомий жазолар берилган-берилмаганлиги инобатга олинади.

Интизомий жазо қоидабузарлик аниқланган кундан эътиборан ўн суткадан кечиктирмай, қоидабузарлик факти юзасидан текширув ўтказилган тақдирда эса у тугаган кундан эътиборан, лекин қоидабузарлик содир этилган кундан эътиборан икки ойдан кечиктирмай берилиши мумкин. Интизомий жазо дарҳол қўлланилади, уни дарҳол қўллаш имконияти бўлмаган тақдирда эса ушбу жазо берилган кундан эътиборан бир ойдан кечиктирмай қўлланилади.

Интизомий жазо ТҲ бошлиғи ёки унинг ўрнини босувчи шахс томонидан берилади. Бир вақтнинг ўзида содир этилган бир нечта қоидабузарлик учун битта интизомий жазо қўлланилади. Битта қоидабузарлик учун бир нечта интизомий жазо қўллаш тақиқланади.

ТҲда сақланаётган шахслар юқори турувчи мансабдор шахсга, прокурорга ёки судга қўлланилган интизомий жазо устидан шикоят қилиш ҳуқуқига эга. Шикоят бериш интизомий жазонинг ижро этилишини тўхтатиб турмайди.

Қамоққа олинганлар қўйидагилар учун қарцерга киритиб қўйилиши мумкин:

❖ қамоқда сақланаётган бошқа шахсларга зулм қилганлик ва уларни ҳақорат қилганлик;

❖ ТҲ ходимларининг ёки бошқа шахсларнинг қонуний талабларига итоат этмаганлик ёхуд уларни ҳақорат қилганлик;

❖ ажратиб қўйишни таъминлаш талабларини бир неча марта бузганлик;

❖ Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1995 й., 3-сон) таъсир доирасига тушадиган ҳуқуқбузарлик содир этганлик;

❖ Қонунда ва мазкур Қоидаларда тақиқланган нарсаларни ва моддаларни сақлаганлик, тарқатганлик, истеъмол қилганлик ҳамда улардан фойдаланганлик учун.

Қарцерга киритиб қўйиш тарзидаги интизомий жазо илгари огоҳлантириш ёки ҳайфсан тарзидаги иккита ва ундан ортиқ интизомий жазо қўлланилган қамоққа олинганларга нисбатан ҳам қўлланилиши мумкин.

Қарцерга киритиб қўйиш тарзидаги интизомий жазо ҳомиладор аёлларга ва болали аёлларга, шунингдек биринчи гуруҳ ногиронларига нисбатан қўлланилиши мумкин эмас.

Қарцерга киритиб қўйиш ТҲ бошлиғининг мазкур Қоидаларнинг 10-иловасига мувофиқ шаклдаги қарори ва шифокорнинг қамоққа олинганнинг соғлиғи ҳолатига кўра қарцерда туриши мумкинлиги ҳақидаги ёзма хулосаси асосида амалга оширилади.

Қарцерга киритиб қўйиш тарзидаги интизомий жазо қўлланилган шахс қарор билан ТҲ бошлиғи ёки ТҲБЁ-ТН томонидан таништирилиб, имзо қўйдирилади.

ТХ бошлиғи тиббий кўрсатувларни инобатга олган ҳолда карцерга киритиб қўйиш тарзидаги интизомий жазонинг ижросини кечиктириш, карцерда сақлаш муддатини қисқартириш ёки қамоққа олинганни карцердан муддатидан илгари озод қилиш ҳуқуқига эга.

Агар қамоққа олинган кечиктириш даврида янги қоидабузарлик содир этмаган бўлса, у карцерга киритиб қўйиш тарзидаги интизомий жазодан озод қилиниши мумкин.

Юқори турувчи мансабдор шахс, прокурор ёки суд карцерга киритиб қўйиш тарзидаги интизомий жазо асоссиз ёхуд у содир этилган қоидабузарликка номутаносиб бўлган ҳолларда интизомий жазони енгиллаштириш ёки бекор қилиш ҳуқуқига эга.

Карцерда қамоққа олинганларни яқка сақлаш белгиланади.

Карцерда қамоққа олинганлар ётиш учун алоҳида жой ва кўрпа-тўшак билан фақат тунги ухлаш вақти учун таъминланади.

Карцерга киритиб қўйиладиган шахс ўзи билан сочиқ, совун, тиш чёткаси, тиш пастаси ёки порошогини олиб кириши мумкин. Карцерга киритиб қўйилган шахснинг ашёлари ва озиқ-овқат маҳсулотлари (тез бузиладиган озиқ-овқат маҳсулотларидан ташқари) ТХ маъмурияти томонидан сақланади.

Карцерга киритиб қўйиладиган шахсларга карцерда сақлаш учун мўлжалланган махсус кийим кийдирилади.

Карцерга киритилган шахсларни санитария ишловидан ўтказиш улар мазкур жазони ўтаб бўлганларидан кейин ёки ТХ тиббий ходимининг кўрсатмаси бўйича карцерда сақлаш вақтида ҳам ўтказилади.

Карцерга киритилган шахс касалликка чалинган тақдирда, ТХ тиббий ходимининг уни муддатидан олдин карцердан озод қилиш тўғрисидаги ёзма хулосасига асосан дарҳол озод этилади.

4-савол. ТХда сақланаётган вафот этган шахсларнинг жасадларини бериш, ТХда сақланаётган шахсларни озод қилиш.

ТХда сақланаётган вафот этган шахсларнинг жасадларини бериш.

ТХда сақланаётган шахс вафот этган тақдирда, ТХ маъмурияти бу ҳақда унинг яқин қариндошларига, қонуний вакилига, жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсга ёки органга ва прокурорга дарҳол хабар қилади. ТХда сақланаётган шахснинг вафот этганлиги факти бўйича ЖПКда назарда тутилган тартибда тергов олди текшируви ўтказилади.

ТХда сақланаётган вафот этган шахснинг жасади у билан боғлиқ барча тегишли тергов олди текшируви ўтказилганидан сўнг, жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг қарорига асосан сақлаш учун ТХга яқин жойдаги соғлиқни сақлаш муассасасининг моргига топширилади.

ТХда сақланаётган вафот этган шахснинг жасади суд-тиббий экспертизасидан ўтказилганидан, шунингдек ЖПКда назарда тутилган бошқа

ҳаракатлар бажарилганидан кейин вафот этган шахснинг эри (хотини), ота-онаси, фарзандлари ва бошқа қариндошларига ёки қонуний вакилларига ёхуд дафн этишни амалга ошириш мажбуриятини ўз зиммасига олган бошқа шахсларга топширилади.

Вафот этган шахснинг жасади уни талаб қилган шахснинг аризаси ва жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг қарори асосида дафн этиш учун берилади. Бунда вафот этган ТҲда сақланаётган шахсга тегишли бўлган ҳужжатлар, ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари унинг ариза билан мурожаат қилган қариндошлари ёки бошқа шахсларга белгиланган тартибда топширилади.

Ариза билан мурожаат қилган шахс ўзининг шахсини тасдиқловчи ҳужжатини кўрсатиши зарур.

ТҲда сақланаётган вафот этган шахснинг эри (хотини), ота-онаси, фарзандлари ва бошқа қариндошлари ёки қонуний вакилларида ёхуд дафн этишни амалга ошириш мажбуриятини ўз зиммасига олган бошқа шахслардан жасадни бериш тўғрисида ариза тушмаган тақдирда, вафот этган шахсни дафн этиш қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

ТҲда сақланаётган шахсларни озод қилиш.

Жиноят ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг қарори, шунингдек ушлаб туриш ёки қамокда сақлашнинг ЖПКда назарда тутилган муддати тугаши ТҲда сақланаётган шахсларни қамокдан озод қилишга асос бўлади.

ТҲда сақланаётган шахсларни қамокдан озод қилиш тўғрисида суриштирувчи, терговчи, прокурорнинг қарори ёхуд суднинг қарори келиб тушгач, ТҲ бошлиғи томонидан дарҳол амалга оширилади.

ТҲ бошлиғи ушлаб туриш муддати тугашидан ўн икки соат олдин ва қамокда сақлаш муддати тугашидан етти сутка олдин бу ҳақда жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсни ёки органни, шунингдек прокурорни ёзма шаклда хабардор қилиши шарт.

Агар ушлаб туриш ёки қамокда сақлашнинг ЖПКда белгиланган муддатлари тугаганидан кейин ТҲда сақланаётган шахсни озод қилиш, ушлаб туриш муддатини узайтириш, ушлаб турилганга нисбатан қамокқа олиш тарзидаги эҳтиёт чорасини қўллаш ёхуд қамокда сақлаш муддатини узайтириш тўғрисида суриштирувчи, терговчи, прокурорнинг қарори ёхуд суднинг қарори келиб тушмаган бўлса, ТҲларда қонунлар ижроси устидан назорат қилувчи прокурор ёхуд ТҲ бошлиғи ТҲда сақланаётган шахсни ўз қарори билан дарҳол озод қилади. Қарорнинг кўчирма нусхаси кечиктирмасдан жиноят ишини юритаётган мансабдор шахсга ёки органга, шунингдек прокурорга юборилади.

Қамоқдан озод қилинаётган ТХда сақланаётган шахсга унинг шахсий хужжатлари, ашёлари, шахсий ҳисобварағида сақланаётган пуллари, шунингдек қимматли қоғозлари ва бошқа қимматликлари, ТХда сақланаётган шахс сақланган муддат ҳамда уни озод қилиш асослари кўрсатилган маълумотнома берилади.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Тергов ҳибсхоналарининг ички тартиб қоидалари мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. ТХ худудига кириш ва ундан чиқиш
2. ТХда сақланаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари
3. ТХга олиб келинган шахсларни қабул қилиш ҳамда камераларга жойлаштириш
4. ТХда шахсларни шахсий тинтувдан ўтказиш, уларнинг бармоқ изларини олиш ва фотосуратга олиш ҳамда ашёлари ва озиқ-овқат маҳсулотларини кўздан кечириш.
5. Тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини олиб қўйиш.
6. ТХда сақланаётган шахсларнинг моддий-маиший таъминоти
7. ТХда сақланаётган шахсларнинг тиббий-санитария таъминоти
8. Посилкалар, йўқловлар, бандеролларни қабул қилиш ва ТХда сақланаётган шахсларга бериш
9. ТХда сақланаётган шахсларнинг хат-хабарларни олиши ва жўнатиши ҳамда қамоққа олинганларнинг пул жўнатмаларини олиши
10. ТХда сақланаётган шахсларнинг ҳар кунги сайрларини ўтказиш
11. ТХда сақланаётган шахсларнинг диний расм-русумларни адо этиши ҳамда фуқаролик-ҳуқуқий битимларда ва оилавий муносабатларда иштирок этиши
12. Қамоққа олинганларни меҳнати, аризалар, таклифлар ва шикоятлар юбориши, улар билан маданий-тарбиявий ишларни ташкил этиш, уларга рағбатлантириш ва интизомий жазо чораларини қўллаш.
13. ТХда сақланаётган вафот этган шахсларнинг жасадларини бериш, ТХда сақланаётган шахсларни озод қилиш.

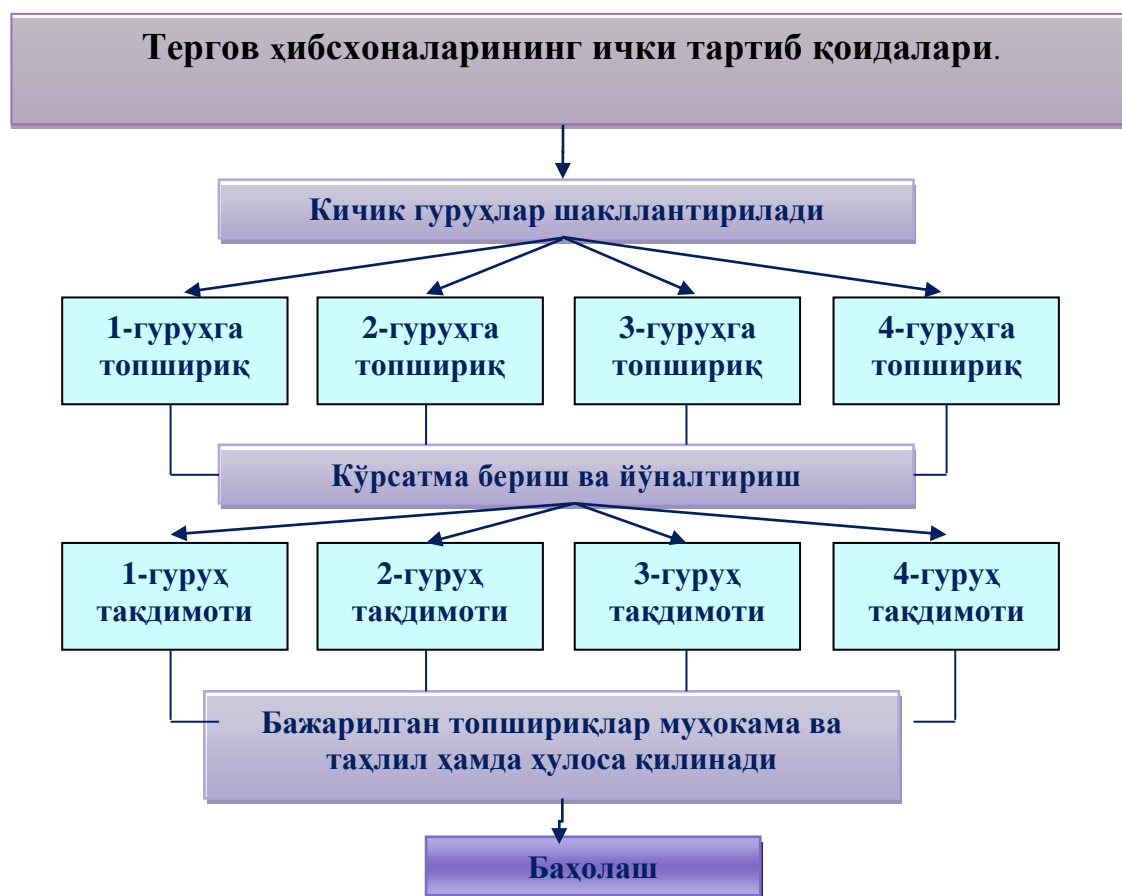
9-мавзу: Тергов ҳибсхоналарининг ички тартиб қоидалари.

Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ўқув машғулоти “*Кичик гуруҳларда ишлаш*” интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Кичик гуруҳларда ишлаш” методининг босқичлари

ИЗОХ: Ушбу метод қўлланилганда ҳар бир гуруҳга шартли ном берилиб, уларнинг жавоблари беш баллик тизим асосида баҳоланади. Бир гуруҳ бошқа гуруҳнинг саволига тўғри жавоб берса баллар тўғри жавоб берган гуруҳ ҳисобига ёзилади. Гуруҳларни ҳар бир гуруҳнинг жавоби тингланади умумлаштирилади, қўшимчалар билан тўлдирилади. Аниқ жавоблар тўхтамига келинади.

Ўқув машғулоти саволлари:

- 1-савол. ТҲ ҳудудига кириш ва ундан чиқиш
- 2-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари
- 3-савол. ТҲга олиб келинган шахсларни қабул қилиш ҳамда камераларга жойлаштириш

4-савол. ТҲда шахсларни шахсий тинтувдан ўтказиш, уларнинг бармоқ изларини олиш ва фотосуратга олиш ҳамда ашёлари ва озиқ-овқат маҳсулотларини кўздан кечириш.

5-савол. Тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини олиб қўйиш.

6-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг моддий-маиший таъминоти

7-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг тиббий-санитария таъминоти

8-савол. Посилкалар, йўқловлар, бандеролларни қабул қилиш ва ТҲда сақланаётган шахсларга бериш

9-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг хат-хабарларни олиши ва жўнатиши ҳамда қамоққа олинганларнинг пул жўнатмаларини олиши

10-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг ҳар кунги сайрларини ўтказиш

11-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг диний расм-русумларни адо этиши ҳамда фуқаролик-ҳуқуқий битимларда ва оилавий муносабатларда иштирок этиши

12-савол. Қамоққа олинганларни меҳнати, аризалар, таклифлар ва шикоятлар юбориши, улар билан маданий-тарбиявий ишларни ташкил этиш, уларга рағбатлантириш ва интизомий жазо чораларини қўллаш.

13-савол. ТҲда сақланаётган вафот этган шахсларнинг жасадларини бериш, ТҲда сақланаётган шахсларни озод қилиш.

9-мавзу: Тергов хибсхоналарининг ички тартиб қоидалари.

Амалий машғулоти (2-соат).

Амалий машғулоти

Ушбу ўқув машғулоти **“Сухбат”** интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

Машғулотида ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида диалогик характерга эга савол-жавобга асосланувчи ушбу метод негизини жонли мулоқот ташкил этади. Методнинг афзаллиги сухбат жараёнида ойдинлашмаган масалалар юзасидан қўшимча саволлар бериш, ўқувчи (тингловчи ва курсант)нинг фикрлашга ундаш имкониятининг мавжудлиги билан белгиланади. Таълимий муносабатнинг жонли мулоқотга асосланиши эса ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида руҳий яқинликни қарор топтириб, фаол фикр алмашиш имконини беради.

Методни қўллашда қуйидаги тартибда иш кўрилади:

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларни метод моҳияти билан таништиради

Ўқитувчи мавзу юзасидан ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўзлаштиришлари лозим бўлган масалаларга оид саволларни ишлаб чиқади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар билан таништирилади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар юзасидан мулоҳаза юритиб, масала моҳиятини ёритишга киришади (агар ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг жавоблари қониқарли деб топилса, навбатдаги савол берилади; борди-ю, жавоб қониқарли деб топилмаса, у ҳолда ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)га айнан мана шу масалани ойдинлаштиришга ёрдам берадиган қўшимча савол беради)

Ўрганилаётган масаланинг моҳияти тўла ёритилгач, суҳбат жараёнига яқун ясалади

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг фаолиятини баҳолаб, машғулотга яқун ясайди

Амалий машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. ТҲ ҳудудига кириш ва ундан чиқиш
- 2-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари
- 3-савол. ТҲга олиб келинган шахсларни қабул қилиш ҳамда камераларга жойлаштириш
- 4-савол. ТҲда шахсларни шахсий тинтувдан ўтказиш, уларнинг бармоқ изларини олиш ва фотосуратга олиш ҳамда ашёлари ва озиқ-овқат маҳсулотларини кўздан кечириш.
- 5-савол. Тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотларини олиб қўйиш.
- 6-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг моддий-маиший таъминоти
- 7-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг тиббий-санитария таъминоти
- 8-савол. Посилкалар, йўқловлар, бандеролларни қабул қилиш ва ТҲда сақланаётган шахсларга бериш
- 9-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг хат-хабарларни олиши ва жўнатиши ҳамда қамокқа олинганларнинг пул жўнатмаларини олиши
- 10-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг ҳар кунги сайрларини ўтказиш

11-савол. ТҲда сақланаётган шахсларнинг диний расм-русумларни адо этиши ҳамда фуқаролик-ҳуқуқий битимларда ва оилавий муносабатларда иштирок этиши

12-савол. Қамоққа олинганларни меҳнати, аризалар, таклифлар ва шикоятлар юбориши, улар билан маданий-тарбиявий ишларни ташкил этиш, уларга рағбатлантириш ва интизомий жазо чораларини қўллаш.

13-савол. ТҲда сақланаётган вафот этган шахсларнинг жасадларини бериш, ТҲда сақланаётган шахсларни озод қилиш.

10-мавзу: Маҳкумларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг умумий, хунар таълими.

2-савол. Маҳкумлар умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар таълими ва касб тайёргарлиги

1-савол. Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг умумий, хунар таълими.

Мамлакатимизда барча фуқаролар учун билим олиб, касб-хунар эгаллаш ҳуқуқи кафолатланган. Ҳатто жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган, озодликдан маҳрум этилган шахсларнинг ҳам таълим олиши учун шароит яратилмоқда.

Зеро, қонунга итоаткорлик, жамиятда юриш-туриш қоидаларига амалга қилиш, ижтимоий ҳаётга мослашувчанлик кўникмасини шакллантириш, янги жинойт содир этилишининг олдини олиш учун маҳкумларни ўқитиб, касб-хунарга йўналтириш муҳим саналади.

2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясига мувофиқ, жинойт ва жинойт-процессуал қонунчилигини такомиллаштиришнинг мутлақо янги устувор йўналишларини ишлаб чиқиш ҳамда амалга ошириш мақсадида Президентимизнинг 2018 йил 14 майдаги 3723-сонли қарорига биноан Ўзбекистон Республикасининг Жинойт ва жинойт-процессуал қонунчилигини такомиллаштириш концепцияси қабул қилинди. Концепция доирасида жазоларни либераллаштириш борасида қатор ишлар амалга оширилди.

Ўтган қисқа даврда озодликдан маҳрум қилинган шахсларнинг умумий ўрта ҳамда ўрта махсус, касб-хунар таълими олиши учун олтига жазони ижро этиш муассасасида умумтаълим, тўрттасида эса касб-хунар ўргатиш марказлари фаолияти йўлга қўйилди. Шунингдек, “Уста-шогирд” тизими

асосида маҳкумларни касб-хунарга йўналтириш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга ошириб келинмоқда.

Умумтаълим ва касб-хунар ўргатиш марказлари фаолият кўрсатмаётган жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълими олиши, шунингдек, барча жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг олий таълим эгаллаши учун имконият ва шароитлар яратиш, қолаверса, пробация хизмати учун кадрлар тайёрлаш тизимини йўлга қўйиш зарурати мавжуд. Шу боис, Ўзбекистон Президентининг “Жиноий жазони ижро этиш тизимида таълимни ташкил этиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори лойиҳаси жамоатчилик фикрини ўрганиш мақсадида норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари муҳокамаси порталига жойлаштирилди.

Илк бор қарор лойиҳасида умумтаълим муассасалари ва касб-хунарга ўқитиш марказлари фаолият кўрсатмаётган жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълими олиши, шунингдек, барча жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг олий маълумотли бўлиши учун зарур шарт-шароитлар яратиш назарда тутилган.

Шунингдек, меъёрий ҳужжат лойиҳасида 2021-2022 ўқув йилидан бошлаб озодликдан маҳрум қилинган шахсларнинг масофавий таълим шакли орқали умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълими олиши учун жазони ижро этиш муассасаларида фаолият кўрсатаётган умумтаълим ва касб-хунар ўргатиш марказларида, олий маълумот олиши учун эса тегишли олий таълим масканларида махсус ўқув гуруҳлари ташкил этилиши кўрсатилган. Махсус ўқув гуруҳида таълим олувчиларнинг ўрни олий таълим муассасаларининг белгиланган умумий қабул квоталарига кирмайди ва давлат бюджетидан молиялаштирилади.

Шунингдек, қарорда китобхонлик маданиятини шакллантиришга қаратилган вазифалар ҳам белгиланган. Жазога ҳукм қилинганлар ҳар ойда камида битта тавсия этилган адабиётни ўқиши лозим. Хулқ-атворини баҳолаш, жазосини енгиллатиш, муддатидан илгари шартли озод қилишда маҳкумларнинг билим ва касб-хунар эгаллашга виждонан ёндашувини ҳисобга олиш назарда тутилган. Бу уларнинг китобхонлик маданиятини ошириш ҳамда таълим олишга интилишини рағбатлантирувчи ўзига хос механизмдир.

Қарор лойиҳасида тегишли вазирлик ва идоралар олдига масофавий таълим шакли орқали билим олиш истагида бўлган маҳкумларни ўқишга қабул қилиш, шу жумладан, ҳужжатларини расмийлаштириш, топшириш, имтиҳонларни ўтказиш ва натижасини эълон қилиш, маҳбусларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-хунар ва олий таълим олишини ташкил этиш, уларга муайян маълумот олганини тасдиқловчи ҳужжатларни бериш, озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган собиқ ўқувчи ёки талабаларнинг таълим муассасаларидаги ўқишини давом эттириш тартиби каби қатор меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар тайёрлаш вазифаси қўйилган.

Жиноят-ижроия кодексининг 18-моддасига асосан, шикоятларни кўриб чиқиш ҳамда фуқароларнинг ҳуқуқ, эркинлик ва қонуний манфаатлари бузилгани ҳолларини ўз ташаббуси билан текширишда Олий Мажлиснинг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман) жазони ижро этиш муассасаларига монеликсиз кириш ҳуқуқига эга. Ушбу қоидадан келиб чиқиб, таълим олиш истагидаги маҳкумларни ўқишга қабул қилиш, шу жумладан, ҳужжатларини расмийлаштириш, топшириш, имтиҳонларни ўтказиш ва натижасини эълон қилишда инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи миллий институтлар вакиллари иштироқи назарда тутилса, жараённинг адолатли ва шаффоф ўтиши таъминланади.

Бизнингча, қарор лойиҳасидаги “ўрта махсус касб-ҳунар таълими” жумласи ўрнида “ўрта махсус профессионал таълим” жумласини ишлатиш мақсадга мувофиқ. Шунда қарор лойиҳаси Ўзбекистон Президентининг 2019 йил 6 сентябрдаги “Профессионал таълим тизимини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармони талабларига мувофиқ келади.

Озодликдан маҳрум этилган шахслар орасида билиб-билмай жиноят содир этган зиёлилар, илм-фан вакиллари ҳам мавжудлигини инобатга олсак, бу тоифа маҳкумлар учун олий таълимдан кейинги таълимни давом эттириш, илм-фан билан шуғулланиш, муайян соҳаларда тадқиқотлар олиб бориш, мавзуларни танлаш, тасдиқлаш ёки олдин танлаган мавзусини давом эттириш имконияти яратилса, электрон кутубхоналар ташкил этилиб, улардан илм йўлида фойдаланилса, бу саъй-ҳаракатлар, албатта, ижобий натижа беради.

Бугунги давр талабидан келиб чиққан ҳолда озодликдан маҳрум қилишга ҳукм қилинган шахсларнинг билим олиши, яъни, умумий ва ҳунар таълимнинг инсоннинг онгини шаклланиш жараёни, унинг ахлоқий фазилатлари, хулқ-атвори шаклланишида таълимнинг аҳамиятини доимо эътиборда тутишимиз лозим.

Жиноятга оид статистик маълумотлар таҳлиliga кўра судлар томонидан 2011 йилда жазо тайинланган маҳкумларнинг 32-35%гача бўлган қисмини тўлиқ умумий ўрта маълумотга эга бўлмаганлар ёки уларнинг маълумот даражаси 4-5-синф маълумоти даражасида қолиб кетганлар ташкил этади.

Шу нуқтаи назардан жазони ўташ жойларида маҳкумнинг умумий таълим даражасини ошириш унинг жазони ўташ пайтидаги ва ундан кейинги даврдаги хулқ-атвори билан узвий боғлиқдир. Бунда шу нарса аниқланганки, маҳкумнинг умумий таълим даражаси қанчалик юқори бўлса, унинг хулқ-атвори ҳам шунга мос даражада яхшиланиб боради. Бундан ташқари, юқори даражада таълим олиш маҳкум озодликка чиққанидан сўнг унинг ижтимоий мослашишига ҳам кўмаклашади. Шунинг учун ҳам умумий ва ҳунар таълими маҳкумни ахлоқан тузатишнинг асосий воситаларидан ҳисобланади.

Озодликдан маҳрум этиш жойларида маҳкумларнинг таълим олиши Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, Жиноят-ижроия кодекси, “Таълим тўғрисида”ги қонуни ва халқаро ҳужжатларда ўз ифодасини топган.

“ТАЪЛИМ ТЎҒРИСИДА”ги Қонун

Манба: УРҚ-637, 23.09.2020. @huqiqiyaxborot

Давлат олий таълим ва профессионал таълим муассасаларига ўқишга қабул қилиш ҳақида

Ҳатталик функцияларини ўзбекистоннинг давлат таълим муассасаларига қабул қилиш тўғрисида қонунда аниқлаш охирида амалга оширилади

Олий таълим муассасаларига давлат гранти асосида ўқишга қабул қилиш параметрлари Президент томонидан белгиланади

Олий таълим муассасаларига давлат гранти асосида ўқишга қабул қилиш параметрлари Президент томонидан белгиланади

Давлат олий таълим, ўрта махсус, профессионал таълим муассасалари ва уларнинг филиаллари, шунингдек давлат шартномасидаги олий, ўрта махсус, профессионал таълим ташкилотлари ва уларнинг филиаллари **Президент ёки Ҳукумат қарорлари билан** ташкил этилади

НОДАВЛАТ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ

Таълимчилар томонидан таълим аниқлади

Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси томонидан лицензия берилади

Ўқишга қабул қилиш тартибини муътадил белгиланади

ҚУЙИДАГИ ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИГА ЎҚИШГА ҚАБУЛ ҚИЛИШ ТАЛЛОВ АСОСИДА АМАЛГА ОШИРИЛАДИ

Олий таълим муассасаларига > академик лицензияга > Президент, ижод, истеъсолаштирадиган насабдор ва бошчаларга

“ТАЪЛИМ ТЎҒРИСИДА”ги Қонун

Манба: УРҚ-637, 23.09.2020. @huqiqiyaxborot

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯ

болаларни ўқитиш ва тарбиялашга, уларни умумий ўрта таълимга тайёрлашга қаратилган таълим туридир. Унда **6 ёшдан 7 ёшгача** бўлган болаларни бошланғич таълимга бир йиллик мактабий тайёрлаш ҳам назарда тутилади.

УМУМИЙ ЎРТА ТАЪЛИМ

1-ХИ синфларни ўқиниши олади

ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ

академик лицензияда 9 йиллик таълим ўрта таълим асосида **2 йил** мобайнида амалга оширилади

ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМ БОШЛАНҒИЧ, ЎРТА ВА ЎРТА МАХСУС ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМ ДАРАЖАЛАРИГА АҚРАТИЛАДИ

Бошланғич профессионал таълим	Ўрта профессионал таълим	Ўрта махсус профессионал таълим
касб-ўнгар мактабларида (Х синф битирувчилари негизида кундузги таълим шаклида) 2 йиллик интеграциялашган дастур асосида бепул амалга оширилади	коллекторларда давлат буюртмаси ёки тўлов шартнома асосида давомийлиги 2 йилгача бўлган кундузги, кечки ва сиртки таълим шакллари буйича амалга оширилади	техникумларда давлат буюртмаси ёки тўлов шартнома асосида давомийлиги камиди 2 йил бўлган кундузги, кечки ва сиртки таълим шакллари буйича амалга оширилади

ОЛИЙ ТАЪЛИМ

2 йилдан иборат: **Бакалаврият ва магистратура**

ОЛИЙ ТАЪЛИМДАН КЕЙИНГИ ТАЪЛИМДА

таълим докторантура, докторантура ва мустақил калланувчанлик асосида илмий даражага эга илмий ва илмий-педагогик кадрлар тайёрланади

КАДРЛАР МАЛАКАСINI ОШИРИШ

касбий билим, мадания ва кўникмаларнинг чуқурлаштирилиши ҳамда янгилаб берилишини таъминлаб, **кадрларнинг тоифаси, даражаси, разряди ва лавозини** оширишга ижтимоат қилади

МАКТАБДАН ТАШҚАРИ ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИГА

болалар, ўсмирлар ижодиети саройлари, уйлари, клублари ва марказлари, “Баркамол авлод” болалар мактаблари, болалар-ўсмирлар спорт мактаблари, болалар мусиқа ва санъат мактаблари, студиялар, ақборот-кутубхона ҳамда соғломлаштириш муассасалари кирди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилоти доирасида 1955 йилда қабул қилинган ва умумэътироф этилган “Маҳбуслар билан муомала қилишнинг минимал стандарт қоидалари”да маҳкумларни тўлақонли таълим олишлари учун жазони ижро этувчи муассасалар маъмурияти томонидан зарурий шарт-шароитлар яратиб берилиши лозимлиги қайд этилган. Чунончи, маҳкумлар кундузги ёруғликда ўқишлари ва ишлай олишлари учун деразалар етарли ўлчамларга эга бўлиши ҳамда сунъий шамоллатиш тизимининг мавжудлиги ва мавжуд эмаслигидан қатъий назар тоза ҳаво кирадиган тарзда ясалган, сунъий ёритиш эса маҳкумларнинг кўзларига хавф туғдирмайдиган ҳолда ўқишлари ёки ишлашлари учун етарли даражада бўлиши керак. Ҳар бир жазони ижро этиш муассасаси барча тоифадаги маҳкумлар фойдаланиши мумкин бўлган бадий ва таълим мазмунига эга китоблар мавжуд бўлган кутубхонага эга бўлишлари, ушбу кутубхоналардан барча маҳкумларни фойдаланишга рағбатлантириш кераклиги белгиланган.

Бундан ташқари ушбу минимал стандат коидаларнинг 77-қоидасида “Таълимдан фойда топишга қодир бўлган маҳкумлар билимини ошириши, уларнинг таълим олиш имкониятлари таъминланиши лозим. Саводсиз кишилар ва ёшларга таълим бериш мажбурий ҳисобланиши керак ва камокхона бошқарув органлари бунга алоҳида эътибор қаратишлари зарур.

Маҳкумларни ўқитишни йўлга қўйишда улар жазодан озод этилгандан кейин ҳам қийналмасдан ўқишни давом эттиришлари учун жазони ижро этиш муассасаларининг маъмуриятлари бор имкониятларини ишга солишлари ҳамда мамлакатда амал этаётган таълим тизими билан уйғун ҳолда олиб бориши керак” деб эътироф этилган.

Мамлакатимиз Конституциясининг 41-моддасида эса “Ҳар ким билим олиш ҳуқуқига эга. Бепул умумий таълим олиш давлат томонидан кафолатланади. Мактаб ишлари давлат назоратидадир” деб бежизга белгилаб қўйилмаган. Чунки, таълим кенг маънода инсон ҳаёти ва фаолиятининг барча соҳаларини қамраб олади. Инсон ҳуқуқлари соҳасида ҳам таълим четда қолмаган. Бу ҳеч шубҳасиз, Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги жазони ижро этиш муассасаларида жазони ўтаётган шахсларга ҳам тааллуқлидир.

Ўзбекистон Республикаси “Таълим тўғрисида”ги қонунининг 24-моддаси ва Жиноят-ижроия кодексининг 100-моддасига асосан озодликдан маҳрум этиш тарикасидаги жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг умумий ўрта таълими ташкил этилади. Ўз навбатида, жойлардаги жазони ижро этиш муассасаларининг маъмурияти маҳкумларга уларнинг таълим олиши ва мустақил тайёрланишлари учун юқорида кўрсатиб ўтилган қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда шароитлар яратади ҳамда зарур қўмак кўрсатади.

Жазони ижро этиш муассасаларида ёши ўттизгача бўлган маҳкумлар мажбурий равишда, ёши ўттиздан ошган маҳкумлар, биринчи ва иккинчи гуруҳ ногиронлари эса ҳоҳишларига кўра таълим олишга жалб этиладилар.

Маҳкумларнинг олий ва ўрта махсус ўқув юртларида таълим олишига йўл қўйилмайди, манзил-колониялардаги маҳкумлар бундан мустасно бўлиб, улар ўқув юртларининг сиртқи бўлимларида таълим олишлари мумкин. Бироқ ҳозирги пайтда муайян сабабларга кўра, яъни олий таълим муассасаларида сиртқи таълим тўхтатилганлиги боис манзил-колониялардаги маҳкумларнинг ушбу ҳуқуқини руёбга чиқаришнинг имкони бўлмайди.

Маҳкумларнинг умумий ўрта таълимини ташкил этиш қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади. Юқорида таъкидлаб ўтганимиздек, *мажбурий равишда умумий таълим олиш фақат 30 ёшга етмаган маҳкумларга тааллуқли*. Ёши 30дан ошган ёки I ва II гуруҳ ногиронлари бўлган маҳкумлар мажбурий таълим олишдан озод қилинадилар.

Улар ўз хоҳишларига кўра, умумий ўрта таълим олишга жалб қилинадилар. Бу инсоний мақсадларда қилинган. Чунки озодликдан маҳрум қилиш жойларида таълим олиш ўз ичига жазоловчи, қўшимча мажбурлов элементларини олмаслиги лозим.

Маҳкумларнинг умумий ўрта таълимни олишлари қонун томонидан рағбатлантирилади ва уларнинг хулқ-атворини баҳолашда, яъни уларни ахлоқан тузалиш даражасининг мезонини аниқлашда ҳисобга олинади. Бу эса жазони ўташ муддатидан илгари шартли равишда озод қилиш, жазони ўталмаган қисмини енгилроғи билан алмаштириш, амнистия актини қўллаш, афв этиш, маҳкумни жазони енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказиш, шунингдек бошқа турдаги белгиланган рағлантириш чораларини қўллашда муҳимдир.

Асосий умумий ўрта таълим олиш мажбурияти жорий қилинадиган маҳкумлар учун агар улар сабабсиз равишда дарс қолдирсалар ёки ўқишдан бош тортсалар интизомий жазога тортиладилар.

Асосий умумий ўрта таълим олиш жараёни умрбод озодликдан маҳрум қилинган шахслар жазони ўтаётган муассасаларидан бошқа ҳамма муассасаларда ташкил қилинади. Бунинг учун жазони ўташ тартибига зид бўлмаган барча шароитлар яратилади.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, ўтган асрнинг охириги йилларида бир қанча жазони ижро этиш муассасаларида асоссиз равишда тарқатиб юборилган умумий ўрта мактаблар эндиликда қайтадан замон руҳига мос равишда ташкил этилмоқда. Бугунги кунда кўплаб жазони ижро этиш муассасаларида умумий ўрта таълим мактаблари, ҳудудий (туман ва шаҳар) касб-ҳунар коллежларининг ўқув-маслаҳат пунктлари фаолият кўрсатмоқда ҳамда янгилари қурилмоқда. Мазкур ўқув масканлар маҳаллий ҳокимиятларнинг ихтиёрида бўлиб, улар томонидан маблағ билан таъминланади. Жазони ижро этиш муассасасининг маъмурияти эса маҳкумларга ўқиши учун шароит яратиб бериши керак. Бу дегани маҳкумларга дарсликлар, ўқув-ёзув қуролларидан фойдаланиш имкониятини бериш демакдир. Маъмурият маҳкумларни уларнинг ўқишлари вақтида режадан ташқари ишларга жалб қилмаслиги, уларнинг мустақил таълим олишларига кўмаклашиши зарур.

Имтиҳонлар топшириш пайтида таълим олаётган маҳкумлар Ўзбекистон Республикаси меҳнат қонунларига биноан ишдан озод қилинадилар. Таъкидлаш жоизки, жиноят-ижроия қонунчилиги маҳкумларнинг олий ва ўрта махсус таълим олишини ташкиллаштиришни назарда тутмаган бўлса-да, бироқ бу масала Жиноят-ижроия кодекси 100-моддасининг 3-қисмида бир қадар тартибга солинган.

Жазони ижро этиш муассасаларида 5-синф ва ундан юқори бўлган **синфлар сони камида тўрттани** ташкил этган ва ушбу синфларнинг ҳар бирида **йигирма кишидан кам бўлмаган ўқувчи** жамланган тақдирда умумий ўрта таълим мактаблари очилишига йўл қўйилади. Бу мактаблардаги

Ўқувчиларга 5-синф ва ундан юқори бўлган синфлар учун мўлжалланган дастур асосида умумий ўрта таълими берилади.

Жазони ижро этиш муассасаларидаги умумтаълим мактабларда таълим олаётган 9-синфни битирувчи маҳкумлар имтиҳонларни топширишлари учун қонун ҳужжатларига мувофиқ ишдан озод қилинадилар. Ўқувчи маҳкумларга имтиҳон сессиялари даврида ишдан озод қилинганлиги учун меҳнат ҳақи тўланмайди, бироқ имтиҳонлар сессияси жараёнида ўқувчи-маҳкумлар озиқ-овқат билан бепул таъминланадилар.

Жазони ижро этиш тизимидаги умумий ўрта мактаблардаги битирув имтиҳонлари ҳам барча умумтаълим мактаблари каби ҳар били 15 июнигача ўтказилади ва 20 июнга қадар ҳудудий умумтаълим мактаб директорлари томонидан битирувчи маҳкумларнинг шаходатномаларини расмийлаштирилиши таъминланади.

Умумтаълим мактабларининг 9-синф битирувчилари ўзларининг танлаган таълим йўналишлари ва мутахассисликлари бўйича жазони ижро этиш муассасасидаги мавжуд бўлган ҳудудий(туман ва шаҳар) касб-хунар коллежларининг ўқув-маслаҳат пунктларида ўқишни давом эттиришлари мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2010 йил 7 июндаги “Умумтаълим мактабларининг 9-синф битирувчиларини академик лицейлар ва касб-хунар коллежларида ўқитиш билан қамраб олишни таъминлаш бўйича норматив-ҳуқуқий базани янада такомиллаштириш тўғрисидаги 109-сонли Қарорига биноан 9-синф битирувчиларининг ўқишни давом эттириш тўғрисидаги аризалари асосида умумтаълим мактабларида ҳар йили 20 июнигача битирувчиларнинг ҳужжатлари билан биргаликда шахсий ҳужжатлар йиғма жилди ҳам шакллантирилади. Умумтаълим мактаб директорлари ёки директор ўринбосарлари ҳар йили битирувчилар ҳужжатлари йиғма жилдиини муассасада фаолият кўрсатаётган ҳудудий (туман, шаҳар) касб-хунар коллежларининг ўқув-маслаҳат пунктлари маслаҳат марказига топширадилар.

Умумтаълим мактаб битирувчисининг ҳужжатлари қабул қилинганлиги тўғрисида муассасада фаолият олиб бораётган ҳудудий (туман ва шаҳар) касб-хунар коллежлари директори томонидан тўрт нусхада топшириш-қабул қилиш далолатномаси расмийлаштирилади.

Жазони ижро этиш муассасаларида фаолият олиб бораётган ҳудудий (туман ва шаҳар) касб-хунар коллеж директорлари ҳар йили 5 июлга қадар жазони ижро этиш муассасаларида фаолият кўрсатаётган умумтаълим мактабларидан қабул қилинган ҳужжатлар йиғма жилдлари асосида битирувчиларни қабул қилиш бўйича буйруқларни расмийлаштиради ва янги ўқув йилидан бошлаб маҳкум муассасадаги ҳудудий (туман ва шаҳар) касб-хунар коллежларининг ўқув-маслаҳат пунктларида ўқишни давом эттириши учун шароитларни яратиб берадилар.

Маҳкумларнинг таълим олишга интилишлари уларнинг жинси, ёши ва соғлиғининг ҳолатидан қатъий назар рағбатлантирилиши керак. Бу сезиларли

тарбиявий самара беради ва маҳкумнинг ҳукукий ҳолатини ўзгартиришга олиб келади. Жазони ижро этиш муассасаларининг педагогик жамоалари жазони ижро этиш муассасаларнинг маъмуриягига маҳкумлар билан тарбиявий иш олиб боришда кўмаклашадилар. Ўқитувчилар одатда салбий психик ўзгаришларга эга шахсларга психологик-педагогик таъсир кўрсатиш тажрибисига эга инсонлардир. Шунинг учун ҳам улар жазони ижро этиш муассасаларида тарбиявий жараёнга ижобий ёндашишлари мумкин.

Маҳкумларни ҳунар таълими ва касб тайёргарлиги.

Жиноят-ижроия кодексининг 101-моддасига мувофиқ жазони ижро этиш муассасаларида ҳунар таълими берилади ва (ёки) маҳкумлар ишлаб чиқаришда касбга ўргатилади.

Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларга ҳунар таълимини бериш ва уларни касбга ўргатишдан асосий мақсад - бу маҳкумларга касб-ҳунар эгаллаб олишдаги билим ва малакаларни бериш, жазодан озод бўлгандан кейинги даврда меҳнат фаолиятига киришиб кетиш учун шарт-шароитлар яратиш, уларнинг ахлоқан тузалиши учун ижобий таъсир кўрсатиш ҳисобланади.

Маҳкумларга ҳунар таълимини бериш ва уларни касбга ўргатиш қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Маҳкумларга ҳунар таълимини бериш ва уларни касбга ўргатишдан асосий мақсад уларни ижтимоий-фойдали фаолиятга жалб этиш ва касб-ҳунар ўргатишдир. Бунда ихтисослиги бўлмаган маҳкумларга касб ўргатишга эътибор қаратилади. Фақат I ва II гуруҳ ногиронлари, 60 ёшдан ошган эркаклар ва 55 ёшдан ошган аёллар бундан мустаснодирлар. Уларга бирор касбни эгалламоқчи бўлсаларгина бундай имконият берилади. Қонунда бу ҳолатга эътибор берилишининг боиси шундан иборатки, маҳкумлар фақат озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаётганларидагина эмас, балки озодликка чиққанларидан кейин ҳам қонунга итоаткор ҳуқ-атворга эга бўлишлари, озодликка чиққанларидан кейин ҳаётга қўшилиб кета олишлари учун зарурдир. Юқори малакали ишчиларни тайёрлаш фақат жазони ижро этиш муассасалари учунгина эмас, балки бутун жамият учун ҳам зарурдир. Бу айниқса, ишчи кучи кўп бўлган, ходимларга нисбатан талаб ошиб бораётган ҳозирги шароитларда жуда ҳам муҳимдир.

Маҳкумларнинг ўрта махсус, касб-ҳунар таълими. Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг ҳунар таълими асосан ишлаб чиқаришдан ажратилмаган ҳолда олиб борилади. Турли касбларни (мутахассисликлар) ўрганиш бўйича курсларда ўқишнинг муддати олти ойдан бир йилгача, мураккаброқ касбларга ўргатиш муддати эса муассасада ташкил этилган ҳудудий касб-ҳунар коллежларининг ўқув-маслаҳат пунктларида **уч йилгача муддатга** белгиланади. Шунинг учун жазони ижро этиш муассасаларида ташкил этиладиган ҳудудий (туман ва шаҳар) касб-ҳунар коллежларининг

ўқув-маслаҳат пунктларида маҳкумлар ишлаб чиқаришдан ажратилган ҳолда таълим оладилар.

Маҳкумлар касб тайёргарлиги. Маҳкумлар касб тайёргарлиги бевосита ишлаб чиқаришда уларга касб ўргатиш орқали амалга оширилади. Касб ўргатиш якка тартибда(индивидуал), бригада(гурух) ёки **курс** таълими шаклида олиб борилади. Бу жараёнда дастлабки касб **тайёргарлиги** ҳам, малака ошириш ҳам йўлга қўйилиши мумкин.

Янги мутахассисликка ўргатиш қуйидагича амалга оширилади: **ўқув касбий-техник устахоналарда**– якка тартибда, бригада ва курс методлари асосида, шунингдек, мақсадга йўналтирилган курсларда. Шунинг учун касбга ўргатиш маҳкумлар ишлайдиган корхона фаолиятининг хусусияти, у ёки бу мутахассисликка бўлган талабдан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади. Айни пайтда маъмурият алоҳида минтақаларнинг оммавий касбларга бўлган талабини ҳисобга олиши керак. Бунда маҳкумлар озодликка чиққанларидан кейин уларнинг мутахассисликларидан фойдаланиш мумкинлиги назарда тутилмоғи лозим.

Жазони ижро этиш муассасаларида ҳозирги пайтда маҳкумларни касб ва ҳунарга ўргатиш учун қуйидаги йўналишлар бўйича курслар ташкил этилиши мумкин:

Якка тартибда касбга ўргатиш - касб-ҳунар ўрганаётган маҳкумга бошқа бир тажрибали ишчи маҳкумни бириктириш ва унга касб-ҳунарнинг сир-асрорларини ўргатиш ҳамда амалий малакани шакллантириш орқали амалга оширилади;

Бригада усулида касбга ўргатиш – маҳкумни бригададаги тажрибали мутахассис ёки инструкторга тайинлаш орқали маҳкумга касб-ҳунар ўргатиш йўлга қўйилади;

Муассасада турли касб (мутахассислик)ларни ўрганиш бўйича курслар ташкил этиш ва уларга маҳкумларни жалб этиш. Бунда муассасадаги ишлаб чиқариш тури, иш ўринларининг миқдори, ишлаб чиқаришдаги зарур бўлган мутахассисликлар инobatга олинади;

Жазони ижро этиш муассасаларидаги мавжуд бўлган ҳудудий (туман ва шаҳар) касб-ҳунар коллежларининг ўқув-маслаҳат пунктларида маҳкумларни турли хил касб ва ҳунарга ўргатиш.

Бевосита ишлаб чиқаришда янги касб ўрганган ёки малакасини оширган ва малака ошириш имтиҳони муваффақиятли топширган шахсларга олган мутахассислиги ва берилган разряди, даражаси, тоифаси тўғрисидаги ягона намунадаги ҳужжат топширилади. Бу ҳужжат маҳкумнинг шахсий йиғма жилдда сақланади ва жазони ижро этиш муассасасидан бўшатилаётган пайтда унинг қўлига берилади.

Ихтисослиги бўлмаган маҳкумларнинг касб ўрганишлари уларнинг ўзига хос мажбуриятларидан бўлиб, бундан бош тортган маҳкумларга нисбатан Жиноят-ижроия кодексида кўрсатилган таъсир чоралари қўлланилади.

Маҳкумларнинг ҳунар таълими вазифаларини ҳал қилишнинг муҳим жойи муассасада ташкил этиладиган ҳудудий (туман ва шаҳар) касб-ҳунар коллежларининг ўқув-маслаҳат пунктларини ва ўқитишнинг бошқа шакллариини юқори малакали муҳандислик-педагогик кадрлар билан таъминлашдир. Гарчи бу халқ таълими вазирлиги ва жойлардаги мутасадди органларининг мажбурияти ҳисобланса-да, озодликдан маҳрум қилиш муассасалари маъмуриятига ҳудудий (туман ва шаҳар) касб-ҳунар коллежларининг ўқув-маслаҳат пунктлари, мактаблар, курслар ва шу кабиларни юқори малакали кадрлар билан комплектлаштиришга ҳар томонлама ёрдам бериши керак.

Маълумки, маҳкумни ахлоқан тузатишнинг асосий воситаларига жазони ижро этиш ва ўташнинг белгиланган тартиби (режими), ижтимоий-фойдали меҳнат, тарбиявий иш, умумий ва ҳунар таълими, касб тайёргарлиги ва жамоат таъсири киради.

2-савол. Маҳкумлар умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими ва касб тайёргарлиги.

Маҳкумларнинг умумий ўрта таълими Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг умумий ўрта таълими ташкил этилади. Муассаса маъмурияти маҳкумларга улар таълим олиши ва мустақил таълим олиши учун қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда шароитлар яратади ҳамда зарур кўмак кўрсатади.

Ёши ўттиздан ошган маҳкумлар, I ва II гуруҳ ногиронлари хоҳишларига кўра таълим олишга жалб этиладилар. Маҳкумларнинг олий ва ўрта махсус ўқув юртларида таълим олишига йўл қўйилмайди, манзил-колониялардаги маҳкумлар бундан мустасно бўлиб, улар ўқув юртларининг сиртқи бўлимларида таълим олишлари мумкин.

Ўқув юртларида таълим олаётган маҳкумлар имтиҳонларни топшириш учун қонун ҳужжатларига мувофиқ ишдан озод қилинади. Маҳкумларнинг умумий ўрта таълимини ташкил этиш қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Жазон ижро этиш муассасаларидаги маҳкумларнинг умумий ўрта ва касб-ҳунар таълими ҳамда уларнинг ишлаб чиқаришдаги касб тайёргарлиги ташкил этилади. Ўқув жараёни ва касбга ўргатишни ташкил этиш таълими органларининг норматив ҳужжатлари талабларига мувофиқ равишда ҳамда сақлаш режими, кун тартиби ва турли тоифадаги маҳкумларни батамом ажратиб қўйиш қонидларига риоя этилишини инобатга олган ҳолда амалга оширилади.

Маҳкумларнинг олий ва ўрта махсус ўқувюртларида таълим олишига йўл қўйилмайди, жазони манзил-колонияларида ўтаётган шахслар бундан мустасно бўлиб, улар ўқув юртларининг сиртқи бўлимларида таълим олишлари мумкин.

Муассасаларнинг маъмурияти мактаблар ҳамда касб-ҳунар таълими йўналишидаги ўқув даргоҳлари ишига ҳар тарафлама ёрдам беради ҳамда ўқув жараёнини назорат қилиб боради.

Ўқув юртларида таълим олаётган маҳкумлар имтиҳонларни топшириш вақтида Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари мажмуасида белгиланган тартибда ишдан озод этиладилар. Ана шу давр учун уларга иш ҳақи Ўзбекистон Республикасининг меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатлари мажмуасига мувофиқ ҳисолаб чиқарилади.

Маҳкумларнинг таянч маълумот олишлари ишдан бўш вақтларида ташкил этилади. Маҳкумларнинг олий ва ўрта махсус ўқув юртларида таълим олишларига йўл қўйилмайди. Фақат манзил колонияларида сақланаётган маҳкумларга ўқув юртларининг сиртки бўлимларида таълим олишларига йўл қўйилиши мумкин. Маъмурият ўқув юртининг хусусиятларини инобатга олиб, нодавлат ўқув юртларида ўқишларига рухсат бермаслиги мумкин. Маҳкумларнинг сиртдан ўқиш вақтларида уларнинг имтиҳонлари учун ажратилган вақтларида ишдан озод қилинадилар. Маҳкумларнинг сиртдан ўқишларига кетадиган харажатлар маҳкумларнинг ўз ҳисобига амалга оширилиши мумкин.

Агар жазони ўтаётган маҳкумларнинг ёши 30 дан ошганлари, 1 ва 2-гуруҳ ногиронлари бўлишсалар улар фақат ўзларининг розиликлари билангина ўрта таълимни олишга жалб қилинишлари мумкин. Уларни мажбуран ўрта таълим олишларига тўғридан-тўғри қонуннинг ўзида тақиқланмоқда.

Жазони ижро этиш муассасаларида ўрта махсус, касб-ҳунар таълими берилади ва (ёки) маҳкумлар ишлаб чиқаришда касбга ўргатилади.

Маҳкумларга ўрта махсус, касб-ҳунар таълими бериш ва уларни касбга ўргатиш қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Жазони ижро этиш муассасаларида озодликдан маҳрум этилиб жазони ўтаётган маҳкумлар учун ахлоқ тузатиш муассасасида ва ундан кейин ҳам ишлаш имконини берувчи мажбурий бошланғич касб-ҳунар таълими (маълум бир мутахассисликка эга бўлмаган ҳолда) ва касб-ҳунарга тайёрлаш ташкил қилинади.

1-ва 2-гуруҳ ногирони бўлган маҳкумлар ва 60 ёшдан катта, 55 ёшдан катта бўлган аёллар (маҳкумалар) ўз хоҳишларига биноан ўзларига мос келувчи касб-ҳунар олишлари мумкин. Уларга нисбатан мажбурий тартибда ўрта касб-ҳунарга олишга йўл қўйилмайди.

Маҳкумларнинг касб-ҳунар таълими ва тайёргарлигини олишлари уларнинг ахлоқ тузатиш даражаларига оид (шуни ҳисобга олган ҳолда белгиланади) тарзда ташкил қилинади.

Маҳкумларнинг бошланғич касб-ҳунар таълими ва касб-ҳунар тайёрлови Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан келишилган тартибда белгиланади.

Озодликдан маҳрум қилинганларнинг касб-ҳунар таълимини олишлари ҳақида қонун нормалари аввалги амалда бўлган қонун нормаларидан фарқ қилмайдиган хусусиятга эгадир. Шунингдек, меҳнат-фаолиятига бўлган муносабатларини ҳам кўриб чиқади. Унда озодликдан маҳрум этилганлар

ахлоқ тузатиш муссасаларида мажбурий бошланғич касб-хунар таълими (маълум бир мутахассисликка йўналтирилмаган умумий) олишлари қайд этилган ва бу тайёрлов уларга ахлоқ тузатиш муассасаларида ёки ундан кейин (озодликка чиққандан кейин) ҳам ишлаш имконини беради.

Бошланғич касб-хунар таълими амалдаги қонунларга мувофиқ ҳолда таълим программаларининг намуналари ишлаб чиқилган. Уни (таълим программаларини) судланганлар Ўзбекистон Республикасининг Ички ишлар вазирлиги ва Халқ таълими вазирлиги томонидан ташкил этилган махсус касб-хунар билим юртларида оладилар. Касб-хунар таълими умумий таълим стандартлари даражасида ва программалари асосида ташкил қилинади, фақатгина озодликдан маҳрум этилганларнинг шарт-шароитлари, тартиб қоида талаблари ва кун тартибига мос келадиган ҳолда ўқитишни ташкил қилишда баъзи мослаштиришлар (ўзгартириш) киритилиши мумкин. Ўқитиш вақти тугагач эса тегишли имтиҳонларни топширишиб, бир хил наъмунадаги (кўринишдаги) ва маълум бир касб ёки мутахассисликка тегишли бўлган хужжат берилади. Бу ишчи кадрларни шу аснода тайёрлаш бирмунча самаралироқдир. Бу маҳкумларни озодликка чиққанларидан сўнг озодликнинг шарт-шароитларига ва бозор масалаларига тезроқ ва осонроқ мослашиш имконини беради.

Мутахассисликка асосланган (маълум бир касб эгаси, мутахассис бўлолмайдиган) бу ўқитиш (таълим олиш турлари) озодликдан маҳрум этилганларнинг муайян бурчи ҳисобланиб, ундан бош тортиш ҳоллари кузатилса жазони ижро этиш муассасасининг ички тартиб қоидалари асосида маълум бир чора-тадбирлар кўрилади ва ҳатто кучайтирилган (қаттиқ) жазо турлари қўлланиши кўзда тутилади. Фақатгина бундай мажбуриятдан, 1-чи ва 2-чи гуруҳ ногиронлари, 55 ёшдан катта бўлган аёллар ва 60 ёшдан катта эркак маҳкумлар озод қилинади, улар маълум бир таълимни ўз хоҳишларига ва ўзларига мос келадиган шароитларга биноан олишлари мумкин. Тайёрлов формалари турли кўринишда, алоҳида (якка) ёки гуруҳ шаклида, турли хил курслар ва мактаб ва бошқа шаклларда бўлиши мумкин. Судланганлар бу ерда маълум бир касб-хунарга йўналтирилган ҳолда ўз малакаларини оширишади. Бундай касб-хунар таълимининг устунлик тарафи, судланганлар ҳар кунги бажарадиган ишларида амалиёт ўтаб билимларни мустаҳкамлашади, ишлаб чиқариш унумини оширади. Кейинги йилларда амалиётни ўташ судланганларнинг хоҳишига биноан ўтказилиб, уларда у ёки бу мутахассислик ҳақида 10-15 та гувоҳномаларга эга бўлишарди, лекин касбий амалиёт ўташмас эди. Қолаверса, маҳкумларнинг тайёргарликларини (таълим олишлари) оширишга бўлган интилишлар доим яхши қабул қилинар эди. Шу боис изоҳланаётган моддада маҳкумларнинг бошланғич таълим ва касб-хунарга тайёрланишлари уларнинг интизомга чақирилиши даражалари мезони асосида йўлга қўйилган. У маҳкумларнинг хулқ-атвори ва жамиятда (озодликка чиқгач) муваффақият билан ўрнашиб кетишлари ҳам кўзда тутган.

Хулоса шуки, маҳкумларнинг таълим олиш ҳуқуқини таъминлаш ва китобхонлик маданиятини шакллантириш орқали уларнинг тафаккурини кенгайтириб, жамиятга ижтимоий мослашувида ёрдам берилган, мамлакатимизда инсон ҳуқуқларини таъминлаш ва кафолатлашда яна бир муҳим қадам қўйилган бўлар эди.

Мустақил тайёргарликучун топшириқ:

Маҳкумларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Жазони ижро этиш муассасаларининг турлари
2. Манзил-колонияларда жазони ўташ.
3. Қаттиқ тартибли колонияларда жазони ўташ.
4. Умумий тартибли колонияларда жазони ўташ.
5. Махсус тартибли колонияларда жазони ўташ.
6. Турмаларда жазони ўташ.

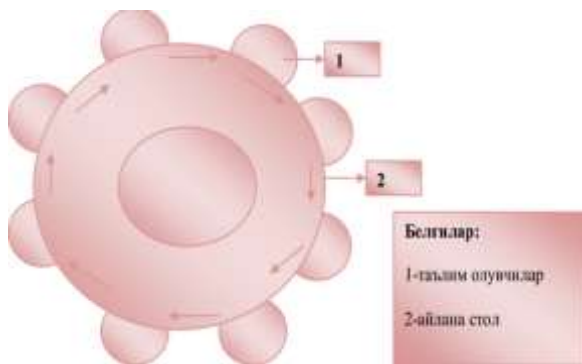
10-мавзу: Маҳкумларнинг умумий ўрта, ўрта махсус, касб-ҳунар таълими.

Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу ўқув машғулоти *“Давра суҳбати”* интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Давра суҳбати” методи – айлана стол атрофида берилган саволлар юзасидан тингловчилар томонидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдириш орқали олиб бориладиган ўқитиш методидир.

тингловчилардан ушбу савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришларини сўрайди ва айлана бўйлаб ҳар бир таълим олувчи ўз фикр-мулоҳазаларини оғзаки баён этадилар.

Сўзлаётган тингловчини барча диққат билан тинглайди, агар муҳокама қилиш лозим бўлса, барча фикр-мулоҳазалар тингланиб бўлингандан сўнг

муҳокама қилинади. Бу эса тингловчиларнинг мустақил фикрлашига ва нутқ маданиятининг ривожланишига ёрдам беради.

Ўқув машғулотнинг саволлари:

1-савол. Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларнинг умумий, хунар таълими.

2-савол. Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларни касбга йўналтириш.

11-мавзу: Жазони ижро этиш тизимида тарбия колониялари фаолиятининг ўзига хослиги.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Жазони ижро этиш тизимида тарбия колонияларининг тўтган ўрни ва таркибий тузилиши.

2-савол. Тарбия колонияларида жазони ўташ тартиби ва шартлари.

3-савол. Тарбия колонияларида қўлланиладиган қўшимча рағбатлантириш ва интизомий жазо чоралари

4-савол. Маҳкумларни тарбия колонияларида қолдириш ва маҳкумларни тарбия колонияларидан жазони ижро этиш колонияларига ўтказиш.

1-савол. Жазони ижро этиш тизимида тарбия колонияларининг тўтган ўрни ва таркибий тузилиши.

Ўзбекистон Республикасида вояга етмаган маҳкумларни озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташлари учун қонунда тарбия колонияси назарда тутилган.

Қонунчилигимизда «тарбия» терминига урғу берилиши бежиз эмас, чунки тарбия колонияларида жазони ижро этиш колонияларига қараганда маҳкумларга психологик-педагогик ва тарбиявий таъсир кўрсатишнинг турли шакллари ва методлари кўпроқ ишлаб чиқилган ва ушбу методларни амалиётда кўпроқ қўллаш талаб этилади. Бунда маҳкумларни - ёши, индивидуал хусусиятлари, психологик ва жисмоний ривожланиш ҳолатлари албатта эътиборга олинади.

Жазони ижро этиш тизимида вояга етмаганларга нисбатан жазони уташ жойларини тарихи ҳақида тухталадиган бўлсак, ўтган асрнинг бошларигача бу масалага жиддий эътибор берилмаган.

Масалан:- 1909 йилгача Россия турма қонунчилигида 10 ёшдан 17 ёшгача бўлган вояга етмаганлар катта ёшдагилар билан биргаликда сақланиб келган.

Туркистонда биринчи вояга етмаган маҳкумларни тарбиялаш учун мулжалланган тиббий таълимот муассасалари фақат 1921 йилга келиб

Туркистон АССР Адлия халқ комиссарлиги томонидан 1921 йил 29-майда тасдиқланган «Вояга етмаган озодликдан маҳрум этилганлар учун мулжалланган Тошкент меҳнат уйи (Реформаториумлар) тўғрисида» ги Низом асосида ташкил этилади.

1955 йилда келиб Собик Иттифоқда расман вояга етмаганлар учун тарбия меҳнат колониялари ташкил этилди ва уни икки тури бўлиб:- умумий ва кучайтирилган тартибли турларга жорий этилди.

2003 йил 12 декабрдаги Жиноят ижроия кодексининг 125-моддаси 3 ва 4 қисмларига ўзгартиришлар киритилиб «умумий ва кучайтирилган тартиботли» деган сўзлар чиқариб ташланди. 2004 йилга келиб кучайтирилган тартибли тарбия колониялари тўғатилди ва Республика бўйича битта тарбия колонияси қолди.

Ўзбекистон Республикаси ЖК нинг 17 моддаси 2 қисмига асосан жиноят содир этгунга қадар 13 ёшга тулган шахслар жавбгарликни оғирлаштирадиган ҳолатарда (қайси жиноятлар) қасддан одам ўлдирганликлари учунгина жабогарликка тортиладилар деб кўрсатилган. (Вояга етмаган озодликдан маҳрум қилинган 6 ойдан 10 йилгача ЖИК нинг 85 моддаси 1 қисми). Бир неча ҳукм юзасидан тайинланган жазо 15 йилдан ошмаслиги белгиланган. Демак ТК да 13 ёшдан 18 ёшгача бўлган шахслар ва муассаса бошлиғининг, прокурор томонидан тасдиқланган қарорига асосан қолдирилган (ТК жазони ўташ даврида салбий тавсифга эга бўлмаган) 21 ёшгача бўлган вояга етган маҳкумлар жазо муддатини ўтайдилар.

Тарбия колонияларида биринчи ўринда маҳкумларнинг тарбияси ва таълими уларни ҳалол яшашга тайёрлаш масалаларини кўйилади. Вояга етмаганларга қарши кўрашишнинг ўзига хос хусусияти шундан иборатки бунда ҳуқуқбузар шахснинг хусусиятлари ва психологик жисмоний ҳолати ҳисобга олинади.

Психология фани шахс шаклланишининг икки босқичини ажратиб кўрсатади:

✚ Ўспиринлик яъни болаларнинг 11-12 ёшдан 15 ёшгача бўлган даври.

✚ Кичик ўрта ёш яъни 15-18 ёш.

✚ 14-17 ёшдаги вояга етмаган – бу одатда умумий ўрта таълим ёки касб ҳунари мактабининг лицей коллеж ўқувчиси баъзан эса қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш саноатининг фаол иштирокчиси ҳамдир. Бу ёшда одам ўзининг илк мустақил қадамларини кўя бошлайди. Унинг табиати ҳали шаклланимаган бўлади. Психологик сифатлари ва хусусиятлари ҳали барқарор бўлмайди, қилмишлари ва хатти-ҳаракатлар шунчалик изчил эмаски, улардаги бирор истикболли хулқ-атворни кузатиш баъзан жуда қийин бўлади. Бундан ташқари уларнинг хулқ- атвор ва унинг оқибатлари ҳақидаги тасаввурлари шунчаки юзаки бўладики улар жавобгарлик ҳақида чуқур ўйлаб ўтирмайдилар айнан шу ёшдаги даврда улар катталарга ўхшашга ҳаракат қиладилар.

Кичик ўрта ёш маънавий ва жисмоний кўчнинг тез ривожланиб бориши билан тавсифланади. Бу одамни мустақил меҳнат ва ижтимоий ҳаётга

лаёқатли қилади. Одамларга ва ўзига қизиқиш уйғотади. Низоилик ва хиссиётга берилувчанлик яққол намоён бўлади. Бу ёрқин изтироблар, хиссиётлар, ўртоқлик ва дўстлик хиссининг ривожланиш давридир.

Шундай қилиб вояга етмаган шахс ҳали етарлича шаклланмаган ва у ўлғаймаган кишидир. Тарбия колонияларида амалда оғир жиноят (ўғирлик, қасддан одам ўлдириш, баданга оғир шикаст етказиш, номусга тегиш ва х.к.) содир этган шахслар шунингдек, илгари жиноят содир этган ва ахлоқан тузалмаган шахслар сақланади. Тахлил шуни кўрсатадики вояга етмаган жиноятчиларнинг фақат 15-20% гина жиноят содир этиш пайтида ижобий ижтимоий педагогик тавсифга эга бўладилар ва жиноятни катталарнинг гиж-гижлаши ёки шухлик оқибатида содир этадилар. Агар содир этилган жиноятларнинг асосий турлари бўйича олиб қараладиган бўлса, вояга маҳкум ўғил болаларнинг 74% иқтисодиёт соҳасида жиноят этган маҳкумлардир, жумладан ўғирлик учун 62%, талончилик учун 8% ва босқинчилик 4% дан 14% ортиқ жиноятчиар инсоннинг ҳаёти соғлиги ва жинсий эркинликларига қарши оғир жиноятлар содир этган шахслардир. Жумладан 5% - одам ўлдириш учун, 3% - қасддан баданга шикаст етказганлик учун, 7% номусга текганлик учун судланган.

Вояга етмаган маҳкума қизлар орасида 62% дан ортиғи иқтисодиёт соҳасидаги жиноятлар учун судланган, жумладан ўғирлик учун 38%, товламачилик учун 24%, ҳаёт ва соғлиққа қарши жиноятлар учун 22% ҳукм қилинган. Вояга етмаган маҳкум ўғил болаларнинг 48%га 5 йилдан – 10 йилгача озодликдан маҳрум этиш тариқасидаги жазо белгиланади. 3-5 йилгача озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинганлар 28%, 1-3 йилгача ҳукм қилинганлар 18%, 10 йилдан ортиқ муддатга ҳукм қилинганлар 7% ни ташкил этади. Тарбия колонияларида сақланаётган маҳкумларни тавсифлашда психологик педагогик хусусиятлар содир этган жиноятнинг хусусияти ва оғирлигини ҳисобга олган ҳолда 15-17 ёшли жиноятчиларни ажратиб кўрсатиш лозим (тарбия колонияларида улар ўғил болаларнинг 57%; қизларнинг 40% ни ташкил қилади).

Улар асосан ўзларининг ёшида англаб содир этилган жиноятлар учун жазоланганлар бу шахслар қасддан одам ўлдириш, қасддан баданга оғир шикаст етказиш, номусга тегиш, талончилик, ўғирлик, ашадий безорилик ва хоказолар учун судланганлар. Бундан ташқари, ушбу успиринларга тарбиявий таъсир чоралари кўрсатилган лекин улар натижа бермаган.

Россия калонияларида 21 мингдан ошиқ ваёга етмаганлар сақланади шулардан 13000 таси қизлар улар 3та тарбия калонияларида сақланади.

Россия Федерациясида 23 та табия калониялар мавжуд Ўзбекистонда 1та тарбия колония бор у Тошкент вилояти Занги-ота туманида жойлашган.

Россия Федерациясида табия калониялар одатдаги, енгиллаштирилган, имтиёзли, қаттиқ тартибли режимларга бўлинади.

Хабар берилишича, ҳозирги кунда Тарбия колониясида республика бўйича жами 49 нафар вояга етмаган маҳкум тарбияланмоқда. Шундан энг кичиги 14 ёш ва энг катта тарбияланувчи 20 ёшда.

Қайд этилишича, Вазирлар Маҳкамасининг 318-сонли қарори билан 2019-2020 ўқув йили Тарбия колонияси қошида Зангиота тумани Халқ таълими бошқармасига қарашли 35-сон мактаб филиали очилиб, унда 14 нафар олий тоифали ўқитувчи ва педагоглар таълим бермоқда.

Тарбияланувчилар яшаш шароити, ётоқхонаси 2019 йил республикада ягона «кубрик» усулида таъмирланган.

«Тарбия колониясида амфитеатр барпо этилган, амфитеатр барпо этишдан мақсад, болаларда нутқ маданиятини ривожлантириш ва ўз фикрини мустақил равишда баён қилиши, бу ҳам бир тарбия усули ҳамда ижодий тадбирлар ўтказиш учун мулжалланган.

2-савол. Тарбия колонияларида жазони ўташ тартиби ва шартлари.

Тарбия колонияларида жазони ўташ тартиби.

Тарбия колонияларида:

❖ ўн олти ёшгача бўлган вояга етмаган маҳкумлар каттароқ ёшдаги маҳкумлардан;

❖ биринчи марта озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган маҳкумлар илгари озодликдан маҳрум этиш тариқасидаги жазони ўтаган маҳкумлардан алоҳида сақланадилар. Ижобий тавсифга эга маҳкумлар ушбу Кодекснинг 104-моддасида назарда тутилган тартибда енгиллаштирилган сақлашшароитига ўтказилади.

Ўзбекистон Республикасида вояга етмаганларга бўлган эътиборан нафақат ижтимоий ёки сиёсий ҳолатларда ва ҳатто жиноят содир этиб айбли ҳисобланганларида ҳам алоҳида инсонпарварлик муносабатлари қонунлаштириб берилган. Жумладан, вояга етмаганлар жавобгарлиги, уларнинг ҳуқуқларининг алоҳида ҳимояланганлиги ва ҳатто жазоларни белгилаш ва ўташ жараёнидаги инсонпарварлик хусусиятлари қонунда алоҳида белгиланган.

Вояга етмаганлар жавобгарлиги ва улар учун жазо масалалари ҳам ЖК ва ЖИКларида алоҳида бобларда ажратиб берилган ва жиддий янгиликларни назарда тутди. Ўн саккиз ёшга етган маҳкумлар вояга етмаган маҳкумлардан ажратилган ҳолда сақланади. Вояга етмаганларга нисбатан алоҳида турдаги жазони ижро этиш колонияларининг ташкил этилиши уларга нисбатан тарбиявий чораларни алоҳида турларини жорий этиш имкониятларини яратади. ЖКнинг 85-моддаси ва ЖИКнинг 45-моддасига биноан вояга етмаган озодликдан маҳрум қилиш маҳкумлар тарбия колонияларида сақланадилар. Озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш жараёнида бу қоидага қатъий амал қилинади ва фақат суд ҳукмига қадар шахс тергов ҳибсхонасида сақланадиган ҳоллардагина бу қоидага риоя қилинмаслиги мумкин. Бу вақтда улар ҳали озодликдан маҳрум қилинган ҳисобланмайдилар.

Вояга етмаган маҳкумларда маҳкумларни таснифланиши уларнинг жинсига қараб ҳам фарқланади. Жумладан, илгари озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаб чиққан маҳкумларнинг эркак жинсидагилар яна озодликдан маҳрум қилиш жазосига ҳукм қилинганларида кучайтирилган тарбия колонияларида сақлансалар, вояга етмаган қизларга эса бу қоида татбиқ этилмайди. Қизлар нечанчи марта озодликдан маҳрум қилинган бўлишларидан қатъи назар умумий тартибли колонияларга юбориладилар.

Вояга етмаганларнинг таснифланиши аксарият ҳолларда ёшига нисбатан татбиқ этилади. Жумладан, ўн олти ёшгача бўлганлар алоҳида ва ўн олти ёшдан ошганлар алоҳида ажратилади.

Вояга етмаганларга нисбатан ЖКга биноан озодликдан маҳрум қилишнинг муддати ҳар бир жиноят учун ўн беш йилгача, бир неча жиноятлар ёки бир неча ҳукмлар юзасидан жазо тайинланганида ўн икки йилгача озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланиши мумкин. Бундан ташқари вояга етмаганларнинг озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўташ жойлари ҳам алоҳида ташкил этилган улар бундай жазоларни тарбия колонияларида ўтайдилар. Вояга етмаганлар учун белгиланган тарбия колонияларидаги шароитлари ҳам энгиллаштирилганлиги билан ажралиб туради.

Қонунга биноан тарбия колонияларининг фақат умумий тартибли тури мавжуд. ЖИКнинг 22 бобида тарбия колонияларининг хусусиятлари алоҳида қонунлаштириб берилган. Умумий тартибли колонияларнинг ички хусусиятлари ҳам катталар учун белгиланган колониялардан энгиллаштирилганлиги билан фарқланади.

Тарбия колонияси ҳудуди баландлиги 3 (уч) метрдан кам бўлмаган девор билан ўралади, унинг ташқи периметри бўйлаб ниқобли девор ўрнатилади. Маҳкумлар учун мўлжалланган касб-ҳунар таълими ва касб тайёрганлиги синф ҳамда ёрдамчи техник хоналари бошқа бинолардан ишончли тарзда батамом ажратиб қўйилган бўлиши лозим. Турар жой зонаси ҳудудида спорт зали ёки бир вақтнинг ўзида барча маҳкумларни сафга тизиш учун майдон, стадион, зарур спорт инвентари комплекси мавжуд майдончалар жиҳозланади. Назорат-ўтказиш пункти мавжуд блокда қурол-аслаҳани сақлаш ва бериш учун мўлжалланган хоналар жойлаштирилади. Тарбия колонияларнинг интизомий бўлинмасида карцерга мўлжалланган камералар жиҳозланмайди.

Вояга етмаган эркаклар озодликдан маҳрум қилишга биринчи марта ҳукм қилинганларида ва аёллар нечанчи марта озодликдан маҳрум қилишган бўлишига қарамай умумий тартибли тарбия колонияларида сақланадилар. Эркак жинсидаги маҳкумлар илгари озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаб чиққан бўлсалар кучайтирилган тартибли колонияларида сақланадилар.

Тарбия колонияларида маҳкумлар вояга етгунга қадар сақланадилар. Вояга етганлигидан сўнг уларни жазони ўташ колонияларига ўтказадилар. Қонунга биноан маҳкумнинг содир этган жиноятининг ижтимоий хавфлилигига қараб жазони ижро этиш колониясининг тури белгиланади.

Унча оғир бўлмаган ва оғир жиноятини қасддан содир этганлар унча оғир бўлмаган жиноятни қасддан биринчи марта содир этилганлар умумий тартибли колонияга ўтказадилар. Ўта оғир жиноятлар учун ҳукм қилинган шахслар оғир жинояти учун биринчи марта ҳукм қилинган шахслар сақланадиган умумий тартибли колонияга ўтказдилар. Эҳтиётсизликдан жиноят содир этганлар ўн саккиз ёшга етганларидан сўнг манзил колонияларига ўтказиладилар.

Тарбия колонияларида жазони ўташ шартлари.

Тарбия колонияларида маҳкумлар умумий турар жойларда яшайдилар. Маҳкумлар белгиланган энг кам иш ҳақи миқдорининг икки ярим бараваригача бўлган суммага озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин. (ЎзР30.08.2003 й. 535-II-сон Қонуни таҳриридаги қисм) Тарбия колонияларида маҳкумлар йил мобайнида:

❖ йигирма тўрт марта қисқа муддатли ва саккиз марта узоқ муддатли учрашув;

❖ йигирма тўрт марта телефон орқали сўзлашув;

❖ ўн иккита посылка ёки йўқлов;

❖ ўн иккита бандерол олиш ҳуқуқига эга.

Ўн саккиз ёшга тўлган ва тарбия колонияларида қолдирилган маҳкумларга вояга етмаган маҳкумлар учун белгиланган нормаларда овқат, уст-бош, моддий-маиший таъминот ва бошқа жазо ўташ шароитлари татбиқ этилади. Бу шахсларнинг меҳнат шароитлари меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ белгиланади.

Тарбия колонияларида ҳам маҳкумларни енгиллаштирилган имтиёзли ва оддий шароитлари мавжуд. Бундан ташқари маҳкумнинг интизомсизлиги, ички тартиб қоидаларини доимий бузувчиларига нисбатан қўлланиладиган ҳибсхоналар ҳам мавжуд ҳибсхоналарга киритиб қўйилган маҳкумларнинг шароити албатта оғирлаштирилади. Енгиллаштирилган шароитга ўтказиш маҳкумнинг ижобий ҳулки, меҳнатга ҳалол муносабати ҳамда интизомий жазо чорасининг бўлмаслиги ва биринчи марта озодликдан маҳрум қилиш жазосининг ўтаётган эркакга ёки аёлларга камида жазонинг уч ойини утаганидан сўнг, илгари озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаб чиққан эркакларга эса камида олти ойини ўтаганидан сўнг қўлланилади.

Маҳкумни енгиллаштирилган шароитдан яна умумий шароитларга ҳам қайтарилиши мумкин. Маҳкумни ҳибсхонага киритиб қўйиш улар ёмон ҳулки, доимий интизомий жазоланганлиги сабаб бўлиши мумкин. Ҳисобхонага киритиб қўйиш ўн суткадан ошмаслиги лозим.

Тарбия колонияларида маҳкумларга тарбиячилар тайинланади. Тарбиячилар маҳкумларнинг кундалик фаолиятларини белгилаб беради, назорат қилади ва бошқаради. Тарбия колонияларида маҳкумни енгиллаштирилган шароитга ўтказиш ёки ҳисобхонага киритиб қўйишни тарбиячининг тавсиясига кўра колония бошлиғининг буйруғи билан ҳал қилинади.

Тарбия колонияларида маҳкумлар умумий ётоқхоналарда яшайдилар. Умумий тартибли тарбия колониясида сақланаётганлар бир йилда олти марта қисқа муддатли ва олти марта узоқ муддатли учрашув, ўн икки марта телефон орқали сўзлашув, олтига посылка ёки йўқлов, олтига бандерол олиш ҳуқуқига эга. Енгиллаштирилган шароитга ўтказилганларида қўшимча яна биттадан учрашув, телефон орқали сўзлашув, посылка ёки йўқлов олиш ҳуқуқи ҳам берилади.

Тарбия колонияларида рағбатлантириш чоралари жуда кенг қўлланилади. Вояга етмаганларнинг ахлоқан тузалишида ва уларни қайта тарбияланишларида рағбатлантириш чораларининг аҳамияти жуда сезилади. Рағбатлантириш чоралари маҳкумнинг ҳар бир ютуғи, хулқининг ижобийлиги ёки меҳнат нормаларининг бажарганлиги натижасида қўлланилади. ЖИКнинг 102-моддасига биноан ташаккур эълон қилиш, илгариги интизомий жазони муддатни олдин бекор қилиш, мақтов ёрлиғи бериш, қимматли совға билан тақдирлаш, пул муқофати бериш, қонунда белгиланган ҳолатлардан ташқари қўшимча посылка, йўқлов ёки бандерол олиш ҳуқуқи бериш, қўшимча учрашув ёки телефон орқали сўзлашувга рухсат бериш, озиқ-овқат ёки зарурий нарсалар сотиб олиш пул қийматини ошириш каби имтиёзлар берилади. Бундай имтиёзларни муддатлари чегараланмаган.

3-савол. Тарбия колонияларида қўлланиладиган қўшимча рағбатлантириш ва интизомий жазо чоралари.

Тарбия колонияларида маҳкумлар ушбу Кодекснинг 102-моддасида назарда тутилган рағбатлантириш чораларидан ташқари:

муассаса ҳудудидан ташқарида ўтказиладиган маданий-томоша ва спорт тадбирларини кўришга юбориш;

қисқа муддатли учрашув ўрнига ота-онаси, уларнинг ўрнини босувчи шахслар ёки яқин қариндошлари кузатувида саккиз соатгача бўлган муддатга эркинликка чиқариш;

ҳибсхонада бўлиш муддатини қисқартириш ва ундан муддатидан илгари озод қилиш тариқасида рағбатлантирилишлари мумкин. Жазони ўташ тартибини бузганлиги учун тарбия колонияларида маҳкумларга ушбу ЖИКнинг 105-моддасида назарда тутилган интизомий жазо чораларидан ташқари томошага боришдан бир марта маҳрум этиш тариқасидаги жазо қўлланилиши мумкин.

Тарбия колонияларида маҳкумларга нисбатан рағбатлантириш чоралари ҳам жуда кенг қўлланилади, бу вояга етмаганларнинг ахлоқан тузалишида ва уларни қайта тарбияланишида сезиларли аҳамиятга эга. Ўз ўрнида рағбатлантириш чоралари ҳам маҳкум хулқининг ижобийлиги ёки меҳнат нормаларини бажарганлигини инобатга орган ҳолда берилади. Умуман олганда, тарбия колониялардаги маҳкумларни қўшимча рағбатлантириш ва

интизомий жазо чоралари ҳам Жиноят-ижроия кодексининг 126-моддасида ўз ифодасини топган.

Яхши хулқ-атвори, меҳнатга ва таълимга виждонан муносабати, тарбиявий тадбирларни ўтказишда фаол иштироки учун тарбия колонияларида озодликдан маҳрум этиш тариқасидаги жазони ўтаётган маҳкумларга шарҳланаётган моддада Жиноят-ижроия кодексининг 102-моддасида назарда тутилган рағбатлантириш чораларидан ташқари ҳам рағбатлантириш чоралари қўлланилиши назарда тутилади.

Тарбия колониясида маҳкумнинг ҳар бир ютуғи, хулқининг ижобийлиги ёки меҳнат нормаларининг бажарганлиги дарҳол рағбатлантирилади. Муассаса ҳудудидан ташқарида ўтказиладиган маданий-томоша ва спорт тадбирларини кўришга юбориш ана шундай қўшимча рағбатлантириш чораларидан ҳисобланади. Муассаса ҳудудидан ташқарида ўтказиладиган маданий-томоша ва спорт тадбирларини кўришга юбориш, албатта, мазкур муассаса ходимлари назоратида амалга оширилади.

Тарбия колониясида озодликдан маҳрум этиш тариқасидаги жазони ўтаётган маҳкумга қўлланиладиган қўшимча рағбатлантирувчи чоралардан бири бўлиб, маҳкумнинг ота-онаси, уларнинг ўрнини босувчи шахслар ёки яқин қариндошлари кузатувида саккиз соатгача бўлган муддатга эркинликка чиқариш ҳисобланади. Маҳкумнинг ота-онаси, уларнинг ўрнини босувчи шахслар ёки яқин қариндошлари кузатувида саккиз соатгача бўлган муддатга эркинликка чиқариш қисқа муддатли учрашув ўрнига қўлланилади.

Тарбия колониясида ҳибсхонага киритиб қўйиш тариқасидаги интизомий жазо чораси муддатини қисқартириш ва ундан муддатидан илгари озод қилиш ҳам шарҳланаётган моддада қўшимча рағбатлантирувчи чора сифатида назарда тутилади.

Шунингдек, ушбу моддада юқорида кўрсатилган қўшимча рағбатлантириш чораларидан ташқари тарбия колонияларида жазони ўташ тартибини бузганлиги учун маҳкумларга қўшимча интизомий жазо чораси ҳам назарда тутилган. Маданий-томоша ва спорт тадбирларини кўришга юборишдан бир мартага маҳрум қилишдан иборат қўшимча интизомий жазо чораси Жиноят-ижроия кодексининг моддасидаги интизомий жазо чораларига кирмайди.

Ҳибсхонага киритиб қўйиш тариқасидаги интизомий жазо чорасини қўллаш хусусиятлари.

Тарбия колониясида ҳибсхонага киритиб қўйиш тариқасидаги интизомий жазо ўн уч ёшдан ўн олтигача бўлган маҳкумларга етти суткагача, ўн олти ва ундан катта ёшдаги маҳкумларга эса ўн суткагача бўлган муддатга қўлланилади.

Тарбия колониясининг ҳибсхонасига киритиб қўйилган маҳкумларнинг сайр қилиш муддати суткасига икки соат қилиб белгиланади.

Тарбия колонияларида маҳкумларга нисбатан тарбиячилар тайинланиб, тарбиячилар маҳкумларнинг кундалик фаолиятларини белгилаб беради, назорат қилади ва бошқаради. Тарбия колонияларида маҳкумларни енгиллаштирилган шароитга ўтказиш ёки ҳибсхонага киритиб қўйиш

тарбиячининг тавсиясига кўра, колония бошлиғининг буйруғи билан амалга оширилади.

Маҳкумнинг интизомсизлиги, ички тартиб-қоидаларни доимий бузувчиларга нисбатан қўлланиладиган ҳибсхоналар мавжуд бўлиб, ҳибсхоналарга қўйилган маҳкумларнинг шароити, албатта, оғирлаштирилади. Жиноят-ижроия кодексининг 127-моддасида тарбия колониясида ҳибсхонага киритиб қўйиш тариқасидаги интизомий жазо ўн уч ёшдан ўн олти ёшгача бўлган маҳкумларга етти суткагача, ўн олти ва ундан катта ёшдаги маҳкумларга эса ўн суткагача бўлган муддатга қўлланилади. 2003 йил 30 августда Жиноят-ижроия кодексига киритилган қўшимча ва ўзгартиришлар бу моддани ҳам четлаб ўтмади. Унда тарбия колониясининг ҳибсхонасига киритиб қўйилган маҳкумларнинг сайр қилиш муддати суткасига икки соат қилиб белгиланди. Енгиллаштирилган шароитга ўтказиш маҳкумнинг ижобий хулқи, меҳнатга ҳалол муносабати ҳамда интизомий жазо чорасининг бўлмаслиги ва жазонинг камида 1/4 қисмини ўтаганидан сўнг қўлланилади.

4-савол. Маҳкумларни тарбия колонияларида қолдириш ва маҳкумларни тарбия колонияларидан жазони ижро этиш колонияларига ўтказиш.

Маҳкумларни тарбия колонияларида қолдириш.

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган ўн саккиз ёшга тўлган маҳкумлар, одатда, йигирма бир ёшга тўлгунга қадар, тарбия колонияларида қолдирилади.

Маҳкумларни тарбия колонияларида қолдириш муассаса бошлиғининг прокурор томонидан тасдиқланган қарори билан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси жиноят-ижроия кодексига кўра, вояга етмасдан туриб, жиноят содир қилган шахслар тарбия колонияларида жазони ўтайдилар. Тарбия колонияларида маҳкумлар вояга етгунларига қадар сақланишлари мумкин. Вояга етганларидан сўнг, улар жазони ўташ колонияларига ўтказишлари мумкин. Масалан, Жиноят-ижроия кодексининг 129-моддасига асосан, маҳкумлар йигирма бир ёшга тўлганида, салбий тавсифга эга маҳкумлар эса ўн саккиз ёшга тўлганидан сўнг жазо ўташни даво этиришлик мақсадида тарбия колониясидан умумий тартибли колонияга ўтказилади.

Эҳтиётсизлик оқибатида содир этилган жиноят учун ҳукм қилинган маҳкумлар ўн саккиз ёшга тўлганидан кейин жазо ўташни даво этириш учун ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятлар, эҳтиётсизлик оқибатида содир этилган унча оғир бўлмаган жиноятлар учун ҳукм қилинган шахслар сақланадиган манзил-колонияларга ўтказилади.

Вояга етмаган маҳкумнинг ижобий хулқи, меҳнатга бўлган ҳалол муносабати ва бошқаларга ўрнак бўла олишлиги ҳисобга олиниб, жазо ўташни даво этириш учун маҳкумларни жазони ижро этиш колониясига ўтказиш масалалари суд томонидан Жиноят-процессуал кодексининг 537-моддасининг 4-бандида белгиланган тартибда амалга оширилади: «ўн саккиз ёшга тўлган маҳкумни тарбия колониясидан жазони ижро этиш колониясига ўтказиш масаласини ҳал этишда судья унинг тузалиш даражасини ҳисобга олиши лозим. Маҳкум тарбия колониясида жазони ўташ муддатини даво этириш учун узоғи билан 25 ёшга тўлгунга қадар қолдирилиши мумкин».

Шунингдек, маҳкумларни жазони ижро этиш колонияларига ўтказиш масаласи Жиноят-ижроия кодексининг 128-129-моддалари талабларидан келиб чиққан ҳолда ҳал этилиб, одатда, озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган маҳкумлар 18 ёшда бўлса, 21 ёшга ўлгунга қадар тарбия колонияларида қолдирилади, маҳкумларни тарбия колонияларида қолдириш муассаса бошлиғининг прокурор томонидан тасдиқланган қарори билан, жазони ўташни давом эттириш учун жазони ижро этиш колонияларига ўтказиш масаласи агарда маҳкум ёки унинг адвокати тегишли илтимоснома билан судга бевосита мурожаат этмаган бўлса, суд томонидан Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 537-моддасида назарда тутилган тартибда амалга оширилади.

Маҳкумларни тарбия колонияларидан жазони ижро этиш колонияларига ўтказиш.

Маҳкумлар йигирма бир ёшга тўлганидан, салбий тавсифга эга маҳкумлар эса ўн саккиз ёшга тўлганидан кейин жазо ўташни давом эттириш учун тарбия колониясидан умумий тартибли колонияга ўтказилади.

Жазо ўташни давом эттириш учун маҳкумларни жазони ижро этиш колониясига ўтказиш масалалари суд томонидан Жиноят-процессуал кодексининг 537-моддасида назарда тутилган тартибда ҳал этилади.

Тарбия колонияларида маҳкумлар вояга етгунга қадар сақланадилар. Вояга етганлигидан сўнг уларни жазони ўташ колонияларига ўтказадилар. Қонунга биноан маҳкумнинг содир этган жиноятининг ижтимоий хавфлилигига қараб жазони ижро этиш колониясининг тури белгиланади. Унча оғир бўлмаган ва оғир жиноятини қасддан биринчи марта содир этган маҳкумлар жазони умумий тартибли колонияларда ўтайдилар. Ута оғир жиноятлар учун ҳукм қилинган шахслар оғир жинояти учун биринчи марта ҳукм қилинган шахслар сақланадиган умумий тартибли колонияга ўтказиладилар.

Эҳтиётсизликдан жиноят содир этганлар ўн саккиз ёшга етганларидан сўнг манзил колонияларига ўтказдилар.

Маҳкумнинг ижобий хулқи, меҳнатга ҳалол муносабати ва бошқаларга ўрнак бўла олишлигини ҳисобга олиб маъмурият уни яна йигирма беш ёшга етгунга қадар тарбия колониясида қолдириши ҳам мумкин. Маҳкумни жазони ижро этиш колонияларига ўтказиш масаласини суд томонидан ҳал этилади.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Жазони ижро этиш тизимида тарбия колониялари фаолиятининг ўзига хослиги мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Жазони ижро этиш тизимида тарбия колонияларининг тўтган ўрни ва таркибий тузилиши.
2. Тарбия колонияларида жазони ўташ тартиби ва шартлари.
3. Тарбия колонияларида қўлланиладиган кўшимча рағбатлантириш ва интизомий жазо чоралари.
4. Маҳкумларни тарбия колонияларида қолдириш ва маҳкумларни тарбия колонияларидан жазони ижро этиш колонияларига ўтказиш

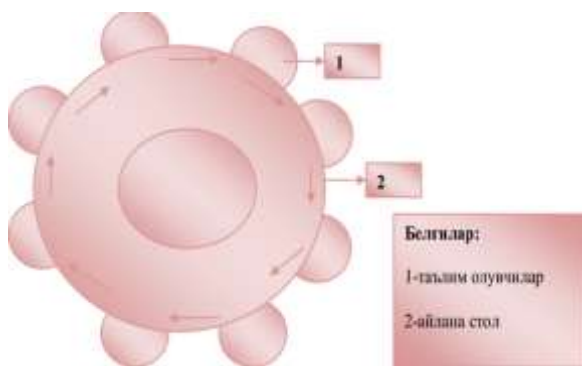
11-мавзу: Жазони ижро этиш тизимида тарбия колониялари фаолиятининг ўзига хослиги.

Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу ўқув машғулоти “*Давра суҳбати*” интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Давра суҳбати” методи – айлана стол атрофида берилган саволлар юзасидан тингловчилар томонидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдириш орқали олиб бориладиган ўқитиш методидир.

“Давра суҳбати” методи қўлланилганда стол-стулларни доира шаклида жойлаштириш керак. Бу ҳар бир тингловчининг бир-бири билан “кўз алоқаси”ни ўрнатиб туришига ёрдам беради. Давра суҳбатининг оғзаки ва ёзма шакллари мавжуддир. Оғзаки давра суҳбатида ўқитувчи мавзунини бошлаб беради ва

тингловчилардан ушбу савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришларини сўрайди ва айлана бўйлаб ҳар бир таълим олувчи ўз фикр-мулоҳазаларини оғзаки баён этадилар.

Сўзлаётган тингловчини барча диққат билан тинглайди, агар муҳокама қилиш лозим бўлса, барча фикр-мулоҳазалар тингланадиган бўлингандан сўнг муҳокама қилинади. Бу эса тингловчиларнинг мустақил фикрлашига ва нутқ маданиятининг ривожланишига ёрдам беради.

Ўқув машғулотнинг саволлари:

1-савол. Жазони ижро этиш тизимида тарбия колонияларининг тўтган ўрни ва таркибий тузилиши.

2-савол. Тарбия колонияларида жазони ўташ тартиби ва шартлари.

3-савол. Тарбия колонияларида қўлланиладиган қўшимча рағбатлантириш ва интизомий жазо чоралари

4-савол. Маҳкумларни тарбия колонияларида қолдириш ва маҳкумларни тарбия колонияларидан жазони ижро этиш колонияларига ўтказиш

12-мавзу: Турмада жазони ўташ тартиби ва тергов хибсхоналарининг вазифалари.

Маъруза машғулоту (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Турмада жазони ўташ тартиби ва шартлари.

2-савол. Тергов хибсхонаси ва унинг вазифалари.

3-савол. Тергов хибсхонаси ёки турмада маҳкумларни хўжалик ишларини бажариш учун қолдириш тартиби ва шартлари.

4-савол. Турмаларда маҳкумларни меҳнатга жалб этиш.

1- савол. Турмада жазони ўташ тартиби ва шартлари.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят ижроия-кодексининг 45-моддасига асосан озодликдан маҳрум этиш жазосини ижро этувчи муассасалардан бири турмалар ҳисобланади.

Турмалар озодликдан маҳрум қилиш тартибидоғи жазони ижро этувчи муассасалар орасидоғи энг кам сонлиси ва қадимийси бўлиб ҳисобланади. Дастлабки турмалар 18-асрнинг 2-ярми ва 19-асрнинг бошларида Америка Қўшма Штатларининг Пенсильвания штатидаги Филадельфия шаҳрида вужудга келди¹. Кейинчалик Филадельфия тизими деб ном олган турмаларга асос солинди.

Ўша даврдаги турма тизими учун характерли бўлган хусусиятлардан бири шунда эдики, маҳкумлар қандай жиноят қилишларидан ва жамият учун хавфлилик даражаси қандай бўлишларидан қатъи назар камераларда якка сақланар, ҳатто сайрга олиб чиқишда уларга маска (ниқоб) кийдирган ҳолда якка тартибда олиб борилган. Пировардида турмада сақланган маҳкумларнинг аксарият қисми руҳий касалликларга чалиниб, ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказилган.

1853-1857 йилларда Англияда нисбатан прогрессив тизимни пайдо бўлиши натижасида маҳкумларни турмаларнинг умумий камераларида содир этган жиноятига қараб уч босқичда сақлаш тартиби ишлаб чиқилди.

Маҳкумни бир босқичдан бошқасига ўтказишда турма маъмурияти томонидан маҳкумнинг хулқ-атвори инобатга олинган ҳолда амалга оширилган.

¹ Қаранг: Леленталь С., Вежбенский П. Исполнение наказания виде лишения свободы. – М., 1978. – С. 44.

Ҳар бир босқич ўз турига қараб номланган, яъни:

- 1-босқич - синов босқичи;
- 2-босқич - тузатиш босқичи;
- 3-босқич - шартли озод қилиш босқичи деб аталган.

Мамлакатимиздаги турмаларнинг пайдо бўлиши чор Россиясининг турма тизими ва мамлакатимиз ҳудудида ўша даврда фаолият кўрсатган зиндонлар билан боғлиқдир. Россия турма қонунчилиги 19-асрда бирмунча ривожланган ҳамда турма тизими Адлия ва Ички ишлар вазирлиги бўйсунувида бўлиб, унга қалъа қамоқхоналари, гаупвахталар, қамоқ уйлари ва монастыр турмалари кирган.

Ҳозирги даврдаги замонавий турмалар маҳкумлар сақланадиган махсус корпуслар, ошхона, кир ювиш хонаси, ҳаммом, стационар шароитда маҳкумларни даволаш имконияти бўлган тиббий бўлим, сайр қилиш майдончалари ва ишлаб чиқариш бинолари (камералари) билан жиҳозланган ҳолда қурилади. Турма ҳудуди баландлиги 4 ярим метрдан кам бўлмаган яхлит бетон девор билан ўралиб, унинг теваарак-атрофи эса инженер-техник кўриқлаш воситалари билан таъминланади.

Турмада вояга етган катта ёшдаги эркак ва аёл маҳкумлар сақланади. Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг 122-моддасига асосан турмада суд залининг ўзида турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилишга ҳукм қилинган ва умумий, қаттиқ ва махсус тартибли колонияларда жазони ўташ тартиботини ашаддий бузганлиги учун ўтказилган маҳкумлар жазони ўтайдилар.

Турмада маҳкумларни енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказиш Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг 104-моддасига асосан, яъни:

- ❖ содир этилган оғир жиноят учун суд тайинлаган жазо муддатининг камида чорак (тўртдан бир) қисмини ўтаганидан кейин;
- ❖ содир этилган ўта оғир жиноят учун суд тайинлаган жазо муддатининг камида учдан бир қисмини ўтаганидан кейин.

Маҳкумларни енгиллаштирилган сақлаш шароитига муддатидан олдин ўтказишга йўл қўйилмайди, маҳкумни соғлиғига кўра тегишли тиббий хулоса асосида ўтказиш ҳоллари бундан мустасно.

Турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилишга ҳукм этилган маҳкум биринчи ёки иккинчи гуруҳ ногирони бўлса, шунингдек аёл маҳкумлар ҳомиладор ёки ёнида эмизикли болалари бўлса улар енгиллаштирилган сақлаш шароитида сақланадилар ва ушбу сақлаш шароитига ўтказилган маҳкумларга рағбатлантириш тарзида ҳар кунлик сайр муддатлари бир соатга узайтирилади.

Турмада барча маҳкумлар умумий камераларда сақланадилар. Алоҳида ҳолларда турма бошлиғининг прокурор томонидан тасдиқланган қарори асосида уни бир кишилик камерада сақлашга йўл қўйилади.

Турмада маҳкумлар белгиланган энг кам иш ҳақи миқдорининг етмиш беш фоизгача бўлган суммага озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин. Маҳкумлар сотиб олиши ва ёнида сақлаши мумкин бўлган озиқ-овқат маҳсулотлари рўйхати ИИВнинг 2012 йил 29 декабрдаги 174-сонли буйруғи билан тартибга солинади (17-илова):

1. Нон маҳсулотлари.
2. Тузланган ва дудланган балиқ.
3. Сариеғ, пишлоқ, чўчқа ёғи ва жизза.
4. Қуруқ қандолат маҳсулотлари.
5. Қуруқ чой, қаҳва, какао ва улардан тайёрланган маҳсулотлар.
6. Сабзавот, мева ва мева қоқилари (туршак).
7. Консервалар (балиқ, гўшт, сабзавот ва мева консервалари).
8. Қуйилтирилган сут ва курт.
9. Маҳкумлар учун белгиланган намунадаги кийим, пойабзал, шунингдек кўрпа-тўшак — белгиланган нормаси асосида.
10. Ич кийим (иссиқ ва оддий), майка, пайпоқ ва қўлқоп — 2 жуфт.
11. Шарф, рўмолча, камар ва тикув иплари.
12. Хонада кийишга мўлжалланган шиппак — 1 жуфт.
13. Ойна ва электрли соқол олиш ускунаси.
14. Кружка, қошиқ, чойнак, пиёла ва полиэтилен идиш, шунингдек электр чойнак ва сув қайнатадиган асбоб, қўлда ясалгани бундан мустасно.
15. Ювиниш-тараниш ашёлари (атир совун, кир совун, тиш пастаси ёки порошоги, тиш чўткаси, тароқ, сочиқ, дезинфекция воситалари).
16. Тиббиёт ходими рухсати билан қўлтиқ таёқ ва ёғоч ҳасса, шунингдек кўзойнак учун пластмассали ғилоф.
17. Дарсликлар, газета ва журналлар, суднинг ҳукми, ажрими ва қарорининг нусхаси, ёзув ашёлари (ёзув қоғози, дафтар, оддий қора қалам, ручка, қора, кўк ва бинафшаранг стерженлар, конверт, откритка ва маркалар), бадий, техникага оид, публицистик ва диний адабиётлар ҳамда диний расм-русумларни адо этишга ҳамда ибодат учун керакли нарсалар.
18. Бир комплектдан шашка, шахмат, домино ва нарда.
19. Хатлар, фотоальбом ва фотосуратлар.
19. Кийим ва пойабзал чўткаси ва мойи.
20. Гугурт, тамаки маҳсулотлари (нос), чекиш ва ҳожатхона қоғози.

Изоҳ:

1. Маҳкума аёлларда булардан ташқари дурра (рўмол), белбоғ, дока, пахта, тўғноғич, вазелин, крем, шампун, лаб бўёғи ва упа бўлиши мумкин.
2. Спорт тадбирларини ўтказиш вақтида маҳкумларга спорт кийими ва пойабзалидан фойдаланишга рухсат этилади.
3. ЖИЭМларнинг интизомий бўлинмаларида сақланаётган маҳкумларга қуруқ чойнинг барча турлари, шунингдек қаҳва, какао ва улардан тайёрланган маҳсулотларни истеъмол қилишга рухсат этилмайди.

Турмада маҳкумлар ҳар куни муддати бир соатлик сайр қилиш ва йил мобайнида:

- тўрт марта қисқа муддатли ва бир марта узоқ муддатли учрашув;
- тўрт марта телефон орқали сўзлашув;
- тўртта посылка ва йўқлов;
- тўртта бадерол олиш ҳуқуқига эга.

Жазони турмада ўтаётган маҳкумларни муассаса ҳудуди доирасидан ташқаридаги ишларга олиб чиқиш тақиқланади. Маҳкумлар меҳнатида уларни ишлаб чиқариш цехларига олиб чиққан ҳолда фойдаланишнинг иложи бўлмаса, улар санитария нормалари ва меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларига риоя этилган ҳолда ишчи камералардаги меҳнатга жалб этилиши мумкин. Цехлардан (ишчи камералардан) олиб чиқишда маҳкумлар тинтув қилинади, улар ишлаган жой эса кўздан кечирилади.

Турма маъмурияти зарурат бўлганда, турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилишни ўтаётган маҳкумларни муассаса ҳудудидаги таъмирлаш-қурилиш ишларига жалб этиши мумкин, бунда уларни хўжалик хизматида оид ишларни бажариш учун турмада қолдирилган маҳкумлардан батамом ажратиб қўйилишини таъминлаш керак. Турмага қамаш тариқасидаги озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаётган маҳкумларни режим корпусидаги ва турма ҳудудидаги хўжалик хизматида оид ишларнинг барча турларига жалб этиш тақиқланади. Турмалар ва тергов ҳибсхоналарида телевизорлар хўжалик хизматида оид ишларини бажаришга қолдирилган маҳкумлар учун ўрнатилади. Жазони камераларда ўтаётган ҳамда жазони ижро этиш муассасаларининг интизомий бўлинмаларида сақланаётган маҳкумларга кинофильмлар ва телевизорлар кўришга рухсат этилмайди.

2-савол. Тергов ҳибсхонаси ва унинг вазифалари.

Амалдаги қонунчилик ташқи томондан озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазога ўхшайдиган, ажратиб қўйиш ва озодликдан чеклаш билан боғлиқ бир қатор чораларни белгилаб қўйган.

Масалан, Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 237-моддасига мувофиқ, қамокқа олиш эҳтиёт чораси шундай чоралардан бири ҳисобланади. ЖПКнинг 242-моддасига кўра, қамокқа олиш эҳтиёт чораси Жиноят кодексига 5 йилдан ортиқ муддатга озодликдан маҳрум қилиш тариқасида жазо бериш назарда тутилган жиноятларга доир ишлар бўйича қўлланилади.

Қамокқа олиш эҳтиёт чораси қўлланилган шахслар тергов ҳибсхоналарида сақланадилар.

Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 45-моддаси ва Ўзбекистон Республикасининг 2011 йил 29 сентябрдаги “Жиноят ишини юришти чоғида қамоқда сақлаш тўғрисида”ги қонунининг 8-моддасига мувофиқ:

❖ ушлаб турилганлар Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги органларининг вақтинча сақлаш ҳибсхоналарида ва Ўзбекистон Республикаси Миллий хавфсизлик хизмати органларининг тергов ҳибсхоналарида, ушлаб турилган ҳарбий хизматчилар эса Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларининг гарнизон ҳамда кўшин гауптвахталарида сақланади;

❖ ушлаб турилганларни айрим жойларда истисно тарзида ушбу мақсадлар учун махсус мослаштирилган биноларда, денгиз ва дарё кемаларида эса махсус ажратилган каюталарда сақлашга йўл қўйилади;

❖ ушлаб турилганлар қонунда белгиланган ҳолларда ва тартибда жазони ижро этиш муассасаларида сақланиши мумкин;

❖ қамоққа олинганлар Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Миллий хавфсизлик хизмати органларининг тергов ҳибсхоналарида сақланади;

❖ қамоққа олинганлар қонунда белгиланган ҳолларда ва тартибда вақтинча сақлаш ҳибсхоналарида ҳамда жазони ижро этиш муассасаларида, қамоққа олинган ҳарбий хизматчилар эса гауптвахталарда сақланиши мумкин;

❖ ушлаб турилганлар ва қамоққа олинганлар қонунда белгиланган ҳолларда ва тартибда давлат соғлиқни сақлаш тизимининг тиббий муассасаларида вақтинча сақланиши мумкин².

Қамоққа олиш эҳтиёт чорасини қўллаш асослари ҳақида гапира туриб, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 25-моддасини эслаб ўтишимиз лозим, яъни: “Ҳеч ким қонунга асосланмаган ҳолда ҳибсга олиниши ёки қамоқда сақланиши мумкин эмас”.

Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг 2012 йил 29 декабрдаги «Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги тергов ҳибсхоналарининг ички тартиб қоидаларини тасдиқлаш тўғрисида»ги 175-сонли буйруғининг умумий қоидаларида қуйидаги асосий тушунчалардан фойдаланилади:

■ **ушлаб турилган** — жиноят содир этганликда гумон қилиниб, ЖПКнинг 221-моддасида назарда тутилган асослар бўйича ушлаб турилган шахс;

■ **қамоққа олинган** — ЖПКнинг нормаларига мувофиқ ўзига нисбатан қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чораси қўлланилган гумон қилинувчи ёки айбланувчи;

²Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2011 й., 40-сон, 410-модда.

■ **ТХда сақланаётган шахслар** — камоққа олинганлар, ушлаб турилганлар ёки вақтинча сақланаётган шахслар (транзит орқали ўтувчилар);

■ **тақиқланган ашёлар ва озиқ-овқат маҳсулотлари** — мазкур Қоидаларнинг 1-иловасида белгиланган, шунингдек сақланиши, тарқатилиши, истеъмол қилиниши, фойдаланилиши тақиқланган пуллар, қимматли қоғозлар ҳамда бошқа қимматликлар, озиқ-овқат маҳсулотлари, нарсалар ва моддалар.

ТХда сақланаётган шахсларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатлари рўёбга чиқарилишини, ўз мажбуриятларини бажаришини, уларнинг ажратиб қўйилишини, алоҳида-алоҳида жойлаштирилишини, шунингдек ЖПК, ЖК, ва Қонунда назарда тутилган бошқа вазифалар бажарилишини таъминлайдиган режим ўрнатилади.

ЖИКда белгиланган ҳолларда ҳамда тартибда ТХларда маҳкумлар ҳам сақланиши мумкин. Жазони ТХда ўташ учун қолдирилган маҳкумлар жазони ЖИК талабларига мувофиқ ўтайди ҳамда ЖИКда белгиланган ҳуқуқ ва мажбуриятларга эга бўлади.

ТХда режимни таъминлаш ТХ маъмурияти, шунингдек ходимлари зиммасига юклатилади, улар ўз хизмат вазифаларини бажармаганлиги ёки лозим даражада бажармаганлиги учун қонунда белгиланган тартибда жавобгар бўлади.

ТХларда ҳар беш йилда камида бир марта инспекторлик текшируви ўтказилади. Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири ва унинг ўринбосарлари, ИИВ Жазони ижро этиш бош бошқармаси (бундан буён матнда ЖИЭББ деб юритилади) бошлиғи ва унинг ўринбосарларининг буйруғига мувофиқ бошқа шахслар инспекторлик текширувини ўтказиш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг 2012 йил 29 декабрдаги 175-сонли буйруғининг ТХга олиб келинган шахсларни қабул қилиш ҳамда камераларга жойлаштириш деган бобида ТХга олиб келинган шахсларни қабул қилиш ва сақлаш учун ЖПКнинг 225-моддасида назарда тутилган тартибда тузилган ушлаб туриш баённомаси ёки суднинг ЖПКда назарда тутилган тартибда чиқарган қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чорасини қўллаш тўғрисидаги қарори асос бўлади.

ТХга олиб келинган ёнида икки ёшга тўлмаган боласи бор аёллар (бундан буён матнда болали аёллар деб юритилади) қўшимча равишда боланинг туғилганлик ҳақидаги гувоҳномаси ёки боланинг айнан шу аёлга тегишлилигини тасдиқловчи бошқа ҳужжат, бундай ҳужжатлар бўлмаган тақдирда, жинойт ишини юритаётган суриштирувчи, терговчи, прокурор ёки суднинг (бундан буён матнда жинойт ишини юритаётган мансабдор шахс ёки орган деб юритилади) боланинг айнан шу аёлга тегишлилиги тўғрисидаги маълумотномасига асосан қабул қилинади.

Мазкур ҳужжатлар тегишли мансабдор шахслар томонидан имзоланган ва гербли муҳр билан тасдиқланган бўлиши шарт.

ТХга олиб келинган шахслар ТХ бошлигининг ёрдамчиси — тезкор навбатчи (бундан буён матнда ТХБЁ-ТН деб юритилади) ёки унинг ёрдамчиси томонидан сутка давомида қабул қилинади.

ТХда сақланаётган шахсларни камераларда алоҳида-алоҳида жойлаштириш уларнинг шахсини ва психологик жihatдан мослигини ҳисобга олган ҳолда амалга оширилади. Чекувчилар имкони борича чекмайдиганлардан алоҳида жойлаштирилади.

ТХда сақланаётган шахслар қуйидаги талабларга риоя этилган ҳолда бир-биридан алоҳида сақланади ва камераларга жойлаштирилади:

■ эркаклар аёллардан алоҳида сақланади;

■ вояга етмаганлар катта ёшлилардан алоҳида сақланади. Алоҳида ҳолларда прокурорнинг розилиги билан, вояга етмаганлар сақланаётган камераларда ижтимоий хавфи катта бўлмаган жиноятларни ёки унча оғир бўлмаган жиноятларни содир этганлик учун жинойий жавобгарликка биринчи марта тортилаётган, ижобий тавсифга эга катта ёшлиларни сақлашга йўл қўйилади;

■ жинойий жавобгарликка биринчи марта тортилаётган шахслар илгари озодликдан маҳрум этиш жойларида сақланган шахслардан алоҳида сақланади.

Жиноят ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг ёзма кўрсатмаси бўлганда, битта жиноят иши бўйича ёхуд бир нечта ўзаро боғлиқ жиноят ишлари бўйича ТХда сақланаётган шахслар ҳам алоҳида-алоҳида сақланади.

Овқат ейишдан бош тортаётган ТХда сақланаётган шахс имкони борича ТХда сақланаётган бошқа шахслардан алоҳида сақланади ҳамда тиббий ходимнинг кузатуви остида бўлади.

Қуйидагилар ТХда сақланаётган бошқа шахслардан алоҳида сақланади:

■ чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар;

■ судья, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ходими, адвокат бўлиб ишлаган ёки ишлаётган шахслар;

■ ўта оғир жиноятларни содир этганликда гумон қилинаётганлар ёки айбланаётганлар;

■ ўта хавфли рецидивистлар;

■ маҳкумлар;

■ ҳаёти ва соғлиғига ТХда сақланаётган бошқа шахслар томонидан хавф туғилган ТХда сақланаётган шахслар ТХ бошлигининг ёки унинг ўринини босувчи шахснинг қарорига кўра ёхуд жиноят ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг ёзма кўрсатмасига кўра;

■ юқумли касалликларга чалинган ёки алоҳида тиббий парвариш ва кузатувга мухтож бўлган беморлар.

Вояга етмаганлар ёши, жисмоний ривожланиши ва тарбия даражасига караб, тартибот биноларининг алоҳида корпуслари ёки бўлимларининг кичик ҳажмли (4, 5 ва 6 ўринли) камераларига жойлаштирилади.

Ҳомиладор аёллар ва болали аёллар тартибот биносининг алоҳида корпусларига ёки бошқа шахслардан ажратилган бўлимлардаги махсус жиҳозланган камераларга жойлаштирилади.

Ўта хавфли, юқумли ёки паразитар касалликлар билан касалланган шахслар карантин учун ажратилган камераларга жойлаштирилади. Карантин муддати тиббий кўрсаткичларга мувофиқ белгиланади.

Руҳий бузилишлари мавжуд бўлган шахслар, жумладан ТҲ ходимларига ва ТҲда сақланаётган бошқа шахсларга тажовуз қилишга мойил бўлган шахслар камераларга психиатр ва психологнинг тавсиясига кўра жойлаштирилади.

Қонунга мувофиқ, камоққа олинганлар ЖК 15-моддасининг тўртинчи ва бешинчи қисмларида назарда тутилган оғир ва ўта оғир жиноятларни содир этишда айбланаётган бўлса, прокурорнинг қарорига ёки суднинг ажримига кўра ТҲнинг бир кишилик камерасида сақлаб турилиши мумкин. Бу чора вояга етмаганларга, олтмиш ёшдан ошган шахсларга, шифокорнинг ёзма хулосаси билан тасдиқланган оғир касалларга ва руҳий касалликка чалинган шахсларга нисбатан қўлланилмайди.

Тергов ҳибсхоналарига қуйидаги асосий вазифалар юкланади:

тоифадаги маҳкумларни тегишли қўриқлаш ва ажратиб қўйиш;

❖ қонуний кучга кирган суд ҳукмларини ижро этиш (хўжалик хизматида оид ишларни бажариш учун қолдирилган маҳкумларга нисбатан);

❖ тегишли яшаш шароитларни яратиб бериш, белгиланган нормадаги моддий-маиший ва тиббий таъминотни амалга ошириш;

❖ дастлабки камоққа олиш тўғрисидаги низом нормаларида, Ички ишлар вазирлиги норматив ҳужжатларида назарда тутилган кўрсатмаларнинг, шунингдек, тергов ва суд органлари топшириғини ўз вақтида ва аниқ бажарилишини таъминлаш.

Тергов ҳибсхоналари одатда шаҳар четида ёки ундан унча узоқ бўлмаган жойлардаги йўллар яқинида қурилиши керак. Улар маданий-маиший ва бошқа бинолардан, шунингдек, жарлар, ер ости коммуникацияларига эга бўлган идоралардан узоқда бўлиши лозим.

Тергов ҳибсхонаси ўз ичига қуйидаги биноларни ҳам олади:

- режим корпуслари;
- хўжалик бинолари;
- ишлаб чиқариш бинолари;
- қўриқлаш сигналига эга ўраб олиш иншоотлари.

Тергов хибсхоналарининг камералари курук, шамоллатиб туриладиган ва табиий ёруғликка эга қилиб қурилади, уларда ҳожатхоналар, санитария тармоқлари бўлади. Сайр қилиш ҳовлиси режим корпусидаги биноларда қурилади. Ўзбекистон Республикаси Жазони ижро этиш бош бошқармаси, вилоят ички ишлар бошқармалари ва бўлимларида барча йўналишлардаги тергов хибсхоналарини бошқариб турадиган, уларга ҳар томонлама ёрдам бериб турадиган бўлимлар бор.

Тергов хибсхоналарининг раҳбарияти таркибига қуйидагилар қиради:

- тергов хибсхонасининг бошлиғи;
- унинг тартибот ва тарбиявий, оператив ва умумий ишлар бўйича ўринбосарлари.

Тергов хибсхонаси қуйидаги қисм (бўлим)лар ва хизматларга эга:

- тарбиявий қисм;
- оператив қисм;
- тартибот ва қўриқлаш хизмати;
- молиявий қисм;
- тиббий-санитария қисми;
- хўжалик қисми;
- кадрлар гуруҳи;
- махсус қисм.

Тергов хибсхоналаридаги режимнинг асосий талаблари қуйидагилардир:

- ажратиб қўйиш, қўриқлаш ва назорат қилиш;
- турли тоифадаги қамоққа олинган ва судланганларни дифференциация асосида камераларга жойлаштириш;
- қамоққа олинган ва судланганларнинг хатти-ҳаракатларини ва уларнинг ўз мажбуриятларига амал қилишини таъминлаш.

Дастлабки қамоққа олиш режимининг ўзига хос хусусияти шундан иборатки, қамоққа олинганлар умумий, бир томонидан кулфланадиган кулфли камераларда куну-тун қўриқланадиган ва назорат қилиб туриладиган ҳолда сақланадилар.

Алоҳида ҳолларда (тажовузкорлик қилганда, овқатланишдан бош тортганда ва ш.к.) қамоққа олинганлар (ёки иши юритувда бўлган шахслар) тергов хибсхонаси бошлиғининг асосланган, прокурор томонидан рухсат этилган қарорига кўра бир кишилик камераларда сақланиши мумкин. Тергов хибсхонасига киритиб қўйилган шахсларнинг (хўжалик ишларини бажариш учун қолдирилган шахслардан ташқари) эркин ҳаракат қилишига йўл қўйилмайди.

3-савол. Тергов ҳибсхонаси ёки турмада маҳкумларни хўжалик ишларини бажариш учун қолдириш тартиби ва шартлари.

Маҳкумларни тергов ҳибсхонасида ёки турмада қолдириш тартиби (ЖИК 53-моддаси).

Қасддан содир этилган оғир жинояти учун биринчи марта саккиз йилгача ва саккиз йил муддатга озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар алоҳида ҳолларда, маҳкумнинг ёзма розилиги бўлган тақдирда, муассаса бошлиғининг қарорига биноан хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун тергов ҳибсхонаси ёки турмада қолдирилиши мумкин. Хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун тергов ҳибсхонасида ёки турмада қолдирилган маҳкумлар жазони кулфлаб қўйилмайдиган умумий камераларда, бошқа шахслардан батамом ажратилган ҳолда, ушбу Кодекснинг 18-бобида назарда тутилган шароитларда ўтайдилар. Маҳкумларга узоқ муддатли учрашувга рухсат бериш имконияти бўлмаса, уларга битта узоқ муддатли учрашув ўрнига иккита қисқа муддатли учрашувга рухсат берилади.

Тергов ҳибсхонасида ёки турмада қуйдаги маҳкумларни олиб қолиши тақиқланади:

- вояга етмаган шахслар;
- ажнабий фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар;
- судлар ва ҳуқуқ-тартиботни муҳофаза қилиш органларининг собиқ ходимларига мансуб маҳкумлар хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдирилмайдилар.

Суднинг қонуний кучга кирган ҳукмига кўра умумий қоида бўйича озодликдан маҳрум қилиш жазосига ҳукм қилган маҳкумлар жазони тегишли тартибдаги жазони ижро этиш муассасасида ўтайдилар. Шулар билан бир каторда маҳкумни суд ҳукми билан жазони ўташ колониясига юборишни белгилаган бўлишига қарамасдан тергов изоляторида ёки турмага қолдириш зарурати юзага келади. Шарҳланётган моддадага кўра маҳкумни хўжалик таъминоти ишларни бажариш учун тергов изоляторида ёки турмада қолдириш мумкин. Маҳкумни тергов изоляторида ёки турмада хўжалик таъминоти ишларни бажариш учун қолдириш шу билан боғлиқки, бу ишларни бажаришда ихтиёрий ёлланма ишчиларни топиш қийин бўлади (кам ҳақ тўланиши, обрўйига тўғри келмагани учун). Тергов изоляторида ёки турмада қолдиришга кўпи билан саккиз йилгача ва саккиз йил муддатга озодликдан маҳрум этишга муддатга ҳукм қилинганларга йўл қўйилади. Шарҳланаётган модда маҳкумларни тергов изоляторларда ва турмага хўжалик ишларни бажариш учун қолдириш билан боғлиқ бўлган қоидаларни тартибга солади. Энг аввало бунинг учун маҳкумларнинг ёзма розилиги талаб қилинади. Бу ҳолат маҳкумни тергов изоляторида ёки турмага қолдириш учун нафақат расмий аҳамиятга эга, балки унинг ҳуқуқларга риоя қилишига кафолат бўлиб ҳам хизмат қилади. Масалан: агар, маҳкум яна жазони ижро этиш колониясига қайта ўтказиш тўғрисида ариза берса, тергов

изоляторни ёки турма маъмурияти унинг талабини қондирилади. Тергов изоляторни ёки турманинг бошлиғини буйруғи маҳкумни хўжалик ишларни бажаришга қолдириш учун асосий юридик ҳужжат бўлиб ҳисобланади. Бу ҳужжатнинг бир нусхаси маҳкумнинг шахсий деласига тикиб қўйилади.

Тергов изоляторни ёки турмада қолдирилган шахсларни бошқалардан ажратилган ҳолда сақлаш лозим. Чунки тергов изоляторнида одатда оғир ва ўта оғир жиноят содир этганликда айбланаётган шахслар сақланади. Уларнинг бирга сақланиши маҳкумнинг хулқиға салбий таъсир кўрсатса, иккинчидан, эса тергов жараёни боришиға ҳам салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Хўжалик таъминоти ишларни бажариш учун тергов изоляторнида ёки қолдирилганлар шахслар қулфланмайдиган умумий камераларда сақланадилар, шунингдек, бу каби маҳкумлар жазони колонияларда ўтаётганлар фойдаланаётган барча ҳуқуқлардан фойдаланадилар. Улар ўз қариндошлари ва бошқа шахслар билан учрашишлари мумкин. Уларға қисқа муддатли ёки узок муддатли учрашув ҳуқуқи берилади. Агар узок муддатли учрашувға рухсат бериш имкони бўлмаса, бир марталик узок муддатли учрашув ўрниға, икки марта қисқа муддатли учрашувға рухсат берилади. Қисқа муддатли учрашувлар муддати тўрт соатгача белгиланиши мумкин. Шунингдек, мазкур модданинг учинчи қисмида тергов ҳибсхонасида ёки турмада қолдирилиши мумкин бўлмаган шахслар тоифаси белгиланган. Вояға етмаган шахслар, ажнабий фуқаролар ва фуқаролиги бўлмаган шахслар, шунингдек, судлар ва ҳуқуқ-тартиботни муҳофаза қилиш органларининг собиқ ходимларига мансуб маҳкумлар шулар жумласига киради. Бундан мақсад уларнинг хавфсизлигини таъминлашға қаратилгандир.

Тергов ҳибсхоналари ва ЖИЭМ тиббий бўлимлари санитария қонунчилиги талабларини бажарилиши устидан қуйидаги санитария назоратини амалға оширадилар.

Худудни тозалаш устидан санитария-гигиена назорати.

Муассасалар худудини тозалаш-бу чиқиндиларни йиғиш, сақлаш, олиб кетиш ва зарарсизлантириш бўйича режали равишда ўтказиладиган санитария-техник ва хўжалик тадбирларидан иборатдир. Тозалашнинг икки асосий тизими мавжуд: олиб кетиш тизими-барча чиқиндилар уларни зарарсизлантириш ҳамда утилизация қилиш жойларига махсус транспорт билан олиб кетилади ва оқизиладиган ёки канализация тизими. Муассасалардаги канализация иншоотларини ҳисобға олиш, ўз вақтида таъмирлаш ва ундан фойдаланиш масъулияти интендантға хўжалик таъминоти бўлими (гуруҳи) бошлиғи зиммасига юкланади. Муассасалар объектлари ва худудини тозалаш ҳамда канализация тармоқлари тузилиши ва улардан фойдаланиш устидан санитария назорати муассасанинг тиббий бўлими томонидан Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар ва Соғлиқни сақлаш вазирликларнинг меъёрий ҳужжатлари асосида огоҳлантириш ҳамда жорий санитария назорати шаклида амалға оширилади. Огоҳлантирувчи

санитария назорати масалаларини ҳал қилишда муассаса тиббий бўлими ИИВ, Ички ишлар Бош бошқармаси Ички ишлар бошқармасининг санитария-эпидемиология хизматининг методик кўрсатмаларига амал қилади, улардан ва жойлардаги соғлиқни сақлаш идоралари санитария-эпидемиология хизматларидан канализация тармоқлари ва иншоотлари қуриладиган, чиқиндиларни зарарсизлантирадиган ва улардан қайта фойдаланиладиган ерларни танлашда; шунингдек уларни фойдаланиш учун қабул қилиб олишда, ер ости ва ер устки сувлари ва тупроқларининг зарарли саноат чиқиндилари ва бошқа оқавалар, хўжалик-маиший чиқиндилар билан ифлосланишини олдини олиш ва бартараф этиш тадбирларини ўтказиш масалаларида маслаҳат ва амалий ёрдам оладилар.

Муассаса ҳудуди тозалиги устидан жорий санитария назоратини ўрнатиш қуйидагиларни ўз ичига олади:

■ чиқиндиларни мунтазам равишда четга олиб чиқиб кетиш, ҳудуднинг санитария ҳолати, канализация тармоқлари ва иншоотларидан фойдаланишда, қаттиқ чиқиндиларни зарарсизлантиришда санитария меъёрлари ва қоидаларига риоя этилиши устидан доимий кузатув ишларини олиб бориш.-муассаса бошқа вазирлик ва идоралар, корхона ва ташкилотларга тааллуқли бўлган канализация тизими ва қаттиқ чиқиндиларни зарарсизлантириш бўйича қурилмалар билан таъминланганда, тиббий бўлим фақат муассаса ҳудудида жойлашган канализация тармоқлари ва иншоотларидан фойдаланиш устидан жорий санитария назоратини амалга оширади.

Агар канализация тармоқларга хизмат кўрсатиш ва ундан фойдаланиш муассасанинг ўз кучи ва маблағи билан амалга ошириладиган бўлса, тиббий бўлим канализациянинг барча тармоқлари ва иншоотлари устидан, шу жумладан оқава сувларни тозалаш бўйича иншоотлар устидан ҳам жорий санитария назоратини ташкил этади ва амалга оширади ҳамда муассасада санитария – эпидемиологик хизматлари тавсияларини бажарилишини назорат қилади.

Муассаса тиббий бўлим бошлиғи канализация тармоқлари ва иншоотларининг аҳволи, оқава сувларни тозалашнинг самараси, қаттиқ чиқиндиларни тўплаш, йўқотиш ва утилизация тизими тўғрисидаги маълумотларга эга бўлиши, камчиликларни аниқлаши ва масъул лавозимдаги шахслар билан биргаликда уларни бартараф этиш муддатларини белгилаши лозим. Муассаса тиббий бўлим бошлиғи мунтазам равишда муассаса бошлиғига ҳудуднинг санитария ҳолати ва уни янада яхшилаш чоралари тўғрисида маълумот бериб туриши, сув таъминоти манбаининг ифлосланиши хавфи туғилганда ёки ҳудудда санитария қоидалари бузилганда эса зудлик билан муассаса раҳбариятига ва ИИВ, ИИББ, ИИБ санитария – эпидемиологик хизматларига хабар қилиши лозим. Ётоқхоналар, ошхоналар ва бошқа жамоат бинолари жойлашган жойдан коммунал, санитария-техник ва бошқа объектларгача бўлган оралиқ жой санитария-ҳимоя минтақаси

санитария қоидалари ва меъёрлари ҳужжатларида келтирилган ўлчовлардан биридир.

4-савол. Турмаларда маҳкумларни меҳнатга жалб этиш.

Қамоққа олинганларни меҳнатга жалб этиш.

Қамоққа олинганлар тегишли шароитлар мавжуд бўлганда ТҲ ҳудудида ўз хоҳишларига кўра ва жинойт ишини юритаётган мансабдор шахс ёки органнинг ёзма рухсати билан меҳнатга жалб этилиши мумкин. Қамоққа олинганларнинг меҳнат шароити қонун ҳужжатларида белгиланган хавфсизлик, санитария ва гигиена талабларига жавоб бериши керак. Қамоққа олинганлар ўз меҳнати учун тегишли ҳақ олишга ҳақлидир. ТҲда сақланаётган шахсларни барча турдаги хўжалик хизматида оид ишларга жалб этиш тақиқланади. ТҲда сақланаётган шахслар меҳнат жараёнида доимий назоратда бўладилар. Улар камерага қайтаётганда тинтувдан ўтказилади ва ишлаб чиқариш хоналари кўздан кечирилади. Қамоққа олинганларнинг иш ҳақи қонун ҳужжатларида Меҳнатга ҳақ тўлаш ягона тариф сеткасининг биринчи разряди бўйича белгиланган миқдордан кам бўлмаслиги лозим ва қонунда назарда тутилган чегирмалар қилинганидан кейин уларнинг шахсий ҳисобварақларига ўтказилади. Қамоққа олинганларни меҳнатга жалб этиш мақсадида ТҲлар қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда ўз ишлаб чиқариш фаолиятини амалга ошириши мумкин. Қамоққа олинганларнинг ТҲлардаги ишлаб чиқариш фаолиятдан олинган даромадлардан солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар тўланганидан кейин қамоққа олинганларни сақлаш шарт-шароитларини яхшилаш, шунингдек ТҲларнинг ижтимоий соҳасини ривожлантириш учун фойдаланилади. ЖИКнинг 53-моддасига мувофиқ, қасддан содир этилган оғир жинойти учун биринчи марта саккиз йилгача ва саккиз йил муддатга озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар алоҳида ҳолларда, маҳкумнинг ёзма розилиги бўлган тақдирда, муассаса бошлиғининг қарорига биноан хўжалик хизматида оид ишларни бажариш учун ТҲда қолдирилиши мумкин. Хўжалик хизматида оид ишларни бажариш учун ТҲда қолдирилган маҳкумлар жазони кулфлаб қўйилмайдиган умумий камераларда, бошқа шахслардан батамом ажратилган ҳолда, Вояга етмаган шахслар, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар, шунингдек судлар ва ҳуқуқ-тартиботни муҳофаза қилиш органларининг собиқ ходимларига мансуб маҳкумлар хўжалик хизматида оид ишларни бажариш учун қолдирилмайдилар. Хўжалик хизматида оид ишларни бажариш учун ТҲда қолиш истагини билдирган маҳкум ТҲ бошлиғи номига ариза билан мурожаат қилади. Унинг аризаси Аризаларни ҳисобга олиш дафтарида қайд этилади ва маҳкумнинг номзодини ўрганиш учун ТҲ бошлиғининг тартибот, қўриқлаш ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосарига берилади. Хўжалик хизматида оид ишларни бажариш учун қолдирилган маҳкумлар рўйхати уларнинг қолдирилиши асослилигини назорат қилиш учун ҳар чоракда ЖИЭББга тақдим этилади.

Маҳкумни хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдириш рад этилган тақдирда, унга рад этиш сабаблари тушунтирилади. Маҳкумнинг хўжалик хизматига оид ишларни бажаришга жалб этиш тўғрисидаги аризаси ва ТҲ бошлиғининг қароридан кўчирма унинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига қўшиб қўйилади. Ҳар бир ТҲда хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдириладиган маҳкумлар сони ЖИЭББ томонидан ТҲни умумий тўлдириш лимитининг етти фоизидан ошмаган ҳолда белгиланади. Хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдирилган маҳкумлар доимий назорат остида бўлади ва ТҲ ходимларининг кўрсатмаси бўйича ишлайди. Уларни ТҲ ҳудудидан ташқаридаги ишларга, махсус бўлимлар, фотолабораториялар, нусха кўпайтириш техникалари ўрнатилган жойларда, барча турдаги транспорт воситалари ҳайдовчилигига, радиостанция, муҳандислик-техника ва алоқа воситалари, шунингдек хизмат итлари билан ишлашга жалб этиш тақиқланади. Зарур ҳолларда, кечиктириб бўлмайдиган авария, созлаш ва қайта тиклаш ишларини амалга ошириш мақсадида хўжалик хизматига оид ишларни бажариш учун қолдирилган маҳкумлар ТҲ бошлиғининг руҳсати билан ТҲнинг қўриқланадиган ҳудудидан ташқарига олиб чиқилиши мумкин. Бунда олиб чиқилиши мумкин деб ҳисобланган маҳкумларнинг рўйхати уларнинг фотосуратлари ва улар ҳақидаги зарур маълумотлар кўрсатилган ҳолда ТҲ бошлиғи томонидан тасдиқланади. Ишлар амалга оширилаётган вақтда рўйхатнинг бир нусхаси ТҲнинг назорат ўтказиш жойида сақланади.

Турмаларда маҳкумлар меҳнати.

Маҳкумларга меҳнат қилиш учун турма ҳудудидан четга чиқиш ман этилади. Турмалардаги ишлаб чиқариш цехлари қўриқланадиган ҳудуда жойлаштирилади. Ўта хавфли рецидивислар ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси авф этиш тартибида озодликдан маҳрум қилиш жазоси авф этиш тартибида озодликдан маҳрум қилиш билан алмаштирилган маҳкумлар ишга махсус жихозланган цехларга олиб борилади. Шу мақсадда қўриққич ва кузатишнинг қўшимча воситалари ўрнатилади. Бу кўрсатилган маҳкумлар бошқа тоифадаги маҳкумлар билан ақлоқага киришишининг олдини олиш мақсадида қилинади. Турмадаги маҳкумларнинг меҳнати хам ҳақ тўланади.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Турмада жазони ўташ тартиби ва тергов ҳибсхоналарининг вазифалари мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Турмада жазони ўташ тартиби ва шартлари.
2. Тергов ҳибсхонаси ва унинг вазифалари.
3. Тергов ҳибсхонаси ёки турмада маҳкумларни хўжалик ишларини бажариш учун қолдириш тартиби ва шартлари.
4. Турмаларда маҳкумларни меҳнатга жалб этиш.
5. Тергов ҳибсхонасида ёки турмада қуйдаги маҳкумларни олиб қолиши тақиқланади.
6. Ҳудудни тозалаш устидан санитария-гигиена назорати.

12-мавзу: Турмада жазони ўташ тартиби ва тергов ҳибсхоналарининг вазифалари.

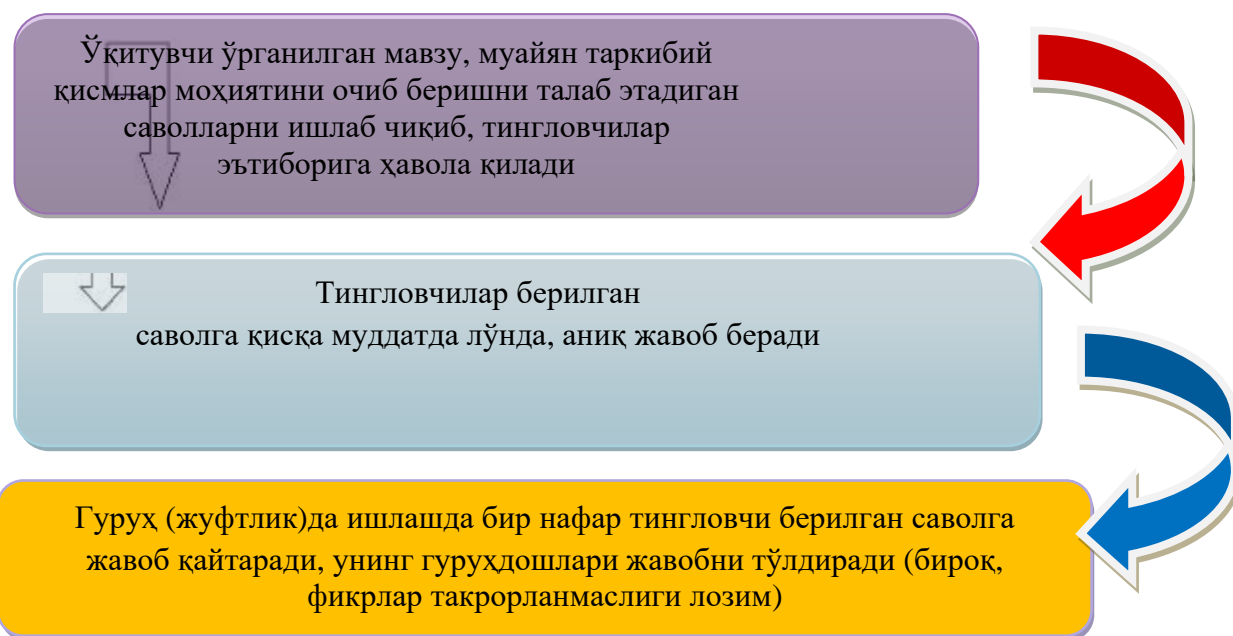
Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти

Ушбу амалий машғулоти «Блиц-сўров» интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

«Блиц-сўров» (инглизча «блиц» – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб қайтариш шакли машғулоти тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, тингловчиларнинг қамраб олинишига кўра белгиланади.

Машғулотларда ушбу методни қўллаш қуйидагича кечади:

Ўқув машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Турмада жазони ўташ тартиби ва шартлари.
- 2-савол. Тергов ҳибсхонаси ва унинг вазифалари.
- 3-савол. Тергов ҳибсхонаси ёки турмада маҳкумларни хўжалик ишларини бажариш учун қолдириш тартиби ва шартлари.
- 4-савол. Турмаларда маҳкумларни меҳнатга жалб этиш.
- 5-савол. Тергов ҳибсхонасида ёки турмада қуйдаги маҳкумларни олиб қолиши тақиқланади.
- 6-савол. Худудни тозалаш устидан санитария-гигиена назорати.
- 7-савол. Маҳкумлар меҳнатига ҳақ тўлаш

12-мавзу: Турмада жазони ўташ тартиби ва тергов хибсхоналарининг вазифалари.

Амалий машғулот (2-соат).

Амалий машғулот

Ушбу ўқув машғулотини **“Сухбат”** интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

Машғулотда ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида диалогик характерга эга савол-жавобга асосланувчи ушбу метод негизини жонли мулоқот ташкил этади. Методнинг афзаллиги сухбат жараёнида ойдинлашмаган масалалар юзасидан қўшимча саволлар бериш, ўқувчи (тингловчи ва курсант)нинг фикрлашга ундаш имкониятининг мавжудлиги билан белгиланади. Таълимий муносабатнинг жонли мулоқотга асосланиши эса ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида руҳий яқинликни қарор топтириб, фаол фикр алмашиш имконини беради.

Методни қўллашда қуйидаги тартибда иш кўрилади:

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларни метод моҳияти билан таништиради

Ўқитувчи мавзу юзасидан ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўзлаштиришлари лозим бўлган масалаларга оид саволларни ишлаб чиқади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар билан таништирилади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар юзасидан мулоҳаза юритиб, масала моҳиятини ёритишга киришади (агар ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг жавоблари қониқарли деб топилса, навбатдаги савол берилади; борди-ю, жавоб қониқарли деб топилмаса, у ҳолда ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)га айнан мана шу масалани ойдинлаштиришга ёрдам берадиган қўшимча савол беради)

Ўрганилаётган масаланинг моҳияти тўла ёритилгач, сухбат жараёнига яқун ясалади

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг фаолиятини баҳолаб, машғулотга яқун ясайди

Амалий машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Турмада жазони ўташ тартиби ва шартлари.
- 2-савол. Тергов ҳибсхонаси ва унинг вазифалари.
- 3-савол. Тергов ҳибсхонаси ёки турмада маҳкумларни хўжалик ишларини бажариш учун қолдириш тартиби ва шартлари.
- 4-савол. Турмаларда маҳкумларни меҳнатга жалб этиш.
- 5-савол. Тергов ҳибсхонасида ёки турмада қуйдаги маҳкумларни олиб қолиши тақиқланади.
- 6-савол. Ҳудудни тозалаш устидан санитария-гигиена назорати.
- 7-савол. Маҳкумлар меҳнатига ҳақ тўлаш

13-мавзу: Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

- 1-савол. Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари.
- 2-савол. Ўзбекистон Республикасида умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони жорий этилиши ва унинг аҳамияти.
- 3-савол. Умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташ тартиби ва шартлари.
- 4-савол. ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшаётган маҳкума аёллар ҳамда уларнинг уч ёшга тўлмаган болаларнинг моддий-маиший таъминоти.

1-савол. Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 46-моддасида хотин-қизлар ва эркакларнинг тенг ҳуқуқлилиги мустаҳкамлаб қуйилган.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 6-моддасида кўрсатиб ўтилган инсонпарварлик принципига асосан жазони ижро этиш муассасаларида озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазосини ўтаётган аёлларга қўшимча ҳуқуқлар берилган.

Булар жумласига ЖИКнинг 130-133-моддаларида мустаҳкамлаб қўйилган маҳкума аёлларнинг муассаса доирасидан ташқарида яшаши, болаларни жазони ижро этиш колониялари қошидаги болалар уйига

жойлаштириш, маҳкума аёлларнинг муассаса доирасидан четга қисқа муддатли чиқиши каби ҳуқуқларни кўрсатиб ўтишимиз мумкин.

Маҳкума ҳомиладор аёллар ва уч ёшга тўлмаган боласи бор аёллар ЖИЭМда маҳкумлар учун назарда тутилган ҳуқуқлардан ташқари (ЖИК 130-м.):

- ❖ ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшаш;
- ❖ болаларини жазони ижро этиш колониялари қошидаги болалар уйига жойлаштириш;
- ❖ болаларини жойлаштириб келиш ва улар билан учрашиш учун ЖИЭМ доирасидан четга чиқиш ҳуқуқига ҳам эга.

Ҳомиладор ёки уч ёшгача болалари бор маҳкума аёллар жазони ўташ учун болалар уйи мавжуд бўлган ЖИЭМга юборилади.

Маҳкума аёлларга вояга етмаган болалари билан муддати беш суткагача бўлган, шу жумладан ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшаш имконияти билан, узоқ муддатли учрашув берилиши мумкин.

Ижобий тавсифга эга маҳкума аёлларга ҳомиладорлик ва туғиш бўйича ишдан озод этилган вақт мобайнида, шунингдек боласи уч ёшга тўлгунга қадар ЖИЭМ бошлиғининг прокурор тасдиқлаган қарори билан колония ҳудудидан ташқарида яшашга рухсат этилиши мумкин (ЖИК 131-м.).

ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшашга рухсат берилган маҳкума аёлларга гувоҳнома берилади.

ЖИЭМ ҳудудидан ташқарида яшайдиган маҳкума аёллар ўзлари рўйхатда турган туркумдан чиқарилмайди. Уларнинг иш ҳақи ҳисоб-китоб қилиниб, шахсий ҳисобварақларидаги пуллари, шунингдек озиқ-овқат маҳсулотлари, нарса ва буюмлари ўзларига берилади.

ЖИЭМ ҳудудидан ташқарида яшаш ҳуқуқи Жиноят кодекси 73-моддасининг 4-қисми «а», «б», «в» ва «г» бандларида кўрсатилган қўйидаги маҳкумларга берилмайди, яъни:

- а) умрбод ёки узоқ муддатга озодликдан маҳрум қилишга ҳукм этилганларга;
- б) ўта хавфли рецидивистга;
- в) уюшган гуруҳ ёки жинсий уюшманинг ташкилотчи ва қатнашувчиларига;
- г) жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасдан одам ўлдириш, ўн тўрт ёшга тўлмаганлиги айбдорга аён бўлган жабрланувчининг номусига тегиш ёки унга нисбатан зўрлик ишлатиб, жинсий эҳтиёжни ғайритабиий усулда қондириш, Ўзбекистон Республикасига, тинчлик ва инсоният хавфсизлигига қарши жиноят содир этиш, ядровий, кимёвий, биологик ва бошқа хилдаги оммавий қирғин курулларини, шундай курулларни ишлаб чиқариш учун фойдаланиши мумкинлиги аён бўлган материал ва ускуналарни контрабанда қилиш учун ҳукм қилинган шахсларга нисбатан.

Колония ҳудуди доирасидан ташқарида яшайдиган маҳқумалар:

■ хона типигаги турар жойларда жойлашадилар ва ЖИЭМ маъмуриятининг назорати остида бўладилар;

■ эрталаб ўрндан туришдан кечки ётишгача бўлган вақт мобайнида белгиланган йўналишлар доирасида эркин юриш ҳуқуқидан фойдаланадилар;

■ фуқаролар киядиган кийимда юришлари, ёнларида пул ва қимматли буюмлар сақлашлари, пулдан чекланмаган ҳолда фойдаланишлари мумкин;

■ чекланмаган миқдорда бандерол, посилка ва йўқловлар олиш ҳамда жўнатиш, қисқа муддатли учрашувлар олиш ҳуқуқига эга.

Қисқа муддатли учрашувлар, одатда, ишдан бўш вақтда берилади.

ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшаш ҳуқуқи қуйидаги ҳолларда бекор қилинади:

■ жазони ўташ тартиби мунтазам равишда ёки бир марта кўпол тарзда бузилганда;

■ ҳомиладорлик ва туғиш бўйича ишдан озод қилиш даври тугаганда;

■ бола уч ёшга тўлганда.

Маҳқума аёлнинг ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшаш ҳуқуқи ЖИЭМ бошлиғининг прокурор томонидан тасдиқланадиган қарори билан бекор қилинади.

Маҳқума аёлларни сақлашга мўлжалланган колониялар қошида болалар уйи ташкил этилади, унда болалар нормал яшаши ва камол топиши учун зарур шароитлар таъминланади (ЖИК 132-м.).

Маҳқума аёллар уч ёшга тўлмаган болаларини болалар уйига жойлаштиришга ва ишдан бўш вақтда улар билан бирга бўлишга ҳақли.

Болалар уйидаги бола уч ёшга тўлганидан кейин онасининг розилиги билан унинг қариндошларига ёки, ҳомийлик ва васийлик органининг қарорига биноан, бошқа шахсларга берилиши ёхуд тегишли болалар муассасаларига юборилиши мумкин.

Агар маҳқуманинг жазони ўташ муддати тугашига кўпи билан бир йил қолган ва у оналик бурчларини лозим даражада бажариб келган бўлса, ЖИЭМ маъмурияти боланинг болалар уйида бўлиш вақтини узайтириши мумкин.

Мактабгача ёшдаги болалари бор маҳқума аёлларга болаларини қариндошлариникига, васийлариникига ёки болалар муассасаларига жойлаштириб келиш учун бориш-келиш вақтини (тўрт суткагача) ҳисобга олмаган ҳолда ўн беш суткагача муддатга четга чиқишга рухсат этилиши мумкин (ЖИК 133-м.).

Вояга етмаган ногирон болалари бор аёлларга бир йилда бир марта улар билан учрашиш учун йўлга кетадиган вақтни ҳисобга олмаганда етти суткагача бўлган муддатга четга чиқишга рухсат этилади.

Маҳкум ҳомиладор аёллар, эмизикли оналар, вояга етмаганларга, шунингдек I ва II гуруҳ ногиронларига бериладиган овқат оширилган нормаларда белгиланади. Тиббий хулоса асосида уларга қўшимча озиқ-овқат маҳсулотлари олишга рухсат этилиши мумкин.

ЖИЭМ ҳудудидан ташқарида яшаётган маҳкума аёллар ҳамда уларнинг уч ёшга тўлмаган болалари, ЖИЭМларнинг болалар уйларидаги ҳомиладор аёллар, эмизикли оналар учун белгиланган нормаларда озиқ-овқат, кийим ва пойабзал билан таъминланади.

Манзил-колониясида уч ёшгача боласи бор маҳкума аёлларнинг зарур пул маблағлари бўлмаса, улар манзил-колония маъмуриятига боласи учун ЖИЭМнинг болалар уйида сақланаётган болалар учун мўлжалланган озиқ-овқат, кийим ва пойабзал беришни сўраб ариза билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эга.

Ҳомиладорлик ва туғиш таътили тугаганидан сўнг, ЖИЭМ маъмурияти ЖИЭМ ҳудудидан ташқарида яшаётган маҳкума аёлларни ЖИЭМ корхонасига ёки бошқа корхоналарга ишга жойлаштиради. Бунда ЖИЭМ маъмурияти маҳкума аёлларнинг боласини мактабгача таълим муассасаларига жойлаштиришга ёрдам беради.

Интизомий бўлинмаларга:

- I гуруҳ ногиронлари;
- ҳомиладорлик ва туғиш бўйича ишдан озод этилган, шунингдек ёнида эмизикли боласи бор аёллар киритилмайди.

2-савол. Ўзбекистон Республикасида умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони жорий этилиши ва унинг аҳамияти.

Мамлакатимиз мустақилликка эришгач, суд-ҳуқуқ тизимини ислоҳ этишда биринчи галдаги эътибор жинойат жазоларни либераллаштиришга қаратилди. Жумладан, ўлим жазосини жазо тури сифатида жинойат қонунчилигимиздан чиқариб ташлаш бўйича ишлар босқичма-босқич амалга оширилди ва ниҳоят, 2005 йил 1 августда мамлакатимиз Президенти “Ўзбекистон Республикасида ўлим жазосини бекор қилиш тўғрисида”ги Фармонига имзо чекди. Унда 2008 йилнинг 1 январидан республикамызда жазо тури сифатида ўлим жазоси бекор қилиниши, унинг ўрнига умрбод ёки узоқ муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазоси жорий этилиши эълон қилинди. Шу муносабат билан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ана шу таклифларни ҳисобга олган ҳолда 2007 йил 15 июнда “Ўлим жазоси бекор қилиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида” Қонун қабул қилди. Олий Мажлис Сенати эса ўзининг ўнинчи ялпи мажлисида мазкур қонунни маъқуллади.

Шу ўринда ўлим жазосини бутунлай бекор қилишдан кўзланган мақсад нима деган ҳақли савол туғилади.

■ *Биринчидан*, бундай шафқатсиз жазо тури Конституциямизнинг муқаддимасида таъкидланган, биз барпо қилаётган инсонпарвар демократик ҳуқуқий давлат сиёсатига тўғри келмайди. Чинакам демократик инсонпарвар давлат ҳеч қачон қонун йўли билан инсонни ўлимга маҳкум этиши лозим эмас.

■ *Иккинчидан*, ўлим жазоси халқаро ҳуқуқий нормаларга зиддир. Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон Декларациясининг 3-моддасида “Ҳар бир инсон яшаш, эркинлик ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқига эгадир”, деб белгилаб қўйилган. “Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқаро Пакт”нинг 6-моддасида эса “Яшаш ҳуқуқи ҳар бир инсоннинг ажралмас ҳуқуқидир. Бу ҳуқуқ қонун билан ҳимояланади. Ҳеч ким ўзбошимчалик билан инсонни яшаш ҳуқуқидан маҳрум қила олмайди” дея таъкидланган.

Ўзбекистон Республикаси ўзининг Асосий қонуни муқаддимасида, шунингдек Жиноят-ижроия кодексининг 4-моддасида халқаро ҳуқуқнинг умум эътироф этилган қоидалари устунлигини тан олган. Демак, эртами-кечми республикаимиз қонунларини халқаро ҳуқуқ талабларига мослаштириш заруратини даврнинг ўзи тақозо қиларди.

➤ *Учинчидан*, яна Конституциямизнинг 24-моддасида “Яшаш ҳуқуқи ҳар бир инсоннинг узвий ҳуқуқидир”, деб қатъий белгилаб қўйилган. “Узвий” бу “Ажралмас” дегани. Ажралмас ҳуқуқдан ноқонуний маҳрум қилиш, ажратиш энг оғир жиноят, қонун йўли билан маҳрум қилиш эса шафқатсизликдир. Демак, Асосий қонунимиз талабидан келиб чиқадиган бўлсак, инсонни ўлим жазосига маҳкум этиш мумкин эмас. Шундай экан, бу жазо турини Жиноят кодексидан чиқариб ташлаш зарур эди. Чунки Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 16-моддасида “Бирорта ҳам қонун ёки бошқа норматив-ҳуқуқий ҳужжат Конституция нормалари ва қоидаларига зид келиш мумкин эмас” дейилган.

➤ *Тўртинчидан*, ўлим жазосини бекор қилиш суд хатосини тузатиш имконини беради. Зеро, киши суд томонидан ўлим жазосига асоссиз маҳкум этилиб, ҳукм ижро этилгач, унинг айбсизлиги исботланган ҳолатлар учраб туради. Биологик ҳаётга чек қўйилган, яъни, жисмонан йўқ қилинган инсонни эса қайта тирилтириб бўлмайди. Умрбод ёки узок муддатга озодликдан маҳрум этилган шахсни эса унинг айбсизлиги исботлангач, озод қилиш мумкин.

Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимизда ўлим жазосини қонун йўли билан бекор қилинганлиги халқаро ҳуқуқ нормаларига, жаҳон андозаларига тўла-тўқис мосдир. Аммо республикаимизда шунинг учунгина бундай йўл тугилмади. Чунки, ўзбек халқи азалдан кечиримли, бағрикенг халқ бўлган. Исломи дини ақидаларида ҳам кечиримлилик ниҳоятда улуғланади. Шу маънода “Ўлим жазоси бекор қилиниши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар

киритиш тўғрисида”ги қонун миллий қонунчилигимизга халқаро ҳуқуқ нормаларининг имплементация қилиниши жиҳатидан ҳам, инсонпарварлик руҳидаги миллий ва диний қадриятларимизнинг сингдирилиши нуқтаи назаридан ҳам тарихий ҳодиса, суд-ҳуқуқ тизими ислоҳотларининг том маънодаги янги такомил босқичи бўлди.

Фавқулодда жазо чораси бўлиб айбдорни отиб ўлдиришдан иборат (ЖКнинг 51-моддаси).

ЖКсида фақат 2 та модда учун ўлим жазоси кўрсатилган:

- ЖКнинг 97-моддаси 2-қисми;
- ЖКнинг 155-моддаси 3-қисми.

Ўлим жазоси Ўзбекистон Республикасининг 1959 йил 21 майдаги Қонуни билан ЖКнинг тахминан 33 та моддасида назарда тутилган жиноятлар учун қўлланилади.

Ўлим жазоси Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 22 сентябр Қонуни билан ЖКда фақат (13 та) жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасдан одам ўлдириш (97-модданинг 2-қисми), номусга тегиш (118-модданинг 4-қисми), жинсий эҳтиёжни зўрлик ишлатиб ғайритабиий усулда қондириш (119-модданинг 4-қисми), агрессия (151-модданинг 2-қисми), урушнинг қонун ва удумларини бузиш (152-модда), геноцид (153-модда), терроризм (155-модданинг 3-қисми), давлатга хоинлик қилиш (157-модданинг 1-қисми), Ўзбекистон Республикаси Президентига тажовуз қилиш (158-модданинг 1-қисми), жосуслик (160-модданинг 1-қисми), жиноий уюшма ташкил этиш (242-модданинг 1-қисми), контрабанда (246-модданинг 2-қисми), гиёвандлик воситалари ва психотроп моддаларни ғайриқонуний равишда сотиш (272-модданинг 2-қисми) учунгина белгиланади.

Ўлим жазоси Ўзбекистон Республикасининг 2001 йил 29 август Қонуни билан фақат (4 та) жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасдан одам ўлдириш (97-модданинг 2-қисми), агрессия (151-модданинг 2-қисми), геноцид (153-модда) ва терроризм (155-модданинг 3-қисми) учун қўлланилади.

Ўлим жазоси Ўзбекистон Республикасининг 2003 йил 12 декабр Қонуни билан фақат (2 та) жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасдан одам ўлдириш (97-модданинг 2-қисми) ва терроризм (155-модданинг 3-қисми) учун қўлланилади.

Ўлим жазоси фақат отиб ўлдириш билан ижро этилади. Ўлим жазосини ижро этишда шифокор, жазони ижро этиш жойларида махсус назоратни олиб боровчи прокурор ва жазони ижро этиш муассасасининг бошлиғи иштирок этиши шарт. Ўлим жазоси асосан тергов изоляторидан ижро этилади.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 51-моддасига биноан умрбод озодликдан маҳрум қилиш фавқулодда жазо чораси бўлиб, маҳкумни махсус тартибли жазони ижро этиш колониясига жойлаштириш орқали жамиятдан муддатсиз ажратиб қўйишдан иборатдир.

Умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси фақат жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда қасддан одам ўлдириш (ЖК 97-м. 2-қ.) ва терроризм (ЖК 155-м. 3-қ.) учун белгиланади.

Умрбод озодликдан маҳрум қилиш жазоси аёлга, ўн саккиз ёшга тўлмасдан жиноят содир этган шахсга ва олтмиш ёшдан ошган эркакка нисбатан тайинланиши мумкин эмас.

Ана шу жиҳатлардан қонунимиз қатор хориж давлатларининг умрбод озодликдан маҳрум этиш борасидаги қонунларидан ўзининг инсонпарварлиги билан ажралиб туради. Зеро, ислом динида ноҳақ одам ўлдириш, инсонни қийноқларга солиш қораланади. Мазкур қонун юқоридаги хусусиятларига инсонпарварликни, кечиримлиликни, раҳм-шафқатлиликни тарғиб этувчи жаҳон динлари, хусусан, ислом дини қоидаларига, ғояларига мосдир.

Шу ўринда республикамизда умрбод озодликдан маҳрум этиш масаласига инсонпарварона ёндашилганини алоҳида таъкидлашимиз зарур. Масалан, Польша ва Германияда 5, Бельгия ва Россия Федерациясида 6, Германияда 7, Данияда 9, Грузияда 11, Швецияда 13, Беларусда 14, Япония ва Озарбайжонда 16, Қозоғистонда ва Кореяда 17, Франциядек демократик давлатда 18, Голландияда 19, Молдавада 24, Хитой Халқ Республикасида эса 64 хил жиноят учун умрбод озодликдан маҳрум этиш жазосига ҳукм этилади³. Бизнинг мамлакатимизда эса фақат икки жиноят, яъни жавобгарликни оғирлаштирадиган ҳолатларда одам ўлдириш ва терроризм жиноятлари учун ушбу жазо қўлланилиши қонунда белгилаб қўйилган. Яна қонунимизнинг инсонпарварлиги шундаки, суд иш бўйича барча ҳолатларни ҳар томонлама холис ўрганиб, айбдорни умрбод эмас унга муқобил жазо тури сифатида узоқ муддатли (20 йилдан 25 йилгача) озодликдан маҳрум этиш жазосига ҳукм этилиши ҳам назарда тутилган.

3-савол. Умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташ тартиби ва шартлари

Умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташ тартиби ЖИКнинг 136-моддасида назарда тутилган, яъни:

■ Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар махсус сақлаш шароитларига эга бўлган махсус тартибли колонияларда сақланадилар. Уларга нисбатан ушбу бобда назарда тутилган хусусиятлар ҳисобга олинган ҳолда махсус тартибли колониялар тартиби татбиқ этилади.

Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар камераларга кўпи билан икки кишидан жойлаштириладилар. Маҳкумларнинг илтимосига кўра ёки зарурат тақозо этганда улар бир кишилик камераларда сақланишлари мумкин.

Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар жазони қаттиқ, одатдаги ва енгиллаштирилган сақлаш шароитларида ўтайдилар.

³ Якубов А.С. Важный этап последовательной либерализации судебно-правовой системы Узбекистана // Правда Востока. – 2007. – 26 июня.

Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар жазонинг дастлабки ўн йилини қаттиқ сақлаш шароитларида ўтайдилар.

Жазонинг камида ўн йилини ўтаган, белгиланган тартибни бузганлик учун интизомий жазо олмаган умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар қаттиқ сақлаш шароитларидан одатдаги сақлаш шароитларига ўтказилишлари мумкин.

Жазонинг камида ўн беш йилини ўтаган, белгиланган тартибни бузганлик учун интизомий жазо олмаган умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар одатдаги сақлаш шароитларидан енгиллаштирилган сақлаш шароитларига ўтказилишлари мумкин.

Умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташ шартлари ЖИКнинг 137-м.да белгиланган, яъни:

Умрбод озодликдан маҳрум қилинган битта маҳкумга тўғри келадиган яшаш майдони нормаси тўрт квадрат метрдан кам бўлиши мумкин эмас.

Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони қаттиқ сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар ўз шахсий ҳисобварағида мавжуд бўлган маблағлардан белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг 26,5 фоизигача бўлган суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиш, йил мобайнида бир марта қисқа муддатли учрашув, бир марта телефон орқали сўзлашув, битта посилка ёки йўқлов, битта бандерол олиш ҳуқуқига эга.

Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони одатдаги сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар ўз шахсий ҳисобварағида мавжуд бўлган маблағлардан қонунчиликда белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг 35,2 фоизигача миқдордаги суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиш, йил мобайнида бир марта узоқ муддатли ва бир марта қисқа муддатли учрашув, икки марта телефон орқали сўзлашув, иккита посилка ёки йўқлов, иккита бандерол олиш ҳуқуқига эга.

Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони енгиллаштирилган сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар ўз шахсий ҳисобварағида мавжуд бўлган маблағлардан белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг 52,7 фоизигача миқдордаги суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиш, йил мобайнида бир марта узоқ муддатли ва икки марта қисқа муддатли учрашув, уч марта телефон орқали сўзлашув, учта посилка ёки йўқлов, учта бандерол олиш ҳуқуқига эга.

Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар, сақлаш шароитларидан қатъи назар, ҳар куни бир ярим соатгача сайр қилиш ҳуқуқига эга.

Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумларнинг меҳнати одатдаги ва енгиллаштирилган сақлаш шароитларида сақланаётган шахслар учун иш камераларида ташкил этилади (ЖИК 138-м.).

Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумларга нисбатан ЖИК 102-моддаси биринчи қисмининг иккинчи - бешинчи хатбошиларида

назарда тутилган рағбатлантириш чоралари қўлланилади. Жазони ўташнинг энгиллаштирилган шароитларига белгиланган тартибда ўтказилган маҳкумларга нисбатан рағбатлантириш тартибида қўшимча учрашиш ёки телефон орқали сўзлашиш имконияти ҳам берилиши мумкин (ЖИК 139-м.).

Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумларга нисбатан ЖИК 105-моддаси биринчи қисмининг иккинчи, учинчи ва бешинчи хатбошиларида назарда тутилган интизомий жазо чоралари қўлланилади. Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, одатдаги ва энгиллаштирилган сақлаш шароитларида белгиланган тартибни ашаддий бузувчи деб топилган маҳкумлар қуйидаги тартибда:

■ энгиллаштирилган сақлаш шароитларидан одатдаги ёки қаттиқ сақлаш шароитларига;

■ одатдаги сақлаш шароитларидан қаттиқ сақлаш шароитларига ўтказилишлари мумкин.

Умрбод ёки узоқ муддатга озодликдан маҳрум қилиш жазосига ҳукм қилинган шахсларнинг афв этиш тўғрисида илтимоснома бериш тартиби (ЖИК 140-м.)

Афв этиш тўғрисида илтимоснома бериш ва уни кўриб чиқиш тартиби қонун ҳужжатларида белгиланади.

Афв этиш тўғрисидаги илтимоснома умрбод озодликдан маҳрум қилинган шахс томонидан у тайинланган жазонинг йигирма беш йилини ҳақиқатда ўтаб бўлганидан кейин, агар жазони ўташ даврида маҳкум қатъий тузалиш йўлига ўтган, белгиланган тартибни бузганлик учун интизомий жазо олмаган, меҳнат ва ўқишга нисбатан виждонан муносабатда бўлаётган, тарбиявий тадбирлар ўтказишда фаол иштирок этаётган тақдирда эса, тайинланган жазонинг йигирма йилини ҳақиқатда ўтаб бўлганидан кейин берилиши мумкин.

Афв этиш тўғрисидаги илтимоснома узоқ муддатга озодликдан маҳрум қилинган шахс томонидан у тайинланган жазо муддатининг йигирма йилини ҳақиқатда ўтаб бўлганидан кейин, агар жазони ўташ даврида маҳкум қатъий тузалиш йўлига ўтган, белгиланган тартибни бузганлик учун интизомий жазо олмаган, меҳнат ва ўқишга нисбатан виждонан муносабатда бўлаётган, тарбиявий тадбирлар ўтказишда фаол иштирок этаётган тақдирда эса, тайинланган жазонинг ўн беш йилини ҳақиқатда ўтаб бўлганидан кейин берилиши мумкин.

(Умрбод озодликдан маҳрум қилиш ва узоқ муддатга ОМҚ жазоси Ўзбекистон Республикасининг 2007 йил 11 июлдаги ЎРҚ-99-сонли Қонуни таҳририда — Олий Мажлиси палаталарининг Ахборотномаси, 2007 й., 6-сон, 248-модда).

4-савол. ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшаётган маҳкума аёллар ҳамда уларнинг уч ёшга тўлмаган болаларининг моддий-маиший таъминоти.

ЖИЭМ ҳудудидан ташқарида яшаётган маҳкума аёллар ҳамда уларнинг уч ёшга тўлмаган болалари, ЖИЭМларнинг болалар уйларидаги ҳомиладор аёллар, эмизикли оналар учун белгиланган нормаларда озиқ-овқат, кийим ва пойабзал билан таъминланади.

Манзил-колониясида уч ёшгача боласи бор маҳкума аёлларнинг зарур пул маблағлари бўлмаса, улар манзил-колония маъмуриятига боласи учун ЖИЭМнинг болалар уйида сақланаётган болалар учун мўлжалланган озиқ-овқат, кийим ва пойабзал беришни сўраб ариза билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эга.

Ҳомиладорлик ва туғиш таътили тугаганидан сўнг, ЖИЭМ маъмурияти ЖИЭМ ҳудудидан ташқарида яшаётган маҳкума аёлларни ЖИЭМ корхонасига ёки бошқа корхоналарга ишга жойлаштиради. Бунда ЖИЭМ маъмурияти маҳкума аёлларнинг боласини мактабгача таълим муассасаларига жойлаштиришга ёрдам беради.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

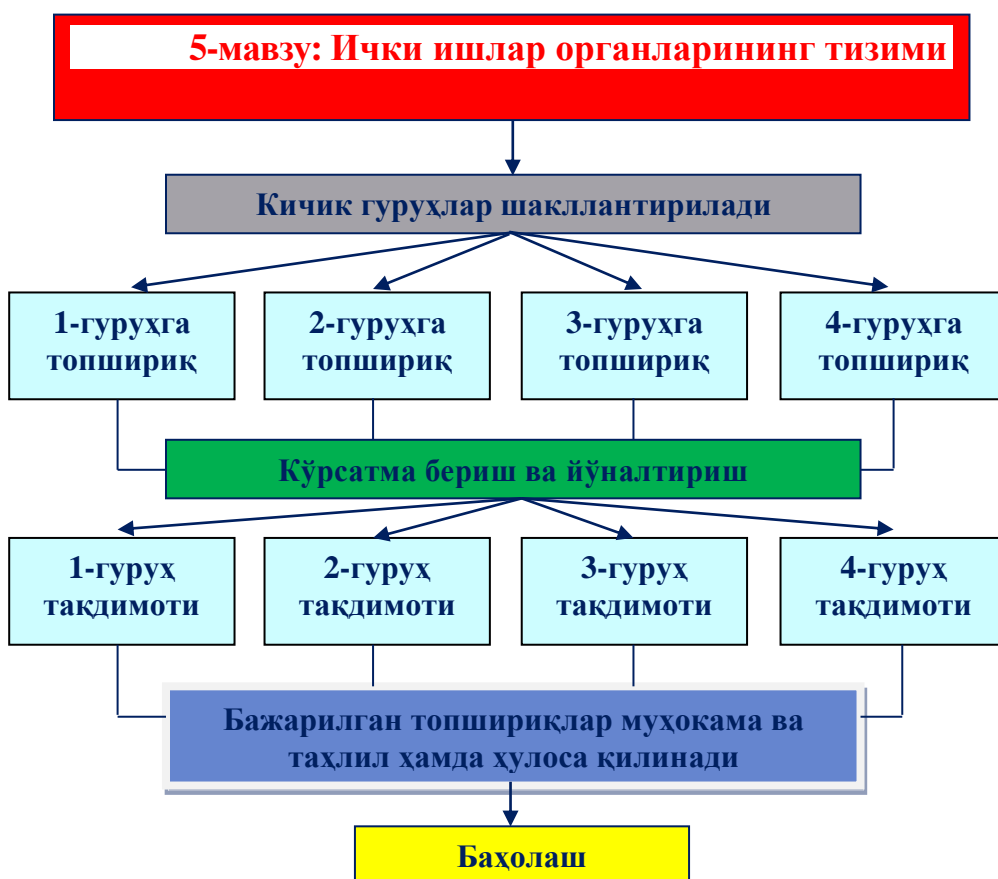
1. Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари.
2. Ўзбекистон Республикасида умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони жорий этилиши ва унинг аҳамияти.
3. Умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташ тартиби ва шартлари.
4. ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшаётган маҳкума аёллар ҳамда уларнинг уч ёшга тўлмаган болаларининг моддий-маиший таъминоти.

13-мавзу: Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш.

Семинар машғулот

Ушбу ўқув машғулотини “*Кичик гуруҳларда ишлаш*” интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Кичик гуруҳларда ишлаш” методининг босқичлари

Ўқув машғулотнинг саволлари:

1. Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари.
2. Ўзбекистон Республикасида умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони жорий этилиши ва унинг аҳамияти.
3. Умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташ тартиби ва шартлари.
4. ЖИЭМ ҳудуди доирасидан ташқарида яшаётган маҳкума аёллар ҳамда уларнинг уч ёшга тўлмаган болаларининг моддий-маиший таъминоти.

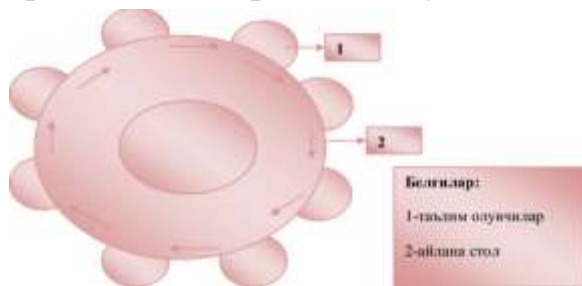
13-мавзу: Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари ва умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ижро этиш.

Амалий машғулоти (2-соат).

Амалий машғулоти.

Ушбу ўқув машғулоти “Давра суҳбати” интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Давра суҳбати” методи – айлана стол атрофида берилган саволлар юзасидан тингловчилар томонидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдириш орқали олиб бориладиган ўқитиш методидир.

“Давра суҳбати” методи қўлланилганда стол-стулларни доира шаклида жойлаштириш керак. Бу ҳар бир тингловчининг бир-бири билан “кўз алоқаси”ни ўрнатиб туришига ёрдам беради. Давра суҳбатининг оғзаки ва ёзма шакллари мавжуддир. Оғзаки давра суҳбатида ўқитувчи мавзунини бошлаб беради ва тингловчилардан ушбу савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришларини сўрайди ва айлана бўйлаб ҳар бир таълим олувчи ўз фикр-мулоҳазаларини оғзаки баён этадилар.

Сўзлаётган тингловчини барча диққат билан тинглайди, агар муҳокама қилиш лозим бўлса, барча фикр-мулоҳазалар тингланиб бўлингандан сўнг муҳокама қилинади. Бу эса тингловчиларнинг мустақил фикрлашига ва нутқ маданиятининг ривожланишига ёрдам беради.

Амалий машғулотнинг саволлари:

1. Айрим тоифадаги маҳкумлар томонидан жазони ўташ хусусиятлари.
2. Ўзбекистон Республикасида умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони жорий этилиши ва унинг аҳамияти.
3. Умрбод озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазони ўташ тартиби ва шартлари.
4. ЖИЭМ худуди доирасидан ташқарида яшаётган маҳкума аёллар ҳамда уларнинг уч ёшга тўлмаган болаларининг моддий-маиший таъминоти.

14-мавзу: Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. ЖИЭМларида маҳкумлар билан тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишларнинг йўналишлари, шакллари ва уларни режалаштириш.

2-савол. Туркум тарбиячилар кенгаши ишларини ташкиллаштириш ва ўтказиш.

3-савол. Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг онгини ўзгартириш, уларда содир этган жиноятдан пушаймон бўлиш ҳиссини уйғотиш мақсадида ижодий кўрик-танлов ва спорт мусобақаларини ташкиллаштириш ва ўтказиш тартиби.

4-савол. Маҳкумларнинг ташаббускор ташкилотлари ва уларнинг вазифалари.

1- савол. ЖИЭМларида маҳкумлар билан тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишларнинг йўналишлари, шакллари ва уларни режалаштириш.

Тарбиявий ва ижтимоий психологик ишларнинг асосий йўналишлари.

ЖИЭМларида маҳкумлар билан тарбиявий-профилактик ишлар маънавий, ҳуқуқий, жисмоний, меҳнат ва эстетик йўналишлар бўйича олиб борилади.

Ушбу йўналишлар бўйича ўтказиладиган тадбирлар туркум бошлиғининг чораклик режасига киритилган ҳолда ҳафтанинг белгиланган кунларида амалга оширилади ва ҳар бир йўналиш бўйича маърузалар колония бошлиғининг ўринбосари томонидан тасдиқланади ҳамда ушбу маърузалар йил якунига қадар туркумларда алоҳида жамланиб борилади.

Улар қуйидагилар:

■ Маънавий тарбия маҳкумнинг маънавий дунёсини бойитиш, миллий ғоя асосидаги мафкуравий иммунитетини шакллантириш, маҳкумларни ён атрофдагилар билан муносабати, ақл-идрок билан иш кўриши, жамиятдаги ахлоқ-одоб қоидаларига риоя қилиш заруриятини тушунтиришдан иборат.

Ушбу йўналишда ҳафтанинг жума куни маҳкумлар билан ўтказиладиган маънавий-маърифий мавзуларга оид суҳбатлар, маърузалар ўтказиш, оталиқ, кенг жамоатчилик вакиллари билан учрашувлар уюштириш, кино ва видеофильмлар намойиш этиш каби тадбирларни ўз ичига қамраб олади. Маънавий тарбия гуруҳ таркибида ва оммавий шаклда маъруза ва суҳбат кўринишида амалга оширилади.

■ Ҳуқуқий тарбия маҳкумларда қонунларга онгли равишда итоат қилиш, конституциявий мажбуриятлар ва жамиятда ўрнатилган мавжуд ҳуққ-атвор меъёрларини виждонан бажариш руҳини шакллантиришга қаратилади. Шу билан бирга, маҳкумларга амалдаги меъёрий ҳужжатларда қайд этилган мажбурият ва ҳуқуқларини ўргатиш, уларнинг мазмун-моҳиятини тушунтириш ишлари мунтазам равишда олиб борилади. Ушбу тарбиявий тадбирлар ҳафтанинг пайшанба куни ЖИЭМнинг соҳавий хизматлари ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ходимлари томонидан ҳуқуқий мавзулардаги суҳбат ва маърузалар, ҳуқуқий маслаҳатлар бериш усулида ҳам ўтказилади. Шунингдек, ҳафтанинг чоршанба кунлари ҳуқуқий мавзуларга доир “Ҳуқуқий саводхонлик” дарслари ташкил этилади. Ҳуқуқий тарбия яқка тартибда, гуруҳ таркибида ва оммавий шаклда амалга оширилади.

■ Жисмоний тарбия маҳкумларда соғлом турмуш тарзини шакллантиришга қаратилган бўлиб, бунда маҳкумлар билан эрталабки бадан тарбия машғулоти ўтказилади ҳамда дам олиш ва байрам кунлари спорт мусобақалари ташкиллаштирилади. Шу билан бир қаторда, ҳафтанинг шанба ёки якшанба кунлари ЖИЭМнинг соҳавий хизматлари томонидан маҳкумларга жисмоний тарбия ва соғлом турмуш тарзини тарғиб этувчи мавзуларда суҳбат ва маърузалар ўтказилади ҳамда ушбу йўналишга оид телекўрсатувлар намойиш этилади.

■ Меҳнат орқали тарбиялаш маҳкумларни меҳнатга ҳалол муносабатда бўлиш ва ижтимоий-фойдали меҳнат шахс ҳаётида, унинг фаровон турмуш кечиришига асос бўлиб хизмат қилувчи энг муҳим омил эканлигини тарғиб қилишга қаратилган бўлиб, ушбу йўналишда маҳкумларнинг касб эгаллаши юзасидан ўқитиш ҳамда ҳафтанинг сешанба куни меҳнатга оид муносабатлар юзасидан суҳбат ва маърузалар ўтказилади.

■ Эстетик тарбия маҳкумларда чиройли ҳуққ-атвор ва меҳр-оқибатни ривожлантириш табиат ва ҳаётдан завқланиш, санъат ва бадий ижодиётдаги нафосат, санъатни яратишдаги нафислик ва гўзаллик ҳиссини уйғотишга йўналтирилган тадбирларни ўзида акс эттиради. Ушбу йўналиш бўйича ҳафтанинг душанба куни инсондаги дид, гўзаллик, ҳаёлилик, ахлоқийлик, нафосатлилик, ҳуққий гўзаллик каби мавзуларни қамраб олувчи адабиётлардан фойдаланган ҳолда китоб мутолаасига қаратилган тадбирлар ва маърузалар ўтказиш.

Тарбиявий ва ижтимоий психологик ишларнинг шакллари.

Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларни маълум мақсадларга йўналтирадиган тарбиявий ишлар яқка тартибда, гуруҳ таркибида ва

оммавий шаклда олдиндан ишлаб чиқилган режа асосида олиб борилади. Ушбу шакллар психологик-педагогик методларни кенг қўллаган ҳолда ташкиллаштирилади.

Якка тартибдаги тарбиявий ишлар бир мунча самарали ҳисобланиб, унда тарбиявий иш мазмунини қуйидагилар ташкил қилади:

- маҳкумлар билан якка тартибда ишларни олиб бориш режаларини тузиш ва ташкил этиш;
- норасмий етакчи (лидер)ларни аниқлаш;
- жиноятчи шахсини ўрганиш ва турли хил тоифага мансуб маҳкумлар билан ишни ташкил этиш;
- ўзаро муносабатларда маҳкумларнинг характерини ўрганиш;
- сақлаш режимини қўпол тарзда ёки ашаддий бузувчи маҳкумлар билан ишлашни ташкиллаштириш;
- маҳкумларни озод қилишга тайёрлаш ва бошқа шу кабиларни ўз ичига олади.

Якка тартибдаги тарбиявий ишлар озодликдан маҳрум қилинган шахснинг жазо муддатини ўташ учун муассасага келган кунидан бошлаб амалга оширилади. Кўникиш (карантин) бўлинмасига қабул қилингандан сўнг маҳкум қуйидаги тарзда ўрганиб чиқилади:

■ маҳкумнинг шахсий йиғмажилди ҳужжатлари бўйича содир этган жинояти, жинойий шериклари, оилавий шароити;

■ маҳкумнинг соғлиғи ва руҳий ҳолати бўйича мавжуд тиббиёт варақаси;

■ маҳкум билан танишув суҳбат: содир этган жинояти, унга муносабати, жинойий шериклари, уларга муносабати, яқин қариндошлари билан алоқаси.

Шунингдек, унга:

■ ички тартиб-қоидалар талабларини тушунтириш;

■ меҳнатга лаёқати ва касбидан келиб чиққан ҳолда меҳнатга жалб этиш (ижро варақаси мавжудлигидан қатъи назар);

■ маҳкумнинг шахси, руҳий ҳолати, қизиқувчанлиги ва жисмоний имкониятини ҳисобга олган ҳолда жамоатчилик ишларига, шунингдек турли ташаббускор ташкилотлар шохобчаларига ихтиёрий равишда жалб қилиш.

Тарбиявий хизматнинг маҳкумлар билан ишловчи психологи томонидан кўникма (карантин) бўлинмасида якка тартибда маҳкумнинг шахсини чуқур ўрганиш амалга оширилади. Психолог томонидан ҳар бир маҳкумга ташхис қўйилади ва лозим топилган маҳкум бўйича хулоса тайёрланиб, тавсиялари муассасанинг хизмат (тезкор, тартибот ва тарбиявий бўлим)ларига тақдим этилади. Соҳавий хизматлар маҳкум билан якка тартибда ўз йўналишлари бўйича суҳбатлар ўтказилади.

Гуруҳ таркибида тарбиявий иш суҳбатлар ҳамда ижтимоий-ҳуқуқий, маънавий-маърифий, иқтисодий ва бошқа мавзуларда олдиндан режалаштирилган ва белгилаб олинган тадбирлар асосида ташкиллаштирилади. Мазкур шакл бўйича туркумда ўтказиладиган “Туркум

жамоа кенгаши” йиғилишлари, “Ҳуқуқий саводхонлик” дарслари ва “Маънавият” машғулоти, психолог томонидан туркумлараро олиб борадиган амалиётлари, маҳкумларни озодликка тайёрлаш, шунингдек “Туркумлар куни”да белгиланган тадбирларнинг барчаси шулар жумласига кирилади.

Оммавий шаклда тарбиявий ишларни ташкиллаштириш ҳам олдиндан режалаштирилган тадбирлар асосида олиб борилади. Оммавий шаклда ўтказиладиган тарбиявий тадбирлардан кўзланган асосий мақсад, режалаштирилган тарбиявий ишлар самарадорлигини ошириш, жазони ўташ тартиби ва интизомини мустаҳкамлаш, маҳкумларнинг бўш вақтларини мазмунли ўтказишини таъминлашга қаратилиши лозим.

Маҳкумлар ўртасида ташкиллаштириладиган оммавий шаклдаги тарбиявий тадбирлар, маълум мақсадга қаратилиши, маҳкумларни ижобий фаолликка ундаши лозим. Оммавий тадбирлар турлича кўринишда, жумладан ҳуқуқий, жисмоний тарбия ҳамда маънавий-маърифий йўналиш (маъруза, савол-жавоб, ижодий ва адабий кечалар, концертлар ва бошқа шу каби) ларда ташкиллаштирилади.

Тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишларни режалаштириш.

ЖИЭМ тарбиявий ишлар бўлимининг чораклик иш режаси, туркум тарбиячилар кенгашининг ойлик режаси, туркум бошлиғининг намунавий ҳафталик иш режаси ва байрам кунларига мўлжалланган режалар асосида тузилади:

■ Тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишлар ЖИЭМ фаолиятининг ўтган давридаги иш жараёнини ҳар томонлама таҳлил қилган ҳолда маҳкумлар таркиби, жиноятчилик ҳолати, тартиб ва интизом, иш ва ўқиш якуналари, юқори ташкилотлардан тушган кўрсатмалар ҳамда маънавий, ҳуқуқий, меҳнат, жисмоний ва эстетик тарбиялашнинг йўналишлари асосида режалаштирилади.

Тузилаётган режаларда маҳкумлар билан яқка тартибда, гуруҳ таркибида ва оммавий шаклдаги тарбиявий тадбирларни, туркум тарбиячилар кенгаши фаолияти, ташаббускор ташкилотларининг фаолияти, шаҳодатлаш ишлари, жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш ва сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этиш ишлари, уларни озод этишга тайёрлаш фаолиятини ўз ичига қамраб олади.

Тарбиявий ишлар бўлимининг чораклик иш режалари колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари билан келишган ҳолда колония бошлиғи томонидан чорак якунига қадар тасдиқланади.

Тарбиявий ишлар бўлимининг чораклик иш режаси асосида, тарбиявий ишлар бўлими бошлиғи билан келишган ҳолда, ҳар бир туркум бошлиғи ўз чораклик режасини туркумдаги ҳолат ва ички имкониятдан келиб чиққан

ҳолда ишлаб чиқади ва ижросини таъминлайди. Туркум тарбиявий ишларини режалаштириш ва ҳисоботини олиб бориш дафтари мазкур Йўриқноманинг 2-иловасига мувофиқ юритилади. Дафтар ҳар йил бошида янги тутилади ва йил якунида ЖИЭМ котибиятига топширилади.

Туркум тарбиячилар кенгаши туркум миқёсида ташкиллаштириладиган амалий тадбирларнинг ойлик режасини туркум тарбиячилар кенгаши раиси ишлаб чиқиб, тарбиявий ишлар бўлими бошлиғига тасдиқлатади ва ижросини ташкиллаштиради.

Туркум бошлиғи туркум миқёсида ташкиллаштириладиган тарбиявий тадбирларнинг ҳафталик режасини тарбиявий ишлар бўлими бошлиғи билан келишган ҳолда тузиб, колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосарига тасдиқлатади ва ижросини таъминлайди.

Режаларда қуйидаги тадбирлар акс эттирилиши лозим:

■ Душанба: ҳар ойнинг 2 ва 4-душанба кунлари туркум жамоа кенгашининг йиғилишини ўтказиш;

■ маҳкумлар ўртасида “Эстетик тарбия” йўналиши бўйича тадбирлар ва маърузалар ўтказиш;

■ туркум кунини ўтказиш.

Сешанба: ҳар ойнинг 2 ва 4-сешанба кунлари туркум тарбиячилар кенгашининг йиғилишини ўтказиш;

❖ муассаса маслаҳат кенгаши йиғилишини ўтказиш (ойнинг охириги сешанба куни);

❖ маҳкумлар ўртасида “Меҳнат орқали тарбия” йўналишида тадбирлар ва маърузалар ўтказиш.

■ Чоршанба: туркум тарбиячилар кенгаши аъзолари томонидан туркумларда “Ҳуқуқий саводхонлик” дарсларини ташкиллаштириш;

■ муассаса жамоа кенгашининг йиғилишини ўтказиш (ойнинг охириги чоршанба куни).

Пайшанба: “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси куни” доирасида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, диний ташкилотлар, жамоатчилик вакиллари иштирокида белгиланган тадбирларни ташкиллаштириш;

➤ маҳкумлар ўртасида “Ҳуқуқий тарбия” йўналишида тадбирлар ва маърузалар ўтказиш.

Жума: туркум тарбиячилар кенгаши аъзолари томонидан туркумларда “Маънавият” машғулоти хамда адабий-бадиий кечаларни ташкиллаштириш;

■ туркум жамоа кенгаши шохобчалари йиғилишларини ўтказиш (ойнинг охириги жума куни).

Шанба: маҳкумлар ўртасида “Ўзингни намоен қил” мавзусида бадиий ҳаваскорлик тадбирларни уюштириш;

✚ маҳкумларни озод этишга тайёрлаш ишлари бўйича тадбирларни ўтказиш (ойда бир мартаба шанба куни).

Якшанба: кино ва видеофильмлар томоша қилиш, концерт ҳамда спорт мусобақаларини ўтказиш, шунингдек тарбия колониясида маҳкумларнинг яқинлари билан учрашувлар уюштириш.

- маҳкумларни шахсий масалаларда қабул қилиш ҳар куни тасдиқланган жадвал асосида ташкиллаштирилади;

- “Ҳуқуқий саводхонлик” дарслари ва “Маънавият” машғулотлари ЖИЭББ томонидан юбориладиган мавзулар режаси асосида олиб борилади;

- маслаҳат кенгаши ҳар йили шахсан колония бошлиғи раҳбарлигида соҳавий хизмат бошлиқлари таркибидан тузилади. Туркумдаги тарбиявий йўналишда эришилган ижобий кўрсаткичлар маслаҳат кенгаши ҳузурида ўрганиб чиқилиб, бошқа туркумларга татбиқ этиш, йўл қўйилган камчиликларни бартараф этиш ва тарбиявий ишларни жадаллаштириш бўйича зарур чора-тадбирлар белгиланади;

- туркум кунида маҳкумларнинг маиший-санитар ва шахсий гигиена қоидаларига риоя қилишлари, туркумдаги ободонлаштириш ишлари, сафда юриш, туркум шеърини куйлаш кун тартибига мувофиқ ўтказилади.

Тарбиявий иш дифференциацияси ва воситалари.

ЖИЭМлари зиммасига жазо ижросини таъминлаш, жиноятлар содир этилишининг олдини олиш билан бирга, маҳкумларни ахлоқан тузатиш вазифаси ҳам юклатилган. Амалдаги қонунчилик талабига кўра, маҳкумларни ахлоқан тузатишда таъсир кўрсатувчи асосий воситалардан бири шубҳасиз тарбиявий иш ҳисобланади. Тарбиявий ишларни самарали ва талаб даражасида ташкиллаштириш дифференциация тарзда амалга оширилади.

Тарбиявий иш дифференциация асосида, яъни ЖИЭМ турини, жазо муддатини ва сақлаш шароитини, шунингдек маҳкум шахсининг хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ташкил этилади.

Туркумларга маҳкумларни тақсимлаш ЖИЭМ ички тартиб-қоидаларида белгиланган тартибда, маҳкумларнинг руҳий, жинсий ва бошқа хислатларини ҳисобга олиб, ЖИЭМ тарбиявий, тезкор-қидирув, тартибот, ишлаб чиқариш ва тиббиёт хизматлари иштирокида амалга оширилади.

Маҳкумлар жазони, одатда, бир туркумда ўтайдилар. Уларни ЖИЭМдаги бир туркумдан бошқасига ўтказиш фақатгина сақлаш шароити ўзгартирилганда ёки айрим фавкулудда ҳолларда колония бошлиғининг ёзма қарори ёки ёзма буйруғи билан ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш мақсадида ёки тиббиёт хулосасига кўра амалга оширилади.

Ҳуқуқбузарлиги учун интизомий бўлинмага киритилган маҳкум туркум рўйхатидан ўчирилмайди.

Туркумда олиб бориладиган тарбиявий ишларни ташкиллаштиришда ҳамда маҳкумларни ахлоқан тузатиш ишларида “Ҳар бир ходим тарбиячи”

шиори остида ЖИЭМнинг барча соҳавий хизматлари бирдек масъул ҳисобланади.

Туркумни туркум бошлиғи бошқаради, унга эса бевосита шу туркумга колония бошлиғининг буйруғи билан бириктирилган туркум тарбиячилар кенгаши аъзолари амалий ёрдам кўрсатади.

Маҳкумлар ўртасида тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишларни ташкиллаштириш фаолиятига колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари бевосита раҳбарлик қилади.

Туркумлардаги ижтимоий-психологик ва тарбиявий ишларни, шунингдек меҳнат жараёнини ташкиллаштиришда умумий назоратни колония бошлиғи таъминлайди.

2-савол. Туркум тарбиячилар кенгаши ишларини ташкиллаштириш ва ўтказиш.

Туркум тарбиячилар кенгаши доимий ҳаракатдаги маслаҳатчи ташкилот бўлиб, туркум бошлиғига маҳкумлар билан тарбиявий ишларни ташкил этиш ва ўтказишда ёрдам беради. Кенгаш ўз фаолиятини ойлик режа асосида олиб боради.

Туркум тарбиячилар кенгаши бир йил муддатга тузилади ва унинг таркиби қуйидагилардан иборат бўлади:

■ туркум тарбиячилар кенгаши раиси–туркум бошлиғи;

■ туркум тарбиячилар кенгаши таркиби колония бошлиғининг буйруғига асосан барча шаҳодатланган соҳавий хизмат ходимлари ҳамда эркин ёлланган ишчи ва хизматчиларидан тайинланади.

Туркум тарбиячилар кенгаши қарорлари мажлис баённомасида расмийлаштирилади, туркум бошлиғи ва кенгаш аъзолари томонидан имзоланади. Мажлисида кенгаш аъзоларининг эллик фоиздан ортиғи қатнашгандагина у ҳуқуқий кучга эга бўлади. Туркум тарбиячилар кенгаши мажлисларига зарурат бўлганда ЖИЭМнинг бошқа ходимлари, ҳарбий хизматчилар, оталиқ ва жамоатчилик ташкилотларининг вакиллари таклиф этилади.

Туркум тарбиячилар кенгаши ўз мажлисларида қуйидаги масалаларни муҳокама қилади:

■ яқка тартибда, гуруҳ таркибида ва оммавий шаклда тарбиявий ишларни ташкил этиш ва ўтказиш аҳволини;

■ маҳкумларнинг меҳнат, ўқишга муносабатларини;

■ маҳкумларнинг интизомий ҳолатини;

■ оғир тарбияланадиган, тузалиш йўлига ўтган ва тўлиқ тузалган маҳкумлар рўйхатига киритиш ва ундан чиқариш ҳақидаги масалаларни ҳамда оғир тарбияланадиган, тузалиш йўлига ўтган маҳкумларни оталиққа бириктиришни, шунингдек оғир тарбияланадиганларни тузалиш йўлига ўтказишдаги иштироки учун оталиққа олган маҳкумларни рағбатлантиришга тавсиялар бериш;

- маҳқумларни шаҳодатлаш кўригидан ўтказиш масалаларини;
- маҳқумларни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш ва сақлаш шароитини ўзгартириш масаласини кўриб чиқиш ҳамда озод этилаётган маҳқумларни меҳнат ва турар жой билан таъминлаш ишларини;

- маҳқумларни интизомий тарзида жазолаш ёки рағбатлантириш бўйича ЖИЭМ раҳбариятига таклифлар киритиш ва бошқа масалаларни.

Туркум тарбиячилар кенгаши аъзоси тарбияси оғир маҳқумлар билан бевосита яқка тартибда тарбиявий ишларни олиб боради, шунингдек маҳқумларни шаҳодатлаш, уларнинг сақлаш шароитлари ўзгариши, тузалиш даражаларини аниқлаш, маҳқумларни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш ва сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этиш ишларида қатнашади. Яқка тартибда тарбиявий ишларни олиб бориш дафтарига маҳқумларнинг хулқи, меҳнати, ўтказилган суҳбатлар ва бошқа тарбиявий тадбирлар тўғрисида қайд этиб боради. Тасдиқланган режа асосида маҳқумлар ўртасида “Ҳуқуқий саводхонлик” дарслари ва “Маънавият” машғулотларини ташкиллаштиради. Туркум жамоа кенгаши ўртасида ўтказиладиган йиғилишларда иштирок этади. Туркум бошлиғи билан келишган ҳолда туркум ташаббускор ташкилотларидан бирига раҳбарлик қилади. Маҳқумларнинг ташаббускор ташкилотлари аъзоларининг фаолияти ва уларнинг ЖИЭМ ички тартиб-қоидаларига риоя этишларини назорат қилади. Маҳқумлар ўртасида тарбиявий ишларни такомиллаштириш юзасидан таклифлар киритади.

Маҳқумларни қуйидаги тоифаларга ажратишни назарда тутган ҳолда тарбиявий ишларни индивидуаллаштиради:

- тарбияси оғир маҳқумнинг ахлоқий қиёфасини яхшилаш, содир этган жиноятига нисбатан пушаймонлик ва онгли равишда тузалиш йўлини танлаш, келгусида қонунга итоаткорлик ҳаёт тарзига ўтиш ҳиссини шакллантириш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадида, колония бошлиғининг буйруғига асосан, туркум тарбиячилар кенгаши ва туркум жамоа кенгаши аъзоларига ҳамда фаол маҳқумларга бириктириш орқали тасдиқланган режа асосида тарбиявий ишларни олиб боради;

- тузалиш йўлига ўтган маҳқумлар онгида мустақил меҳнат қилиш кўникмаларини шакллантириш ва ижтимоий фаол ҳаёт позициясини ривожлантириш мақсадида туркумга бириктирилган ходимлар ҳамда фаол маҳқумлар томонидан индивидуал тарзда тадбирлар ўтказилади;

- тўлиқ тузалган маҳқумлар ўртасида тўлиқ ресоциализация қилишга қаратилган чора-тадбирларни амалга оширади, озод қилишга тайёрлаш ишларини олиб боради, шунингдек ҳар ой якунида тузалиш йўлига ўтган ҳамда тарбияси оғир маҳқумлар билан оталиқ асосида жамоат ишларига жалб этилган маҳқумларни рағбатлантиришга тавсия этади;

■ тарбияси оғир, амалдаги интизомий жазоси мавжуд бўлган, жиноий ғояларни қўллаб-қувватловчи, ўқиш ва меҳнатга салбий муносабатда бўладиган маҳкумлар;

■ тузалиш йўлига ўтганлар, амалдаги интизомий жазоси йўқ, жазони ўташ тартиби ва шартларига риоя этувчи ҳамда ЖИЭМ маъмуриятининг қонуний талабларини бажарадиган, ўқишга ва касб-ҳунар эгаллашга қизиқиши бўлмаган маҳкумлар;

■ тўлиқ тузалганлар, шаҳодатлашда ижобий тавсифланган, тарбиявий-профилактик тадбирларда ва жамоатчилик ишларида фаол иштирок этувчи, ташаббускор, тузалиш йўлига ўтган ва тарбияси оғир маҳкумларга оталикқа бириктирилган ҳамда содир этган жиноятдан чин кўнгилдан пушаймон бўлган намунали маҳкумлар.

Ҳар ойда колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари ҳузурида туркум тарбиячилар кенгашининг ҳисоботи тингланади ва унинг фаолиятига баҳо берилади.

Жамоатчилик ва фуқароларнинг маҳкумларни тарбиялашдаги иштироки.

Корхона, муассаса, ташкилотлар, жамоат бирлашмалари ва фуқаролар маҳкумларни тарбиялашда қонун ҳужжатларида назар тутилган ҳолларда ва тартибда иштирок этадилар.

Маҳкумларни тарбиялашда ЖИЭМ маъмурияти ташаббуси билан уларнинг яқин қариндошлари, яшаш жойидаги жамоатчилик вакиллари жалб этилиши мумкин. Мазкур тадбирлардаги учрашувлар маҳкумларнинг учрашувлар сони ҳисобига кирмайди.

3-савол. Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг онгини ўзгартириш, уларда содир этган жиноятдан пушаймон бўлиш ҳиссини уйғотиш мақсадида ижодий кўрик-танлов ва спорт мусобақаларини ташкиллаштириш ва ўтказиш тартиби.

Маҳкумлар билан олиб борилаётган тарбиявий ишлар самарадорлигини ошириш, уларда қонунларга ҳурмат ва итоаткорлик ҳиссини шакллантириш, ҳуқуқий билиминини ошириш орқали тақрорий жиноят содир этилишининг олдини олиш, жамиятдаги ижобий ўзгаришлар ҳамда ислохотларга дахлдорлик ҳиссини уйғотиш, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш ҳамда уларни ижобий фаолликка ундайдиган ташвиқот ишларининг таъсирчанлигини ошириш мақсадида кўрик-танловлар ташкиллаштирилади.

“Жаҳолатга қарши маърифат” кўрик-танлови

ЖИЭМларида жазо муддатини ўтаётган маҳкумлар ўртасида мустақилликнинг мазмун-моҳияти, турли кўринишдаги экстремистик ва мутаассиблик руҳдаги тузилмаларнинг инсоният ва жамият хавфсизлигига таҳдиддан огоҳ этиш, миллий, диний ҳамда умуминсоний қадриятларни улар онгига сингдириш, ўзбек халқининг тинчлик ва бирдамликка, Ватанни севишга чақирувчи анъана ва удумларини тарғиб қилишга қаратилади.

Кўрик-танлов барча ЖИЭМларида жазо муддатини ўтаётган маҳкумлар иштирокида ташкил этилади.

Манзил ЖИЭМлари, тергов хибсхоналари ва маҳкумларга мўлжалланган ихтисослашган касалхоналарида ушбу тадбир ички имкониятдан келиб чиққан ҳолда ихтиёрий равишда ташкил этилади.

Кўрик-танловни ташкил этиш ва уни ўтказишда колония бошлиғининг буйруғи билан соҳавий хизмат ходимларидан иборат ташкилий ишчи гуруҳ тузилади. Ишчи гуруҳга шахсан колония бошлиғи раҳбарлик қилади.

Кўрик-танлов қуйидаги шартлар асосида ўтказилади:

■ “Алломаларимиз–фаҳримиз” рукни остида жаҳон илм-фани ва маданиятига улкан ҳисса қўшган буюк аجدодларимизнинг ҳаёти ва ижоди;

■ турли кўринишдаги жинойтларнинг жамият тараққиёти ва хавфсизлигига таҳдиди;

■ юртимизда турли соҳаларда амалга оширилаётган ислохотлар ва кўлга киритилаётган ютуқлар;

■ одоб-ахлоқ, меҳр-оқибат ва фуқаролик масъулияти ҳиссини оширишга чақирувчи сахна кўриниши, шу мазмундаги кўшиқ, шеър, монолог, савол-жавоб каби шартлар асосида ташкиллаштирилади.

Кўрик-танлов ЖИЭББ томонидан белгилаб берилган режага мувофиқ, йилнинг иккинчи чорагида ўтказилади.

Кўрик-танлов қатъий белгиланган вақт (регламент) ва тартибга риоя этилган ҳолда ўтказилиши лозим.

Тадбир ўтказилганлиги юзасидан хужжат (баённома, фото ва видеолар)лар тадбирдан сўнг 10 кундан кечиктирмаган ҳолда якуний баҳолаш бўйича ЖИЭББда тузиладиган ҳакамлар ҳайъатига юборилади.

Кўрик-танловнинг ЖИЭМда ҳар томонлама сифатли ва ўз вақтида ўтказилиши ҳамда маҳкумларнинг фаол иштирокини таъминлашга колония бошлиғи шахсан масъул бўлиб, тадбирларни ЖИЭМ соҳавий хизматларининг ҳамкорлигида ўтказилишини таъминлайди.

Кўрик-танловни баҳолашда ҳакамлар ҳайъати қуйидаги мезонларни ҳисобга олади:

а) кўрик-танлов ушбу Йўриқнома талаблари асосида ташкиллаштирилиши;
б) ЖИЭМнинг барча соҳавий хизматлари ҳамкорлигида тадбирларнинг ўтказилиши ва ўтказилган тадбирларда маҳкумларнинг фаоллиги;

в) республикада маънавият ва соғлом авлод тарбияси йўналишида амалга оширилаётган ислохотларнинг тадбирда қанчалик акс эттирилганлиги ҳамда ташкилотчи ва иштирокчилар томонидан ушбу ислохотларнинг қай даражада ёритилганлиги;

г) саволларга тушунарли, аниқ ва мустақил фикрга таянган ҳолда жавоб берилиши, қатнашчиларнинг кўрик-танловга тайёрланиш мобайнида билим ва дунёқарашининг ижобий томонга ўзгарганлиги;

д) сахна кўринишлари, бадиий чиқишлар ва ижроларда “оммавий маданият”нинг таъсирига берилмаганлиги, маънавият ва миллий қадриятларга мос бўлмаган элементлар кўринишларининг йўқлиги;

е) кўрик-танловдаги бадиий чиқишларда тарбиявий, бадиий-эстетик, маънавий завқ бера олиш каби жиҳатларни акс этганлиги.

Шунингдек, кўрик-танловнинг мақсад ва вазифаларидан келиб чиқиб бошқа мезонларини ҳам инобатга олиб якуний қарор қабул қилинади.

Кўрик-танлов сахна кўринишлари, ижодий чиқишларида ходимлар ва таклиф этилган мутахассисларнинг иштирок этиши, шунингдек тадбир давомида иштирокчиларнинг соғлиги ва ҳаётига хавф солувчи хатти-ҳаракатларни намойиш қилиш қатъиян тақиқланади.

Кўрик-танловни ташкил қилиш ва ўтказишда юқорида санаб ўтилган мезонларга қатъий амал қилиниши лозим.

“Истеъдод” кўрик-танлови

Маҳкумларнинг билими, онги ва маданиятини юксалтириш, уларни Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва қонунларига ҳурмат руҳида тарбиялаш, уларнинг фаол фуқаролик позициясини шакллантириш ва янада мустаҳкамлаш, иқтидори юксак шахсларни аниқлаш ва уларни рағбатлантириш мақсадида ўтказилади.

Кўрик-танловни ўтказишдан мақсад маҳкумлар билан олиб бориладиган тарбиявий ишларнинг самарадорлигини ошириш, оммавий-маданий фаолиятнинг барча турларини жадаллаштириш, маҳкумларни бадиий ҳаваскорлик ва ижодкорликнинг бошқа турларида фаол иштирокини таъминлаш, клуб ва кутубхоналар имкониятидан кенгроқ фойдаланишдан иборатдир.

Кўрик-танлов барча ЖИЭМларида жазо муддатини ўтаётган маҳкумлар иштирокида ташкил этилади.

Манзил-колониялари, тергов хибсхоналари ва маҳкумларга мўлжалланган ихтисослашган касалхоналарда ички имкониятдан келиб чиққан ҳолда ихтиёрий равишда ташкил этилади.

Кўрик-танловни ташкил этиш ва уни ўтказишда колония бошлиғининг буйруғи билан соҳавий хизмат ходимларидан иборат ташкилий ишчи гуруҳ тузилади. Ишчи гуруҳга шахсан колония бошлиғи раҳбарлик қилади.

Кўрик-танлов ЖИЭББ томонидан белгилаб берилган режага мувофиқ йилнинг учинчи чорагида ўтказилади.

Тадбир қатъий белгиланган вақт (регламент) ва тартибга риоя этилган ҳолда ўтказилиши лозим.

Кўрик-танловни баҳолашда қуйидаги мезонлар эътиборга олинади:

а) ЖИЭМ барча соҳавий хизматларининг ҳамкорликда тадбирларни ўтказиши ва ўтказилган тадбирларда маҳкумларнинг қай даражада қамраб олинганлиги;

б) саҳна кўринишлари, бадий чикишлар ва ижроларда “оммавий маданият”нинг таъсирига берилмаганлик, маънавият ва миллий қадриятларга мос бўлмаган элементлар кўринишларининг йўқлиги;

в) кўрик-танловдаги бадий чикишларда тарбиявий, бадий-эстетик, маънавий завқ бера олиш каби жиҳатларни акс этганлиги.

Концерт дастурида бадий композиция, яккахон ва хор ашулалар, рақс, вокал-чолғу миллий ансамбллари, ҳажвий, байналмилал, фольклор ва санъатнинг бошқа турлари ҳамда спортчиларнинг чикишлари киритилади. Ушбу чикишларнинг жонли ижро қилинишига катта эътибор берилиб, қўллаб-қувватланади. Кўрик-танлов якунида оммавийлик, саҳнанинг безатилиши, кийимларни танланиши, белгиланган мавзунини ёритилиши ва концерт дастурининг умумий ижроси ҳисобга олинади.

Шунингдек, кўрик-танлов мақсад ва вазифаларидан келиб чиқиб бошқа мезонларни ҳам инобатга олиб якуний қарор қабул қилинади.

Кўрик-танлов саҳна кўринишлари, ижодий чикишларида ходимлар ва таклиф этилган мутахассисларнинг иштирок этиши, шунингдек тадбир давомида иштирокчиларнинг соғлиги ва ҳаётига хавф солувчи хатти-ҳаракатларни намоёни қилиш қатъиян тақиқланади.

Кўрик-танловни ташкил қилиш ва ўтказишда юқорида санаб ўтилган мезонларга қатъий амал қилиниши лозим.

Тадбир ўтказилганлиги юзасидан ҳужжат (баённома, фото ва видеолавҳа)лар тадбирдан сўнг 10 кундан кечиктирмаган ҳолда якуний баҳолаш бўйича ЖИЭББда тузиладиган ҳакамлар ҳайъатига юборилади.

“Соғлом ҳаёт” спорт мусобақалари

Мазкур тадбирни ўтказишдан мақсад маҳкумларнинг соғлиғини сақлаш, уларнинг бўш вақтларини мазмунли ўтишини таъминлаш, шунингдек улар ўртасида спорт ва жисмоний тарбияни, соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш ва шакллантиришдан иборат.

Маҳкумлар ўртасида спорт мусобақалари ЖИЭББ томонидан белгиланган режага мувофиқ ўтказилади ва ЖИЭМ ички имкониятидан келиб чиққан ҳолда колония бошлиғи томонидан белгиланган спорт турлари бўйича йилнинг биринчи чорагида ўтказилади.

Спорт мусобақалари ҳар бир спорт турининг белгиланган қоидалари асосида ўтказилади. Бунда ЖИЭМ раҳбарияти тегишли спорт тури бўйича тажрибага эга ходимлар ва маҳкумлардан ҳакамларни белгилайди.

Маҳкумлар ўртасида спорт мусобақалари ЖИЭББ томонидан белгиланган режага мувофиқ ўтказилади ва ЖИЭМ ички имкониятидан келиб чиққан ҳолда колония бошлиғи томонидан белгиланган спорт турлари бўйича йилнинг биринчи чорагида ўтказилади.

Спорт мусобақалари ҳар бир спорт турининг белгиланган қоидалари асосида ўтказилади. Бунда ЖИЭМ раҳбарияти тегишли спорт тури бўйича тажрибага эга ходимлар ва маҳкумлардан ҳакамларни белгилайди.

ЖИЭМда ўтказиладиган спорт мусобақаларида иштирок этадиган маҳкумлар дастлаб шифокор кўригидан ўтказилади ва шифокор хулосасига асосан маҳкумларни спорт мусобақаларида қатнашишига рухсат берилади. ЖИЭМда ўтказиладиган оммавий ҳамда яқка тартибдаги спорт мусобақаларида шифокор иштироки қатъий таъминланиши шарт. Спорт мусобақаларини ўтказишда маҳкумларнинг хавфсизлигига, санитария-гигиена талабларига қатъий риоя қилиниши лозим.

Мусобақаларни жойларда ташкиллаштириш учун ЖИЭМ ходимлари ва ташаббускор ташкилот аъзоларидан иборат ишчи гуруҳ тузилиб, колония бошлиғининг бўйруғи билан тасдиқланади. Мусобақаларнинг ташкиллаштирилиши ва ўтказилиши ЖИЭМ тарбиявий ишлар бўлими томонидан амалга оширилади. Колония бошлиғи спорт мусобақаларини ўтказишда барча бўлимларнинг ҳамкорликда ишлаши ва мусобақаларнинг кўнгилдагидек ўтишига масъул ҳисобланади.

Спорт мусобақасини ўтказиш билан боғлиқ харажатлар (спорт инвентарлари, майдон, спорт зал, спорт кийимлари ва ҳ.к.лар) ҳамда рағбатлантириш ва мукофот учун маблағлар ЖИЭМ бюджети ва жамоа фонди ҳисобидан таъминланади.

Спорт мусобақаларига давлат, жамоат ташкилоти вакиллари ҳамда бошқа меҳмонлар кузатувчи ва томошабин сифатида таклиф этилиши мумкин.

Спорт мусобақалари ўтказилганидан сўнг маълумотнома тузилиб, унда мусобақа қатнашчиларининг умумий сони, спорт иншоотлари ва анжомларининг ҳолати, қатнашувчиларнинг спорт кийимлари билан

таъминланиши, мусобақа натижаси ва бошқа тегишли маълумотлар кўрсатиб ўтилади.

Ўтказилган спорт мусобақаларининг ғолиблари колония бошлиғининг ваколоти доирасида рағбатлантирилади.

Турма, манзил-колониялари, тергов ҳибсхоналари ва маҳкумларга мўлжалланган ихтисослашган касалхоналарда спорт тадбирлари ички имкониятдан келиб чиққан ҳолда ўтказилади.

“Деворий нашр” кўрик-танлови.

Мазкур тадбирнинг мақсади тарбиявий таъсирнинг асосий воситаларидан бири бўлиб, маҳкумларни тартибот ва интизомни мустақамлашдаги мавқеини ошириш, уларни ижобий фаолликка ундайдиган ташвиқот кўринишидаги ишлар таъсирчанлигини кучайтиришдир.

Кўрик-танлов йилнинг тўртинчи чорагида ўтказилади.

“Деворий нашр” кўрик-танлови қуйидаги мезонлар асосида баҳоланади:

а) деворий рўзномаларнинг кўриниш мазмунига тўлиқ ёзма изоҳ берилганлиги;

б) деворий рўзномаларда республика миқёсида нишонланадиган байрамларнинг ёритилиши;

в) деворий рўзномаларнинг мунтазам (*ҳар ойда бир мартоба*) чиқарилиб турилиши, жиҳозланиш сифати, маъноси, белгиланган стандарт (*бир ярим ватман қозозидан ортиқ бўлмаслиги керак*) ҳажми, белгиланган мавзунинг ёритилиши ва долзарблиги ҳамда ЖИЭМ ҳаётини акс эттира олганлиги;

г) деворий нашрларда кўтарилаётган масалаларнинг ЖИЭМ ҳаётида ўз ечими топилаётганлиги, маҳкумларга таъсирчанлиги, ғояларнинг чуқур ва мулоҳаза билан акс эттирилганлиги.

Кўрик-танловга ЖИЭМда жазо муддатини ўтаётган маҳкумларнинг оммавий тарзда қатнашганлигига алоҳида эътибор қаратилади.

“Деворий нашр” кўрик-танлови ғолиблари колония бошлиғининг ваколоти доирасида рағбатлантирилади.

Кўрик-танлов ғолибларини аниқлаш ва рағбатлантириш

“Жаҳолатга қарши маърифат” кўрик-танлови ғолиблари қуйидаги тартибда тақдирланади:

I ўрин энг кам ойлик иш ҳақининг 30 (ўттиз) баробари миқдорида пул мукофоти ва фахрий ёрлик;

II ўрин энг кам ойлик иш ҳақининг 20 (йигирма) баробари миқдорида пул мукофоти ва фахрий ёрлик;

III ўрин энг кам ойлик иш ҳақининг 15 (ўн беш) баробари миқдорида пул мукофоти ва фахрий ёрлик.

“Истеъдод” кўрик-танлови ғолиблари қуйидаги тартибда тақдирланади:

I ўрин энг кам ойлик иш ҳақининг 30 (ўттиз) баробари миқдорида пул мукофоти ва фахрий ёрлик;

II ўрин энг кам ойлик иш ҳақининг 20 (йигирма) баробари миқдорида пул мукофоти ва фахрий ёрлик;

III ўрин энг кам ойлик иш ҳақининг 15 (ўн беш) баробари миқдорида пул мукофоти ва фахрий ёрлик.

Мазкур кўрик-танловларнинг ғолиблари Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги ЖИЭББнинг буйруғи билан йил якунига қадар эълон қилинади.

“Жаҳолатга қарши маърифат” ва “Истеъдод” кўрик-танловлари ғолибларига фахрий ёрликлар кўрик-танловларни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги ЖИЭББнинг ҳайъати раиси томонидан топширилади, ушбу тадбирларнинг ўтказилишида жонбозлик кўрсатиб, ҳар томонлама ғоя бериб борган ЖИЭББдан 1 нафар ҳамда ЖИЭМларда тадбирларни уюшқоқлик билан ташкил этган 1 нафар ходим амал маоши миқдорида пул мукофоти билан тақдирланади.

Шунингдек, ЖИЭМда кўрик-танловларни ташкиллаштиришда фаол қатнашган тарбиявий ишлар бўлими ходимлари колония бошлиғи ваколати доирасида пул мукофоти билан тақдирланади.

Пул мукофотлари Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги ЖИЭББ смета харажатлари ҳисобидан тўланиб, кўрик-танловлар ғолибларини тақдирлаш ҳақидаги ЖИЭББ буйруғига асосан совриндор ЖИЭМларнинг ҳисоб рақамига ўтказилади.

Ўтказилган пул мукофотларини тадбирни ташкил этган ходимларга ва иштирокчи маҳкумларга тенг тақсимланиши назоратини колония бошлиғи олиб боради.

Кўрик-танлов натижалари ва кўрик-танловда совринли ўринларни эгаллаган ЖИЭМларни тақдирлаш ЖИЭББнинг “Вақт-Время” газетаси саҳифаларида кенг ёритилади.

4- савол. Маҳкумларнинг ташаббускор ташкилотлари ва уларнинг вазифалари. Маҳкумлар жамоасидан иборат ташаббускор ташкилотларнинг тузилиши.

Маҳкумлар ташкилотларини тузиш ва уларнинг ишлаш тартиби Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан белгиланади.

Ташаббускор ташкилотлар маҳкумларнинг жамоа тузилиши бўлиб, у ЖИЭМ маъмурияти раҳбарлиги остида, ўзининг меҳнати, ўқиши ва хулқ-атворида ижобий тавсияга эга бўлган ҳамда ЖИЭМнинг ички тартиб-қоидаларини онгли равишда бажариб, тарбиявий тадбирларга фаол иштирок этаётган тўлиқ тузалган маҳкумлардан ихтиёрий равишда ташкил этилади.

Ташаббускор ташкилот таркибига кирувчи маҳкумлар маъмурият назоратида жамоатчилик шаклида иш олиб борадилар. Улар қонунда белгиланган тартибда тақдирланиб, меҳнат жараёнлари ва умумий тадбирларни ўтказишдан озод этилмайдилар.

Ташаббускор ташкилотларнинг мақсади ва вазифаси.

ЖИЭМларида жазо муддатини ўтаётган тарбияси оғир ва тузалиш йўлига ўтган маҳкумларда жамиятда ўрнатилган тартиб қоидаларга ҳурмат ҳиссини ривожлантириш, уларнинг фойдали ташаббусларини тақдирлаш, шунингдек уларни тузатиш ва қайта тарбиялашда жамоа таъсиридан тўлиқ фойдаланиш мақсадида тўлиқ тузалган фаол маҳкумлар жамоасидан иборат ташаббускор ташкилотлар тузилади.

Ташаббускор ташкилотларга аъзо маҳкумлар маъмуриятга қуйидаги ҳолатларда ёрдам кўрсатади:

- маҳкумлар орасида ижобий жамоа тушунчаси йўналишидаги маҳкумлар жамоасини тузишда;
- маҳкумларнинг фаоллиги ва фойдали қизиқишларини ривожлантиришда;
- меҳнат мусобақасини ташкил қилиш, меҳнат унумдорлиги ва ишлаб чиқарилаётган маҳсулот сифатини оширишда;
- маҳкумларни интизомли тарбия қилиш ва ЖИЭМ ички тартиб-қоидаларига қатъий амал қилишда;
- маданий-маърифий тадбирлар ўтказиш ва ўқитиш ишларида.

Ташаббускор ташкилотларнинг тузилиши.

ЖИЭМларида муассаса жамоа кенгаши, туркум жамоа кенгаши ва уларнинг шохобчалари тузилади.

Муассаса жамоа кенгашида қуйидаги шохобчалар тузилади:

- ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш;
- меҳнатни ташкил этиш;
- жисмоний тарбия ва спорт;
- маиший тозалик;
- умумий овқатланиш;
- маданий-маърифий ва ўқитиш.

Туркум жамоа кенгашида қуйидаги шохобчалар тузилади:

- ҳуқуқбузарликнинг олдини олиш;
- меҳнатни ташкил этиш;
- жисмоний тарбия ва спорт;
- маиший тозалик;
- маданий-маърифий ва ўқитиш.

Барча шохобчалар жамоа кенгашининг таркибий тузилмаси ҳисобланиб, тенг ҳуқуқдан фойдаланади.

ЖИЭМ ташаббускор ташкилотлари таркибига тенг ҳуқуққа эга бўлган кутубхона кенгаши ва жамоа фонди киради.

Ташаббускор ташкилотлар тузиш тартиби.

Муассаса ва туркум жамоа кенгаши умумий, қаттиқ тартибли ЖИЭМларида тузилади. Манзил колонияларида муассаса жамоа кенгаши ва унинг шохобчалари тузилади ва уларга туркумлардаги фаол маҳкумлар аъзо қилинади.

Махсус тартибли колонияларда камера типигаги хонадан оддий яшаш хонасига ўтказилган маҳкумлар орасида, тергов ҳибсхоналарида эса хўжалик хизмат ишларига қолдирилган маҳкумлар ўртасида туркум жамоа кенгашлари тузилади. Кенгашлар ЖИЭМ тарбиявий ишлар бўлими бошлиғининг бевосита раҳбарлиги остида ишлайди. Жамоа кенгаши шохобчаларининг ишларига умумий раҳбарлик ва ўзаро мувофиқлаштиришни ЖИЭМ тарбиявий ишлар бўлими амалга оширади.

Муассаса жамоа кенгаши маҳкумларнинг умумий йиғилишида 9 кишидан кам бўлмаган таркибда, 1 йил муддатга, очиқ овоз бериш йўли билан сайланади.

Туркум жамоа кенгашига аъзолар туркум маҳкумларининг умумий йиғилишида 7 тадан кам бўлмаган таркибда, 1 йил муддатга, очиқ овоз бериш йўли билан сайланади.

Муассаса ва туркум жамоа кенгаши таркибига сайланган маҳкумлар колония бошлиғининг буйруғи билан тасдиқланади.

Муассаса ва туркум жамоа кенгаши шохобчалари аъзолари сони ЖИЭМ маъмурияти томонидан белгиланади ва тартибга солиб турилади.

Манзил-колониаларда туркум жамоа кенгаши ва унинг шохобчалари, тергов ҳибсхонаси ва махсус тартибли колонияларида муассаса жамоа кенгаши ва унинг шохобчалари зарур ҳолларда ЖИЭМ маъмурияти ихтиёри билан ташкил қилинади.

Муассаса жамоа кенгаши шохобчаларининг таркиби туркум жамоа кенгаши шохобчалари раисларидан тузилади. Шохобча умумий мажлисида унинг раиси очиқ овоз бериш йўли билан сайланади ва муассаса жамоа кенгаши томонидан тасдиқланади.

Муассаса ва туркум жамоа кенгашлари ҳамда шохобчалари аъзолари мавжуд сабаблар билан ЖИЭМдан кетган ёки ўзларига билдирилган ишончни оқламаган тақдирда муассаса ва туркум жамоа кенгаши йиғилишларида уларнинг ўрнига бошқа маҳкумлар сайлаб олинади.

Жамоа кенгаши ва унинг шохобчалари ишини ташкил этиш.

Муассаса ва туркум жамоа кенгашлари, кутубхона ва жамоа фонди таркиби очиқ овоз бериш билан раис ҳамда котибини сайлайди. Раисга

кенгашнинг умумий раҳбарлиги, котибга эса иш юритиш вазифалари юклатилади.

Муассаса жамоа кенгаши ўз ишини кенгаш мажлисида маъқулланган ва колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари томонидан тасдиқланган чораклик режаси асосида ташкиллаштиради.

Муассаса жамоа кенгашининг мажлиси ойда бир марта ўтказилади ва мажлис баёни расмийлаштирилади. Кенгаш мажлисида муҳокама қилинаётган масалаларнинг моҳиятидан қатъи назар колония бошлиғи, унинг ўринбосари ёки соҳавий хизмат бошлиқлари қатнашади.

Туркум жамоа кенгашининг иши жамоа йиғилишида маъқулланган ва туркум бошлиғи томонидан тасдиқланган ойлик режа асосида ташкил қилинади.

Туркум жамоа кенгаши йиғилиши бир ойда икки марта ўтказилади ва мажлис баёни расмийлаштирилади. Жамоа кенгаши йиғилишида туркум бошлиғи қатнашади.

Муассаса ва туркум жамоа кенгашлари ўзларининг ишлари тўғрисида ярим йилда бир марта маҳкумларнинг умумий йиғилишида ҳисобот беради. Ҳисобот йиғилишида колония бошлиғи ёки унинг ўринбосари ҳамда туркум тарбиячилар кенгаши аъзолари қатнашади.

Шоҳобчалар йиғилишлари бир ойда бир марта туркум тарбиячилари кенгаши аъзоларининг вакили иштирокида ўтказилади.

Муассаса жамоа кенгаши шоҳобчалари ишини мувофиқлаштириш ва уларга умумий раҳбарликни ЖИЭМ тарбиявий ишлар бўлими амалга оширади.

Муассаса жамоа кенгашининг вазифалари ва ҳуқуқлари.

Муассаса жамоа кенгаши колония бошлиғи раҳбарлиги остида:

- а) тасдиқланган режада кўрсатилган тадбирларни бажаради;
- б) туркумларга “Намунали туркум” мақомини бериш тўғрисидаги материалларни (маълумотларни) кўриб чиқади ва колония бошлиғига таклиф киритади;
- в) маҳкумларнинг жамоат ишларида қатнашишини, ЖИЭМ маъмуриятининг қонуний талабларини бажаришларини ташкил қилади;
- г) муассаса жамоа кенгаши меҳнатда, ахлоқ-одобда, ўқишда ва жамоатчилик ишларида ўзини ижобий томондан кўрсатган маҳкумларни белгиланган тартибда рағбатлантириш бўйича таклифлар киритади.

ЖИЭМ ички тартиб-қоидаларини бузишга йўл қўйган маҳкумларга нисбатан муассаса жамоа кенгаши қўйидаги чораларни қўллаш ҳуқуқига эга:

- а) жамоа кенгаши йиғилишида ҳуқуқбузарларнинг ножўя ҳаракатларини муҳокама қилади;
- б) колония ички тартиб-қоидаларини бузишга йўл қўймаслик, меҳнат вазифаларини бажаришга виждонсизларча муносабатда бўлмаслик тўғрисида огоҳлантиради;

в) тарбияси оғирларнинг ахлоқий қиёфасини яхшилаш, келгусида қонунга итоаткорлик ҳиссини шакллантиришда колония маъмуриятига кўмаклашади ҳамда тарбияси оғирлар ҳисобига киритиш ва чиқариш бўйича таклифларини беради;

г) колониядаги ҳуқуқбузарлик ва салбий иллатларни бартараф этиш юзасидан деворий рўзномалар, бадиий чиқиш ҳамда бошқа воситалар орқали маҳкумларнинг руҳиятига ижобий таъсир ўтказади;

д) ҳуқуқбузарларга нисбатан белгиланган тартибда интизомий жазо қўллаш тўғрисида маъмуриятга таклиф киритади.

Туркум жамоа кенгашининг вазифалари ва ҳуқуқлари.

Туркум жамоа кенгаши туркум бошлиғи раҳбарлиги остида:

а) шохобчалар фаолиятини режа асосида белгиланган тадбирларни бажаришга йўналтиради;

б) маҳкумлар жамоатчилик фаолиятини ривожлантиради, фаоллар сафини кенгайтириш чораларини кўради, улар томонидан доимий ва бир марталик топшириқларнинг бажарилишини ташкиллаштиради;

в) “Касб устаси”, “Ишлаб чиқариш илғори” унвони бериш тўғрисида туркум бошлиғига тегишли таклифларни киритади;

г) меҳнатда, юриш-туришда, ўқишда ва жамоатчилик ишларида, ўзини ижобий томондан кўрсатган маҳкумларга нисбатан рағбатлантириш чораларини қўллаш бўйича туркум тарбиячилар кенгашига таклифлар киритади.

Ҳуқуқбузарликлар содир этган ва салбий тавсифланаётган маҳкумларга нисбатан туркум жамоа кенгаши қуйидаги ҳуқуқларга эга:

а) ҳуқуқбузарларнинг хатти-ҳаракатини жамоа кенгашида муҳокама қилиб, ички тартиб-қоидаларни бузишга йўл қўймаслик, меҳнат вазифаларини бажаришга виждонан муносабатда бўлиши тўғрисида огоҳлантириш;

б) туркум тарбиячилари кенгашига маҳкумларининг умумий йиғилишида интизомни бузган маҳкумларга белгиланган жазо чораларни қўллаш тўғрисида таклифлар киритиш.

Жамоа кенгаши шохобчалари.

Ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш шохобчаси ЖИЭМ маъмуриятига маҳкумларнинг қонун талаблари ва ЖИЭМ ички тартиб-қоидаларига риоя қилишда, ҳуқуқбузарликка йўл қўйган, ўзаро низони юзага келтиришга интилган ва салбий йўналишдаги гуруҳбозликлар келиб чиқишининг олдини олишда, оммавий тарбиявий тадбирлар ўтказишда, янги келган маҳкумларга ҳуқуқбузарликнинг салбий оқибатларини тушунтиришда кўмаклашади.

Ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш шохобчаларининг фаолиятига умумий раҳбарлик колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва

тарбиявий ишлари бўйича ўринбосари зиммасига юклатилади. Туркумларда эса туркум тарбиячилар кенгаши аъзолари масъул ҳисобланади.

Меҳнатни ташкил этиш шохобчаси маъмуриятга маҳкумларни меҳнатга ҳалол ва виждонан муносабат руҳида тарбиялаш, режа топшириқларини ўз вақтида бажариш, меҳнат унумдорлиги ва ишлаб чиқарилаётган ёки етиштирилаётган маҳсулот сифатини яхшилаш ҳамда меҳнат ва ишлаб чиқариш интизомини мустаҳкамлашда, меҳнат мусобақаларини ташкиллаштиришда, “Касб устаси”, “Ишлаб чиқариш илғори” унвонлари билан тақдирлаш тўғрисида таклифлар тайёрлашда, ишлаб чиқариш воситаларини асраб-авайлашда, меҳнат муҳофазасини таъминлашда кўмаклашади. Инновацион ғоялар киритиш ва ихтирочиликни авж олдиришда, маҳкумлар жамоасининг ишлаб чиқаришдаги фаолиятини ёритиб боровчи кўргазмалар, ишлаб чиқариш бўйича кўргазмали ташвиқот воситаларини жойлаштиришда маъмуриятга амалий ёрдам беради.

Меҳнатни ташкил этиш шохобчалари фаолиятига умумий раҳбарликни корхона раҳбари амалга оширади ва ишлаб чиқаришдаги фаолиятига жавоб беради. Туркумларга эса, давлат унитар корхонаси ходимлари масъулдир.

Жисмоний тарбия ва спорт шохобчаси маҳкумлар ўртасида соғлом турмуш тарзини шакллантириш мақсадида, ЖИЭМ маъмуриятига маҳкумлар ўртасида эрталабки бадантарбия машқларини ўтказишда, жисмоний тарбия ва спорт мусобақаларини ташкиллаштириш ва муваффақиятли ўтказишда, ушбу йўналишда ташвиқот қилиш ҳамда шохобча аъзолари орасидан спорт турлари бўйича йўриқчилар танлашда, спорт майдонлари ва жиҳозларини асраш ҳамда тузатишда, спорт тадбирлари давомида керакли тартибни таъминлашда амалий ёрдам кўрсатади.

Шохобча ишига раҳбарликни ЖИЭМ тарбиявий ишлар бўлими бошлиғи амалга оширади ва унинг ЖИЭМдаги фаолияти учун жавоб беради. Туркумларда эса туркум бошлиғи масъулдир.

Маиший тозалик шохобчаси ЖИЭМ маъмуриятига маҳкумларни тозаликка чақириш ва озодлик ишларини ўтказишда, маҳкумлар томонидан шахсий ва санитария-гигиена қоидаларига риоя қилинишида, ЖИЭМ ва туркумлар ҳудудида, ётоқхоналар, маиший хизмат кўрсатиш хоналари, умумий овқатланиш жойларида тозаликка риоя қилишнишини таъминлашда ёрдам кўрсатади. Мазкур йўналишда деворий рўзнома ва мақолалар тайёрлайди ҳамда тарғибот ишларини олиб боради.

Шохобча ишига раҳбарликни ЖИЭМ даволаш-профилактик ёрдам кўрсатиш бўлими бошлиғи амалга оширади ва унинг фаолияти учун жавобгар ҳисобланади. Туркумларда эса, даволаш-профилактик ёрдам кўрсатиш бўлими ёки бошқа хизмат ходимлари орасидан тарбиячилар кенгашига аъзо бўлган ходим масъул бўлади.

Умумий овқатланиш шохобчаси ЖИЭМ маъмуриятига яшаш ва ишлаб чиқариш ҳудудларида ошхоналарнинг бир меъёردа ишлашини таъминлашда, маҳкумларга сифатли озиқ-овқат маҳсулотларини тайёрлаш ҳамда тарқатиш меъёрига риоя қилинишида, ошхонада овқат тарқатилаётган вақтда зарур тартибни

сақлашда, санитария-гигиена қоидаларига риоя этишда, озиқ-овқат маҳсулотларини тайёрлаш воситаларини асраб-авайлашда, шунингдек техника хавфсизлиги қоидаларига риоя этишда кўмаклашади

Шохобча ишига раҳбарликни колония бошлиғининг умумий масалалар бўйича ўринбосари ёки хўжалик ва моддий-техник таъминот бўлими бошлиғи амалга оширади.

Маданий-маърифий ва ўқитиш шохобчаси маъмуриятга маҳкумларни одоб-ахлоқ ва эстетик тарбиялашда, уларни маданий-маърифий даражасини оширишда, бўш вақтлари унумли ўтишини ташкиллаштиришда, маданий-маърифий тадбирларга тайёргарлик кўриш ва уларни ўтказишда, маҳкумларнинг ижодиёти ҳамда бадиий ҳаваскорлигини ривожлантиришда, китобхонлик ва савол-жавоб кечалари, ижодий учрашувларни ўтказишда, кутубхона, маърифатхона ишларининг самарадорлигини оширишда, телерадио кўрсатувлари ва эшиттиришларини тинглашни ташкил қилишда, кўргазмали ташвиқотларни жойлаштириш ва даврий рўзномаларни тайёрлашда амалий ёрдам кўрсатади.

Шунингдек, ЖИЭМда ташкил этилган таълим жараёнида маҳкумларда билимга қизиқишини уйғотишда, билим доирасини оширишда, ўқув машғулотларга мунтазам иштирок этишида, касбга эга бўлмаган маҳкумларни талаб юқори бўлган мутахассисликлар бўйича ўқитишни ташкил қилишда, ишлаб чиқариш малакаси ва касб-хунар билимларини оширишга қизиқишни ривожлантиришда, ўқишда орқада қолаётганларга ёрдам беришда, ўқув синфларида керакли тартибни сақлашда, маҳкумлар билан ўтказиладиган синфдан ташқари ишлар ва бошқа профилактик тадбирларни ташкиллаштиришда маъмуриятга кўмаклашади.

Шохобча ишига раҳбарликни колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари ҳамда тарбиявий ишлар бўлими бошлиғи амалга оширади. Туркумларда эса туркум бошлиғи унинг фаолиятига масъулдир.

Кутубхона кенгаши.

Кутубхона кенгаши ЖИЭМ маъмуриятига маҳкумлар орасида китобхонлик кечалари ўтказиш орқали китоб ўқишга ўргатишда, ўқиш маданиятини оширишда, китобларни ташвиқот қилишда, китобхонлар сонини кўпайтиришда, адабиёт кечалари, санъат ва маданият ходимлари билан учрашувлар ўтказишда, китоб тарқатиш варақаларини тўғри юритишда, газета ва журналларни жамлаб боришда,

кутубхонава ўқиш залига тегишли бўлган хоналарда тартибни сақлашда, ихтиёрий равишда газета ва журналларга обуна бўлишни ташкил қилишда, китоблар фондини рўйхатдан ўтказишда амалий ёрдам кўрсатади.

Кутубхона кенгаши ишига тарбиявий ишлар бўлими (катта) йўриқчиси (туркум бошлиғи) масъулдир.

Маҳкумларнинг жамоа фонди.

Маҳкумларнинг жамоа фонди уларнинг ёзма аризасига асосан ихтиёрий равишда ўтказган маблағлари, улар томонидан ҳашарларда ишлаб топилган маблағлар, қонун билан тақиқланмаган жамоатчилик ва бошқа ташкилотлар, идоралар ҳамда алоҳида беғараз ҳомийларнинг ихтиёрий равишда ўтказган мақсадли маблағлари ҳисобидан ташкил этилади.

Жамоа фонди маблағи, шахсий ҳисобида етарли пулга эга бўлмаган эҳтиёжманд маҳкумларга моддий ёрдам кўрсатишга, маҳкумларнинг маиший-ижтимоий шароитларни яхшилашга, кутубхона фондини бойитишга, газета ва журналларга обуна бўлишда, ўтказиладиган кўрик-танловларни ташкиллаштиришда сарфланадиган моддий харажатларни қоплашда, шунингдек тарбиявий тадбирларда ва кўрик-танловларда фаол қатнашган, тузалиш йўлига ўтган ҳамда тарбияси оғир маҳкумлар билан оталиқ асосида жамоат ишларида иштирок этишга жалб қилинган маҳкумларни моддий рағбатлантиришда сарфланиши мумкин.

Жамоа фонди ишини колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари назорати остида тарбиявий ишлар бўлими бошлиғи ва туркум бошлиқлари ташкиллаштиради.

Жамоа фондининг 5 кишидан кам бўлмаган таркибдаги раиси ва унинг аъзолари ҳар йили маҳкумларнинг умумий мажлисида маҳкумлар орасидан сайланади ва колония бошлиғи томонидан тасдиқланади.

Жамоа фонди раиси ҳар чорақда муассаса ва туркум жамоа кенгаши олдида сарф харажатлар тўғрисида, ярим йилда эса маҳкумлар жамоаси олдида ҳисобот беради.

Жамоа фонди маблағини сарфлаш мажлис қарори асосида тузилади ва колония бошлиғи томонидан тасдиқланади.

Жамоа фонди маблағининг йиғилиши ва сарфи ҳисоби колония бухгалтерия бўлимининг махсус ҳисобида қайд этилади.

Ташаббускор ташкилотлар ишининг ҳисоби.

Маҳкумларнинг барча ташаббускор ташкилотлари муассаса ва туркум жамоа кенгашлари, уларнинг шохобчалари, кутубхона кенгашлари ва жамоа фонди ўзининг ишлари бўйича ҳисобот дафтари юритади.

Дафтарда кенгаш ва шохобча аъзоларининг рўйхати, иш режалари, мажлис қарорлари сақланиши керак, шунингдек ташаббускор ташкилотларнинг маъмурият вакиллари билан текшириш ишларининг натижалари ёритилиши лозим.

Муассаса жамоа кенгашининг ҳисоб ишлари дафтари маҳкумларнинг умумий мажлиси қарорлари билан олиб борилади.

Муассаса жамоа кенгаши ўзининг ишини шохобча ва туркум жамоа кенгаши билан умумлаштиради ва таҳлил қилади.

Ташаббускор ташкилотларнинг ҳужжатлари сақланиш муддати 1 йил ва ҳужжатларнинг сақланиш муддати тугагач ўрнатилган тартибда йўқ қилинади.

Маҳкумлар билан психологик ишларни ташкил этиш тартиби. Психологик хизматнинг мақсад ва вазифлари.

Маҳкумлар томонидан такрорий жиноят ва ҳуқуқбузарликлар содир этилишининг олдини олиш, уларнинг хулқ-атворларини психологик жиҳатдан ўрганиш, кўникиш даврида мослашишга руҳий жиҳатдан ёрдамлашиш, тарбиявий ишнинг самарадорлигини ошириш ва соҳавий хизмат ходимларга зарур маълумотларни етказиб бериш мақсадида, ЖИЭМларида маҳкумлар ўртасида психологик ишларни олиб борувчи психолог хизмати ташкил этилади.

Маҳкумлар ўртасида ўтказиладиган психологик тадбирлар ЖИЭМнинг соҳавий хизмат ходимлари билан узвий ҳамкорликда амалга оширилади.

Амалга ошириладиган психологик тадбирлар натижалари ҳақида ҳар ойда ҳисобот тузилади ва юқори турувчи идораларга тақдим этилади.

Маҳкумлар тўғрисидаги психологик ҳужжатлар психологнинг сейфида сақланади ва маҳкум тўғрисидаги индивидуал маълумотларни бошқа шахслар томонидан маҳкумга қарши ишлатиши мумкинлигини олдини олиш мақсадида маҳкум шахсининг сир сақланишини кафолатлайди.

Психолог мунтазам равишда шахс психологияси, шахсга ижобий руҳий таъсир кўрсатиш, руҳий зўриқишни ечиш, шахс характерини аниқлаш ва

бошқа шу йўналишдаги янги усул ва услубларни ўрганиш бўйича доимий малакасини ошириши ҳамда касбига оид махсус ўқув курслар ва семинар-машғулотларда қатнашиши шарт.

Маҳкумлар ўртасида ўтказилаётган психологик ишларнинг самарадорлигини ошириш, уларнинг руҳиятидаги ўзгаришларни аниқлаш ва ёрдам кўрсатиш мақсадида, психолог фуқаролик кийимида психологик тадбирлар ўтказиши мумкин.

Психологик хизматнинг асосий мақсади замонавий психологик билимлар ва амалиётларни қўллаган ҳолда жазони ўташнинг таъсирчанлигини оширишдир.

Психолог маҳкум шахсини индивидуал психологик хусусиятларини ўрганиш орқали ташхис қўйиб, бу бўйича тавсиялар ишлаб чиқади ва маҳкумлар билан яқка тартибда тарбиявий ишларни олиб бориш дафтарига психологик портрети бўйича маълумотлар киритади.

Жамиятдан ажратилган шароитга мослаштириш, кризисли ва стресс ҳолатларидан чиқиб кетиш, шахслараро муносабатларни ўрнатиш ва озодликка тайёрлаш бўйича тадбирлар амалга оширилади.

Психологнинг махсус усуллари ва хизмати тааллуқли айрим ҳолатлар сирини бошқа шахслар томонидан билиб олиншига йўл қўйилмайди, шунингдек суҳбат, текширув ва шахсни ўрганиш жараёнида олинган шахсий маълумотлар ҳамда ишонч сирларининг тарқатилмаслик чоралари кўрилади.

Психологик хизматни ташкил этишнинг асосий функциялари ва режалари.

ЖИЭМларида маҳкумлар билан психологик хизмат қуйидаги жиҳатларни инобатга олган ҳолда ташкил этилади. Маҳкумларни қилган жиноятига бўлган муносабатини аниқлаш, маҳкумларнинг руҳий ҳолатини ўрганиш, агрессия, депрессия (руҳий тушкунлик), стресс ҳолатидан чиқиб кетишига кўмаклашиш, маҳкумлар орасида соғлом руҳий муҳит яратиш, ҳар бир маҳкум характериға хос бўлган хусусиятларни (кузатувчанлик, хушчақчақлик, тетиклик, мақсадга интилувчанлик, мустақиллик, чидамлилиқ, мардлиқ, ташаббускорлик, ҳақгўйлик, инсонийлик, раҳимдиллик, ростгўйлик, виждонийлик ва б.) аниқлаш, маҳкумлар орасида фаол, бошқаларни ўзига қарата олиш қобилиятиға эға, лидерлик хусусиятлари мавжуд маҳкумларни саралаш, маҳкумнинг билим савиясини, фикрлаш доирасини ўрганиш, маҳкум қобилиятлари ва қизиқишларини аниқлаш, маҳкумнинг иш фаолиятға яроқли ёки яроқсизлигидан келиб чиқиб, мутахассислиги тўғрисидаги билимларини текшириш, агар мутахассислиги бўлмаса, қобилиятларидан келиб чиқиб маълум бир касбға йўналтириш, маҳкумлар орасида ЖИЭМ ички тартиб-қоидаларини бузишға мойил, ўз хатти-ҳаракатларини бошқаришға қийналадиганларни (тажовузкор) аниқлаш ва чора-тадбирлар кўриш.

Психолог маҳкумларнинг психологик ҳолати (кайфияти, руҳиятидаги ўзгаришлар, агрессивлик, стресс ва б.), билиш жараёнлари (сезги, идрок, тасаввур, тафаккур, хаёл), индивидуал хусусиятлари (темперамент, характер, қобилият, қизиқишлар), оилавий аҳволи (ота-онаси, турмуш ўртоғи, фарзандлари, қариндошлари билан муносабати, турмуш тарзи), хулқ-атворидаги ўзгаришларни (атрофидагиларга муносабати, юриш-туриши, хатти-ҳаракатлари, туркумда ўзини тутиши ва б.) ўрганиб, психологик тарғибот, психопрофилактика, психодиагностика, психокоррекция ва психоконсултация ишларини олиб боради.

Маҳкумларнинг психологик портретларини яратишда психологик ташхис қўйиш, алоҳида эътибор талаб қиладиган гуруҳларга аъзо шахсларни ҳар томонлама объектив ўрганиш орқали индивидуал психологик хусусиятларини аниқлашда психодиагностикадан фойдаланилади.

Ушбу ишларни амалга оширишда махсус психодиагностик методлар (кузатиш, суҳбат, биографик метод, тестлар ва б.) қўлланилади.

Психологик консултация жараёни маҳкумларга муаммоли вазиятларда ечим топишига кўмаклашади. Психологик консултациянинг асосий вазифалари эмоционал кўмак, маҳкумларнинг хавотирига эътибор, муаммога бошқача ёндашиш (иложсизликдан ечимгача), масъулиятни ошириш, ҳаётга реал ва ижодий қарашни шакллантиришдир.

Психологик консултация қуйидаги босқичларда амалга оширилади: маҳкум билан алоқа ўрнатиш, маҳкумга ўз ичидаги дардларини, уни қийнаётган муаммоларни айтиб олишига имконият яратиш, эмоционал кўмаклашиш, биргаликда муаммога тўғри ечим топиш, маҳкумнинг консултациядан кутаётганларини аниқлаштириш ва тўғрилаш, муаммонинг ечим вариантларини ишлаб, ўрганиб чиқиш, маҳкумга тўғри келадиган мос вариантни танлаш, танланган муаммо ечимини режалаштириш (қўллаб-қувватлаш ёки умуман ечим нотўғрилигини тушунтириш).

Психокоррекция шахснинг мақсади ва ижтимоий-психологик қарашларини мақсадга йўналтирган ҳолда ўзгартириш, ўзини ўзи бошқариш, назорат қилиш, муомалага киришиш малакаларини шакллантириш, шахс муносабатларини ривожлантириш ва коррекция қилиш, ноқулай психологик шароитлар ва омилларга чидамлилиқни ошириш (стресс, кризис ва низоли ҳолатлар).

Маҳкумларнинг руҳий ҳолатини яхшилаш, соғлом фикрларни шакллантириш, янги муҳитга мослашишида кўмаклашиш, низоларнинг олдини олишда ёрдам бериш, руҳий тушкун ҳолатдан чиқиб кетишида ҳамда соғлом руҳий муҳитни шакллантириш мақсадида психологик тренинг машғулотлари ўтказилади. Психологик тренинг ташкил этишда дастур тузилади ва ушбу дастур асосида маҳкумларнинг ёши, муаммоси, фаоллик даражасига эътибор қаратилади.

Психолог олдиндан мукамал ва пухта ишлаб чиқилган колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари билан келишилган ҳамда колония бошлиғи томонидан тасдиқланган чораклик режа асосида маҳкумлар ўртасида якка тартибда, гуруҳ таркибида ва оммавий шаклда психологик профилактик тадбирлар олиб боради.

Колония психологи учун колониянинг ички ҳудудидан алоҳида иккита хона (психолог иш юритиш, руҳий енгиллаштириш ва тренинглар ўтказиш учун хона) ажратилади.

Психологнинг иш юритиш хонасида компьютер столи, стул, компьютер, темир сейф, китоб жавони, кийим жавони, парда, гилам ва бошқа жиҳозлар бўлиши лозим.

Руҳий енгиллаштириш ва тренинглар ўтказиш хонаси стол ва 12–15 киши учун мўлжалланган стуллар, юмшоқ ўриндиқлар, психоаналитик кушетка, китоб жавони, телевизор, ДВД, проектор, секундомер, мусиқа маркази ва 4–6 та қулоқчин (наушник), аквариум, хонага мос парда, гилам, шахснинг руҳиятига ижобий таъсир этувчи расмлар билан жиҳозланади.

Психологик хизмат зарур канцелярия буюмлари (А3, А4 форматдаги ҳамда рангли қоғозлар, дафтар, журнал, ручка, оддий ва рангли қаламлар, буёқ, акварель, гуаш, фламастер, пластилин ва б.) билан таъминланади.

Маҳкумлар ўртасида ўтказиладиган психологик ишлар ЖИЭМнинг соҳавий хизматлари билан ҳамкорликда олиб борилади. Шунингдек, психолог маҳкумларни шахсий саволлар бўйича қабул қилади ва натижалари юзасидан колония бошлиғининг тезкор-қидирув, тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосарига ахборот бериб боради.

Психолог томонидан ЖИЭМнинг соҳавий хизматларига (маҳкум билан қандай тартибда ишлаш лозимлиги тўғрисида) тавсиялар ёзма равишда топширилади, ҳар бир соҳавий хизмат ходими тавсиянинг белгиланган ижро муддати ичида ўз натижаларини маълумотнома тарзида расмийлаштириб, психологга қайтариб бериши лозим.

Маҳкумларни ўрганиш жараёнида психолог томонидан ЖИЭМ соҳавий хизмат ходимларига оғзаки тарзда тавсиялар, маслаҳатлар, йўлланмалар ҳам бериб борилиши мумкин.

ЖИЭМларида жазо муддатини ўтаётган барча маҳкумларни психологик портретларини яратиб боради ва маҳкумнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига умумлаштириш учун ЖИЭМнинг махсус ҳисоб бўлимига тақдим этади.

ЖИЭМнинг соҳавий хизматлари (тезкор, тартибот, тарбия, тиббиёт, ишлаб чиқариш ва махсус ҳисоб бўлими)дан маҳкумнинг шахси ва хулқида оид ахборот ҳамда маълумотлар ёзма ёки оғзаки олиниши мумкин.

ЖИЭМ маъмурияти номидан маҳкумнинг озодликда яшаган, даволанган, меҳнат қилган жойидаги ташкилотларга маҳкумга оид керакли маълумотларни сўраб мурожаат этилиши мумкин.

Маҳкумни шаҳодатдан ўтказиш ёки уларни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш ва сақлаш шароитини ўзгартириш масаласини кўриб чиқишга тақдим этиш ишлари юзасидан ёзма психологик тавсифнома берилади.

Озодликда тўғри юриш-туришига шубҳа бўлган ва тўлиқ тузалиш йўлига ўтмаган маҳкумлар ҳақида профилактик тавсиялар ишлаб чиқилади ва келгусида ушбу маҳкум билан тарбиявий ишларни давом эттириш учун маҳкум танлаган яшаш ҳудудидаги ички ишлар органларига психологик хабарномалар юборилади.

Психолог маҳкумларни тоифага ажратган ҳолда ҳафта давомида қуйидаги ишларни ташкиллаштиради:

■ янги келган ҳар бир маҳкумга индивидуал тарзда ёндашиб, психологик хусусиятларини ўрганиш, онгини ўзгартириш, содир этган жиноятдан пушаймон бўлиш ҳиссини уйғотиш бўйича психологик ишларни олиб боради;

■ тарбияси оғир, кучли руҳий зўриққан, ички тартиб-қоидаларни мунтазам бузувчи, ўзига ёки ўзгага тажовуз қилишга ва жиноят содир этишга ҳамда бесоқолбозликка мойил бўлган маҳкумлар билан мунтазам равишда бевосита психологик усулларни қўллаб профилактик тадбирлар ўтказди;

■ тарбияси оғир маҳкумлар билан ишлаш бўйича индивидуал режалар ишлаб чиқади ҳамда маҳкумнинг психологик хусусиятларидаги ўзгаришларга мувофиқ, зарур ҳолатларда дастурга тузатишлар киритиб бориш орқали тадбирларни режалаштиради;

■ маҳкумлар билан экстремизм, терроризм ва бошқа салбий ғояларнинг шахс руҳиятига таъсири юзасидан ишлар олиб боради, уларга анъанавий-маърифий, диний кадрятлар ҳамда ватанга садоқат ҳиссини оширишда таъсир кўрсатадиган энг самарали усулларни қўллайди;

■ маҳкумларнинг руҳий ҳолатини яхшилаш, соғлом фикрларни шакллантириш, янги муҳитга мослашишида кўмаклашиш, низоларнинг олдини олишда ёрдам бериш, руҳий тушкун ҳолатдан чиқиб кетишида ҳамда соғлом руҳий муҳитни шакллантириш мақсадида психологик тренинг машғулотларини ташкиллаштиради;

■ маҳкумларни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш ва сақлаш шароитини ўзгартириш масаласи кўриб чиқилаётган ва озодликка чиқаётган маҳкумлар билан психологик тренинглар ўтказди, озод этилаётган маҳкумларни, жазо муддатини ўташ даврида шахс сифатида муайян равишда ўзгарганлиги ва ривожланганлигини текшириб чиқади ва уларни озодликдаги ҳаётга амалий ва руҳий жиҳатдан тайёрлаш бўйича (жамият қоидаларига, меҳнатга ҳалол муносабатда бўлишга, оилавий ҳаётга, меҳнат жамоаларида ўрнатилган муносабатларга ижтимоий мослашиши бўйича) тарбиявий профилактик тавсиялар беради;

■ маҳкумлар билан умумий психологик тадбирлар, ҳафта давомида қилинган ишларни умумлаштириб, алоҳида ёндашиш лозим бўлган

маҳкумларнинг руҳий ҳолатини яхшилаш юзасидан бошқа соҳавий хизматлар билан комплекс тадбирлар ташкиллаштиради.

Психологик хизматнинг иш ҳужжатлари.

Тарбияси оғир, негатив ҳисобда турувчи, руҳиятида оғиши бор маҳкумлар ҳамда хавфли рецидивистлар билан олиб бориладиган психологик ишлар дафтарга қайд этиб борилади.

Маҳкумларни озодликка тайёрлашда психологик ёрдам кўрсатиш ва руҳий ҳолатини ўрганиш, таҳлил қилиш бўйича ўтказилган психологик тадбирлар натижалари белгиланган дафтарга қайд этиб борилади.

ЖИЭМга янги келган маҳкумларнинг руҳий ҳолатини ўрганиш ва таҳлил қилиш бўйича ўтказилган психологик тадбирлар белгиланган кўрсатилган дафтарга қайд этиб борилади.

Психолог томонидан маҳкумларнинг шахсий саволларига асосан қабул қилинганлиги бўйича маълумотлар белгиланган дафтарга қайд этиб борилади.

Маҳкумга оид зарур маълумотларни олиш бўйича ЖИЭМнинг соҳавий хизматлари ҳамда бошқа ташкилотлар билан олиб борадиган ёзишмалари, шунингдек маҳкумларнинг руҳий ҳолатини ўрганиш, таҳлил қилиш юзасидан расмийлаштириладиган ҳамда тўпланадиган ҳужжатларни умумлаштириш учун алоҳида йиғма жилд юритилади.

Психолог ўзининг иш режасига мувофиқ, маҳкумларнинг руҳий ҳолатини махсус психологик услублар асосида ўрганиш, тренинглар ва тадбирлар ташкил қилиш натижалари ва улар юзасидан расмийлаштириладиган ҳамда тўпланадиган ҳужжатларни умумлаштириб бориши учун алоҳида йиғмажилд юритади.

Маҳкумларни шаҳодатдан ўтказиш тартиби.

Маҳкумнинг шахсини ҳар томонлама чуқур ўрганишда шаҳодатдан ўтказиш муҳим аҳамият касб этади. Шу билан бирга, бу усул маҳкумга берилган тарбияни мустаҳкамлаб, унинг кейинги ҳаётий режаларини белгилаб беради.

Шаҳодатлашдан ўтказиш маҳкумнинг ўз қилмишига, озодликдан маҳрум этилишига, унга нисбатан чиқарилган ҳукмга, жазони ўташ жойидаги тартиботга, уни тарбиялашга қаратилган тадбирларга, меҳнатга, ЖИЭМ маъмуриятига, маҳкумлар жамоасига, қариндош-уруғларига ва ўзининг келажагига бўлган муносабатларини аниқлаб олишда улар билан иш олиб боровчи тарбиячилар учун тўғри йўналиш ва амалий имкониятларни аниқлаб олишда ёрдам беради.

Маҳкумларни шаҳодатлаш, туркум тарбиячилар кенгашининг ойлик режаларига асосан, ой давомида кенгаш йиғилишларида қуйидаги тартибда ўтказилади:

- ЖИЭМга янги келган маҳкумлар 3 ой ўтгач;
- тузалиш йўлига ўтганлар 6 ойда;

- тарбияси оғир маҳкумлар ҳар 3 ойда;
- тўлиқ тузалган маҳкумлар йилда 1 марта шаҳодатланади.

Шаҳодатланаётган маҳкум туркум тарбиячилар кенгаши мажлисига таклиф этилади ва шаҳодатлаш натижаси ўқиб эшиттирилади.

Маҳкумлар туркум тарбиячилар кенгаши аъзолари томонидан қуйидаги мезонлар асосида шаҳодатланади:

а) маҳкумнинг хулқи, одоби, руҳий ҳолати, меҳнатга бўлган муносабати (белгиланган иш нормаларининг бажариши, меҳнатга виждонан ёндашиши ва бошқалар);

б) ЖИЭМда жазо муддатини ўташ даврида ўрнатилган тартиб-қоидаларга бўлган муносабати (олган интизомий жазолари ёки рағбатлантиришлари);

в) ўқув машғулотидаги ва ЖИЭМ ҳаётидаги иштироки (ташаббускор ташкилотларга аъзолиги, оммавий тадбирлардаги иштироки ва бошқалар);

г) ЖИЭМдаги яқин алоқалари, оиласи ва қариндошлари билан муносабати;

д) давлат ва фуқаролар олдидаги қарздорлигини қоплаганлик даражаси;

е) содир этган жиноятига ва олиб борилаётган тарбиявий тадбирларга муносабати.

Маҳкумнинг шахси ва унинг хулқ-атворини аниқловчи юқоридаги маълумотлар таҳлили асосида туркум тарбиячилар кенгаши аъзолари қонун олдидаги ўз масъулиятини ҳис этган ҳолда маҳкумга ҳолисона баҳо беришлари шарт.

Шаҳодатлаш хулосаси ва таклифлар туркум тарбиячилар кенгаши котиби томонидан баённомаларда акс эттирилади ва маҳкумлар билан яқка тартибда тарбиявий суҳбат ўтказиш дафтарига ёзиб қўйилади. Маҳкумни шаҳодатдан ўтказилганлиги бўйича қайдлар мазкур Йўриқноманинг 3-иловасига мувофиқ тўлдирилади ҳамда шаҳодатлаш тавсифнома бланкаси ЖИЭМ махсус ҳисоб бўлимига топширилади ва маҳкумнинг шахсий ҳужжатлар йиғмажилдига тикиб қўйилади.

Мустақил тайёргарлик учун топширик:

Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. ЖИЭМларида маҳкумлар билан тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишларнинг йўналишлари, шакллари ва уларни режалаштириш.

2. Туркум тарбиячилар кенгаши ишларини ташкиллаштириш ва ўтказиш.

3. Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг онгини ўзгартириш, уларда содир этган жиноятдан пушаймон бўлиш ҳиссини уйғотиш мақсадида ижодий кўрик-танлов ва спорт мусобақаларини ташкиллаштириш ва ўтказиш тартиби.

4. Маҳкумларнинг ташаббускор ташкилотлари ва уларнинг вазифалари.

5. Маҳкумларни шаҳодатдан ўтказиш тартиби.
6. Психологик хизматнинг иш ҳужжатлари.
7. Ташаббускор ташкилотлар тузиш тартиби.

14-мавзу. Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш.

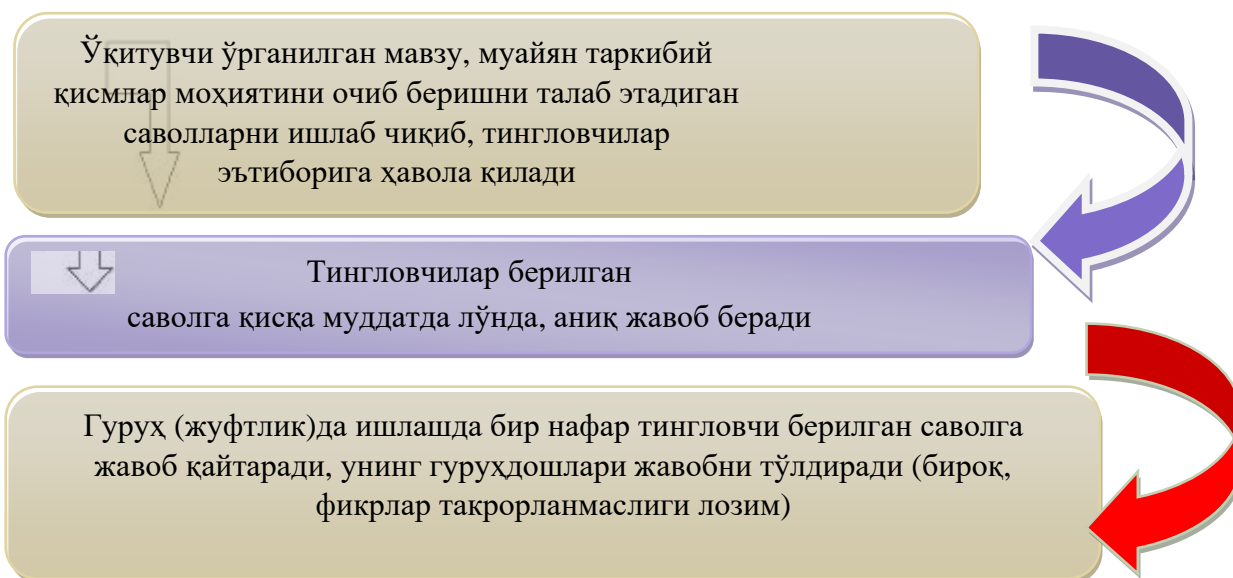
Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу амалий машғулоти «**Блиц-сўров**» интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

«Блиц-сўров» (инглизча «блиц» – тезкор, бир зумда) методи берилган саволларга қисқа, аниқ ва лўнда жавоб қайтарилишини тақозо этадиган метод саналади. Таълим муассасаларида ушбу методга мувофиқ саволлар, асосан, ўқитувчи томонидан берилади. Берилган саволларга жавоблар жамоавий, гуруҳли, жуфтлик ёки индивидуал тарзда қайтарилиши мумкин. Жавоб қайтариш шакли машғулоти тури, ўрганилаётган мавзунинг мураккаблиги, тингловчиларнинг қамраб олинишига кўра белгиланади.

Машғулотларда ушбу методни қўллаш қуйидагича кечади:

Ўқув машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. ЖИЭМларида маҳкумлар билан тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишларнинг йўналишлари, шакллари ва уларни режалаштириш.
- 2-савол. Туркум тарбиячилар кенгаши ишларини ташкиллаштириш ва ўтказиш.
- 3-савол. Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг онгини ўзгартириш, уларда содир этган жиноятдан пушаймон бўлиш

ҳиссини уйғотиш мақсадида ижодий кўрик-танлов ва спорт мусобақаларини ташкиллаштириш ва ўтказиш тартиби.

4-савол. Маҳкумларнинг ташаббускор ташкилотлари ва уларнинг вазифалари.

5-савол. Маҳкумларни шаҳодатдан ўтказиш тартиби.

6-савол. Психологик хизматнинг иш ҳужжатлари

7-савол. Ташаббускор ташкилотлар тузиш тартиби

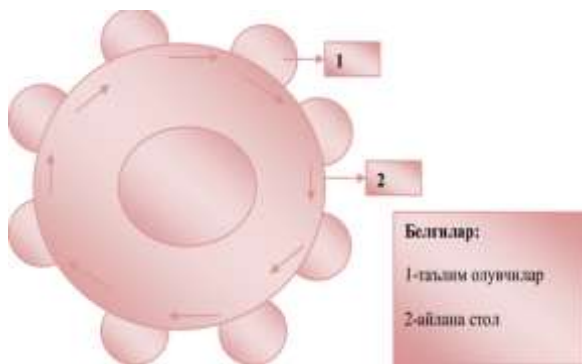
14-мавзу. Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларга тарбиявий таъсир кўрсатиш.

Амалий машғулоти (2-соат).

Амалий машғулот

Ушбу ўқув машғулоти **“Давра суҳбати”** интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Давра суҳбати” методи – айлана стол атрофида берилган саволлар юзасидан тингловчилар томонидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдириш орқали олиб бориладиган ўқитиш методидир.

“Давра суҳбати” методи қўлланилганда стол-стулларни доира шаклида жойлаштириш керак. Бу ҳар бир тингловчининг бир-бири билан “кўз алоқаси”ни ўрнатиб туришига ёрдам беради. Давра суҳбатининг оғзаки ва ёзма шакллари мавжуддир. Оғзаки давра суҳбатида ўқитувчи мавзунини бошлаб беради ва тингловчилардан

ушбу савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришларини сўрайди ва айлана бўйлаб ҳар бир таълим олувчи ўз фикр-мулоҳазаларини оғзаки баён этадилар.

Сўзлаётган тингловчини барча диққат билан тинглайди, агар муҳокама қилиш лозим бўлса, барча фикр-мулоҳазалар тингланиб бўлингандан сўнг муҳокама қилинади. Бу эса тингловчиларнинг мустақил фикрлашига ва нутқ маданиятининг ривожланишига ёрдам беради.

Амалий машғулотнинг саволлари:

1-савол. ЖИЭМларида маҳкумлар билан тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишларнинг йўналишлари, шакллари ва уларни режалаштириш.

2-савол. Туркум тарбиячилар кенгаши ишларини ташкиллаштириш ва ўтказиш.

3-савол. Озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахсларнинг онгини ўзгартириш, уларда содир этган жиноятидан пушаймон бўлиш хиссини уйғотиш мақсадида ижодий кўрик-танлов ва спорт мусобақаларини ташкиллаштириш ва ўтказиш тартиби.

4-савол. Маҳкумларнинг ташаббускор ташкилотлари ва уларнинг вазифалари.

5-савол. Маҳкумларни шаҳодатдан ўтказиш тартиби.

6-савол. Психологик хизматнинг иш ҳужжатлари

7-савол. Ташаббускор ташкилотлар тузиш тартиби

15-мавзу: Жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари.

Маъруза машғулоти (2-соат).

РЕЖА:

1-савол. Жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиш.

2-савол. Жазо ижросини тугатиш асослари.

3-савол. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилиш тартиби

4-савол. Маҳкумларнинг озод қилиниши тўғрисида хабар бериш ва озод бўлган шахсларни кузатиб бориш.

1- саволи. Жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиш.

Жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиш ҳоллари.

Суд томонидан тайинланган жазо муддати тугагунга қадар маҳкум куйидаги ҳолларда жазони ўташдан озод қилиниши мумкин:

- муддатидан илгари шартли озод қилинганда;
- жазо енгилроғи билан алмаштирилганда;
- касаллиги ёки меҳнат қобилиятини йўқотганлиги туфайли;
- амнистия ёки авф этилганлиги туфайли.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси ҳамда Жиноят-ижроия кодексига мувофиқ, жазони ижро этиш муассасаларида суд томонидан тайинланган жазо муддатининг қонун билан белгиланган қисмини амалда ўтаган маҳкумларни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан алмаштиришга ва сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этиш тартибини белгилайди.

Маҳкумларнинг қонунга итоаткор ҳуққ-атворини рағбатлантириш ҳамда адолат, инсонпарварлик ва одиллик принципларига риоя этилишини таъминлаш мақсадида озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш ва сақлаш шароитини ўзгартириш масаласи жазони ижро этиш колонияси, тарбия колонияси ва тергов хибсхонаси (бундан буён матнда муассаса деб юритилади) ходимларидан иборат белгиланган таркибдаги комиссия томонидан кўриб чиқилади.

Комиссия таркиби буйруқ билан тасдиқланади. Комиссия котиби этиб муассаса маҳсус бўлими бошлиғи тайинланади.

Маҳкум жазо муддатининг қонун билан белгиланган қисмини ўтаб бўлганидан сўнг комиссия бир ойлик муддат ичида маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан алмаштиришга ва сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этишни қўллаш ёки рад этиш масаласини қўйидаги асосларга кўра кўриб чиқади:

■ Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 73 ва 89-моддалари талаблари асосида жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишни;

■ Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 74 ва 90-моддалари талаблари асосида жазони енгилроғи билан алмаштиришни;

■ Маҳкумни турма тартиботидан жазони ижро этиш колониясига, маҳсус тартибли колониядан қаттиқ тартибли колонияга ўтказишни;

■ Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 104-моддаси 1-қисми талаблари асосида енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказишни;

■ Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 104-моддаси 3-қисми талаблари асосида маҳкумларни қаттиқ ва умумий тартибли колониялардан манзил-колонияга шу Кодекснинг 113-моддасининг биринчи ва иккинчи қисмларида назарда тутилган тартибда ўтказишни;

■ сақлаш режимини ашаддий бузувчи маҳкумларни манзил-колониядан умумий ёки қаттиқ тартибли колонияга, қаттиқ тартибли колониядан маҳсус тартибли колонияга қайтариш ва колониядан турмага ўтказишни;

■ Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 129-моддаси талаблари асосида маҳкумлар йигирма бир ёшга тўлганидан тарбия колониясидан умумий тартибли жазони ижро этиш колониясига ўтказишни;

■ Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 136-моддаси 5-6 қисмлари талаблари асосида умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумларни қаттиқ сақлаш шароитидан одатдаги сақлаш шароитига, одатдаги сақлаш шароитидан енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказишни.

Комиссия ўз йиғилишдарини бир ойда камида икки маротаба ўтказди.

Комиссия йиғилишида маҳкумнинг сақлаш шароитини ўзгартириш масаласи юзасидан тўпланган қўйидаги ҳужжатларни кўриб чиқади:

■ маҳкумнинг ҳулки, муассасада ўрнатилган кун тартибига риоя этиш, меҳнатга ва ўқишга бўлган муносабати, содир этган жиноятдан амалда пушаймонлиги, жинояти натижасида давлат ва фуқароларга етказилган зарарни қоплашга бўлган интилиши, оила аъзолари ва яқинлари билан аълоқаси, жазо муддатини ўташ даврида олган рағбатлантириш ва интизомий жазо чоралари, шунингдек маҳкумни сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этилиши мумкинлиги ёки рад этилиши лозимлиги сабаблари тўлиқ баён этилиб, туркум бошлиғи томонидан имзоланган тавсифнома;

■ туркум тарбиячилар кенгаши йиғилиши баённомасидан кучирма.

Комиссия йиғилишида маҳкумни манзил-колонияга ўтказиш масаласи юзасидан мазкур ҳужжатлар бирга қўйидаги ҳужжатлар кўриб чиқилади:

■ маҳкумнинг соғлиги ҳақидаги шифокор имзоси билан тасдиқланган тиббий маълумотнома;

■ суднинг ҳукми (қарори, ажрими) бўйича маҳкумнинг жиноят иши бўйича давлат ва фуқаролардан қарздорлиги, ижро варақаси бўйича етказилган зарарнинг қопланган миқдори тўғрисидаги маълумотнома. Қарздорлик ихтиёрий равишда қисман ёки тўлиқ қопланган бўлса, маълумотномада бу ҳақида алоҳида кўрсатиб ўтилади.

■

Комиссия йиғилишида маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш билан бирга қўйидаги ҳужжатларни кўриб чиқади:

■ озод қилишга тайёрлаш, ишга жойлашишга ва турмушга мослашишга кўмаклашишибўйича йўриқчи томонидан маҳкум озод бўлганидан сўнг уни ҳисобга олиш, танлаган манзилига доимий рўйхатга қўйиш (уй-жой билан таъминлаш), ишга жойлаштириш ва бошқа масалаларни ҳал этиш бўйича олиб борилган ёзишмалар.

Юқорида қайд этилган ҳужжатлар комиссия йиғилиши ўтказилишидан 3 кун олдин туркум бошлиғи томонидан комиссия таркибига тақдим этилади.

Комиссия йиғилишида кўриб чиқилиши учун тайёрланган ҳужжатлар сифати ва уларнинг ўз вақтида тақдим этилиши муассаса бошлиғининг тартибот ва тарбиявий ишлар бўйича ўринбосари томонидан назорат қилинади.

Муассаса бошлиғи ва комиссия аъзолари комиссия котиби томонидан йиғилишга тақдим этилган ҳужжатларни тўлиқ ўрганиб чиқади. Маҳкумнинг ҳулки, озод бўлганидан сўнг турмушга мослашиши ёки ишга жойлашиши каби масалаларда аниқлик киритиш эҳтиёжи туғилган тақдирда муассаса бошлиғи маҳкум билан савол-жавоб ўтказади ҳамда маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан

алмаштиришга ёки сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этиш ёки рад қилиш масаласини комиссия аъзоларининг овозига қўяди.

Комиссия аъзолари маҳқумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан алмаштиришга ёки сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этиш ёки рад этиш масаласини унинг иштирокисиз овозга қўйиш йўли билан ҳал этадилар.

Комиссия йиғилишида аъзоларнинг ярмидан кўпи иштирок этиб, овоз берсагина якуний қарор қабул қилинган ҳисобланади. Берилган овозлар тенг бўлган тақдирда муассаса бошлиғи овоз берган қарор якуний ҳисобланади.

Комиссия қарори котиб томонидан комиссия йиғилиши баённомасида қайд этилади ва маҳқумга эълон қилинади.

Комиссия томонидан маҳқумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш ёки сақлаш шароитини ўзгартириш масаласи рад этилган тақдирда комиссия йиғилиши баённомасида рад этиш сабаби кўрсатиб ўтилади.

Комиссия йиғилишида кўрилган масалаларнинг ҳар бири бўйича қарор расмийлаштирилади. Қабул қилинган қарор маҳқумга эълон қилинади ва маҳқум томонидан имзоланади. Расмийлаштирилган қарор йиғилишга тақдим этилган ҳужжатлар билан бирга маҳқумнинг шахсий ҳужжатлари йиғма жилдининг иккинчи қисмига жамланади.

Маҳқумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан алмаштиришга ёки сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этишдан рад қилиш учун қонунда белгиланган чекловлардан келиб чиққан ҳолда қўйидагилар асос бўлиб хизмат қилиши мумкин:

■ маҳқумнинг муассасада ўрнатилган кун тартибини бузганлиги учун қўлланган ва комиссия йиғилиши ўтказилган кунга қадар ўрнатилган тартибда олинмаган ёки бекор бўлмаган интизомий жазо чораларининг мавжудлиги;

■ маҳқумнинг эмоционал, маънавий ва ахлоқий ҳатти-ҳаракатларида кузатилган салбий ҳолатлар асосида уни келгусида жамиятдан ажратилмаган ҳолда тарбиялаш имкони йўқлиги ҳақида берилган салбий тавсифнома.

Маҳқумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан алмаштиришга ёки сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этишдан рад қилиш ҳақида қарор қабул қилинганда маҳқум комиссия йиғилиши ўтказилган кундан 6 ой муддат ўтгандан сўнг такроран жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан алмаштиришга ёки сақлаш шароитини ўзгартиришга қайта тақдим этилади.

Маҳқумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш, қаттиқ ёки умумий тартибли муассасадан манзил муассасага, турмадан жазони ижро этиш муассасасига, махсус тартибли муассасадан қаттиқ тартибли муассасага, сақлаш режимини

ашаддий бузувчи маҳкумларни манзил-колониядан умумий ёки қаттиқ тартибли колонияга, қаттиқ тартибли колониядан махсус тартибли колонияга қайтариш ва колониядан турмага, тарбия колониясидан умумий тартибли жазони ижро этиш колониясига ўтказиш бўйича комиссия қарори қабул қилинганидан сўнг муассаса махсус бўлими томонидан тақдимнома тайёрланиб, мазкур Йўриқноманинг тегишли бандларида санаб ўтилган ҳужжатлар билан бирга комиссия йиғилиши ўтказилган кундан бошлаб етти кунлик муддат ичида муассаса жойлашган ҳудуддаги жиноят ишлари бўйича судга юборилади.

Муассаса томонидан киритилган тақдимнома жазони ижро этиш муассасанинг тартиботли қисмида (муассаса ичкарисида) жойлашган маъмурий биноларининг бирида ўтказиладиган суд жараёнида кўриб чиқилади.

Суд ажримларининг ижроси.

Маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилиш, жазони енгилроғи билан алмаштириш ҳақидаги суд ажрими жазони ижро этиш муассасаси маъмурияти томонидан муассасага келиб тушган куни зудлик билан ижрога қаратилади

Жазоси енгилроғи билан алмаштирилган маҳкумдан озод этилганидан сўнг яшаш манзилидаги ички ишлар органига рўйхатдан ўтиш учун боришлиги ҳақида тилхат олинади. Мазкур тилхат суднинг жазони енгилроғи билан алмаштириш ҳақидаги қарори билан бирга маҳкумнинг шахсий ҳужжатлар йиғма жилдининг биринчи қисмига жамланади.

Жазоси енгилроғи билан алмаштирилган маҳкумларнинг шахсий ҳужжатлар йиғма жилди маҳкум муассасадан озод этилганидан сўнг уч кунлик муддат ичида маҳкум жўнаб кетган манзилдаги ҳуқуқбузарликларни олдини олиш бошқармасига юборилади.

Маҳкумни озод этиш ҳақидаги суд ажрими ижро этилиб, маҳкум жазони ижро этиш муассасасидан озод этилганлиги бўйича ҳукм чиқарган судга хабарнома юборилади.

2- савол. Жазо ижросини тугатиш асослари.

Жазо ижросини тугатиш - жазони ижро этишдан озод қилиш жараёнининг таркибий қисмларидан бири ҳисобланади ва унинг асослари Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг 167-моддасида кўрсатилган. Қуйидагилар жазо ижросини тугатиш учун асос бўлади:

- маҳкумнинг суд тайинлаган жазо муддатини ўтаб бўлиши;
- ЖИКнинг 163-моддасида назарда тутилган ҳолларда маҳкумнинг жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиниши;
- суд ҳукмининг бекор бўлиши ва иш юритишнинг тугатилиши;

■ ҳукмнинг назорат тартибида ўзгартирилиши ва жазонинг шартли ҳукм билан алмаштирилиши;

■ маҳкумнинг вафоти.

Жиноят-ижроия кодексининг 168-моддасида жазо ижросини тугатиш вақти кўрсатилган бўлиб, унга асосан муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш, ахлоқ тузатиш ишлари, хизмат бўйича чеклаш, қамок, интизомий қисмга жўнатиш, озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазонинг ижроси мазкур жазо муддатига қонун ҳужжатларига мувофиқ киритилиши мумкин бўлган ўзгартиришларни ҳисобга олган ҳолда бу муддатнинг охиригача куни тугатилади.

Агар жазо муддати дам олиш ёки байрам куни тугайдиган бўлса, маҳкум ушбу дам олиш ёки байрам кунидан бир кун олдин озод қилинади. Муддат ойлар билан ҳисобланган тақдирда бу муддат кейинги ойнинг тегишли куни, агар мазкур ойда шундай кун бўлмаса – шу ойнинг охиригача куни тугайди.

Ахлоқ тузатиш ишлари муддати тугаётган куни жазоларни ижро этиш инспекцияси жазони ўтаётган шахсни ва у ишлаётган корхона, муассаса ёки ташкилот маъмуриятини иш ҳақидан чегириб қолишни тугатиш ва бошқа чеклашларни олиб ташлаш тўғрисида хабардор қилади.

Жазони ижро этиш муассасаси қамокқа ва озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахслар озод этилаётганда улар билан тўла ҳисоб-китоб қилади, уларнинг шахсий ҳужжатлари, буюмлари ва бошқа қимматли нарсаларини, шунингдек шахсий ҳисобварақларида турган пулларини қайтариб беради ҳамда жазони ўтаб бўлганлиги ёки жазодан озод қилинганлик тўғрисида белгиланган намунада маълумотнома беради. Маълумотномада озод этилаётган шахснинг фотосурати ва қўйидагилар гербли муҳр билан тасдиқланган ҳолда кўрсатилади:

- озод қилиш асослари;
- жазони ҳақиқатда ўтаган муддати;
- жазонинг ўталмай қолган муддати (муддатидан илгари шартли озод қилишда);
- қўшимча жазо тури;
- ижро ҳужжатлари бўйича қарздорлиги;
- маҳкумнинг борадиган жойи;
- берилган пул маблағи (агар берилган бўлса).

Сил касаллигига дучор бўлган шахсларнинг озод қилинганлиги тўғрисидаги маълумотномаларга белгиланган намунадиги штамп қўйилади. Бунинг сабаби озод этилган шахс яшаш жойи бўйича тегишли соғлиқни сақлаш муассасалари томонидан ҳисобга олиниши ва заруратга қараб даволаш муолажаларини давом эттиради.

Маҳкум вафот этган тақдирда жазони ижро этиш муассасаси маъмурияти бу ҳақда зудлик билан марҳумнинг яқин қариндошларидан бирига телеграф орқали хабар қилади.

Мархумнинг жасади қариндошларига қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда ва тартибда берилади, яъни агар мархум ҳақида хабар берилганидан сўнг 48 соат мобайнида вафот этган маҳкумнинг қариндошларидан жасадни бериш тўғрисида ариза тушмаса, шунингдек юқумли касаллик туфайли ёки шу каби бошқа ҳолатларда юқори турувчи орган ҳулосасига мувофиқ муассаса маъмурияти мархумни Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан белгилаб қўйилган тартибда дафн этади (ЖИКнинг 170-моддаси).

Озодликдан маҳрум этиш жазосини ўтаётган чет эллик фуқароларнинг ўлими ҳақида халқаро ҳуқуқ нормаларидан келиб чиқиб тегишли орган ва муассасага хабар қилинади. Чунки, Ўзбекистон Республикаси Жиноят-ижроия кодексининг 4-моддасида Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида жиноят-ижроия қонун ҳужжатларида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартноманинг қоидалари устунлиги тан олинishi ва қўлланилиши эътироф этилган.

3-савол. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилиш тартиби.

Маҳкумларни озод қилишга тайёрлаш. (171-модда.)

Жазони ижро этиш муассасаси маъмурияти озодликдан маҳрум этишга ҳукм қилинган шахснинг жазони ўташ муддати тугашига узоғи билан уч ой қолганда уни озодликка чиқаришга тайёрлаш, меҳнат ва турмушда ўрнашишга бўлган эҳтиёжини аниқлаш, унинг муассасадан озод бўлгандан кейинги ҳуқуқлари ва мажбуриятларини тушунтириш мақсадида маҳкум билан тарбиявий иш олиб боради.

Ишда ва турмушда ўрнашишга муҳтож шахслар аниқланган тақдирда муассаса маъмурияти олдиндан маҳкум яшашни мўлжаллаётган жойдаги озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод бўлган шахсларнинг ижтимоий мослашуви марказини унинг озод қилиниши, турар жойи бор-йўқлиги, меҳнат қобилияти ва ихтисоси тўғрисида хабардор этади.

Муассаса маъмурияти айти бир вақтда устидан ички ишлар органларининг маъмурий назорати ўрнатилиши зарур бўлган шахсларни аниқлайди ва қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда судга тегишли тақдимнома киритади.

Одатда узоқ вақт озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаган шахс оиласи, қавм-қариндошлари, таниш-билишлари, илгари истиқомат қилган ва ишлаган жойидаги жамоа билан муносабатлари мушкуллашади. У қамоқдан қайтиб келгач, янги шароитларга кўникиши, мослашуви қийин кечади. Шу сабабли у мурувватга муҳтож бўлади.

Ҳар бир маҳкумни озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтагандан сўнг қаерда, кимлар билан яшаши, нима билан шуғулланиши ҳақида ғамхўрлик қилиши у билан олиб бориладиган тарбиявий ишнинг муҳим таркибий қисмидир. Бундай ғамхўрлик маҳкум озод этилишига уч ой қолганда айниқса

кучайтирилиши, маҳкумнинг эҳтиёжларини аниқлаш ва қаноатлантиришга қаратилган муайян шароитларни вужудга келтиришни назарда тутиши лозим.

Маҳкумни ҳалол турмуш ва меҳнат шароитларига ўргатиш унинг оиласи, қариндошлари, таниш-билишлари ва жамият олдида, камситилмаслиги учун керакли ахлоқ-одоб қоидаларини, ҳуқуқ ва мажбуриятларини тушунтиришдан бошланиши, ҳаёт чорраҳаларида ёмон йўлга кириш, худбинликка ружу қилиш қанчалик оғир оқибатларга олиб келиши ҳақида суҳбатлар ўтказиш воситасида, турли маънавий, тарбиявий таъсир этиш тарзида жонлаштириш лозим.

Агар маҳкум муҳтож бўлса, муассаса маъмурияти олдиндан унинг яшайдиган жойидаги маҳалла оқсоқолларини унга мурувват кўрсатиши ҳақида хабардор қилиши, ўша ердаги ҳокимият қошидаги ижтимоий мослашув маркази, махсус комиссиялар ва меҳнат жамоалари билан тадбирларни режалаштириш керак. Бу ҳақда Вазирлар маҳкамасининг 1999 йилдаги 113-сонли рақамли қарорига биноан зарур озод этилаётган шахснинг устидан маъмурий назорат ўрнатилиши лозим бўлса, жазони ижро этиш муассасасининг маъмурияти бу ҳақда судга тақдимнома киритиб, судда бу масала барвақтроқ кўрилишига эришиши лозим.

Жазодан озод қилинаётган шахс тиббий кўриқдан ўтказилади. Унга тегишли барча ҳужжатлар, шу жумладан паспорт, меҳнат дафтарчаси, пенсионерлик ёки ногиронлик гувоҳномаси, таълим ва ҳунар ўрганганлиги ҳақида ҳужжатлар, касаллик дафтарчаси, хатёзишмалари, китоб-дафтарлари қайтариб берилади. Агар унинг шахсий ҳисоб жилдида фахрий, махсус ва ҳарбий унвонлар тўғрисида гувоҳномалар, кўкракка тақиладиган нишонлар, медал ва орденлар бўлса, улар ҳам қайтариб берилади. Бу ишларга барвақтроқ ҳозирлик кўрилиши керак.

Жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинаётган шахсларга моддий ёрдам кўрсатиш.

Жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилинаётган шахслар яшашни мўлжаллаётган жойга етиб олиши учун йўл ҳужжатлари, белгиланган норма бўйича озиқ-овқат маҳсулотлари ёки пул компенсацияси билан таъминланадилар.

Озод қилинаётган шахсларда мавсумий кийим ва пойабзал, шунингдек уларни сотиб олишга пул бўлмаса, улар кийим ва пойабзал билан бепул таъминланадилар. Шу мақсадлар учун озод қилинаётган шахсларга бир йўла тўланадиган пул нафақаси берилиши мумкин.

4-савол. Маҳкумларнинг озод қилиниши тўғрисида хабар бериш ва озод бўлган шахсларни кузатиб бориш.

Жазони ижро этиш муассасасининг маъмурияти маҳкумларнинг озод этилганлиги тўғрисида:

■ биринчи ва иккинчи гуруҳ ногиронларига, ҳомиладор аёллар ва ёш боласи (болалари) бор аёлларга, шунингдек вояга етмаганларга нисбатан —

уларнинг қариндошлари ёки қариндошларининг ўрнини босувчи бошқа шахсларни;

■ ишга кириш ва турмушини йўлга қўйишга муҳтож бўлган шахсларга нисбатан — вилоятлар (туманлар, шаҳарлар) ҳокимликлари ҳузуридаги ижтимоий мослашув марказларини;

■ сил ёки таносил касалликларига дучор бўлган, шунингдек алкоголизм, гиёҳвандлик ёки заҳарвандликдан мажбурий даволаш курсини тугалламаган шахсларга нисбатан — вилоят, шаҳар соғлиқни сақлаш бошқармалари (бўлимлари) ёки соғлиқни сақлаш органларининг даволаш муассасаларини;

■ маъмурий назорат остига олинishi лозим бўлган шахсларга нисбатан ички ишлар ҳудудий органларини олдиндан хабардор этади.

Ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган маҳкумлар касаллиги ёки меҳнат қобилиятини йўқотганлиги оқибатида, амнистия акти ёки афв асосида озод этилган ҳолларда, шунингдек маҳкумлар жазодан шартли равишда муддатидан илгари озод этилган тақдирда, билдириш қоғози улар озод этилган куни жўнатилади.

Ҳукм қилинган чет эл фуқароларининг озод этилганлиги тўғрисида Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги уларнинг манфаатларини ҳимоя қилувчи давлатларнинг дипломатик ваколатхоналари ёки консуллик муассасалари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда хабардор қилинади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бирор бир давлатнинг дипломатик ваколатхонаси ёки консуллик муассасаси мавжуд бўлмаган тақдирда, бундай давлатнинг ваколатли органини қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда хабардор қилиш учун Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлигига озод этилганлик тўғрисидаги билдириш қоғози жўнатилади.

Ўзбекистон Республикасида яшаш гувоҳномаси бўйича яшаган чет эл фуқароси ёки фуқаролиги бўлмаган шахс озод қилинаётганда жазони ижро этиш муассасасининг маъмурияти маҳкум камоққа олингунига қадар рўйхатга олинган жойдаги ички ишлар ҳудудий органининг мамлакатга кириш, ундан чиқиш ва рўйхатга олиш билан шуғулланувчи тегишли хизматини хабардор қилади.

Соғлиғи ҳолатига кўра доимий парваришга муҳтож шахслар, шунингдек ўн олти ёшгача бўлган вояга етмаган шахслар қариндошлари ёки бошқа шахслар ёхуд муассаса маъмурияти вакилининг кузатувида яшаш жойига жўнатилади.

Ногиронлар ва қариялар, ўз илтимосига кўра, ногиронлар ва қариялар уйига жўнатилади.

Ногиронлар ва қариялар, ўз илтимосига кўра, ногиронлар ва қариялар уйига жўнатилади.

Вояга етмаган маҳкумлар ота-оналари ёки уларнинг ўрнини босувчи шахслар ихтиёрига жўнатилади. Ота-онаси йўқ вояга етмаган шахслар, зарур ҳолларда, интернатларга жўнатилади ёки

хомийлар қарамоғига берилади.

Жазони ўташдан озод қилиш ҳар бир озод қилинган шахсни у ёки бу масалада ҳал қилиши зарур бўлган муаммолар олдида рўпара қилади. Жумладан, озод қилинган шахс рўйхатдан ўтиш, уй-жой олиш, ишга жойлашиш ва шу каби муаммолар олдида заиф бўлиб қолиши мумкин ва яна жиноят йўлига кириб кетиш ҳафви кучаяди. Шунинг учун ҳам жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларни озодликка чиқариш жараёнини шундай ташкил этиш керакки, токи бу жараён масалани ҳам ҳуқуқий, ҳам ижтимоий жиҳатларини қамраб олсин. Озодликдан маҳрум этиш жойларидан озод қилинган шахсларни иш билан таъминлаш ва уларнинг турмушини йўлга қўйиш муаммосига ёндошишдаги асосий масала – бу муаммонинг ижтимоий муҳимлигидадир. Маҳкумларни жамиятга қайтариш – фақат салбий ҳолатлар билан курашишнигина эмас, балки биринчи галда жамият ўз фуқаролари жинойи жазони ўташ муносабати билан йўқотган ҳаётий фаолиятини таъминлашини ташкил этишни ҳам талаб этади. Бозор иқтисодиёти шароитида республиканинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиши жамият ҳаётига ўзининг ўзгартиришларини киритмоқда. Шу муносабат билан озодликдан маҳрум этиш жазосини ўтаб чиққан, айниқса узоқ муддатга озодликдан маҳрум этилган маҳкумларни озод этишда ёрдамга муҳтожларини аниқлаш, уларни иш билан таъминлаш ва турмушини йўлга қўйиш каби масалалар давлат, жамият, жамоатчилик эътиборидан заррача четда қолмаслиги зарур.

Мустақил тайёргарлик учун топшириқ:

Жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари мазусини ўқиб ўрганиш ва конспектлаштириш.

Назорат учун саволлар туркуми:

1. Жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиш.
2. Жазо ижросини тугатиш асослари.
3. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилиш тартиби
4. Маҳкумларнинг озод қилиниши тўғрисида хабар бериш ва озод бўлган шахсларни кузатиб бориш.

15-мавзу: Жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари.

Семинар машғулоти (2-соат).

Семинар машғулоти.

Ушбу ўқув машғулоти **“Сухбат”** интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

Машғулотда ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида диалогик характерга эга савол-жавобга асосланувчи ушбу метод негизини жонли мулоқот ташкил этади. Методнинг афзаллиги сухбат жараёнида ойдинлашмаган масалалар юзасидан қўшимча саволлар бериш, ўқувчи (тингловчи ва курсант)нинг фикрлашга ундаш имкониятининг мавжудлиги билан белгиланади. Таълимий муносабатнинг жонли мулоқотга асосланиши эса ўқитувчи ва ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўртасида руҳий яқинликни қарор топтириб, фаол фикр алмашиш имконини беради.

Методни қўллашда қуйидаги тартибда иш қўрилади:

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларни метод моҳияти билан таништиради

Ўқитувчи мавзу юзасидан ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар ўзлаштиришлари лозим бўлган масалаларга оид саволларни ишлаб чиқади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар билан таништирилади

Ўқувчи (тингловчи ва курсант)лар саволлар юзасидан мулоҳаза юритиб, масала моҳиятини ёритишга киришади (агар ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг жавоблари қониқарли деб топилса, навбатдаги савол берилади; борди-ю, жавоб қониқарли деб топилмаса, у ҳолда ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)га айнан мана шу масалани ойдинлаштиришга ёрдам берадиган қўшимча савол беради)

Ўрганилаётган масаланинг моҳияти тўла ёритилгач, сухбат жараёнига яқун ясалади

Ўқитувчи ўқувчи (тингловчи ва курсант)ларнинг фаолиятини баҳолаб, машғулотга яқун ясайди

Ўқув машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиш.
- 2-савол. Жазо ижросини тугатиш асослари.
- 3-савол. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилиш тартиби
- 4-савол. Маҳкумларнинг озод қилиниши тўғрисида хабар бериш ва озод бўлган шахсларни кузатиб бориш.

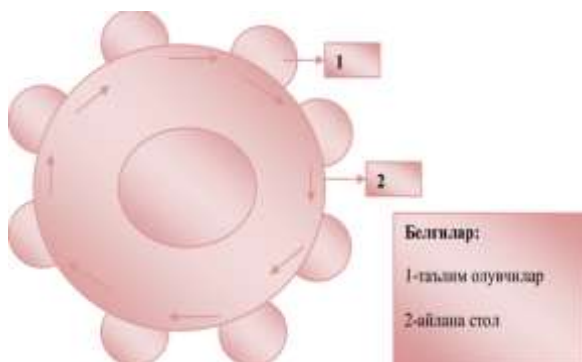
15-мавзу: Жазони ўташдан озод қилиш турлари ва асослари.

Амалий машғулоти (2-соат).

Амалий машғулот.

Ушбу ўқув машғулоти **“Давра суҳбати”** интерфаол методидан фойдаланиш орқали ўтказилади.

“Давра суҳбати” методи – айлана стол атрофида берилган саволлар юзасидан тингловчилар томонидан ўз фикр-мулоҳазаларини билдириш орқали олиб бориладиган ўқитиш методидир.

“Давра суҳбати” методи қўлланилганда стол-стулларни доира шаклида жойлаштириш керак. Бу ҳар бир тингловчининг бир-бири билан “кўз алоқаси”ни ўрнатиб туришига ёрдам беради. Давра суҳбатининг оғзаки ва ёзма шакллари мавжуддир. Оғзаки давра суҳбатида ўқитувчи мавзунини бошлаб беради ва тингловчилардан

ушбу савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришларини сўрайди ва айлана бўйлаб ҳар бир таълим олувчи ўз фикр-мулоҳазаларини оғзаки баён этадилар.

Сўзлаётган тингловчини барча диққат билан тинглайди, агар муҳокама қилиш лозим бўлса, барча фикр-мулоҳазалар тингланиб бўлингандан сўнг муҳокама қилинади. Бу эса тингловчиларнинг мустақил фикрлашига ва нутқ маданиятининг ривожланишига ёрдам беради.

Амалий машғулотнинг саволлари:

- 1-савол. Жазони ўташдан муддатидан илгари озод қилиш.
- 2-савол. Жазо ижросини тугатиш асослари.
- 3-савол. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларидан озод қилиш тартиби
- 4-савол. Маҳкумларнинг озод қилиниши тўғрисида хабар бериш ва озод бўлган шахсларни кузатиб бориш.

МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ.

1-МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Худудий ҳокимликлар билан ҳамкорликда жазони ижро этиш муассасаларидан қанча метр масофада маъмурий, маиший, хўжалик бино ва иншоотлари қурилиши учун ер участкаларини ажратишга йўл қўймаслик чораларини кўрилади.

2. Жазони ижро этиш муассасаларининг отрофида баландлиги қанча метрдан ортиқ бўлган бино ва иншоотларни қуришга йўл қўймаслик чораларини кўрилиши шарт.

3. Департамент хизмат вазифаларини самарали ва сидқидилдан бажариб келаётган ходимлари (ишчи ва хизматчилари)га Департаментнинг бюджетдан ташқари маблағлари ҳисобидан уларнинг пул таъминоти миқдорининг (меҳнатга ҳақ тўлаш фондининг) қанча фоизигача ойлик индивидуал устамалар белгилайди.

4. Департамент бошлиғи Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири томонидан лавозимга тайинланадиган ва лавозимидан озод этиладиган қанча нафар ўринбосарга, шу жумладан бир нафар биринчи ўринбосарга эга.

5. Ички ишлар органларининг жазони ижро этиш тизими қуйидагилардан ташкил топади:

6. Минтақавий мувофиқлаштириш марказлари бошлиқлари ким томондан лавозимга тайинланади ва лавозимидан озод этилади.

7. Жазони ижро этиш муассасалари бошлиқлари ким томондан лавозимга тайинланади ва лавозимидан озод этилади.

8. Тергов ҳибсхоналари бошлиқлари ким томондан лавозимга тайинланади ва лавозимидан озод этилади.

9. Ўз ваколати доирасида Департамент, унинг бўлинмалари ва муассасалари ходимларига қайси махсус унвонигача бўлган унвонларни беради;

10. Департамент бошлиғи ким томондан лавозимга тайинланади ва лавозимидан озод этилади.

2-МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Манзил-колонияларга кимлар ўтказилмайди:

2. Умумий тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида нечта қисқа муддатли ва нечта узоқ муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

3. Қаттиқ тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида нечта қисқа муддатли ва нечта узоқ муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

4. Махсус тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида нечта қисқа муддатли ва нечта узоқ муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

5. Тарбия колонияларда маҳкумлар йил мобайнида нечта қисқа муддатли ва нечта узоқ муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

6. Умумий тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта телефон орқали сўзлашув олиш ҳуқуқига эга.

7. Қаттиқ тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта телефон орқали сўзлашув олиш ҳуқуқига эга.

8. Махсус тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта телефон орқали сўзлашув олиш ҳуқуқига эга.

9. Тарбия колонияларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта телефон орқали сўзлашув олиш ҳуқуқига эга.

10. Тарбия колонияларда маҳкумлар йил мобайнида неча бандерол олиш ҳуқуқига эга.

3-МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Маҳкумларни жазони ижро этиш муассасаларига қабул қилиш ким томонидан амалга оширилади?

2. ЖИЭМга қабул қилиш вақтида маҳкумлар қандай тинтувдан ўтказилади?

3. ЖИЭМга етиб келган маҳкумлар уларнинг шахсини ўрганиш ва шароитга мослашиб олишлари учун неча суткагача карантин бўлимига жойлаштирилади?

4. ЖИЭМ маъмурияти маҳкум етиб келган кундан бошлаб неча кунлик муддат ичида маҳкумнинг оиласига хабарнома юбориши шарт.

5. Маҳкум бутун жазо муддатини, одатда, неча муассасада ўтайди?

6. Маҳкум касал бўлиб қолган тақдирда уни колониядан ёки турмадан ихтисослашган даволаш муассасасига ўтказишга нима асосида йўл қўйилади?

7. Маҳкумлар ҳар куни неча мартаба назорат варақчалари бўйича рўйхатдан ўтказилади?

8. Рўйхатдан ўтказиш муддати неча дақиқадан ошмаслиги керак. Рўйхатдан ўтказиш об-ҳавони инобатга олган ҳолда бино ичкарасида ёки бошқа пана жойларда амалга оширилиши мумкин.

9. ЖИЭМда сақланаётган маҳкумлар йилига неча марта назорат варақчалари билан солиштирилган ҳолда рўйхатдан ўтказилади ва рўйхатдан ўтказиш натижалари далолатнома билан расмийлаштирилади?

10. Маҳкумларни ишга олиб чиқиш ва ишдан олиб қайтишдан неча дақиқа олдин тезкор навбатчи томонидан сафланиш учун тегишли сигнал берилади ва улар ажратилган жойларда бригада ва туркум бўлиб сафланадилар.

4-МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Маҳкумнинг йўқ қилинган нарсалари ва буюмлари бўйича мазкур Қоидаларнинг 11-иловасига мувофиқ шаклда неча нусхада далолатнома тузилади

2. Режимнинг асосий талаблари Жиноят-ижроия кодексининг қайси моддасида белгиланган:

3. Режимнинг асосий талабларини кўрсатинг:

4. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларга нималар ман қилинади:
5. Озодликдан маҳрум қилинган маҳкумларнинг мажбуриятларидан бирини кўрсатинг:
6. Озодликдан маҳрум қилишга ҳукм қилинган маҳкумларга ўз ёнида сақлашга рухсат этилган нарсалар ва буюмлар рўйхати ким томонидан белгиланади:
7. Маҳкумларнинг ёнидан топилган, фойдаланишга рухсат этилмаган нарсалар ва буюмлар нима қилинади:
8. Жазони ижро этиш муассасининг кун тартибига қуйидагилардан қайси бири кирмайди:
9. Жазони ижро этиш муассасининг кун тартиби ким томонидан тасдиқланади:
10. Маҳкумларнинг қариндошлари ва бошқа шахслар билан учрашиш ҳуқуқи Жиноят-ижроия кодексининг қайси моддасида мустаҳкамлаб қўйилган:
11. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларга узоқ муддатли учрашувлар муассаса ҳудудида қанча муддатгача берилиши мумкин:

5-МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Маҳкумларнинг ҳуқуқий ҳолати Жиноят-ижроия кодексининг қайси бобида белгиланган:
2. Маҳкумларнинг асосий ҳуқуқларини кўрсатинг:
3. Маҳкумларнинг ким билан бўлиб ўтган учрашувлари қонунда белгиланган учрашувлар сонига кирмайди:
4. Маҳкумларнинг юридик ёрдам олиш ҳуқуқини таъминлаш Жиноят-ижроия кодексининг қайси моддасида кўрсатилган:
5. Маҳкумнинг шахсий хавфсизлигига таҳдид юзага келганда ЖИЭМ маъмурияти қандай чора кўриши шарт:
6. Ажнабий мамлакатлар фуқароси бўлган маҳкумнинг ҳуқуқлари қандай таъминланади:
7. Қайси турдаги жазони ўтаётган маҳкумлар илтимосига кўра рўйхатдан ўтган диний бирлашмаларнинг руҳонийлари таклиф этилади:
8. Маҳкумларнинг асосий мажбуриятлари - бу:
9. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларнинг қайси ҳуқуқлари қонунда нисбатан чеклаб қўйилган:
10. ЎзР ЖИК қайси-моддасига асосан маҳкумлар адвокатлардан малакали юридик ёрдам олиш ҳуқуқига эга.

6-МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Маҳкумларнинг моддий-маиший ва тиббий-санитария таъминоти Жиноят-ижроия кодексининг қайси бобида назарда тутилган:
2. Маҳкумларнинг моддий-маиший таъминоти қайси йўналишлар бўйича амалга оширилади:

3. Умумий турар жойларда ҳар бир маҳкумнинг яшаш майдони нормаси қанчадан кам бўлиши мумкин эмас:

4. Аёллар ва вояга етмаганлар сақланадиган колониялардаги маҳкумларнинг яшаш жой нормаси:

5. Озодликдан маҳрум этиш жойларида маҳкумларнинг яшаш хоналари қуришда қайси хусусиятлар инобатга олинishi шарт:

6. Маҳкумлар овқатланишининг минимал нормаси ким томонидан белгиланади:

7. Маҳкумларнинг овқат нормалари қайси хусусиятларга қараб дифференциациялаштирилади:

8. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларга овқатланиш неча маҳал қилиб белгиланади:

9. Озодликдан маҳрум этилган қайси тоифадаги маҳкумларга оширилган овқат нормаси белгиланган:

10. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумлар яшайдиган биноларда ўрнатилган умивальниклар қанча маҳкумни ювиниши учун мўлжалланган:

7-МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Жиноят-ижроия кодексининг қайси боби озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар меҳнати, иш ва дам олиш вақти, меҳнатига ҳақ тўлаш масаласига бағишланган:

2. Пенитенциар муассасаларда маҳкумларни меҳнатга мажбурий жалб этиш ғояси кимга тегишли:

3. Озодликдан маҳрум этиш жойларида маҳкумларни меҳнатга мажбурий жалб этишдан маҳкум Нафталий Френкельнинг кўзлаган мақсади нимадан иборат эди:

4. Озодликдан маҳрум этилган қайси тоифадаги маҳкумларга меҳнат мажбурияти жорий этилмайди:

5. Озодликдан маҳрум этиш жойларида қайси тоифадаги маҳкумлар ўз ихтиёрига кўра меҳнатга жалб этилади:

6. Озодликдан маҳрум этиш жойларида маҳкумларни меҳнатга жалб этишининг асосий мақсади:

7. Озодликдан маҳрум этилган маҳкумларнинг ҳафталик иш нормасини аниқланг:

8. Озодликдан маҳрум этиш жойларида меҳнатга жалб этилган маҳкумларга ҳар ҳафта қанча дам олиш куни берилади:

9. 14 дан 16 ёшгача бўлган маҳкумлар ҳафтасига неча соатгача меҳнатга жалб этилади:

10. Маҳкумлар ишланмайдиган ва ишдан озод қилинадиган кунлар Ўзбекистон Республикаси Меҳнат кодексининг қайси моддасига биноан тадбиқ этилади:

8- МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Маҳкумга жазони ўташдан муддатидан илгари озод этиш ёки уни манзил-колонияга ўтказиш ҳақида тақдимнома киритилишида рад қилиш учун нималар асос бўлиши мумкин:

2. Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг 62-моддасида кўрсатилишича, жазони ижро этувчи муассасаларида режим жазодан кузлаган мақсадга эришиш учун белгиланган ва қуйидагиларни таъминлайди.

3. ЖИКнинг қайси-моддасига асосан муассасаларда алоҳида ҳолат жорий этилади.

4. Алоҳида ҳолат Ўзбекистон Республикаси ИИБ томонидан Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори билан келишилган ҳолда қанча суткагача бўлган муддатга жорий этилади.

5. Маҳкумлар белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг қанча фоизигача бўлган суммага озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин.

6. Умумий тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида қисқа муддатли ва марта узоқ муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

7. Умумий тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта телефон орқали сўзлашув ҳуқуқига эга.:

8. Умумий тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта посылка ёки йўқлов олиш ҳуқуқига эга.:

9. Умумий тартибли колонияларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта бандерол олиш ҳуқуқига эга.

10. Жазони ижро этиш ва ўташнинг белгиланган тартиби (**режими**) маҳкумни ахлоқан тузатишнинг асосий воситаси сифатида Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг нечинчи моддасида мустаҳкамлаб қўйилган.

9- МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Қуйидаги қайси шахслар ТХга хизмат гувоҳномасини кўрсатган ҳолда кириш ҳуқуқига эга.

2. Шахсий тинтув адай шаклда ўтказилиши мумкин.

3. Пул маблағлари, қимматли қоғозлар ва бошқа қимматликлар сақлаш учун топширилганлиги ҳақида қанча нусхада далолатнома тузилади.

4. Йўқлов олиб келган шахс мазкур Тергов ҳибсхоналарининг ички тартиб қоидаларининг 8-иловасига мувофиқ қанча нусхада ариза тўлдиради.

5. Йўқловлар қуйидаги ҳолларда қабул қилинмайди:

6. ТХдан кетган ТХда сақланаётган шахснинг номига келган хатлар олинганидан кейин қанча муддатдан кечиктирмай ТХнинг маъмурияти томонидан у кетган жойга жўнатилади.

7. ТХда сақланаётган шахслар камида қанча соат давом этадиган ҳар кунги сайр этиш ҳуқуқига эга.

8. Ҳомиладор аёлларнинг ва болали аёлларнинг ҳар кунги сайри камида қанча соат давом этадиган қилиб белгиланади.

9. Карцерда сақланаётган қамокқа олинганлар ҳар куни қанча соат давом этадиган сайрдан фойдаланиш ҳуқуқига эга.

10. Ушлаб турилганга жиноят ишини юритаётган мансабдор шахснинг ёки органнинг ёзма рухсати асосида қариндошлари ва бошқа шахслар билан ойига давом этиш муддати қанча соатгача бўлган битта учрашув берилиши мумкин.

10- МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Озодликдан маҳрум этиш жойларида маҳкумларнинг таълим олиши ҳуқуқи қайси ҳуқуқий ҳужжатларда ўз аксини топган:

2. Мамлакатимиз Конституциясининг қайси моддасида ҳар бир фуқаронинг билим олиш ҳуқуқи белгилаб қўйилган:

3. Жиноят-ижроия кодексининг қайси моддаси асосида маҳкумларнинг умумий ўрта таълими ташкил этилади:

4. Жазони ижро этиш муассасаларида қайси тоифадаги маҳкумлар мажбурий равишда умумий ўрта таълимга жалб этилади:

5. Озодликдан маҳрум этиш жойларида I ва II гуруҳ ногиронларнинг умумий ўрта таълим олиш тартиби қандай йўлга қўйилади:

6. Умумий ўрта таълим олиш мажбурияти жорий қилинган маҳкумлар сабабсиз равишда дарс қолдирса ёки ўқишдан бош тортса қандай чора кўрилади:

7. Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумларга имтиҳонлар топшириш пайтида қандай имтиёз берилади:

8. Жазони ижро этиш муассасаларида умумтаълим мактабларини ташкил этиш ва очиш учун камида қанча синф мавжуд бўлиши шарт:

9. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти доирасида “Маҳбуслар билан муомала қилишнинг минимал стандарт қоидалари” қачон қабул қилинган

10. Ўзбекистон Республикасининг Таълим тўғрисида Қонуни қачон қабул қилинган.

11- МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Тарбия колонияларида маҳкумлар белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг қанча фоизигача бўлган суммага озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин.

2. Тарбия колонияларида маҳкумлар йил мобайнида қанча қисқа муддатли ва узоқ муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

3. Тарбия колонияларида маҳкумлар йил мобайнида неча марта телефон орқали сўзлашув ҳуқуқига эга.:

4. Тарбия колонияларида жазони ўташ шартлари Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг нечинчи моддасида мустаҳкамлаб қўйилган.

5. Тарбия колонияларида жазони ўташ тартиби Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг нечинчи моддасида мустаҳкамлаб қўйилган.

6. Тарбия колонияларида маҳкумлар йил мобайнида неча марта бандерол олиш ҳуқуқига эга.

7. Тарбия колонияларида маҳкумлар йил мобайнида неча марта йўқлов олиш ҳуқуқига эга.:

8. Тарбия колонияларида маҳкумлар йил мобайнида неча марта посилка олиш ҳуқуқига эга.:

9. Тарбия колонияларида Жазо ўташни давом эттириш учун маҳкумларни жазони ижро этиш колониясига ўтказиш масалалари суд томонидан Жиноят-процессуал кодексининг нечинчи-моддасида назарда тутилган тартибда ҳал этилади.

10. Маҳкумлар йигирма бир ёшга тўлганидан, салбий тавсифга эга маҳкумлар эса ўн саккиз ёшга тўлганидан кейин жазо ўташни давом эттириш учун тарбия колониясидан қайси тартибли колонияга ўтказилади.

12- МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Турмаларда маҳкумлар белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг қанча фоизигача бўлган суммага озик-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олишлари мумкин.

2. Турмаларда маҳкумлар йил мобайнида қанча қисқа муддатли ва узок муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

3. Турмаларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта телефон орқали сўзлашув ҳуқуқига эга.:

4. Турмаларда жазони ўташ шартлари Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг нечинчи моддасида мустаҳкамлаб қўйилган.

5. Турмаларда жазони ўташ тартиби Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг нечинчи моддасида мустаҳкамлаб қўйилган.

6. Турмаларда маҳкумлар йил мобайнида неча марта бандерол олиш ҳуқуқига эга.

7. тўрт марта маҳкумлар йил мобайнида неча марта йўқлов олиш ҳуқуқига эга.:

8. тўрт марта маҳкумлар йил мобайнида неча марта посилка олиш ҳуқуқига эга.:

9. Турмаларда енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказилган маҳкумларга рағбатлантириш тарзида ҳар кунлик сайр муддати қанча соатга узайтирилиши мумкин.

10. Маҳкумлар дам олиш ва байрам (иш кунидаташқари) кунларида ишга, шунингдек, ҳашар ишларига жалб қилинганда неча баравардан кам бўлмаган ҳақ тўланади.

11. Тунги вақтдаги ишга (22-00 дан 6-00 гача) жалб қилинганда қанча баравар миқдорда ҳақ тўланади.

12. Турма ҳудуди баландлиги қанча метрдан кам бўлмаган яхлит бетон девор билан ўралади.

13. Турмада маҳкумларни енгиллаштирилган сақлаш шароитига ўтказиш Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг қайси-моддасига асосан, амалга оширилади.

13- МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар жазонинг дастлабки қанча йилини қаттиқ сақлаш шароитларида ўтайдилар.

2. Жазонинг камида қанча йилини ўтаган, белгиланган тартибни бузганлик учун интизомий жазо олмаган умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар қаттиқ сақлаш шароитларидан одатдаги сақлаш шароитларига ўтказилишлари мумкин.

3. Жазонинг камида қанча йилини ўтаган, белгиланган тартибни бузганлик учун интизомий жазо олмаган умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар одатдаги сақлаш шароитларидан енгиллаштирилган сақлаш шароитларига ўтказилишлари мумкин.

4. Умрбод озодликдан маҳрум қилинган маҳкумлар камераларга кўпи билан қанча кишидан жойлаштириладилар.

5. Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони енгиллаштирилган сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар ўз шахсий ҳисобварағида мавжуд бўлган маблағлардан белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг қанча фоизигача миқдордаги суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиши мумкин.

6. Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони одатдаги сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар ўз шахсий ҳисобварағида мавжуд бўлган маблағлардан қонунчиликда белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг қанча фоизигача миқдордаги суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиши мумкин.

7. Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони қаттиқ сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар ўз шахсий ҳисобварағида мавжуд бўлган маблағлардан белгиланган меҳнатга ҳақ тўлаш энг кам миқдорининг қанча фоизигача бўлган суммага ҳар ойда озиқ-овқат маҳсулотлари ва энг зарур нарсалар сотиб олиши мумкин.

8. Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони қаттиқ сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар йил мобайнида неча марта қисқа муддатли учрашув олиш ҳуқуқига эга.

9. Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони қаттиқ сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар йил мобайнида неча марта телефон орқали сўзлашув ҳуқуқига эга.

10. Умрбод озодликдан маҳрум қилиниб, жазони қаттиқ сақлаш шароитларида ўтаётган маҳкумлар йил мобайнида неча марта посилка ёки йўқлов олиш ҳуқуқига эга.

14- МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1. Якка тартибдаги тарбиявий ишлар бир мунча самарали ҳисобланиб, унда тарбиявий иш мазмунини нималар ташкил қилади.

2. Маҳкумлар ўртасида “Эстетик тарбия” йўналиши бўйича тадбирлар ва маърузалар ҳафтанинг қайси кунлари ўтказилади.

3. Маҳкумлар ўртасида туркум тарбиячилар кенгаши аъзолари томонидан туркумларда “Ҳукуқий саводхонлик” дарсларини ҳафтанинг қайси кунлари ташкиллаштирилади.

4.. Маҳкумлар ўртасида “Ҳукуқбузарликлар профилактикаси куни” доирасида ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, диний ташкилотлар, жамоатчилик вакиллари иштирокида белгиланган тадбирларни ҳафтанинг қайси кунлари ташкиллаштирилади.

5. Маҳкумлар ўртасида маҳкумлар ўртасида “Ҳукуқий тарбия” йўналишида тадбирлар ва маърузалар ўтказиш ҳафтанинг қайси кунлари ташкиллаштирилади.

6. Маҳкумлар ўртасида “Ҳукуқий тарбия” йўналишида тадбирлар ва маърузалар ўтказиш ҳафтанинг қайси кунлари ташкиллаштирилади.

7. Маҳкумлар маҳкумлар ўртасида “Ўзингни намоен қил” мавзусида бадиий ҳаваскорлик тадбирларни уюштириш ҳафтанинг қайси кунлари ташкиллаштирилади.

8.Маҳкумлар ташкилотларини тузиш ва уларнинг ишлаш тартиби ким томонидан белгиланади.

9. Муассаса жамоа кенгаши маҳкумларнинг умумий йиғилишида 9 кишидан кам бўлмаган таркибда, қанча йил муддатга, очиқ овоз бериш йўли билан сайланади.

10. Туркум жамоа кенгашига аъзолар туркум маҳкумларининг умумий йиғилишида 7 тадан кам бўлмаган таркибда, қанча йил муддатга, очиқ овоз бериш йўли билан сайланади.

15- МАВЗУГА ОИД ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1.Суд томонидан тайинланган жазо муддати тугагунга қадар маҳкум қайси ҳолларда жазони ўташдан озод қилиниши мумкин:

2 . Маҳкумни жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан алмаштиришга ёки сақлаш шароитини ўзгартиришга тақдим этишдан рад қилиш ҳақида қарор қабул қилинганда маҳкум комиссия йиғилиши ўтказилган кундан қанча муддат ўтгандан сўнг такроран жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилишга, жазони енгилроғи билан алмаштиришга ёки сақлаш шароитини ўзгартиришга қайта тақдим этилади.

3.Қуйидагиларнинг қайси бири жазо ижросини тугатиш учун асос бўла олади.

4. Маҳкум вафот этган тақдирда жазони ижро этиш муассасаси маъмурияти бу ҳақда зудлик билан кимга телеграф орқали хабар қилади.

5. Марҳумнинг жасади қариндошларига қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда ва тартибда берилади, яъни агар марҳум ҳақида хабар берилганидан сўнг неча соат мобайнида вафот этган маҳкумнинг қариндошларидан жасадни бериш тўғрисида ариза тушмаса, шунингдек юқумли касаллик туфайли ёки шу каби бошқа ҳолатларда юқори турувчи орган хулосасига мувофиқ муассаса маъмурияти марҳумни Ўзбекистон

Республикаси Ички ишлар вазирлиги томонидан белгилаб қўйилган тартибда дафн этади (ЖИКнинг 170-моддаси).

6.Хукм қилинган чет эл фуқароларининг озод этилганлиги тўғрисида кимлар хабардор қилинади.

7. Агар жазо муддати дам олиш ёки байрам куни тугайдиган бўлса, маҳкум қачон озод қилинади

8. Жазо ижросини тугатиш - жазони ижро этишдан озод қилиш жараёнининг таркибий қисмларидан бири ҳисобланади ва унинг асослари Ўзбекистон Республикаси ЖИКнинг қайси моддасида кўрсатилган.

9.Жиноят-ижроия кодексининг қайси-моддасида жазо ижросини тугатиш вақти кўрсатилган бўлиб, унга асосан муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш, ахлоқ тузатиш ишлари, хизмат бўйича чеклаш, қамоқ, интизомий қисмга жўнатиш, озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазонинг ижроси мазкур жазо муддатига қонун ҳужжатларига мувофиқ киритилиши мумкин бўлган ўзгартиришларни ҳисобга олган ҳолда бу муддатнинг охири куни тугатилади.

10.Маҳкумларни озод қилишга тайёрлаш Жиноят-ижроия кодексининг қайси-моддасида кўрсатилган.

ГЛОССАРИЙ

департамент (франтсуз тилидан департемент-бўлим): бўлим-бир қатор мамлакатларда маъмурий-ҳудудий бирлик: Бўлим-баъзи давлатлар ва мамлакатлардаги вазирлик, идоралар ёки уларнинг бўлинмаларининг номи. АҚШ давлат департаменти.

маҳкум — қонун билан тақиқланган муайян жиноятни содир этгани учун суд томонидан айбдор деб топилган шахс.

колония-мустақил сиёсий ва иқтисодий кучга ега бўлмаган, чет давлат (метрополия) ҳокимияти остидаги қарам ҳудуд бўлиб, улар асосида бошқарилади.

посилка-бу хатдан каттароқ ва оғирроқ бўлган қоғоз маҳсулотлари ва босма нашрлар билан почта алоқаси. Китоблар, журналлар, плакатлар ва бошқалар. одатда посилкаларга юборилади. Сиз посилкани етказиб бериш вақти ва нархини олдиндан ҳисоблашингиз, исталган қулай вақтда беришингиз мумкин.

жазони ижро этиш муассасаси-озодликдан маҳрум этилган маҳкумлар сақланадиган жой, маҳкум-суднинг қонуний ҳукми кучга киргандан сўнг, туркум маҳкумлар ётоқхонаси, ҳарбий қисм-қоровул қўшинлари шартнома асосида хизмат қилаётган ишчи, махсус бўлим-маҳкумлар йиғма жилди сақланадиган жой, тезкор бўлим, камера-тартиббузарликка йўл қўйган маҳкумлар сақланадиган хона, карантин-ижтимоий мослашув жойи

режим-кенг маънода режим-бу иш, фаолият, нарсанинг мавжудлиги шартлари. У қуйидаги маъноларда ишлатилиши мумкин: аниқ белгиланган тартиб, мунтазам: кундалик мунтазам — кун учун аниқ ўлчанган мунтазам ҳаракатлар. Иш тартиби-бу корхонада ишлаш ва дам олишнинг тузатилган

тартиби. Касалхона режими-бу даволовчи шифокор томонидан бемор учун ўрнатилган турмуш тарзи. Диет-парҳез, маълум бир тартибга мувофиқ овқатланиш.

посилка-бу хатдан каттароқ ва оғирроқ бўлган қоғоз маҳсулотлари ва босма нашрлар билан почта алоқаси. Китоблар, журналлар, плакатлар ва бошқалар. одатда посилкаларга юборилади. Сиз посилкани етказиб бериш вақти ва нарҳини олдиндан ҳисоблашингиз, исталган қулай вақтда беришингиз мумкин.

маҳкумлар ҳуқуқий ҳолати – бу жазони ижро этишда вужудга келадиган жазонинг тури, мақсади ва маҳкумнинг ҳуқуқи билан боғлиқ бўлган асосий фуқаролик ҳуқуқ ва мажбуриятлар йиғиндисидан иборатдир.

жиноят-ижроия ҳуқуқий муносабатлари -жиноий жазонинг барча турларини ижро этиш борасида ва жараёнида турли субъектлар ўртасида юзага келадиган, жиноят-ижроия ҳуқуқи нормалари билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатлар.

ҳуқуқ — давлат томонидан белгиланган ёки тасдиқланган умумий мажбурий ижтимоий нормалар тизими.

адвокат (лот. advocatus, advocare — ёрдамга чақириш) — юридик ёрдам кўрсатувчи шахс.

жиноят — жиноят қонунида назарда тутилган ижтимоий хавфли қилмиш.

вояга етмаган — ўн саккиз ёшга тўлмаган шахс.

қонун — инсон, жамият ва давлат манфаатлари нуқтаи назаридан энг муҳим ҳисобланадиган ижтимоий муносабатларни мустаҳкамлаш, ривожлантириш ва тартибга солиш воситаси.

жамият — кишиларнинг тарихан қарор топган ҳамкорлик фаолиятлари мажмуи.

ушлаб турилган — жиноят содир этганликда гумон қилиниб, Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 221-моддасида назарда тутилган асослар бўйича ушлаб турилган шахс;

қамоққа олинган — Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг нормаларига мувофиқ ўзига нисбатан қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чораси қўлланилган гумон қилинувчи ёки айбланувчи;

қамоқда сақлаш — жиноят содир этганликда гумон қилиниб ушлаб турилган шахсларни ёхуд ўзига нисбатан қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чораси қўлланилган шахсларни қамоқда сақлаш.

малака — шахснинг касбий фаолиятнинг муайян турини бажаришга тайёргарлигини ифодаладиган, маълумот тўғрисидаги тегишли ҳужжат билан тасдиқланадиган билим, қобилият, маҳорат ва кўникмалар даражаси;

мутахассислик — малака бериш билан яқунланадиган муайян касбий тайёргарлик турининг номи;

тарбия — аниқ мақсадли ҳамда ижтимоий-тарихий тажриба асосида ёш авлодни ҳар томонлама камол топтиришга, уларнинг онгини, маънавий-

ахлоқий қадриятлар ва дунёқарашилини шакллантиришга қаратилган тизимли жараён;

таълим — таълим олувчиларга чуқур назарий билим, малакалар ва амалий кўникмалар беришга, шунингдек уларнинг умумтаълим ва касбий билим, малака ҳамда кўникмаларини шакллантиришга, қобилиятини ривожлантиришга қаратилган тизимли жараён;

таълим-тарбия жараёни иштирокчилари — таълим олувчилар, вояга етмаган таълим олувчиларнинг ота-оналари ёки бошқа қонуний вакиллари, педагог ходимлар ва уларнинг вакиллари;

давлат таълим муассасаси — давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари томонидан давлат мулки бўлган мол-мулк негизида ташкил этилган, давлат таълим стандартларига ва давлат таълим талабларига мувофиқ таълим берадиган муассаса;

тарбия — аниқ мақсадли ҳамда ижтимоий-тарихий тажриба асосида ёш авлодни ҳар томонлама камол топтиришга, уларнинг онгини, маънавий-ахлоқий қадриятлар ва дунёқарашилини шакллантиришга қаратилган тизимли жараён;

вояга етмаган — ўн саккиз ёшга тўлмаган шахс.

инсон ҳуқуқлари - инсон ҳуқуқлари концепцияси табиий ҳуқуқлар доктринасидан келиб чиқади ҳамда жамиятнинг барча аъзолари учун мавжуд қонунларда белгиланган ҳуқуқлардан ташқари бошқа ҳуқуқларга ҳам эга эканликларини кўзда туттади.

ушлаб турилган — жиноят содир этганликда гумон қилиниб, Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг 221-моддасида назарда тутилган асослар бўйича ушлаб турилган шахс;

қамоққа олинган — Ўзбекистон Республикаси Жиноят-процессуал кодексининг нормаларига мувофиқ ўзига нисбатан қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чораси қўлланилган гумон қилинувчи ёки айбланувчи;

қамоқда сақлаш — жиноят содир этганликда гумон қилиниб ушлаб турилган шахсларни ёхуд ўзига нисбатан қамоққа олиш тарзидаги эҳтиёт чораси қўлланилган шахсларни қамоқда сақлаш.

инсон ҳуқуқлари – бу бутун инсониятнинг интилишлари, орзу-умидларини ўзига жамлаган кенг қамровли тушунчадир.

маҳкум — қонун билан тақиқланган муайян жиноятни содир этгани учун суд томонидан айбдор деб топилган шахс.

давлат — мамлакат миқёсида жамиятни уюштириш масалаларини ҳал қилиш, унинг ташқи муносабатларини белгилаш ваколатлари бўлган ҳукмрон тузилма.

ҳужжат- ҳуқуқий аҳамиятга эга бўлган факт ва воқеаларни тасдиқловчи, лозим даражада тузилган ва зарурий реквизитлари (штамп, имзо, муҳр, сана, тартиб рақами) мавжуд бўлган ёзма ҳужжат.

коррупция - шахснинг ўз мансаб ёки хизмат мавқеидан шахсий манфаатларини ёхуд ўзга шахсларнинг манфаатларини кўзлаб моддий ёки

номоддий наф олиш мақсадида қонунга хилоф равишда фойдаланиши, худди шунингдек бундай нафни қонунга хилоф равишда тақдим этиш;

АСОСИЙ АДАБИЁТЛАР:

Ўзбекистон Республикаси Қонунлари:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси.–Т:Ўзбекистон, 2021. – Lex.uz.;
2. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси. – Т., 2021. – Lex.uz.;
3. Ўзбекистон Республикасининг Жиноят-процессуал кодекси. – Т., 2021. – Lex.uz.;
4. Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси. – Т., 2021. – Lex.uz.;
5. Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 16 сентябрдаги “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги ЎРҚ-407-сон қонуни;
6. Ўзбекистон Республикасининг 2000 йил 15 декабрдаги “Терроризмга қарши кураш тўғрисида”ги ЎРҚ-167-II-сон қонуни;
7. Ўзбекистон Республикасининг 2012 йил 24 декабрдаги “Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида”ги ЎРҚ-342-сон қонуни;
8. Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 апрелдаги “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги ЎРҚ-371-сон қонуни;
9. Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 3 январдаги “Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида”ги ЎРҚ-419-сон қонуни;
10. Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 11 сентябрдаги “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари тўғрисида”ги (янги таҳрири) қонуни ;
11. Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 30 июлдаги “Экстемизмга қарши кураш тўғрисида”ги ЎРҚ-489-сон қонуни;

Ўзбекистон Республикаси Президенти Фармонлари ва Қарорлари

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 апрелдаги “Ички ишлар органларининг фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлашда уларнинг масъулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5005-сон Фармони;
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 06 мартдаги “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасида ички ишлар органлари фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6196-сон Фармони;
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 24 декабрдаги “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4075-сон қарори;
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 2 апрелдаги “Ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасидаги фаолиятини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-5050-сон қарори;
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 15 апрелдаги “Ички ишлар органлари учун профессионал кадрларни тайёрлашнинг сифат жиҳатидан янги тизимини жорий этиш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”ги

ПҚ-5076-сон қарори;

6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 ноябрдаги “Ички ишлар органлари кадрлари билан ишлаш ва уларнинг хизматини ташкил этиш тартибини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3413-сонли Қарори.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 11 август кунидаги «Ички ишлар органларининг озодликдан маҳрум этиш билан боғлиқ бўлган жазони ижро этиш соҳасидаги фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 3200-сонли Қарори.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси Қарорлари ва Ўзбекистон Республикаси вазирликларининг ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатлари

1. Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг 2012 йил 29 декабрдаги 174-сонли буйруғи «Озодликдан маҳрум қилиш туридаги жазони ижро этиш муассасаларининг ички тартиб Қоидаларини тасдиқлаш тўғрисида»ги.

2. Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг 2012 йил 29 декабрдаги 175-сонли буйруғи «Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги тергов хибсхоналарининг ички тартиб қоидаларини тасдиқлаш тўғрисида»ги.

3. Ўзбекистон Республикаси ИИВнинг 2019 йил 1 апрелдаги 80-сонли «Жазони ижро этиш муассасаларида маҳкумлар билан тарбиявий ва ижтимоий-психологик ишларни ташкил этиш тартиби тўғрисида»ги буйруғи.

Ўзбекистон Республикаси Президенти асарлари

1. Ш.М. Мирзиёев Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т., “Ўзбекистон”, 2016. – 56 б.;

2. Ш.М. Мирзиёев Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Т., “Ўзбекистон”, 2017. –48.;

3. Ш.М. Мирзиёев Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик - ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. – Т., “Ўзбекистон”, 2017. – 104 б.;

4. Ш.М. Мирзиёев Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Т., “Ўзбекистон”, 2017. – 488 б.

Дарсликлар, Ўқув қўлланмалар

1. Ички ишлар органларида бошқарувни ташкил этиш: Маърузалар курси / Д.С.Мухамадалиев, Ж.С.Мухторов, Б.А.Саидов ва бошқ. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2013. – 259 б.;

Интернет сайтлари

<http://mvd.uz> (Ўзбекистон Республикаси ИИВ);

<http://ipkmvd.uz> (Ўзбекистон Республикаси ИИВ Малака ошириш институти);

<http://akadmvd.uz> (Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси);

<http://lex.uz> (Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси);

<http://www.tsil.uz> (Тошкент давлат юридик университети);

<http://www.connect.uz> (Ўзбекистон умумтаълим портали);

<http://uzsci.net> (Илмий таълим тармоғи);

<http://www.ziyonet.uz> (Ахборот таълим тармоғи).

К.С.БЕЙСЕНОВ

**“ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ ХИЗМАТИ
САФДОРЛИК ЛАВОЗИМЛАРИГА ҚАБУЛ ҚИЛИНГАН ХОДИМЛАР
БИЛАН БОШЛАНҒИЧ КАСБИЙ ТАЙЁРЛАШ КУРСИ”НИНГ
“ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ ФАОЛИЯТИ” МОДУЛИ БЎЙИЧА**

ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА

Муҳаррир Н.З. Тасимов

Босишга руҳсат этилди. Нашриёт ҳисоб табағи 13,7.
Буюртма № _____. Адади 50 нусха.
Ўзбекистон Республикаси ИИВ Малака ошириш институти,
100213. Тошкент шаҳар. Ҳусайн Байқаро кўчаси, 27а-уй.